Vítězství nebo násilí: Historie Afrikánského hnutí odporu v Jižní Africe

Arthur Kemp

Z anglického originálu Victory or Violence: The Story of the ABW of South Africa

www.arthurkemp.com

Obsah

Eugene Terre‘Blanche, vůdce AWB, 1993.

„Ystergarde“ neboli Železná garda AWB v černých košilích, pochodující ve Ventersdorpu, 1993.

Zkratky a vysvětlivky

Afrikánci – Potomci holandských, francouzských a německých přistěhovalců v Jižní Africe.

ANC – Africký národní kongres (African National Congress).

ANS – Afrikánští nacionální socialisté (Afrikaner National Socialists).

ARBSA – Akce za uchování bílé Jižní Afriky (Aksie Red Blank Suid-Afrika).

AVB – Státní hnutí afrikánského národa (Afrikaner Volkstaatbeweging).

AWB – Afrikánské hnutí odporu (Afrikaner Weerstandsbeweging).

BOSS – Úřad státní bezpečnosti (Bureau of State Security).

Búrové – Název pro Afrikánce, používaný hlavně do začátku 20. století.

BVB – Búrské osvobozenecké hnutí (Boere Vryheidsbeweging).

BVP – Bílá lidová státní strana (Blanke Volkstaatparty).

CP – Konzervativní strana (Conservative Party).

HNP – Znovu sjednocená národní strana (Herenigde National Party) a Znovu založená národní strana (Herstige Nasionale Party).

IDASA – Institut pro demokratickou alternativu pro Jižní Afriku (Institute for a Democratic Alternative for South Africa).

JPP – Židovská progresivní strana (Jewish Progressive Party).

Natal – Bývalá jihoafrická provincie, od roku 1994 provincie pod názvem KwaZulu-Natal.

NCP – Národní konzervativní strana (National Conservative Party).

NP – Národní strana (National Party).

Transvaal – Kolonie, nezávislá republika a nakonec provincie Jihoafrické republiky. V roce 1994 po pádu apartheidu a reorganizaci členění státu jako politický útvar zanikl.

UP – Sjednocená strana (United Party).

Abraham Kujani šel v neděli ráno 24. dubna 1994 hlavní johannesburskou třídou. Stejně jako mnoho černochů i on dychtivě čekal na zahájení prvních jihoafrických demokratických voleb za tři dny.

Pak uviděl dva bělochy, jednoho blonďatého a jednoho vousatého, parkovat na ulici šedomodré audi. Když vystoupili, Kujani si všiml, že blonďák má u pasu zbraň. Pak uviděl kouř vycházející z auta. Pokusil se muže pronásledovat, ale ztratili se mu v davu.

V 9:50 v audi vybuchla největší teroristická automobilová bomba v historii Jižní Afriky. Byla to výbušnina anfax smíchaná s naftou v bubnu od válce na trávník. Doprostřed válce dali před jeho naplněním 20 kusů plastické trhaviny watergel. Další výbušniny a kusy železa byly umístěny u nádrže.

Exploze rozmetala audi po ulici a udělala díru do silnice. Několik budov bylo prakticky srovnáno se zemí. Krev deseti lidí, zabitých při výbuchu, byla rozstříkaná všude po chodnících. Desítky zaparkovaných vozidel vzplály, rychle shořely a přispěly tak ke spirálovitým mračnům kouře, jež se rychle rozšířily přes centrum největšího města v Jižní Africe.

Mezi mrtvými byla i běloška Susan Keaneová, kandidátka Afrického národního kongresu (ANC) ve volbách naplánovaných na středu.

Největší bomba, jakou ANC použil během svého 28 let trvajícího ozbrojeného boje v Jižní Africe, bylo ubohé 50kilogramové zařízení v Pretorii.

Za tento útok i mnoho dalších, které následovaly, mělo zodpovědnost Afrikaner Weerstandsbeweging (AWB, v angličtině Afrikaner Resistance Movement), Afrikánské hnutí odporu.

AWB je celosvětově známé jako tvrdá linie afrikánského odporu proti vládě černochů. AWB, popisované jako neonacistické, zesměšňované jako karikatura, mnohými nenáviděné, však vždy dokázalo přitáhnout pod svůj prapor dostatečný počet lidí, který mu umožňoval představovat ve složité jihoafrické rovnici jistý faktor.

Tato kniha vypráví celý příběh Afrikánského hnutí odporu v Jižní Africe – jak vzniklo, co představuje, proč existuje, co vykonalo a jakou má před sebou budoucnost.

1. Založení

Původ AWB leží hluboko v duši extrémního afrikánského nacionalismu, sahajícího až do nezávislé Búrské republiky na konci 19. století. Po porážce Britskou říší ve druhé Anglo-búrské válce (1899-1902) se afrikánský nacionalismus reorganizoval do formálních politických skupin, z nichž nejpozoruhodnější byla Národní strana, založená roku 1912 generálem z búrské války, J. B. M. Hertzogem.

Byla to právě Národní strana, která (po několika vnitřních rozkolech, jež vyústily ve změnu jejího názvu na Herenigde National Party – HNP – Znovu sjednocená národní strana) roku 1948 vyhrála volby a oficiálně zahájila éru apartheidu v Jihoafrické republice.

HNP, jež zvítězila ve volbách, však nebyla samostatným celkem a sestávala z formální koalice s další stranou (Afrikánskou stranou) a neformální koalice s několika menšími afrikánskými nacionalistickými silami, datující se od druhé světové války.

Mezi těmito silami byly zbytky militantně nacionalistického Ossewabrandwagu (doslova „Stráž dobytčích povozů“), který aktivně bojoval proti zapojení Jižní Afriky do druhé světové války a snažil se fyzicky sabotovat válečný program pomocí městského terorismu a násilí; a Šedé košile, otevřeně nacistické seskupení, jehož symbolem byla oranžovo-bílo-modrá svastika.

Mnoho vůdčích osobností HNP, která se krátce po volebním vítězství v roce 1948 opět přejmenovala na Národní stranu (NP), patřilo mezi čelní představitele těchto seskupení: John Vorster, který se později stal premiérem jako nástupce H. F. Verwoerda, byl generál Ossewabrandwagu; a Louis Weichardt, který se později stal senátorem NP, byl vůdce Šedých košil.

Ačkoliv byla zbytku světa prezentována jako jednotná fronta, NP ve skutečnosti vždy byla koalicí tvrdého křídla a umírněných Afrikánců a bylo nevyhnutelné, že se jejich cesty jednoho dne rozdělí.

Nakonec se s NP rozešli ideologičtí stoupenci stranické frakce tvrdé linie, a to roku 1969, po odchýlení se od politiky segregace sportů, prosazené zavražděným premiérem H. F. Verwoerdem. Tato frakce, napodobující původní stranu, se nazvala Herstige Nasionale Party (HNP – Znovu založená národní strana) a vůdcem zvolila Alberta Hertzoga, syna zakladatele původní NP.

V době rozkolu byl premiérem John Vorster. Ten roku 1970 ve snaze rozdrtit HNP hned v zárodku vypsal předčasné volby. Ačkoliv HNP byla na sjezdu, jehož se zúčastnilo deset tisíc lidí, ve velké euforii, hlasoval pro ni jen nepatrný zlomek voličů.

Tak byli zastánci tvrdé linie afrikánského nacionalismu do roku 1971 nuceni opustit stranu, která je předtím přivedla k vítězství nad britskou nadvládou. Odmítnuti drtivou většinou voličů, HNP a její členové nečinně seděli, lízali si rány a osnovali nové způsoby, jak ovlivnit politické klima v Jižní Africe. Nové hnutí – Afrikaner Weerstandsbeweging – Afrikánské hnutí odporu – vzniklo právě na pozadí těchto událostí z připravených šiků HNP.

Všichni zakládající členové AWB byli zároveň členy HNP. Jeho vůdce, Eugene Terre'Blanche a zástupce vůdce, Jan Groenewald, byli zaměstnáni v HNP na plný úvazek.

Ústřední postavou v příběhu AWB je jeho vůdce Eugene Ney Terre'Blanche. Jeho druhé jméno mu dal otec po slavném Napoleonově generálovi. Eugene Terre'Blanche byl dynamo AWB, schopné zmobilizovat desetitisíce Afrikánců na podporu své věci v příkrém rozporu se směřováním světové politiky.

Typická schůze HNP v 80. letech. Na transparentu nahoře stojí: „Vítězství pro bílého člověka s HNP".

Narodil se roku 1941 ve vyprahlém západním Transvaalu a vyrůstal v hluboce věřící tradiční afrikánské protestantské domácnosti. Jeho dědeček byl jedním z „Cape rebels" – Afrikánců, kteří během anglo-búrské války se zbraní v ruce stáli na straně Búrů, přestože žili v Brity ovládané provincii Cape, ne v nezávislé Búrské republice – a po válce se usadil v Transvaalu. Terre'Blanche doposud vede rodinnou farmu ve Ventersdorpu, zděděnou po svém otci, který zemřel roku 1985.

Rodina je původem francouzská a její jméno, volně přeloženo, znamená „bílá zem" – slovní hříčka, kterou sám Terre'Blanche často používá. Jeho manželka Martie pochází z jihozápadní Afriky (Namibie) a v západním Transvaalu provozovala několik modelingových škol. Jejich jediné dítě, Bea, je adoptované.

Velká přitažlivá síla Terre'Blanche vychází prakticky výhradně z jeho řečnických schopností, často srovnávaných s Hitlerovými. Je naprosto nesporné, že jeho řečnické umění žádný z jeho levicových ani pravicových současníků nepřekonal.

I přesto, že mu oficiální média dávala tak malou publicitu, jakou jen lze, jeho řečnické nadání a zvěsti o těchto schopnostech dokázaly přitáhnout obrovské obecenstvo po celé zemi, dokonce i v tradičně liberálních oblastech. Nešťastní organizátoři Národní strany vícekrát slýchali stížnosti, že „mnoho lidí, kteří jdou na mítink Terre'Blanche jen ze zvědavosti, hned poté, co ho uslyší mluvit, přechází na jeho stranu".

Součástí tohoto tajemství byl jeho hlas – hluboký, znělý a silný. Jeho obvyklý přednes byl hlasitý a hluboký, postavený na řvavém crescendu s rytmicky se opakujícími a dlouhými větami. Jeho oblíbenou taktikou bylo náhle snížit hlas až k šepotu tak, že publikum doslova zadržovalo dech, aby mu neuniklo ani slovo, a pak najednou spustit tirádu hlasitého crescenda. Je pravda, co o Terre'Blanchem píše mnoho novinářů – že by publikum okouzlil, i kdyby četl telefonní seznam.

Oficiální portrét Eugene Ney Terre'Blanche, vydaný roku 1987.

Terre'Blanche při projevech nikdy nehledal slova – a to i přesto, že mnoho projevů neměl před pronesením napsaných v plné podobě. Ve skutečnosti si kolikrát během úvodní části mítinku jen napsal základní body projevu na zadní stranu krabičky cigaret.

Terre'Blanche v projevech rovněž využíval svůj nesporný talent pro drama a poezii, což mělo obrovský efekt. Příliš se neví, že než se stal známým politikem, obdržel tři ceny od uznávané Afrikaanse Taal en Kultuurvereniging (Afrikánské jazykové a kulturní unie) jako nejlepší autor, herec a režisér za hru „Iewers Langs die Pad" (Kdesi podél cesty). Jeho další

práce byly studovány na univerzitách a drama o třech dějstvích, jež napsal uprostřed 70. let o búrské válce (Sybrand die Watermaker – Sybrand, tvůrce vody), bylo široce uznávané a dlouho povinné jako studijní kniha na školách v Jižní Africe, ačkoliv většina lidí čtoucí tuto knihu nevěděla, kým její autor „E. N. Terre’Blanche“ skutečně je.

O politiku se začal zajímat na škole ve Ventersdorpu, kde byl předsedou diskusního spolku a kapitánem prvního školního ragbyového týmu, nesoucího barvy západního Transvaalu. Ve škole také založil svou afrikánskou kulturní organizaci Jong Afrikanerharte (Mladá afrikánská srdce) – předzvěst budoucích věcí.

Po škole pracoval u policie, kde dosáhl hodnosti praporčíka. Existovala spousta historek o tom, že byl bodyguardem bývalého premiéra Johna Vorstera, ale to je překrucování skutečnosti. Terre’Blanche byl jednu dobu ve speciální strážní jednotce, která chrání všechny členy vlády, jejich sídla a parlament, ale byl jen jedním z mnoha set a nebyl přidělen konkrétně k Vorsterovi.

U policie byl také vedoucím kulturního oddělení a účinkoval v mnoha jejích divadelních představeních.

Eugene Terre’Blanche hovoří: Jeho řečnické schopnosti uznávali přátelé i nepřátelé.

Jan Groenewald, který se měl stát zástupcem vůdce hnutí, se s Terre'Blanchem setkal poprvé v roce 1968, kdy jako mladík požádal v náborové kanceláři jihoafrické policie v Pretorii o zaměstnání. V té době tam náhodou pracoval právě Terre'Blanche.

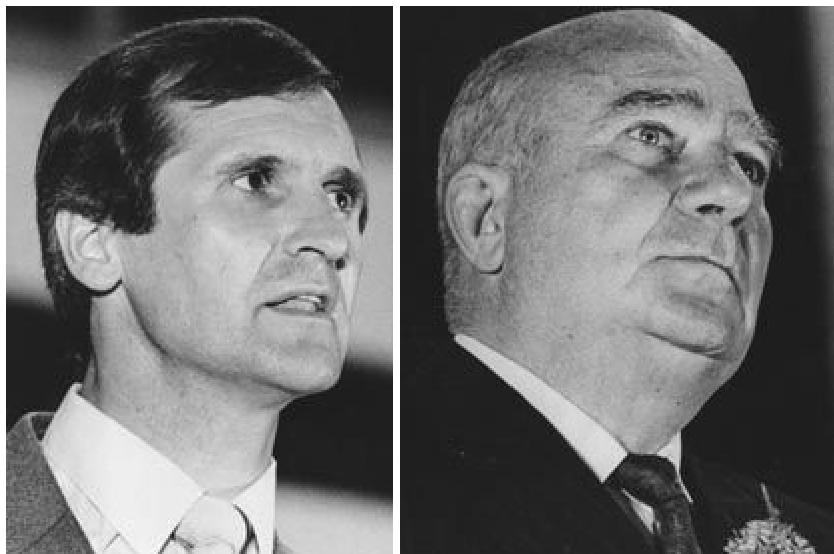
Ti dva se brzo spřátelili, ačkoliv Terre'Blanche byl podle Groenewalda v této době velký „muž Johna Vorstera“ (čili horlivý zastánce NP), kdežto Groenewald již tehdy pociťoval nespokojenost, která o rok později vedla k založení nové HNP. „V roce 1968 to stálo hodně přesvědčování, aby si Terre'Blanche uvědomil, že už je s NP něco špatně,“ řekl Groenewald.

Vorster tehdy zmírnil přísnou politiku segregace ve sportu, zavedenou bývalým premiérem H. F. Verwoerdem, a uvolňoval napětí s některými černošskými africkými státy. Tato politika narazila na odpor tvrdého křídla, které ji pokládalo za první kroky, jež by mohly vést ke zhroucení apartheidu.

Groenewald byl přijat k policii a začleněn do Hlavního úřadu bezpečnostního odboru v Pretorii, a spolu s Terre'Blanchem skončili jako členové nové HNP.

Terre'Blanche poté odešel od policie a chvíli pracoval v Rondalii, Afrikánci provozovaném rekreačním spolku.* Groenewald od policie odešel v dubnu 1970, těsně před volbami, a přijal na příští čtyři měsíce na plný úvazek pozici organizátora HNP v Pretorii. Volby se pro HNP ukázaly být katastrofou a nezískala jediné poslanecké křeslo.

Sám Terre'Blanche kandidoval v Heidelbergu ve východním Transvaalu a prohrál. Tento scénář se opakoval v případě všech mandátů, o něž HNP bojovala.

Vlevo: Jan Groenewald, dlouholetý zástupce vůdce AWB. Vpravo advokát Chris Beyers, dlouholetý vydavatel oficiálního časopisu AWB.

---

* Některé zdroje mluví o „turistickém klubu“; pozn. překl.

Po volbách se tito dva muži znovu dali dohromady a začali uvažovat o další organizaci, která by působila jako mimoparlamentní nátlaková skupina vedle HNP. Tak vznikla první představa o AWB. Groenewald vypracoval všechny hlavní podklady – napsal první body programu, stanovy a vymyslel název a symboly.

Tuto organizaci oficiálně založilo 7 mužů 7. července 1973 v Terre'Blancheho garáži v Heidelbergu – byli to Terre'Blanche, Groenewald, bratři J. J. a D. J. Jordaanovi, Piet Preller, Renier Oosthuizen a Kobus Strydom.

Z této tajné zakládající schůze nebyly pořízeny žádné protokoly ani záznamy jakéhokoliv druhu. Jak Groenewald později vysvětlil, „byly to dny všudypřítomného BOSS (Úřad státní bezpečnosti, tajná služba pod přímou kontrolou Vorstera) a nechtěli jsme, aby organizaci zavětřili".

To také znamená, že v těchto raných letech neexistovaly žádné seznamy členů ani jakákoliv jiná dokumentace. Seznam členů se poprvé začal vést v roce 1978 a téhož roku začaly být vydávány členské legitimace.

Jeden z bratrů Jordaanových, Jorrie (JJ), se v pozdějších letech stal ředitelem základní školy AG Visser Primary School v Heidelbergu. V roce 1988 byl transvaalským ministerstvem školství oficiálně pokárán kvůli svým vazbám na AWB a tomu, že na jeho akcích pravidelně vystupuje jako řečník.

AWB těžilo z mytologizace svého vzniku. Oficiální verze založení AWB silně zdůrazňuje význam data vzniku hnutí – sedmý den sedmého měsíce 1973 – a fakt, že mělo sedm zakládajících členů. To vše dobře zapadá do tvrzení, že tato organizace má biblický základ (v Bibli je číslo 7 posvátné a v protikladu k satanově číslu 6).

K první skutečné schůzi, otevřené pro víc než jen původních sedm členů, došlo o pouhé tři měsíce později v hotelu ve Villiersu ve Svobodném státu Oranžsko, nedaleko od Heidelbergu. Tam se muži, později hrající ve skupině klíčovou roli, jako Piet Rudolph a Corrie Jooste (syn přední postavy HNP, reverenda Jana Jooste), zapojili do hnutí poprvé.

Této první schůze se zúčastnilo skoro 50 lidí. Byla význačná tím, že Groenewald požádal přítomné ženy, aby během volby funkcionářů opustily místnost, „protože v Bibli je psáno, že ženy nesmí vládnout nad muži". Pravidlo, že žádná žena nemůže mít moc nad mužem, bylo napsáno i v programovém prohlášení sestaveném Groenewaldem.

Jeden z návštěvníků schůze ve Villiersu, Piet Rudolph, je znám jako jedna z nejvýraznějších postav pravicové politiky v Jižní Africe. Jako člen prakticky všech pravicových organizací napomáhal podněcování násilné kampaně AWB proti předání Jižní Afriky ANC po roce 1990. Rudolph byl radní v Pretorii za HNP, člen Konzervativní strany, funkcionář AWB na plný

úvazek, zástupce vůdce Boerestaat Party (vedené Robertem van Tonderem), vůdce a zakladatel první organizované pravicové podzemní guerillové armády Orde Boerevolk („Řád búrského národa“) a generální tajemník AWB (do roku 1992).

V době schůzky ve Villiersu byl Terre'Blanche ještě organizátor HNP. To v tehdejší době ve skutečnosti znamenalo zajišťovat finance a Terre'Blanchemu se podařilo získat pro HNP značný obnos.

Jakmile se na vedení HNP donesly zvěsti o nové organizaci, zástupce vůdce strany, Jaap Marais, se proti tomu, co pokládal za potenciálně konkurenční organizaci, rozhodl zasáhnout. Terre'Blanche byl kontaktován s dotazem, zda je vůdcem AWB. Ten zřejmě z obavy, že by jakékoliv zapletení s AWB mohlo poškodit jeho práci v HNP, důrazně popřel, že by byl byť i jen členem nového hnutí. Na zvláštní schůzce mezi čtyřma očima v johannesburském hotelu Alberton s Louisem Stofbergem, hlavním organizátorem HNP, mu na vyzvání toto popření dal písemně.

Později se však Maraisovi jeho spojení s AWB potvrdilo a vůdce HNP jeho služby pro stranu a členství v HNP ukončil.

Tak byl Terre'Blanche krátce po založení AWB vyhnán ze strany, což jen posílilo jeho negativní názor na politické strany. Pak odešel do města Brits západně od Pretorie, kde se stal pojišťovacím agentem. Tam se k němu připojil Groenewald a rovněž nabízel životní pojištění.

Jeden z prvních veřejných mítinků AWB v Pretoria North roku 1976. Povšimněte si původní vlajky AWB (hvězda, „A“ a „W“) za Terre'Blanchem sedícím vpravo. Slavnější vlajku „tří sedmiček“ hnutí tehdy ještě nepoužívalo.

V tomto raném období mělo AWB jen dvě veřejná setkání a jedno uzavřené. Veřejné mítinky proběhly v Brits a Rustenburgu a přitáhly poměrně málo zájemců. Tisk, šokovaný

první veřejnou prezentací symbolů AWB, napsal pár malých článků o tom, že nová „okrajová radikální skupina“ uspořádala mítinky, které „připomínají nacistická shromáždění ve 30. letech“.

Uzavřené setkání se konalo v Halfway House (mezi Johannesburgem a Pretorií) u příslušníka jihoafrické policie (později povýšeného na plukovníka) Servaase de Wet, jenž byl přítomen i ve Villiersu.

Když se AWB později stalo známějším a zprávy v tisku tvrdily (naprosto správně, jak dokazuje činnost De Weta), že AWB rekrutuje členy z bezpečnostních sil a předních afrikánských právníků, byl De Wet přeložen do jiné oblasti.

Tvrzení o „rekrutování právníků“ bylo rovněž naprosto pravdivé – jedním z nejranějších podporovatelů hnutí byl známý právník Chris Beyers, později hrající klíčovou roli v AWB jako vydavatel jeho oficiálního bulletinu. Dalším příznivcem hnutí byl již v jeho začátcích advokát z Pretorie, Johan Rossouw.

AWB se mezitím také podařilo získat pozornost bývalého ministra za NP a zakladatele HNP, Alberta Hertzoga. Zástupce vůdce HNP Jaap Marais ho v roce 1979 vyšachoval ze strany na základě obvinění, že Hertzog může za mizerný volební výsledek. Ten se pak při hledání nového politického angažmá přidal k AWB.

To mělo důsledky dalece přesahující Hertzogův věhlas – nejen že to byl pravicový guru, ale také mazaný obchodník a multimilionář. Svou ústní podporu doplňoval materiální podporou. Začal tajně financovat AWB a od roku 1979 platit nájemné za jeho první kanceláře v Salisbury House na Andries Street v Pretorii. Groenewald se stal prvním zaměstnancem AWB na plný úvazek s platem 1 000 randů měsíčně (který také financoval Hertzog). Téhož roku AWB přestěhovalo kanceláře do budovy „Das Central“ na Volkstem Avenue v Pretorii.

Přestože mělo vlastní kanceláře a právě začalo vydávat informační tiskoviny, bylo AWB stále poměrně neznámé, a tak mělo jen málo příznivců. Podle Groenewalda v době, kdy AWB přestěhovalo kanceláře do Salisbury House, byl počet členů „jen několik set“.

Ačkoliv organizace formálně existovala nějakých šest let, její struktura ještě zdaleka nebyla dokončená. Je poměrně zajímavé, že jedním z problémů, které v tomto raném období zůstávaly nevyřešené, bylo jmenování skutečného vůdce AWB.

V době, kdy si noviny hnutí poprvé začínaly všímat, Terre’Blanche své vůdcovství v tisku nejméně při třech různých příležitostech popřel. V rozhovoru s Pieterem de Klerkem ze *Sunday Times*, vydaném 8. dubna 1979, tvrdil, že přestože je předsedou exekutivy AWB, není vůdce, kdežto v rozhovoru pro noviny *Beeld* 20. července 1978, kde opět popřel své

vůdcovství AWB, prohlásil, že je „pouze člen“. V článku v *Sunday Express* vydaném 23. července 1978 se prohlásil za zástupce vůdce AWB a jako takový i poskytl rozhovor.

„Prohlášení, že se skutečný vůdce objeví teprve později, byla dělána ze dvou důvodů,“ vysvětlil Groenewald o mnoho let později. „Za prvé tak nebyly zabrány žádné pozice pro případ, kdyby se objevil nějaký skutečně velký vůdce, a tak pro něj toto místo bylo vždy k dispozici, a za druhé kvůli zvyšování nadějí některých nových členů organizace, kteří tak mohli očekávat, že se dostanou na vedoucí pozice.“

„Ve skutečnosti bylo s nabídkou pozice vůdce osloveno několik lidí – mezi nimi i advokát Johan Rossouw, jeden z prvních členů. Bohužel byl účastníkem automobilové nehody u města Tzaneen a v důsledku zranění byl nucen nabídku vůdcovství odmítnout,“ řekl Groenewald. A protože se nenašel nikdo jiný, nakonec převzal roli vůdce Terre’Blanche.

Svou vůbec první veřejnou akci AWB uspořádalo v roce 1977. Začátkem roku vláda způsobila mezi bílou veřejností jistý rozruch, když oznámila, že zvažuje otevření státního divadla (Breyten Theatre) v hlavním městě Pretorii všem rasám. Tehdy takový politický tah představoval odvážný krok, protože pokud šlo o zařízení tohoto typu, vláda zastávala politiku přísné rasové separace. Otevření divadla si nepřál ani správce Transvaalu, Sybrand van Niekerk, který prohlásil, že oficiální vládní politikou není otevírat veřejná zařízení všem rasám.

V podpoře otevření se okamžitě začala angažovat skupina liberálních herců a v sobotu ráno začala mezi veřejností kolovat petice vyzývající vládu k podpoře tohoto kroku.

Herci byli právě zaměstnáni snahou sbírat podpisy od nedůvěřivé veřejnosti v nákupním komplexu v Pretorii, když v tom přišla skupina asi 35 členů AWB, vedená Terre’Blanchem, vrhli se ke stolu, vyměnili si s herci, mezi nimiž byla i známá místní herečka Trudie Taljaardová, několik zlostných slov a pak všechny petice roztrhali na kousky.

Tato akce byla v novinách popsána jako dramatický důkaz toho, co bylo nazýváno „militantní“ křídlo AWB. Noviny svá slova musely v pozdějších letech odvolat, když se začala projevovat skutečná militantnost AWB – fyzickými střety s příznivci Národní strany o deset let později a bombovými útoky v 90. letech.

Liberální afrikánská herečka Trudie Taljaardová v šoku sleduje, jak Terre'Blanche trhá její petici za otevření státního divadla v Pretorii všem rasám.

2. Strana dehtu a peří

28. března 1979 měl mít přední afrikánský historik, profesor Floors van Jaarsveld, přednášku v Senate Hall na University of South Africa (UNISA) o Dni smlouvy[*] a jeho významu pro moderní Jižní Afriku.

Den smlouvy (také nazývaný Den slibu – Day of the Vow) byl mnoha Afrikánci v Jižní Africe považován za tak sváteční den, že byl do 90. let slaven jako státní svátek. Nová vláda ANC ho ve snaze o jeho depolitizaci přejmenovala na „Den usmíření" (Reconciliation Day).

Tento svátek sahá až do období let 1836-1840, známého v jihoafrické historii jako Velká cesta (Great Trek). V této době se trekkeři (Voortrekkers – průkopníci) pod vedením Pieta Retiefa dostali do vnitrozemí Natalu a rozhodli se zkusit získat půdu přímo od krále Zulů Dingaana. Zpočátku se zdálo, že Retief bude mít úspěch a Dingaan jim nabídl půdu, pokud získají zpět dobytek, který mu ukradl jeden z nižších náčelníků, jakýsi Siyonkella. Retief a jeho malá skupina se rozhodli na to přistoupit a vrátili se do hlavního města Zulů, Ungunggundlovu.

Retief s Dingaanem podepsali smlouvu, zajišťující trekkerům uzemní práva, ale když se rokování blížilo ke konci, Dingaan nařídil svým vojákům, aby Retiefa a jeho malou delegaci zajali. Všichni byli odvlečeni na kopec za Dingaanovým kraalem[*] a surově ubiti k smrti, když byli předtím lstí přiměni k tomu, aby nechali své střelné zbraně mimo kraal.

Těla byla ponechána na kopci a protože tradice zakazovala odejmutí jakéhokoliv osobního majetku lidí popravených na tomto místě, další vůdce trekkerů zde zhruba o 10 měsíců později našel Retiefovo tělo s neporušenou smlouvou mezi ním a Dingaanem.

---

[*] Day of the Covenant – svátek připomínající vítězství Búrů nad Zuly 16. prosince 1838.

[*] Kraal – kruhovitá ohrada k pastvě a ochraně; pozn. překl.

Z leva do prava Albert Hertzog, Connie Mulder a Terre’Blanche při oslavě Dne slibu, prosinec 1978.

Dingaan hned po zavraždění Retiefa poslal armádu zaútočit na tábory trekkerů, skládající se hlavně z žen, dětí a starších mužů, úzkostlivě očekávajících zprávy o výsledcích jednání. Tento útok na ženy a děti se uskutečnil 17. února 1838 a bylo při něm tím nejhrůznějším způsobem zavražděno 56 žen, 185 dětí a 40 starších mužů. Psychologický účinek na trekkery v Natalu, jichž tehdy bylo méně než 1 000, byl obrovský. Místo masakru bylo pojmenováno Weenen (nizozemsky „pláč“) a jmenuje se tak dodnes.

Nový vůdce trekkerů, Andries Pretorius, se rozhodl, že bude nezbytné konečné zúčtování se Zuly. 28. listopadu 1838 vedl komando skládající se ze 468 trekkerů, 1 Skota a 2 Angličanů, jedoucí v krytých vozech, hledající Dingaanovu armádu.

V neděli 9. prosince, tušíc blížící se bitvu se Zuly, tato relativně malá skupina mužů na otevřené stepi u řeky Wasbank vykonala bohoslužbu a slíbila křesťanskému Bohu, že pokud jim daruje vítězství, oni a jejich potomci budou na památku vítězství a svého dluhu vůči Bohu navždy slavit tento den „jako kdyby to byl svátek“. To je onen Slib, vztahující se k jihoafrické historii, ačkoliv svátek byl slaven až 16. prosince, na výročí skutečné bitvy s armádou Zulů.

15. prosince 1838 komando trekkerů přišlo k řece Zulů, zvané Ncome. Toto místo si pečlivě vybrali, protože každou chvíli očekávali útok. Vozy byly postaveny do kruhu, nizozemsky zvaného laager. Podél jedné strany laageru se táhl přirozený hluboký příkop a nějakých 300 m východně tekla řeka. Za svítání 16. prosince, když se zvedla mlha, čelila trekkerská skupina 471 mužů armádě Zulů, čítající 15 000 bojovníků.

Valila se na ně jedna vlna zulských útoků za druhou, ti však byli vždy nuceni pod palebnou silou trekkerů ustoupit. Po několika hodinách trekkeři vyslali skupinu mužů na koních, aby zahnali armádu Zulů do prostoru mezi příkopem a řekou. Zde byli zdecimováni a mnoho se jich zachránilo jen přeplaváním řeky. Zahynulo jich tolik, že řeka zčervenala krví a tato bitva se od té doby nazývá bitva u Krvavé řeky. Armáda Zulů byla poražena a Dingaan uprchl.

Z pohledu trekkerů byla tato bitva o to obdivuhodnější, když sečetli konečný počet obětí – víc než 3 000 mrtvých Zulů a ani jeden trekker byť jen vážně zraněný.

Trekkeři pak jednali s novým králem Zulů, Mpandem, o tentýž pozemek, který Dingaan smluvně slíbil Retiefovi, a dostali ho. Tak vznikla první nezávislá Búrská republika v Jižní Africe – a tato událost dodnes zůstává v afrikánské historii významnou, zejména kvůli smlouvě s Bohem, podle níž vítězství a nezávislost Afrikánců vypadaly jako Bohem schválené.

Na základě těchto skutečností profesor van Jaarsveld, docent katedry historie na univerzitě v Pretorii, tvrdil v článku v nedělních afrikánských novinách *Rapport* z 25. března 1979, že „tento typ uměle vyzdvihovaného svátku, který je jako důsledek afrikánské tradice 16. prosince vnucován zbytku obyvatelstva, je založen na naprosto špatné interpretaci slibu“.

Také tvrdil, že ve světle tehdejšího vládního programu politické reformy by měla být věta o svátku ve smlouvě vynechána, protože „to může urážet ostatní rasy“ a vytvářet konflikt mezi rasami. Poukazuje na to, že je nelogické nárokovat si božský zásah ve válkách, předložil otázku, na čí straně tedy byl Bůh, když Zulové nejprve zabíjeli trekkery.

Začínající AWB vydalo den před van Jaarsveldovým mítinkem tiskové prohlášení, v němž stálo, že jsou jako mladí Afrikánci „zhnuseni a znechuceni“, když vidí, jak jsou „posvátné afrikánské duchovní hodnoty“ degradovány a znesvěcovány „falešnými proroky“. Tomuto prohlášení málokdo přikládal nějaký význam a jen jedny malé noviny se obtěžovaly ho otisknout.

Van Jaarsveldovo volání po tom, aby tomuto dni byl odebrán statut svátku, vedlo přímo k ohromující události, která Terre'Blanche a AWB dostala do hlavních titulků zpráv – on a jeho malá skupina se rozhodli van Jaarsvelda polít dehtem a posypat peřím.

AWB si připravilo svůj plán na večer přednášky. Jeden muž stál mimo posluchárnu s dvousměrným rádiem a dal signál skupině 46 dalších, čekajících mimo univerzitu, kde probíhalo setkání. Tito muži v oblecích pak přišli ke vstupu do haly a prohlásili, že jdou na přednášku, ale bohužel se opozdili. Trik jim vyšel a do posluchárny se dostali. Když van Jaarsveld oslovil publikum, v němž byl i náčelník Mangosothu Buthelezi, hlavní vyslanec

mateřské země Zulů a pozdější vůdce strany Inkatha Freedom Party, hlučná skupina mužů vedená do dvorany Terre'Blanchem narušila akademický klid.

Groenewald později vzpomínal, že pohled na Butheleziho, lezoucího pod přednáškový pult, u kterého seděl, byla ta nejpamátnější scéna celého večera. „Nikdy nezapomenu, jak vlezl za stůl, s očima velkýma jako talíře," řekl Groenewald. „Buthelezi, který seděl v první řadě, úplně zalezl pod lavici a jeden z mužů se ho dokonce pokusil přetáhnout bičem, ale protože Buthelezi vlezl úplně pod stůl, rána ho minula."

Od dehtu a peří: Floors van Jaarsveld se stává první veřejnou obětí AWB.

Tito muži najednou vytáhli vlajky staré Transvaalské republiky, vykřikujíc „vierkleurs" (čtyři barvy), vědro dehtu, pytel peří a hnali se hlavní uličkou přednáškové síně, zatímco oněmělý a zmatený van Jaarsveld jen zíral. Terre'Blanche měl malý jezdecký bičík. „Byl jsem připraven zbičovat každého, kdo nás zesměšňoval," řekl později.

Jeho muži pak ovládli přední část haly. Terre'Blanche vzal van Jaarsveldovi mikrofon a omluvil se publiku za rozruch. Prohlásil, že „búrský lid" nikdy nebude stát a dívat se, jak je takový den jako posvátný Den smlouvy takto znesvěcován. Několik mužů pak popadlo van Jaarsvelda, zvedli ho za ruce a za nohy a pak na něj vylili dehet. Další muž na něj poté vysypal peří.

Když odcházeli, jeden z posledních venku práskl bičem, načež novinář Piet Muller z *Beeld* vykřikl „střílí na nás“, což halu uvrhlo do značného zmatku. Skupina pak urychleně opustila prostory, zanechávaje za sebou obrázek totálního chaosu.

K útoku došlo ve středu a v pátek se Groenewald stal prvním mužem AWB, který kdy byl zadržen policií. I když byl identifikován jako člen skupiny, která na profesora zaútočila, i přes hrozby policie, že ho bude zadržovat i několik týdnů, bude-li to třeba, odmítl říct jméno kohokoliv ze svých společníků.

Když policie pochopila, že nehodlá říct žádná jména, ještě týž den ho propustila. Podle popisu daného publikem však dokázala identifikovat 14 účastníků a během týdne byla proti Terre'Blanchemu a 13 ostatním vznesena obvinění. Ta zahrnovala útok na van Jaarsvelda, přečinu proti majetku univerzity, způsobení právní újmy druhému a dvě obvinění z úmyslného poškozování cizí věci, způsobeného zničením van Jaarsveldova oblečení a koberce na univerzitě.

V tisku vypuklo peklo. Většina novinářů o Afrikaner Weerstandsbeweging nebo Terre'Blanchem nikdy neslyšela a v jedné velké zprávě se dokonce mluvilo o „muži, který sám sebe nazývá Eugene Terre'Blanche“. Najednou AWB znali všichni – hnutí tímto nekonvenčním činem získalo spoustu reklamy zadarmo.

Oficiální obžaloba byla nakonec vznesena vůči 13 mužům. Všichni se dostavili k soudu 13. června 1979 a celé dění opět doprovázela velká publicita. Obžalobu 10 mužů, Pietera Nortjeho, Koose Vermeulena, Jana Rossouwa, Hermana Victora, Marthinuse van der Merweho, Jana Schutteho, Petruse Victora, Jana Groenewalda, Eugene Terre'Blancheho a Corneliuse Joosteho soud potvrdil. Obžaloba vůči dalším třem, Johannesu Jacobusu („JJ“) Jordaanovi, Johannesu Rudolphovi („JR“) Jordaanovi a Hirmu Kendallovi byla stažena.

Terre'Blanche před zaplněnou soudní síní řekl, že se chtěl zaregistrovat na symposiu, kde se přednáška konala, aby mohl předložit své názory, ale že mu to nebylo umožněno a protože neexistoval žádný jiný způsob, jak protestovat, rozhodl se vědce polít dehtem a posypat peřím. Přiznal se, že osobně dodal kartáč a dehet. Když řekl, že se všichni muži po skončení úkolu vydali vzdát děkovnou modlitbu k impozantnímu památníku Voortrekker Monument v Pretorii, v soudní síni zavládlo ticho.

Skupinový portrét obžalovaných v kauze „Dehet a peří“ před soudem 26, Pretoria Magistrate Court (nejnižší trestní soud), 1980. Vlevo Jan Groenewald, vedle něj Terre’Blanche a úplně vpravo Koos Vermeuelen, pozdější zakladatel Afrikánských nacionálních socialistů.

Terre’Blanche před soudem dále řekl, že incident neměl nic společného s osobou van Jaarsvelda, ale jen s posvátností Dne smlouvy. Řekl, že čtyřem svým mužům nařídil, aby van Jaarsvelda drželi a tak zabránili jakémukoliv zápasu – a tím se snažili zabránit zničení jakéhokoliv univerzitního majetku – když ho polévali dehtem a zasypávali peřím.

V písemných prohlášeních, předložených jako důkaz, se deset mužů přiznalo. Soud je shledal vinnými z hanobení van Jaarsvelda (podle jihoafrického zákona šlo o způsobení právní újmy druhému) a úmyslného poškozování cizí věci. Rozsudek byl vynesen 29. června 1979. Terre’Blanche byl odsouzen k pokutě 600 randů nebo 300 dnům vězení za hanobení a zbylých devět dostalo pokutu 400 randů (nebo 200 dní vězení) za totéž. Rozsudek byl podmíněně odložen na 3 roky. Za úmyslné poškozování cizí věci byli všichni odsouzeni k pokutě 300 randů (nebo 150 dní vězení), rovněž s podmíněným odkladem na 3 roky.

Soudce J. F. Mostert v závěrečné řeči poznamenal, že nebylo úkolem soudu rozhodnout, jak by měl být Den smlouvy slaven, nebo zda jsou profesorovy názory dobré či špatné. Soud však uznal, že je Den smlouvy pro obžalované posvátný a že je prohlášení profesora van Jaarsvelda „muselo učinit velmi nešťastnými“.

Na pokrytí soudních výloh byl vytvořen zvláštní fond, v němž se shromáždilo několik tisíc randů. Jeden nejmenovaný sedlák z okresu Middelburg v Transvaalu věnoval 50 000 randů. Pokuty z tohoto fondu zaplatil sympatizující křesťanský duchovní Herman Rex, který byl jeho správcem.

Když soud skončil, Terre’Blanche a jeho muži opustili soudní síň a vyšli před budovu, kde je přivítala menší skupina příznivců. Tvořily ji dvě řady lidí stojících po obou stranách

schodů, vedoucích ze soudní budovy, z nichž každý držel nad hlavou malou čtyřbarevnou vlajku Transvaalu. Všudypřítomný Piet Rudolph a další muž drželi nahoře transparent s nápisem „za přežití není žádná cena příliš vysoká“ a po jeho stranách byly vyobrazeny velké čtyřbarevné vlajky.

Toto teatrální získávání pozornosti se hnutí brzo začalo vyplácet a nedlouho poté AWB přeřadilo na nejvyšší rychlostní stupeň. Celý incident ohromně posílil jeho obraz jako ochránce tradičních a posvátných afrikánských zvyklostí a hodnot.

Albert Hertzog krátce po incidentu veřejně prohlásil, že „obdivuje odvahu mužů, kteří van Jaarsvelda polili dehtem a posypali peřím“. Řekl, že čekal tento „typ reakce“ a předpovídal, že by se jich v budoucnu mohlo vyskytnout i víc.

Po útoku na van Jaarsvelda se spustila záplava stejných výhrůžek. Pravděpodobně za ně mohli militanti, kopírující AWB, považujíc to za efektivní způsob, jak vehnat alespoň malé množství strachu do srdcí těch, kdo veřejně vystupovali proti apartheidu.

Dva afrikánští novináři, Arthur Lake, editor novin *Hoofstad* v Pretorii a Piet Muller, šéf pretorijské kanceláře *Beeld*, také dostali tyto výhrůžky.

Jeden člověk, pravděpodobně z AWB, také telefonoval a vyhrožoval třem lektorům na univerzitě ve Witwatersrandu, profesoru Ernestu Liebenbergovi, dr. Ampie Coetzeemu, Johnu Milesovi a také administrativnímu pracovníkovi University of South Africa, Samovi van den Bergovi – všichni byli známí svými liberálními názory. Jeden z mužů zapletených do útoku na van Jaarsvelda, C. J. (Corrie) Jooste, však popřel, že by za těmito výhrůžkami stálo AWB.

Po soudu Terre’Blanche a van Jaarsveld dál pokračovali ve vzájemném urážení a výsměchu, když Terre’Blanche říkal, že van Jaarsveld „má nebezpečné postavení, v němž ovlivňuje mládež svými levicovými názory. Během soudu se ukázal jako ultralevičák.“

Jeho napadení omlouval tvrzením, že van Jaarsveld spustil „smrtelný, dobře naplánovaný a chladnokrevný útok na afrikánský nacionalismus“ a proti „afrikánské duši“.

Van Jaarsveld odpověděl stejným způsobem. AWB, řekl, „je nejihoafrické, neafrikánské a nebezpečné pro národ“. Prohlásil, že z rozboru, který si o AWB udělal, „je jasné, že to jsou antisemité a že se staví za afrikánskou diktaturu. To je něco, co sem zaválo z nacistického Německa.“

Van Jaarsveld však neměl být nechán na pokoji. V roce 1980, rok poté, doma pracoval na studii. Pak vstal a odešel vypít trochu čaje do obýváku. Méně než 5 minut po jeho odchodu proletěl oknem pracovny 32 cm dlouhý ocelový šíp z kuše a zabodl se do protější zdi. Kdyby v pracovně býval zůstal, prošel by přímo jeho tělem. Nikdo za to nikdy nebyl zatčen, i když jeho manželka další den obdržela telefonické výhrůžky smrtí.

Také bylo zřejmé, že je van Jaarsveld po incidentu považován za vyděděnce. Předtím populární host, mluvící o historických věcech, nebyl po incidentu požádán o projev na oslavě Dne slibu, kde si předtím jeho projev zamlouvali i čtyři roky předem.

I když AWB mělo už předtím dva veřejné mítinky, shromáždění uspořádané bezprostředně po incidentu s van Jaarsveldem bylo první, kterému se dostalo rozsáhlé publicity. Tehdy také média mohla spatřit programové zásady AWB a posoudit, zda byla van Jaarsveldova interpretace politiky AWB správná.

Toto setkání, konané 11. dubna 1979 v městské hale Pretoria North, přitáhlo asi 200 lidí, což sice v porovnání s účastí na pozdějších setkáních nebylo příliš, ale v roce 1979 to pro hnutí představovalo značné publikum.

Terre'Blanche právě začínal rozvíjet svůj talent veřejného řečníka. V té době ještě nebyl mistrem mluveného slova, jakým se stal o nějakých pět nebo šest let později. Oslovujíc se vzájemně „kamaráde", Terre'Blanche a tajemník hnutí Jan Groenewald promluvili k publiku stojícímu pod původním (a postupně opuštěným) symbolem AWB, čtyřcípou hvězdou se zakomponovanými písmeny „A" a „W".

Na tomto mítinku byly poprvé zpřístupněny programové zásady ve formě brožurky. Tento program zůstal oficiálním programem AWB až do roku 1988, kdy byl revidován.

Rysem prvního programu byla hojná antisemitská prohlášení a odkazy na „bílou rasu". Ve druhém psaném programu se přesunul důraz z rasy na kulturu, takže se dokonce ve druhé verzi slovo „rasa" vůbec neobjevilo.

Ve druhém programovém prohlášení nejsou ani odkazy na Židy – ačkoliv úplně první zmínka o Židech se objevila v úvodní listině, doprovázející první programové prohlášení.

„Všem kolegům Afrikáncům! AWB se vám představuje ne jako organizace s novými a nesmyslnými požadavky, ale jako hnutí, které je prostředkem k pokračujícímu boji o křesťanskou sebezáchovu," začínalo první programové prohlášení.

„Před devatenácti staletími se křesťané rozhodli klást odpor, když Židé pronásledovali Krista. On (křesťan) se stal vojákem a bojovníkem, neboť musel bojovat a odolávat nečestným způsobům Antikrista. Afrikánský lid, věrný předchozím generacím, tuto kontinuitu neporušil. Vždy povstal a bránil se, když byl křesťanský vlastenecký názor ohrožován anglosaským světem."

Věrný způsobům Antikrista, který spočívá v mezinárodním Židovstvu, (tento Antikrist) pečlivě sevřel svá chapadla kolem zdrojů naší otčiny. S pomocí odnárodněné vlády byl Afrikánec zbaven svého největšího aktiva – přírodního bohatství své země."

(Tato představa světového židovského spiknutí není pro Jižní Afriku či AWB nová, ani originální. Přesvědčení, že „mezinárodní Židovstvo“ ovládá světové finance a nerostné bohatství, je jedním z těch, které byly po celém světě propagovány mnohokrát, hlavně v ruském dokumentu „Protokoly sionských mudrců“, jež jsou prohlašovány za protokoly ze setkání židovských mudrců ovládajících svět. Teorii o „světovém židovském spiknutí“ propagovali rovněž němečtí nacisté.)

Dokonce i parlamentní systém politických stran byl odmítnut jako produkt „britsko-židovského“ původu, navržený hlavně k tomu, aby rozděloval a oslaboval „lid“.

AWB vyhlásilo, že je proti politice stran a místo toho věří v meritokracii,[*] kde by mohli ve volbách kandidovat jen jednotlivci sami za sebe. Takoví kandidáti by nebyli spojeni v žádném formálním politickém uskupení, jako v případě bývalých búrských republik Svobodný stát Oranžsko a Transvaal.

AWB navíc navrhovalo bezpartijní systém veřejných reprezentantů, systém, v němž by profesní skupiny – to znamená lékaři, právníci, inženýři atd. – mohli volit zvláštní reprezentanty ze svých oborů, aby zastupovali konkrétní profese na vládní úrovni. Podle argumentace AWB by se tak zajistilo, že by ministerstvo spravedlnosti měl na starosti právník, ministerstvo vnitra policista, ministerstvo zdravotnictví lékař atd.

I přes zásadu vyžadující každých pět let volby kvůli „ověření vůle lidu“ AWB uznávalo, že by z tohoto systému mohla vzejít diktatura.

„Demokracie vede k zeslabování rasového uvědomění. Kdyby měla z vlády AWB vzejít diktatura, pak by alespoň byla zajištěna identita bílé rasy. Zbastardizovaní lidé jsou odsouzeni ke konečnému zániku. Pokud rasa zůstává biologicky čistá, vždy existuje možnost a pravděpodobnost znovuzrození a odporu,“ hlásala jeho politická brožurka.

Ostatní programové cíle byly neméně otevřené či kontroverzní. Cílem AWB bylo, podle článku 3 (c), „odhalit útok na ducha a tělo bílé rasy ze strany společného nepřítele, který uskutečňují síly Antikrista – ducha, jenž je soustředěn v komunismu, sionismu a liberální ideologii“. Cílem státu AWB by podle článku 4 (a) bylo „udržovat a posilovat křesťanskou bílou rasu ... a proto AWB tvrdí, že tradiční princip rozdělení na bílé a barevné musí být zachován“. Článek 11 specifikuje, že pouze příslušníci „bílé rasy, kteří prokázali svou neochvějnou loajalitu republice“, by byli způsobilí mít státní občanství pod vládou AWB. Program dále uváděl, že by občanství nedostal žádný bílý cizinec, pokud by neovládal afrikánský jazyk.

---

[*] Meritokracie – vláda schopných, kdy zásadní rozhodnutí provádí pouze osoby v daném směru patřičně kvalifikované; pozn. překl.

Tisk, který byl nepřátelský nebo indiferentní k „nacionální morálce a etickým hodnotám afrikánského lidu“, by byl nahrazen zodpovědným afrikánským vlasteneckým tiskem pod vládou AWB.

Pokud jde o ekonomiku, AWB se silně vyjadřovalo ve prospěch znárodnění přírodních zdrojů za účelem převzetí kontroly nad nerostným bohatstvím od „národu cizích společností“. Rovněž obhajovalo ukončení kontroly nad základními průmyslovými odvětvími ze strany zahraničních společností a v některých případech jejich znárodnění. Půda vlastněná cizinci by měla být zkonfiskována k veřejnému využití a spekulace s pozemky by měly být zakázány.

V programu se rovněž navrhovalo, že by měl stát poskytovat bezplatnou lékařskou péči matkám a dětem – je ironií, že tuto politiku, zajisté nevědomě, v Jižní Africe později zavedla černošská vláda ANC!

Pokud jde o ostatní rasy v Jižní Africe, AWB mělo za to, že by černochům měla být přidělena svrchovaná nezávislá vlast s podmínkou, že běloši budou po všech stránkách chráněni před zrovnoprávněním a nadvládou a s ohledem na existující pracovní potřeby. Černošská pracovní síla by byla přesouvána do jejich vlastních oblastí, čímž by tyto regiony učinila ekonomicky životaschopnými.

Rasově smíšené obyvatelstvo (v Jižní Africe nazývané barevní) v Západním Kapsku by také mělo dostat vlastní stát s geografickou základnou, která je nezbytná a realistická pro jeho zájmy, říkal program. Naopak s Indy byl rychle hotov: „Ind je v jihoafrickém uspořádání cizí subjekt a jako takový nemá nárok spolupodílet se na moci v zemi.

Bude zvažována omezená samospráva ve vlastní oblasti, ale nemůže být ani řeči o trvalém osídlení nebo obchodu přímo v bělošských oblastech.“

V poslední části brožurky se hovořilo o tehdy oficiálním symbolu hnutí: Čtyřcípé hvězdě propojené písmeny „A“ a „W“. Bylo v ní řečeno, že čtyřcípá hvězda je v protikladu k šesticípé hvězdě „mezinárodního politického sionismu“ a jejímu derivátu, pěticípé hvězdě komunismu, která charakterizuje „satanský manifest úsilí Antikrista“.

Hvězda byla krátce poté jako oficiální symbol opuštěna ve prospěch mnohem známějšího symbolu „tří sedmiček“.

V roce 1979 se AWB rozhodlo na ministerstvu vnitra zaregistrovat jako politická strana, což bylo v Jižní Africe zákonem požadováno pro jakoukoliv skupinu přející si bojovat ve volbách. 10. října 1979 se na Groenewaldově pozemku v severní Pretorii sešlo těsně přes 100 členů AWB a podepsali úřední formulář, požadovaný ministerstvem vnitra pro registraci politické strany.

„Všichni jsme odsouhlasili, že strana bude sloužit čtyřem základním cílům,“ řekl později Groenewald. „Za prvé, sloužit jako garance, že chceme usilovat o dosažení své svobody ústavním způsobem; za druhé pomáhat ve společnosti zakotvit myšlenku Volkstaat (národního státu); za třetí jsme se všichni zavázali ji nikdy neaktivizovat vůči jiné pravicové straně; a za čtvrté zajistit si legálně registrovanou frontu, na které bychom mohli shromažďovat prostředky v rámci zákona o získávání financí.“ Příští týden byla v Pretorii zaregistrována Blanke Volkstaatparty (BVP – Bílá lidová státní strana). Navzdory opačným prohlášením se nová strana zpočátku zdála velmi žhavá do účasti ve volbách.

Horlivý Piet Rudolph, který byl mezitím jmenován na post organizačního tajemníka AWB, oznámil, že se BVP definitivně rozhodla jít do boje v parlamentních volbách, i když „BVP je proti systému politických stran“.

BVP, která se stala mnohem známější jako „strana dehtu a peří“, pak zahájila mítinky po celém Transvaalu a Svobodném státu Oranžsko. Do parlamentu však nikdy nekandidovala. Nejblíže tomuto kroku byla před volbami roku 1989, kdy kandidaturu do parlamentu zvažoval sám Terre’Blanche. Zpočátku přitahoval jen malé publikum, ale jeho výtečné řečnické schopnosti začínaly získávat tvar a brzo dokázal lákat větší a větší zástupy. Jedním z nejlepších příkladů toho, jak se řečnické schopnosti Terre’Blanche a také jeho přijatelnost změnily, byly dva jeho mítinky – dělící od sebe méně než dva roky – na Rand Afrikaans University v Johannesburgu.

Když mluvil na univerzitě 16. října 1979, předkládal své alternativy otevřeně nepřátelskému studentskému publiku.

O dva roky později, 2. října 1981, Terre’Blanche oslovil jiný, mnohem větší dav studentů univerzity a ti mu hlasitě aplaudovali a vůbec ho nepřerušovali, přestože jeho poselství bylo mnohem nevybíravější než předtím.

Jednou z nejironičtějších raných akcí AWB i Terre’Blanche osobně bylo narušení mítinku Národní strany ve Fochville v jižním Transvaalu, kde byl řečníkem transvaalský vůdce Národní strany, dr. Andries Treurnicht.

Treurnicht, který se později stal vůdcem parlamentní opozice coby šéf pravicové Konzervativní strany Jižní Afriky, byl již tehdy znám jako takový konzervativec, že si vysloužil přezdívku „Dr. Ne“ kvůli svému odporu vůči opatrnému reformnímu programu NP.

14. listopadu 1979 však byl stále v NP, a tak představoval legitimní cíl pro útoky pravice. Během veřejného mítinku NP, konaného toho večera, Terre’Blanche a asi 100 mužů z AWB vyvolalo takový zmatek, že pro obnovení pořádku musela zasáhnout policie.

Terre'Blanche na začátku mítinku požadoval, aby byl zvolen nový předseda a nahradil stávajícího předsedu Národní strany, a tato žádost byla, nijak překvapivě, odmítnuta. Delegace AWB pak vyvolala takovou vřavu, že byl mítink pro nečleny strany prohlášen za uzavřený. O vytlačení houfu příznivců AWB byla požádána policie. AWB po výměně několika slov s policií opustilo halu a mítink pak v klidu pokračoval.

Ironií je, že Treurnicht ve svém projevu napadal afrikánské osobnosti náboženského establishmentu, hovořící o likvidaci zákonů zakazujících mezirasový sex a manželství. Je vidět, jak hodně se tato scéna změnila během pár let, kdy byl Treurnicht ze strany pryč částečně kvůli tomuto posunu v politice a AWB stále rozbíjelo setkání Národní strany ze stejného důvodu, z jakého rozbilo jeho setkání v roce 1979.

3. Pravice na vzestupu

V letech 1980 až 1986 zde poprvé od převzetí moci Národní stranou v roce 1948 začalo existovat silné pravicové seskupení nezávislé na vládě. Přestože Národní strana pod vedením Johna Vorstera hladce vyhrála volby roku 1977 a rozdrtila Herstige Nasionale Party, jež celonárodně získala jen asi 30 000 hlasů, pravicové názory začaly po roce 1979 sílit. Mohlo za to prohlášení nového premiéra P. W. Botha, že tomu, co udělal během pár měsíců v premiérském křesle od roku 1978, se Afrikánci musí „přizpůsobit nebo zemřít“.

Řada doplňovacích voleb ukázala masivní příklon k HNP, který dal vládě vážný důvod ke znepokojení. Bývalý vůdce Národní strany Transvaalu, dr. Connie Mulder, který byl nucen stranu opustit bezprostředně po odhalení tajné zahraniční propagandistické operace (zvané „informační skandál“), brzy poté založil Národní konzervativní stranu (NCP). NCP zaujala pozici napravo od NP a začala neformálně spolupracovat s HNP.

Prosinec 1980: Pochod AWB v Pretorii od památníku Voortrekker Monument (v pozadí) do centra města.

AWB nebylo v tomto období nečinné. Jelikož nemělo přístup do médií, Terre’Blanche se osobně pustil do série mítinků a veřejných akcí po celé zemi, na kterých šířil své názory. Tyto mítinky se konaly dvakrát nebo třikrát týdně a patřily mezi ně i AWB organizované zvláštní události, jako shromáždění na Den slibu. K tomu nejdůležitějšímu z nich došlo v prosinci 1980, kdy centrem Pretorie prošel pochod AWB, přestože byl vládou zakázán. Policie proti

účastníkům pochodu nijak nezasáhla, aby jim nezvyšovala potenciální publicitu, ale průvod doprovázela a bedlivě sledovala.

Průvodu se zúčastnil i motorkářský klub „Knights of Vanderbijl Park“ a odtud vzešla myšlenka vytvořit motocyklovou skupinu AWB, jež se později stala známou jako „Stormvalke“ neboli Bouřící sokolové.

HNP mezitím znovu sebrala síly a s chytrým využitím nespokojenosti v řadách NP se jí ve volbách v květnu 1981 podařilo získat zhruba 200 000 hlasů. To představovalo asi 14 % hlasů, ale kvůli volebnímu systému „první v cíli“* HNP nezískala ani jedno křeslo v parlamentu. Mulderova NCP vstoupila s HNP do neformální koalice a podařilo se jí pár křesel získat. Mulder sám si udržel křeslo v Randfonteinu a od vítězství před NP ho dělilo jen pár set hlasů.

Mulder na stranickém kongresu 11. září 1981 oznámil, že ve snaze vytvořit jednotnou frontu proti NP vzniká na základě relativně dobrého volebního zisku pravice nová pravicová zastřešující organizace. Tato organizace, známá jako ARBSA (Aksie Red Blank Suid-Afrika – Akce za uchování bílé Jižní Afriky), byla složena z NCP, AWB a tří samostatných skupin: Kappie Komando (doslova Čepečkové komando, organizace afrikánských žen, pojmenovaná takto podle čepečků proti slunci, které původně nosily trekkerské ženy); Aksie Eie Toekoms (Akce vlastní budoucnost), skupina patřící pod profesora Willie Libého; a skupina anglicky mluvících osob Kampaň Jižní Afrika především (SAFC) z Natalu.

* Tzn. relativně většinový volební systém; pozn. překl.

1981: Shromáždění AWB při výročí bitvy u Krvavé řeky v severním Natalu. Vlevo: AWB doráží na místo. Vpravo: Terre'Blanche vede modlitbu shromážděných členů AWB. Dole: Vedení AWB před vozovým památníkem u Krvavé řeky.

SAFC byla založena britským emigrantem Brendanem Wilmerem, žijícím v Durbanu. Wilmer přišel do Jižní Afriky po mnoha letech na pravicové scéně ve Spojeném království, včetně určitého období v nacionálně socialistickém hnutí Colina Jordana v 60. letech.

Mulder zároveň prohlásil, že je přesvědčen, že AWB není neonacistické: „Jsem přesvědčen, že není (neonacistické), navzdory mediálnímu obrazu, který vytváří některé noviny."

ARBSA oficiálně vznikla 16. září 1981 a jejím vůdcem se stal bývalý šéf zdravotnické služby obranných sil Jihoafrické republiky, generál Colin Cockroft. Tato organizace hrála důležitou roli ve sjednocování pravicových sil, včetně společné bohoslužby na Den slibu roku 1981, a její propagandistická práce napomohla odtržení části poslanců NP o rok později a vytvoření Konzervativní strany Jižní Afriky.

ARBSA jeden důležitý partner chyběl – HNP, která se odmítla připojit. HNP také začala vystupovat proti některým svým členům zapleteným s AWB. Vůdce strany Jaap Marais také na kongresu v září 1981 oznámil, že byl ze své funkce sesazen jeden člen ústředního výboru strany za to, že se na dvou mítincích v Bapsfonteinu a Standertonu objevil na pódiu s Terre'Blanchem.

Prohlásil, že se rozhodl vyloučit z výboru Frika Annandaleho, zástupce volebního obvodu Meyerton, aby ukázal členům, že žádné vztahy „s AWB nebo jakoukoliv politickou skupinou nebudou tolerovány".

Postoj HNP vůči AWB po celá léta až do roku 1989 (kdy HNP s AWB náhle vytvořily alianci) výstižně shrnul poslanec Louis Stofberg, jenž na sjezdu HNP v Pretorii roku 1986 řekl, že jakýkoliv člen, který se přidá k AWB, své členství automaticky ztrácí. Jak on tak

vůdce strany Jaap Marais prohlašovali, že AWB usiluje o diktaturu, která je v rozporu s oddaností strany parlamentním principům.

Krátce po incidentu s dehtem a peřím a soudu se Terre'Blanche a hlavní výbor AWB rozhodli, že by měl být založen fond na postavení památníku opětovně potvrzujícího slib od Krvavé řeky a vzdávajícího dík Bohu za ušetření Voortrekkerů a jejich búrských potomků. Fond se plnil příspěvky a místní známý umělec Nick Joubert dostal instrukce k navržení památníku.

Bylo rozhodnuto ho postavit v rodném městě Terre'Blanche, Ventersdorpu. Začátkem roku 1982 se v něm shromáždilo asi 500 příznivců AWB na oficiální odhalení památníku. Slib, učiněný trekkery před bitvou u Krvavé řeky, byl v melodramatickém stylu znovu přečten a zástup lidí se k němu opětovně přihlásil.

Památník sám je ocelový a představuje ho mapa Jižní Afriky spočívající na obrovské Bibli. Na obrysu země leží kolo z koňského povozu a celá konstrukce je korunována jehlou směřující k nebi s trochu menší biblí ve středu. Památník dodnes stojí v centru Ventersdorpu, spolu se symbolem tří sedmiček a vším ostatním. Vedle stojí další památník AWB, postavený mnohem později, nesoucí jména členů AWB „zabitých v boji“ při násilných aktivitách, jež jsou na něm popsány.

1982: Národní strana se štěpí. Shromáždění před transvaalským federálním výborem NP, ze kterého byl vyhnán vůdce transvaalské NP, dr. Andries Treurnicht, za vedení parlamentního odporu proti reformám vlády P. W. Botha. Na transparentech stojí: „Quo vadis: to je ta hodina, dr. Treurnichte“ a „Pryč s PW“ (Bothovou). Tato demonstrace byla zvláštní tím, že na ní ženy měly tradiční oblečení afrikánských Voortrekkerů s čepečky. Tato skupina se později spojila s „Kappie Kommndao“ (čepečkovým komandem).

Roku 1982 byla založena Konzervativní strana (CP), která chvíli vypadala jako vážný kandidát na odstavení NP od moci. Tato strana vznikla poté, co vysoce postavení členové, včetně ministra Andriese Treurnichta, odmítli podpořit usnesení výboru NP, poskytující tehdejšímu premiérovi P. W. Bothovi právo „interpretovat“ politiku NP – prakticky mu dávající volné ruce v měnění stranické politiky.

Obvyklé zasedání výboru NP uprostřed týdne skončilo 24. února 1982 pozdvižením, protože 22 poslanců NP hlasovalo proti rozhodnutí dávajícímu důvěru P. W. Bothovi. První poslanec, který odešel ze zasedání výboru, byl Koos van der Merwe, který mezi čekajícími novináři vyvolal vřavu, když řekl, že „končí s prog P. W. Bothy“. („Prog“ byl posměšný výraz pro člena Progresivní strany, stojící proti apartheidu.)

Treurnichtovi rebelové sestávali z 12 poslanců a čtyř krajských zastupitelů, všech vyloučených z NP, ale brzy se ukázalo, že tito rebelové mají mezi obyčejnými nacionalisty širokou podporu.

Oficiálního zahájení činnosti Konzervativní strany v Pretorii 20. března 1982 se zúčastnilo 10 000 lidí. NP během pár měsíců nedokázala ve dvou krajských doplňovacích volbách v Transvaalu získat víc hlasů než CP a HNP dohromady a v parlamentních doplňovacích volbách v Parys ve Svobodném státu Oranžsko získala jen o deset hlasů víc než pravice. Ve všeobecných volbách roku 1989 v Parys zvítězila CP.

AWB založení Konzervativní strany vřele přivítalo. Na mítinku před 800 lidmi u radnice v Pretorii v březnu 1982 si Terre’Blanche připsal část zásluh za rozštěpení NP prohlášením, že „AWB pomohlo rozštěpit NP varováním před nebezpečím sdílení moci“.

Dr. Andries Treurnicht, vůdce Konzervativní strany, získává roku 1982 ve Waterbergu pro svou stranu parlamentní křeslo: Byla to první parlamentní prohra, kterou Národní strana po roce 1948 utrpěla od pravice.

CP se příštího roku stala první pravicovou stranou po NP, která získala místo ve vládě, když si Treurnicht udržel poslanecký mandát za Waterberg poté, co byl vyzván k odstoupení a bojoval o své křeslo, přičemž šlo zároveň o test síly NP. Mandát za Waterberg byl jedním ze tří křesel získaných v doplňovacích volbách tohoto roku a na dalších dvou místech se NP podařilo vyhrát jen stěží před konkurenčními pravicovými stranami, HNP a CP,.

Jedny z těchto doplňovacích voleb proběhly ve Waterkloofu, baště NP ve východní Pretorii. Součástí kampaně na podporu CP ze strany AWB v tomto volebním obvodu bylo narušování veřejných mítinků NP.

Na jednom takovém mítinku v březnu vystupoval ministr pro ústavní vývoj, Chris Heunis. Místní rozhlas byl sabotován, takže musel mluvit bez výhody mikrofonu. Navíc asi třetinu publika tvořili příznivci AWB a CP, kteří Heunise od začátku provokovali stejně hlasitě, jako dokázal mluvit. Dries Alberts, ředitel propagace AWB, efektivně využíval svůj dunivý hlas, zatímco tajemník Jan Groenewald vedl nepřetržité výkřiky ze zadní části sálu.

Premiér P. W. Botha v dubnu vystupoval na ještě chaotičtějším mítinku ve waterkloofském volebním obvodu a AWB mu přichystalo extra speciální vystoupení. Příznivci AWB na něj pokřikovali víc než dvě hodiny, až musel vůdce transvaalské NP, F. W. de Klerk, vyjít na pódium a premiérovi se omluvit.

Výtržnosti nakonec vyvrcholily tvrdou bitkou mezi příznivci AWB a NP. Mítink začal v 19:30, ale než Botha konečně dostal šanci promluvit, bylo už 21 hodin. Ve 21:04 opět vypukl chaos a moderátor mítinku vyzval posluchače, aby mu pomohli obnovit pořádek.

V tu chvíli se Jan Groenewald po iksté postavil, aby protestoval proti Bothovým slovům. Kdosi vykřikl, že to je tajemník AWB, načež se na něj tři příznivci NP vrhli. Pak v obecenstvu vypukla bitka. Groenewaldovi roztrhli sako a spolu s dalším mužem z AWB byl dobit na zem, kde do nich mlátili a kopali.

Celé publikum se postavilo, aby mělo na souboj lepší výhled. Sedlo si, až když ho o to Botha požádal. Pak publiku poděkoval, že pomohlo obnovit pořádek a oznámil, že hodlá příští den v Kapském městě nařídit ministrovi vnitra oficiální zahájení vyšetřování AWB.

„Nemohu dovolit, aby se AWB na veřejných mítincích takto chovalo. Je na čase ty lidi odhalit," řekl. „Budeme s nimi jednat v rámci zákonů. Nemůžeme jim dovolit narušovat pořádek."

Jan Groenewald, vpravo, si upravuje kravatu po rvačce na mítinku Národní strany ve Waterkloofu v Pretorii, 1982.

To bylo všeobecně považováno za vtip, protože bylo jasné, že bitku začali příznivci NP, i když kvůli hlasitým provokacím mužů z AWB. Botha také opakovaně nazval Driese Albertse orangutanem a provokatéry označil za „bílé barbary", kteří jsou „ostuda Afrikánců".

Rovněž vyzval Treurnichta, aby bezpodmínečně přerušil všechny vazby s AWB. Vzdorný Treurnicht odpověděl příští den ze svého volebního obvodu (kde horečně pracoval na udržení mandátu) odmítnutím Bothovy výzvy jako „ničeho nového". „Proč je AWB vyšetřováno právě nyní? Proč panu Bothovi trvalo zahájení šetření tak dlouho?" ptal se. „Já jsem požadoval šetření AWB už loni. Vyšetřování AWB, podobně jako NUSAS (levicové studentské organizace) a dalších organizací, mohlo proběhnout už před několika lety.

Zjištění pak měla být zveřejněna. Premiér ode mne nemůže očekávat, že se distancuji od jakékoliv organizace ještě před tím, než je vyšetřována."

AWB pak oznámilo, že podává trestní oznámení na P. W. Botha a moderátora mítinku ve Waterkloofu, ministra školství a výchovy Danie Steyna, za napadení Jana Groenewalda a dalšího muže z AWB.

Dries Alberts pak na Botha podal trestní oznámení pro způsobení právní újmy druhému (pomluvy) za to, že se na něj obrátil slovy „ty s orangutáním ksichtem". Tvrdil, že v návaznosti na s tím související publicitu přišel o několik pracovních příležitostí (tehdy byl hercem na volné noze). South African Broadcasting Corporation dokonce přetočila scény z televizních pořadů s Albertsem a v jeho rolích použila jiného herce.

Generální prokurátor Transvaalu obdržel k rozhodnutí dva spisy a na začátku listopadu 1983 oznámil, že ani kvůli jednomu trestnímu oznámení nebude zahájeno stíhání. Své rozhodnutí nijak nezdůvodnil.

„Hlasujte ne“, žádá transparent v davu shromážděném roku 1983 před referendem o reformě vlády P. W. Botha, umožňující černochům a Indům v Jižní Africe volit. Šedesát šest procent bílých voličů hlasovalo ano.

Dotčena ztrátou křesla ve Waterbergu ve prospěch CP se ji NP pokusila zabít hned při narození voláním po referendu, zda pokračovat v reformním programu, který by poprvé přivedl do parlamentu Indy a barevné. Většina veřejných mítinků AWB v roce 1983 byla věnována snaze prosadit „hlasování ne“ v referendu. Terre’Blanche měl mítinky po celé zemi a neustále svému publiku opakoval, že by takový systém znamenal konec svrchovanosti bílého parlamentu. I přes úsilí pravice dalo v referendu 68 % voličů z celkového počtu „hlas ano“. Jistě za to částečně mohl i fakt, že spolu HNP a CP prostě odmítly spolupracovat, když první podezírali druhé a CP se k HNP stavěla jako k poražencům, se kterými nechtěla být spojována.

Od roku 1948, kdy se k moci dostala NP, až do roku 1994, kdy se k moci dostal ANC, afrikánskou společnost a Jižní Afriku obecně ovládala tajná afrikánská organizace „Afrikaner Broederbond“ (AB) neboli „Bratrstvo“.

Tato tajná organizace, založená roku 1918 skupinou konzervativních Afrikánců, fungovala, stejně jako svobodní zednáři, na principu „pomáhat si navzájem“ a léta plánovala a formovala osud Jižní Afriky dávno před tím, než se tyto plány staly veřejně známými. Broederbond zajišťoval, aby jeho členové, kterých bylo ve vrcholném období 12 000, byli strategicky rozmístěni ve státní správě (prakticky každý premiér a ministr byli muži AB) i v soukromém

sektoru tak, aby se jakékoliv jejich rozhodnutí vždy realizovalo ve veřejné politice. Byla to tedy velmi silná organizace, ale s příchodem vlády ANC se její moc samozřejmě dramaticky oslabila.

S rozštěpením NP v roce 1982 probíhal mezi proreformisty a antireformisty zuřivý boj o kontrolu nad Broederbondem. Díky pečlivě zinscenovanému finálnímu boji v Cape se ho podařilo vyhrát P. W. Bothovi, když se Treurnicht nemohl dostat na schůzku včas, aby mohl hájit své argumenty. Broederbond pokračoval v podpoře NP.

Zakládající člen AB, Henning Kloppers, byl v roce 1982 jedním z konzervativních odpadlíků a nyní zjistil, že je odříznut od organizace, kterou jen s hrstkou mužů všechna ta léta před tím řídil. Ve spolupráci s dcerou a zetěm zavražděného premiéra H. F. Verwoerda, Annou a Carelem Boshoffovými, se rozhodl založit další afrikánskou kulturní organizaci, s níž, jak doufal, by nakonec svedl bitvu s Broederbondem a převzal jeho roli. Tak se zrodila Afrikaner Volkswag (Afrikánská lidová stráž neboli AVW).

Posléze mezi nimi nastala jistá patová situace, zejména v boji o kulturní záležitosti, a to do takové míry, že tyto dvě organizace v roce 1988 pořádaly vzájemně soupeřící oslavy 150. výročí Velké cesty. Po převzetí Jižní Afriky ANC v roce 1994 vliv AVW dramaticky poklesl a tato organizace téměř zmizela.

Roku 1984 však byla situace naprosto odlišná a zakládajícímu setkání AVW, která se oficiálně představila v Pretorii 5. května 1984, bylo věnováno mnoho příprav. Hostujícími řečníky a podporovateli AVW byli Terre'Blanche, Treurnicht a vůdce HNP Jaap Marais – to byl sám o sobě mimořádný úspěch, protože to bylo poprvé, kdy všechny čtyři pravicové organizace souhlasily se vzájemnou spoluprací na společném shromáždění.

Terre'Blanche mluví při založení Afrikaner Volkswag roku 1984. Toto vystoupení lze považovat za jeho vůbec nejlepší projev. V pozadí vpravo sedí profesor Carel Boshoff, který se později proslavil jako zakladatel afrikánského separatistického města Orania.

Dvoudenní zakládající kongres AVW však ovládl Terre'Blanche, který poprvé dostal plný prostor v televizi. Poprvé zde využil některé své ne právě zanedbatelné hlasové schopnosti k přečtení afrikánské básně a pak teprve pronesl skutečný projev, který posloužil jako úvod k založení Afrikaner Volkswag. Terre'Blanche před osmitisícovým publikem předvedl skutečně divadelní výkon, kterým si zajistil celosvětové mediální pokrytí.

Členové WitWag (bílé stráže) AWB zažehávají plamen na založení Afrikaner Volkswag.

„Bílí lidé této země připluli z moře," začal jemným hlasem, postupně rostoucím k vzletnému crescendu. „Ne protože chtěli, ale protože jejich loď najela na mělčinu a museli.

Protože po mnoho temných let Afrika ležela a čekala, až k ní přijde civilizace. Po tisíce let, kdy starší civilizace vznikaly a upadaly, tato země zůstávala pustá a neobydlená, čekající na národ, který Bůh vyvolil, aby sem přišel.

Nebylo to určeno Řekům v jejich slávě (usadit se zde). Nebylo to určeno Římanům. Nakonec to byl malý západní národ, který sem přišel a založil tu kmen. Nakonec to byl malý lid, vyvolený rukou našeho Pána. Nakonec to byl protestant a Hugenot.

A tito lidé ve svém srdci okamžitě věděli, že tady je země, země, která může se vší svou silou dát bohatství těm, kteří ho hledají, ideální obchodní zastávka.

A van Riebeeck a holandská Východoindická společnost řekli obchodní zastávka, ale Bůh řekl bílý národ.

A bílý muž i nový bílý národ se stal stejným jako jeho země. Stal se tvrdým jako jeho země. Stal se stejně čistým a stejně silným. A z údolí a plání si pro sebe vytvořil nový jazyk, který dal vyjádření nové kráse, a nesl ho s sebou do okolí.

A kráčel tou nejtrpčí cestou utrpení, jakou mohl. Ale kráčel tou cestou s mužem, ženou a dítětem, a matkou nesoucí dítě na své hrudi.

Afrikánci nikdy nebyli dobrodruzi, kteří chtěli sami zbohatnout. Afrikánce stvořil otec rodiny, který byl připraven s největším pokladem ve svém srdci najít svobodu pro svůj nový národ.

A během této cesty se pozvedl z ekonomické bídy a nikoho neutlačoval. V míru, který stvořil, a rozvoji, který mu jeho mozek umožnil, pracoval se všemi ostatními národy v Jižní Africe tak, že v Jižní Africe vznikl největší řád, největší civilizace a největší rozvoj v celé Africe.

Tento národ nemá žádný důvod stydět se za svou minulost. Ve skutečnosti může nadmout svou hruď a prosit ‚Pane, pomoz mi být pyšný na to, co mí předci udělali'.

Ale národ stojí na sedmi pilířích. Tyto pilíře jsou jeho ideologie, jeho život a světový názor. Jeden pilíř je vaše rasa, v níž si přejete udržovat svou rasovou čistotu. Na tom můžete postavit hrdost a nezlomnou lásku a ocenění rasy, z níž pocházíte, přejíce si ji chránit a zachovávat jako základní kámen.

Dalšími pilíři jsou čestnost národa, jeho vojenská připravenost, jeho duchovní stálost a posledním pilířem je jeho politika.

Tomuto národu se v průběhu doby podařilo vybudovat pět pilířů, i když za těžkých podmínek. Vděčil za to své Krvavé řece, víře ve svou nezlomnou duchovní moc. Uspěl v ustavení politické vlády. Uspěl v ustavení vojenské síly v bezvadné armádě a policejním sboru. A úplně nový národ se tímto snažením posouval dál.

A pak v historii tohoto národa nastala tragédie. Architekt (Verwoerd) republiky, založené na těchto pilířích, byl zavražděn a národu byly odňaty finanční rezervy a dány do rukou cizinců.

Náš peněžní systém byl spojen s těmi, kdo požadují světový stát. Jsme denně ožebračováni v nejbohatší zemi na světě.

A stejně jako je to u každé budovy, jakmile ještě nebyla postavena část základů, pět existujících pilířů nemohlo nést váhu sedmi a celá budova se zhroutila.

A nyní je založen Afrikaner Volkswag, aby převzal a udržel si to, co je jeho vlastní majetek, protože pro tuto generaci neexistuje žádný větší úkol než zajistit, aby ho předala další, které patří.

Nemáme peníze a zboží, protože jsme byli okradeni o svou moc, ale aspoň máme výhodu, že naše pracovní síly a mozky jsou k dispozici.

Musíme používat sílu, která v nás dříme, protože jsme dělníci, jsme vědci, jsme horníci, jsme úředníci, jsme železničáři, jsme zemědělci, jsme vojáci a policisté, jsme morek a jádro, páteř lidu, musíme používat tuto sílu, kterou nám Pán dal, protože to je nařízení a je to právo, a my to musíme sloučit všechno dohromady v novém konsolidovaném celku tak, abychom mohli opět spojit síly a vybudovat tyto pilíře.

Pokuste se znova, ó lidé od Krvavé řeky, upnout ke své duchovní síle tak, že až přijde čas, Afrikaner Volkswag v blízké budoucnosti se svými statisíci přinese Afrikanerdom a my se potřetí budeme modlit k Bohu od Krvavé řeky!

Běžte a mluvte, Afrikaner Volkswag, s těmi vaší rasy, kteří opustili víru. Běžte a mluvte s nimi tak, aby opět mohli objevit své svědomí – své zbraně – z pod deprese několika posledních let.

V našich žilách stále teče krev Němce, křesťana a bílého muže. Běžte a mluvte s nimi a přiveďte je, abychom se mohli shromáždit v tomto velkém táboře a opět se poklonit našemu Stvořiteli a prosit ho o záchranu našich lidí a naše konečné vítězství.“

Svůj projev zakončil slovy „dlouhý život pro Afrikanerdom“ a zvedl pravou ruku k pozdravu, což zachytily početné televizní štáby. Terre’Blanche se také objevil na pódiu se šesti bodyguardy z „Blitsvalke“ (Bleskoví sokolové) – speciální jednotky AWB – oblečení do úhledných uniforem skládajících se z černých kalhot, bílých košilí a kravat s nápadnými symboly AWB. Jeden z nich měl naprosto viditelně střelnou zbraň, ačkoliv později další strážce řekl, že ozbrojeni byli všichni.

Dav, vybičovaný jeho řečnickým uměním, reagoval na Terre’Blanche extaticky a ve stoje mu aplaudoval. Další večer byly v jednom zpravodajském vysílání v jihoafrické televizi pozdrav a projev ukázány ne méně než šestkrát, čímž vznikl nový rekord v počtu opakování.

Šokový účinek těchto scén měl dva výsledky – za prvé zděšení liberálů a levičáků, ale také náhlou aktivaci mnoha spících pravičáků prvním dynamickým vystoupením Terre’Blanche v národní televizi. Televize se zaměřila na uniformy, symboly AWB, které dokonce ani tehdy nebyly široce známé, a na jednu viditelnou střelnou zbraň.

O několik dní později bylo oznámeno, že na strážce s viditelnou zbraní bylo podáno trestní oznámení. Bylo zahájeno policejní vyšetřování a případ byl svěřen státnímu žalobci v Pretorii, který o měsíc později oznámil, že nebude zahájeno žádné stíhání.

Ministr spravedlnosti Louis le Grange varoval AWB, že „pokud využívá bodyguardy, musí se držet zákona. Pokud ze sebe lidé jako členové AWB chtějí dělat blázny pochodováním v uniformách, je to naprosto vítáno. Ale pokud chce pan Terre'Blanche jezdit na takzvané kulturní mítinky s tělesnými strážci, musí si zajistit, aby dodržel zákon o zbraních a střelivu a mnoho dalších zákonů."

Le Grande zopakoval varování, že AWB je permanentně sledováno, ale je dost zajímavé, že potvrdil, že vyšetřování AWB, podniknuté policií roku 1983 (na žádost P. W. Botha), bylo skončeno, ale že jeho závěry nehodlá zveřejnit. Tento nezveřejněný spis tvrdil, že „zdroji" (to znamená informátorovi) bylo Janem Groenewaldem řečeno, že AWB založilo výcvikový tábor na statku v severním Transvaalu a odhadovaný počet členů AWB v roce 1983 činí 12 000.

Šest dní po založení AV, kdy titulky novin ještě plnila polemika nad jeho pozdravem, měl Terre'Blanche veřejný mítink v Pretorii. Sál byl přeplněn k prasknutí lidmi sedícími a stojícími v uličkách i mimo. Zdálo se, že televizní pokrytí AWB v náboru členů mnohem víc pomohlo než ublížilo.

Byly tam velké místní i zahraniční televizní štáby a nebyly zklamány bodyguardy, kteří vypadali úplně jako nacističtí stormtroopeři. Terre'Blanche vstoupil do sálu, doprovázen dalšími bodyguardy, oblečenými stejně jako šestice na mítinku AV, a jakmile byl na pódiu, napochodovali na různá místa kolem haly tak, aby měli dav na očích.

Terre'Blanche ve svém projevu bodyguarda se zbraní na mítinku Volkswagu důrazně obhajoval. „Ten mladík vždy nosí střelnou zbraň," řekl smějícímu se publiku.

Během veřejných mítinků AWB v roce 1986 Terre'Blanche opakovaně řekl, že státní prezident a vůdce Národní strany P. W. Botha obdrží žádost, aby reformní program Národní strany učinil opatření pro „národní stát (Volkstaat) pro afrikánský národ jako jádro původní Búrské republiky".

Členové hlavního poradního orgánu AWB, to znamená „velké rady", mezitím připravovali obsáhlý dokument odůvodňující (z pohledu AWB), proč by měla být zvažována žádost o nezávislý stát.

Terre'Blanche pak tento dokument, spolu s dopisem požadujícím rozhovor s prezidentem, poslal 13. června 1986 do Bothovy kanceláře. Kopie dopisu a dokumentu byly později také zveřejněny pro tisk.

Pak probíhala několikatýdenní výměna dopisů, v nichž Botha sděloval Terre'Blanchemu, že je připraven se s AWB sejít, „jakmile mě organizace přesvědčí, že odmítá násilí". Terre'Blanche řekl, že to pro něj nepředstavuje žádný problém.

„AWB se vždy zříkalo násilí, a já nemám problém s požadavkem sejít se jen se mnou. Pan Botha dal jasně na srozuměnou, že stojí za svrchovaností různých národů. Teď se ho musím jednoduše zeptat, a co můj národ? Nemá také on nárok na svou svrchovanost?“ odpověděl.

Terre’Blanche Bothovi svou odpověď vysvětlil v dopise z 22. září, v němž napsal, že souhlasí se všemi předběžnými podmínkami. Jak AWB tak NP měly naplánované mítinky na 16. říjen v Potgietersrusu v severním Transvaalu. Navzdory žádosti o rozhovor „co nejdříve“ do konání mítinků v Potgietersrusu z Bothovy kanceláře žádná odpověď nepřišla. Na mítinku NP vystoupil sám Botha. Zopakoval svou nabídku sejít se s Terre’Blanchem za předpokladu, že se zřekne násilí. Terre’Blanche na svém mítinku, konaném tentýž večer, naopak prohlásil, že se s Bothem už sejít nehodlá, protože se Botha celému problému vyhýbá.

Bothova reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Napsal Terre’Blanchemu další dopis, v němž rozhovor odmítl a pokračoval několika osobními urážkami, mimo jiné, že Terre’Blanche trpí „nedostatkem státnickosti ... (že) postrádá soudnost ... (že má) pokřivený smysl pro spravedlnost a rozumnost ... (že má) nedostatek logických myšlenkových pochodů ... (že má) nedostatečnou znalost historie a jejího výkladu ... (a nakonec, že je) úplně mimo kontakt s přirozenými, čistými aspiracemi búrských národních ideálů“.

Tato výměna dopisů měla širokou publicitu v tisku a AWB z nich dokonce udělalo brožurku v mnohatisícovém nákladu.

Silná symbolika Paardekraalu v Krugersdorpu, západně od Johannesburgu, v afrikánské historii spočívá v tom, že se právě na tomto místě malá hrstka Búrů v roce 1880 rozhodla pozvednout zbraň proti Britské říši, což zažehlo první Anglo-búrskou válku.

Na tomto místě se shromáždila malá hrstka Búrů a složila přísahu bojovat za svou nezávislost na Velké Británii. Poté vypukla první Anglo-búrská válka (1880-1881), která republice opět zajistila nezávislost (alespoň do druhé války s Brity roku 1899).

Afrikánský nacionalismus vždy choval Paardekraal ve velké úctě a v pozdějších letech tam byl vztyčen památník, připomínající povstání proti Britům. AWB se rozhodlo toto místo využít pro symbolické obnovení závazku „boje“ spolu s novým závazkem křesťanskému Bohu, stejným, jaký byl dán před bitvou u Krvavé řeky v dobách trekkerů. Shromáždění pravice v Paardekraalu bylo naplánováno na 29. listopad 1986 a byla připravena zvláštní smlouva, známá jako „Druhý díl smlouvy“.

Terre’Blanche a 11 dalších mužů jeli na místo koňmo z Pretorie a vezli standarty propagující setkání. Samotný den se vyznačoval prudkým lijákem a organizátoři se obávali,

že by déšť mohl lidi odradit. Přesto se jich na tuto vysoce emotivní událost dostavilo víc než 7 000, a viděli zde Terre'Blanche a jezdecký oddíl po třídenní cestě.

Lidé oblečení jako historické postavy z afrikánské historie zahráli dobře známé historické scény pro zástup, který několik hodin uctivě stál v dešti. Smlouva, která byla nahlas čtena ve formě modlitby, obsahovala závazek „zůstat si věrní až do smrti v boji za obnovení naší svobody v křesťanském republikánském Boer Volkstaat" a „přinést nezbytné oběti k dosažení tohoto ideálu".

Terre'Blanche v plstěném klobouku, kožené bundě, khaki kalhotách a jezdeckých botách davu v Paardekraalu řekl, že slib, který byl právě dán, jednou bude označován za významný historický den, až se „národ" rozhodne, že nedovolí, aby byl levně prodáván.

Svým obvyklým dramatickým stylem informoval dav, že byl vyvolen „bojovat proti armagedonu" a že se musí rozhodnout, zda jsou na takový úkol dostatečně mužní. Bez zveličování se dá říct, že to bylo vzrušující, ale když se Paardekraal příště objevil v médiích, bylo to z mnohem přízemnějších důvodů.

4. Soudy kvůli zbraním

Terre'Blanche na svých mítincích a v rozhovorech pro tisk celý rok 1982 varoval, že „volk" nepřijme mírově žádné změny ústavy Jihoafrické republiky znamenající sdílení moci – bez ohledu na to, jak omezené – mezi bělochy a jakoukoliv jinou rasovou skupinou.

„Kdokoliv si myslí, že může mít úspěch s umožněním barevným a Indům rozhodovat o osudu bělochů, bude čelit nám – fyzicky," řekl při několika příležitostech.

V této době také jasně řekl, že kdyby byly udělány jakékoliv změny ústavy, on a jeho hnutí by přistoupili k násilí. Jen málokdo ho bral vážně. Pak 11. prosince 1982 přišla zpráva, že Terre'Blanche a 8 dalších mužů z AWB bylo zatčeno tajnou policií a zadrženo kvůli zákonu o vnitřní bezpečnosti. Policie v tiskovém prohlášení informovala o tom, že zajistila zbraně, střelivo a výbušniny a že probíhá vyšetřování.

Policie řekla, že v pondělí 6. prosince poté, co tajná policie dostala tip, zatkla v kancelářích AWB jednoho bělocha, Danie Viljoena. Viljoen, bývalý policista, byl v době zatčení zaměstnancem AWB. „Vyšetřování vedlo k zatčení dalších osmi lidí," psalo se v policejním tiskovém prohlášení.

Všichni byli zadrženi podle paragrafu 29/1 zákona, který byl obvykle používán na aktivisty ANC a umožňoval neomezené zadržování bez soudu. Druhý den byla zveřejněna jména dalších dvou zatčených – jedním byl bratr Terre'Blanche, Andreas, a druhým Anton Du Plessis, syn delmaského milionářského pěstitele kukuřice Joose Du Plessise, dlouholetého člena AWB a velkého přispěvatele do jeho fondů.

Policie od získání tipu pracovala dnem i nocí, aby našla všechny zbraně. Některé byly chytře ukryty v kukuřičných polích a řekách ve vodovzdorných nádobách a policie musela v mnoha případech při dramatickém nočním pátrání použít detektory kovu.

Když policie doslova rozorala několik kukuřičných polí, našla několik automatických zbraní. Od prvních zatčení šly věci rychle kupředu. Tajemník AWB Jan Groenewald vydal pokrytecké prohlášení, že hnutí nemůže zodpovídat za neschválené a nezákonné jednání jednotlivých členů a že pokud kdokoliv ze zadržených překročil zákon, tak ho samo AWB vyloučí. Rovněž v tomto prohlášení popřel, že by Terre'Blanche nebo kdokoliv z vedení AWB dal rozkazy připravit se na násilnou činnost.

Výkonná rada AWB svolala mimořádnou schůzi v hlavní kanceláři AWB v Pretorii, aby probrala dění a zvolila po dobu věznění Terre'Blanche prozatímního vůdce. Ještě před začátkem schůze byl před kanceláří AWB na Church Street teatrálním způsobem zatčen sám Jan Groenewald, čímž se počet zatčených zvýšil na deset.

Mimořádná schůze proběhla a prozatímním vůdcem byl zvolen bývalý „stormjaer“ (ekvivalent stormtroopera) Ossewabrandwagu, Barnie Basson.

Přesně týden po zveřejnění informace o zatčeních byli čtyři muži bez jakýchkoliv podmínek propuštěni. Šlo o bratra Terre'Blanche, Johana Herbsta, Antonie du Plessise a Martina van Jaarsvelda. Andries Terre'Blanche způsobil menší poprask, když prohlásil, že se na policejní vazbě měl „jako na hotelu“. „Ti policisté jsou všichni křesťané,“ řekl. „Bylo to hezké a nikdy jsem neměl pocit, že jsem vězeň. Během vazby se mnou bylo zacházeno, jako bych byl v hotelu.“

Na dovolené v Hentjies Bay v Jižní Africe byl zatčen ještě jeden člověk, městský radní ze Springs a tajemník Terre'Blanche, David Botes. Zatýkal ho jeho starý přítel u policie, plukovník Jack Cronje, který se k němu choval tím nejshovívavějším způsobem – což byla pozdější příčina problémů u soudu.

Ironické bylo, že k zatčení došlo hned poté, co Terre'Blanche nechal vyrobit speciální nahrávku pro policii. Tato nahrávka, která obsahovala i přednes populární afrikánské básně od G. A. Watermeyera, chválila práci policie a požadovala pro ni lepší podmínky.

Zatýkání v roce 1982 narušilo tradiční oslavy Dne slibu AWB natolik, že se toho roku žádná oficiální společenská událost nekonala.

Jeden z mužů, kteří zátahu policie unikli, byl holandský občan, jakýsi Cornelius „Kees“ Moes. Moes, který byl později u soudu odhalen jako ústřední postava zapojená do případu se zbraněmi, byl také obviněn AWB, že je agent tajné policie a celý incident způsobil.

Moes, který byl nějakým způsobem varován, že přijde zatýkání, několik dní před prvním zatčením opustil zemi a už se do Jižní Afriky nikdy nevrátil. Tři měsíce před zatčením členů AWB byl krajským soudem v Pretorii shledán vinným z nezákonného držení mnoha nebezpečných střelných zbraní, včetně kradené vojenské řízené střely, nelicencované sovětské poloautomatické pušky SKS, speciálního pera, upraveného ve stylu Jamese Bonda ke střelbě projektilů ráže 22, kradené pušky, maskovacích uniforem (jejichž držení v soukromém vlastnictví tehdy bylo v Jižní Africe nelegální) a dvousměrné radiosoupravy.

Moes, jenž přišel do Jižní Afriky pouhých sedm let před tím, byl dále usvědčen z ukradení dvou zásobníků do pušek, bajonetu a součástí pušek. Byl shledán vinným ve všech bodech obžaloby a odsouzen k pokutě 1 000 randů nebo 500 dní odnětí svobody plus devět měsíců odnětí svobody s podmíněným odkladem na 5 let.

Moesův otec, také přezdívaný „Kees“, byl během druhé světové války v Nizozemí členem pronacistického National Socialist Bund a po válce byl za členství v této organizaci odsouzen na tři roky.

Moes junior v Jižní Africe založil realitní kancelář Moes Estates a vydělal spoustu peněz na provizích za prodej nemovitostí v oblastech Eldoraigne a Halfway House mezi Johannesburgem a Pretorií. Právě zde narazil na lidi z AWB, kteří ho představili Terre'Blanchemu. Moes byl zanedlouho zvolen do výkonných orgánů AWB a aktivně se podílel na chodu AWB.

Moes byl původce velkého počtu automatických zbraní, které později hrály hlavní roli v případu, a ačkoliv se sám k soudu nikdy nedostavil (protože byl dávno v Evropě), soudce ho označil za jednoho z hlavních viníků. V červenci 1983 dostal obsílku s předvoláním k soudu, ale jeho manželka a děti do té doby prodali veškerý majetek v Jižní Africe a uprchli zpět do Holandska.

Šest mužů, kteří zůstali ve vazbě, stanulo v pátek 24. prosince před krajským soudem v Pretorii a byli obžalováni z porušení zákona o zbraních a střelivu – z nezákonného držení střelných zbraní a výbušnin.

Nežádali obhájce a případ byl odložen na 21. leden, přičemž všichni byli propuštěni na kauci 1 000 randů za osobu. Teprve poté byla jejich jména oficiálně zveřejněna. Byli to Terre'Blanche, Jan Groenewald, Danie Viljoen, David Botes, zakládající člen AWB Corrie Jooste a Hendrik Jacobsz, osobní přítel Viljoena.

Soud byl zaplněn přáteli a rodinnými příslušníky a Terre'Blanche i všichni jeho kolegové na sobě měli čtyřbarevnou vlajku nebo symboly AWB. U zdí veřejné galerie zaujalo pozici deset tajných policistů, aby sledovali, kdo se přelíčení účastní. Všichni obžalovaní se zdáli být v dobrém rozpoložení a nevykazovali žádné známky toho, že by na tom byli hůř než po 14denní vazbě. Dav, shromážděný v soudní budově, je bouřlivě přivítal.

Po příchodu k soudu 21. ledna 1983 byli obžalovaní informováni, že se přelíčení opět odkládá na středu 23. února. Na ten den si stát přichystal překvapivý krok – soudy byly rozděleny do různých okresů, kde se našly různé úkryty zbraní. Dohromady proběhla čtyři samostatná soudní řízení.

Jacobsz a Viljoen byli oba obžalováni podle zákona o zbraních a munici a zákona o výbušninách za nezákonné držení výbušnin. 23. května 1983 byla tato obžaloba změněna na terorismus – zločin, za který byl v Jižní Africe trest smrti – a předána Nejvyššímu soudu v Pretorii k přelíčení 1. června. Když byli o těchto obviněních informováni, oba z AWB vystoupili s tím, že organizaci nechtějí působit další problémy.

Terre'Blanche, Botes, Viljoen a Groenewald byli obžalováni z nezákonného držení střelných zbraní a munice a byli vyzváni, aby se 9. března 1983 znovu dostavili ke krajskému soudu v Pretorii.

Terre'Blanche a Viljoen se dále měli 11. března 1983 dostavit ke krajskému soudu v Klerksdorpu kvůli další obžalobě z nezákonného držení střelných zbraní a munice v oblasti Ventersdorp a Jooste 24. března 1983 k soudu v Rustenburgu kvůli obžalobě z nezákonného držení výbušnin. Kauce byla všem mužům prodloužena.

Terre'Blanche, Viljoen, Groenewald a Botes 24. března popřeli vinu v pěti obviněních vůči nim. První obvinění znělo, že mezi zářím až prosincem 1981 v oblastech Pretoria, Cullinan, Delmas a Ventersdorp měli v držení automatické zbraně a jejich části. Šlo o 4 útočné pušky AK 47, 17 zásobníků do R1 (v Evropě nazývané FN), 5 zásobníků do G 3, 16 zásobníků do AK 47, 1 západku do AK 47, 1 tažnou pružinu do AK 47, jednu plynovou komoru (používanou k přepouštění tlaku plynů ve zbrani) do AK 47, 12 nábojových pásů do AK 47 a jednu pažbu k AK 47.

Druhé obvinění znělo, že obžalovaní měli ve stejná data na stejných místech v držení ruskou pistoli Makarov a třetí, že měli v držení střelivo do této pistole. Za čtvrté měli v držení výbušniny, konkrétně tetriel a jeden dýmovnicový granát. Alternativní obvinění v této věci znělo skladování výbušnin. Poslední obvinění bylo kvůli držení plechovek se slzným plynem.

Soud s Terre'Blanchem v Pretorii byl dvakrát odložen, jednou kvůli Viljoenově nemoci, s tím, že hlavní líčení bylo stanoveno na 11. červenec. Soud s Viljoenem a Jacobszem tak začal jako první. Oba muži popřeli jak obvinění z terorismu tak z nedovoleného držení střelných zbraní, munice a výbušnin.

Jako první důkaz bylo vedeno písemné přiznání Jacobsze, že plánoval vyhodit do vzduchu silnici (zhruba 40 kg výbušnin) vedoucí z hazardního střediska ve stylu Las Vegas jménem Sun City, několik set kilometrů od Pretorie v jednom z nezávislých černošských území.

Jacobsz ve svém prohlášení vypověděl, že výbušniny získal z dolu, kde pracoval. Obžaloba je dále vinila z toho, že se spikli se třetím mužem, Abrahamem Roetzem (který se stal svědkem obžaloby), s cílem ohrozit právní pořádek jihoafrické vlády a podněcovat násilné činy. Byli obviněni, že měli v držení zápalné šňůry, útočnou pušku AK 47 a střelivo. Tato AK 47, puška Mauser a brokovnice s upilovanou hlavní byly soudu předloženy jako důkaz.

Roetz, který byl upozorněn, že by na základě svých důkazů také mohl být obžalován, dosvědčil, že mu Viljoen řekl, že po celé zemi musí být vytvořeny buňky tak, aby AWB mohlo s pomocí „vysoce postavených lidí" v armádě převzít policejní stanice.

Řekl, že po něm Viljoen chtěl, aby mu obstaral dynamit z platinového dolu Impala, kde s Jacobszem pracovali a že to udělal. Tyto výbušniny byly ukryty a Roetz popsal soudu, jak je on a dva obžalovaní, kteří byli ozbrojeni, později šli vyzvednout. Jedním z nejslabších aspektů obžaloby vůči těmto dvěma mužům bylo tvrzení, že také plánovali získat z laboratoře

bakterie syfilidy a zamořit jimi Sun City. Toto obvinění bylo zpočátku bráno vážně a až později bylo uznáno za vtip.

Podle obžaloby s Roetzem také probírali možnost zavraždění premiéra P. W. Botha, přičemž mu řekli, že „zlikvidovat P. W. Botha není žádný problém, ale že musí počkat, protože P. W. je pořád hrdina“.

Obžaloba rovněž tvrdila, že Jacobsz 13. listopadu 1983 umístil na silnici do Sun City hřebíky (v důsledku čehož mnoho motoristů píchlo pneumatiky).

Martin van Jaarsveld, jeden z původních devíti zatčených (a jeden z následně propuštěných) dosvědčil, že ho Viljoen v listopadu 1982 požádal, aby dojel do Rustenburgu a přivezl dynamit a tlumič na pušku. Řekl, že se v Rustenburgu sešel s Jacobszem, který ho pak vzal na místo, kde byly ukryté výbušniny. Nakonec ho prý zavedl do křoví, kde byly ukryty dva pytle od brambor a několik plastikových sáčků plných tubusů dynamitu.

Plukovník Haasbroek z tajné policie další den dosvědčil, že tito dva obžalovaní plánovali vyhodit do vzduchu nový multirasový hotel Holiday Inn na Church Street v Pretorii, kolej v Kapském městě, kde sídlil multirasový děkanát a kasino v Sun City. Haasbroek řekl, že mu tito muži řekli o svých plánech po zatčení loni v prosinci. Podle plukovníka také plánovali zlikvidovat biskupa Desmonda Tutu a reverenda Alana Boesaka, dva přední černošské teology a protiapartheidovské aktivisty. Řekl, že se obžalovaných ptal, zda měli také v plánu odstranit P. W. Botha. „Pan Viljoen se jen usmál a odmítl odpovědět,“ řekl.

Viljoen mu řekl, že získal výbušniny a zbraně „od různých lidí“ a že mu jeden voják základní služby dal AK 47. Také mu řekl, že sabotáže neplánovalo AWB jako celek a že tyto plány mělo jen pár jednotlivých členů.

Haasbroek prohlásil, že se jim podařilo nashromáždit celkem zhruba 75 kilogramů výbušnin.

Jiní policisté dosvědčili, že v Jacobszově ložnici našli podomácku dělanou pušku ráže 22 s tlumičem a brokovnici s upilovanou hlavní a ve Viljoenově ložnici a autě ilegální knihu o výrobě podomácku dělaných zbraní a výbušnin.

Viljoen během své výpovědi řekl, že útočnou pušku AK 47 a munici získal od Andriese Terre’Blanche. Toto tvrzení nebylo z neznámých důvodů nikdy ověřováno.

Před soudem vypověděl, že byl sedm let policistou a maskovací uniformy, jež byly součástí obžaloby u soudu s Eugene Terre’Blanchem, dostal, když byl u policie a sloužil u hranic.

Andries Terre’Blanche mu dal na opravu revolver ráže 22 a další z původně zadržených, Johan Herbst, mu dal pušku ráže 22 s uříznutou hlavní. Dosvědčil, že se Roetz nabídl získat dynamit z dolu, kde pracoval, ale že on (Viljoen) byl tímto návrhem „šokován“.

Na výbušniny pak zapomněl a když mu Jacobsz telefonoval a ptal se ho, zda může dovézt výbušniny z Rustenburgu, byl ohromen. „Najednou jsem si uvědomil, že celá ta věc je vážná a pomyslel jsem si, že by mohli být chyceni a dostat celé AWB do problémů. Když jsem viděl, jak obrovské množství výbušnin se Roetzovi a Jacobszovi podařilo propašovat z dolu, nevěřil jsem vlastním očím."

Když mu Jacobsz telefonoval podruhé, aby přivezl výbušniny, Viljoen si prý uvědomil, že je nezodpovědné neříct těm dvěma, aby s pašováním dynamitu přestali. Rovněž vypověděl, že na setkání AWB ve Vereenigingu v jižním Transvaalu slyšel, že mu je tajná policie v patách. Byl tím šokován, dostal strach a rozhodl se výbušniny a zbraně ukrýt v domě u přátel v Klerksdorpu. Za tyto přátele označil sympatizanty AWB, Streicherovy. Paní S. Streicherová u soudu vypověděla, že zná Viljoena 17 let a že jejímu manželovi dával pásky a košile AWB. Viljoen jí požádal, zda by si v jejím domě v Klerksdorpu nemohl uložit nějaké balíčky. S tím souhlasila, ale nevěděla, co je uvnitř.

Viljoen také doznal, že policii lhal, aby předešel stíhání dalších lidí.

Poté vypovídal Jacobsz. Ten řekl, že shromažďoval výbušniny kvůli „osobní ochraně", protože očekával, že se vláda brzo zhroutí. „Půjdeme stejnou cestou jako Kongo a republika (Jihoafrická) bude poslední křesťanská pevnost, která padne."

Když vysvětloval, jak ze svého pracoviště kradl dynamit, řekl překvapenému soudu, že věřil, že jedná správně, protože „Bible říká, že smíme okrádat pohany".

Státní žalobce A. Englebrecht požádal soud, aby všechna svědectví, předložená Viljoenem a Jacobszem, odmítl jako nevěrohodná, přičemž Viljoena nazval nestydatým lhářem, který dokonce lhal policii. Rozsudek byl vynesen 15. června. Oba byli shledáni vinnými z terorismu podle zákona o vnitřní bezpečnosti a odsouzeni k 15 rokům vězení.

„Budeme muset dokázat vám a ostatním, kteří uvažují jako vy, že vaše činy nebudou tolerovány," řekl soudce van Reenen. Nicméně zdůraznil, že souzeno není AWB, ale jen tito dva jedinci.

Van Reenen řekl, že je fakt, že jediný násilný čin, který spáchali, bylo hození hřebíků na silnici do Sun City, „ale to bylo jen proto, že policie jednala rychle".

„Obžalovaní jsou běloši s hlasovacím právem, ale místo toho k dosažení politické změny v této zemi preferovali akty politického násilí. Takové činy nebude tolerovat žádná civilizovaná země."

Roetze, jednoho z hlavních svědků obžaloby, van Reenen zprostil obvinění a obhájcům obžalovaných odmítl umožnit se proti rozsudku odvolat. Pozdější petice k apelačnímu soudu

byla také neúspěšná. Viljoen a Jacobsz byli ve vězení až do roku 1987, kdy byli propuštěni spolu s několika politickými vězni, včetně veterána a vůdce ANC, Govana Mbekiho.

Pozornost se pak přesunula na druhý ze série soudů, s Viljoenem a Terre'Blanchem v Klerksdorpu 16. června. Po celé soudní síni byla silně vyzbrojená policie a parkovací místa kolem soudu byla uzavřena páskou. Každý, kdo šel do soudní budovy, byl důkladně prohledán.

Tito dva muži byli obžalováni z nezákonného držení útočné pušky AK 47, revolveru Gecado ráže 22 a 362 kusů nábojů. Oba vinu popřeli.

První svědek, Andries Terre'Blanche v přeplněné soudní síni řekl, že ho jeho bratr požádal, aby schoval jednu AK 47 s tím, že na něj (Eugena) „levičáci nastražili pušku". Dosvědčil, že ho Eugene požádal, aby si ponechal zbraně, dokud si pro ně nepřijede Viljoen, což udělal asi o tři měsíce později.

Když byl dotázán, zda poznává revolver ráže 22, předložený u soudu jako důkaz, odpověděl, že poznává a dodal, že to „byla jen hračka" patřící jeho rodině. „Má matka to někdy používala na vystrašení lidí jiné barvy, když dělali trochu potíže," řekl k pobavení veřejné galerie.

Pieter Streicher z Klerksdorpu u soudu řekl, že jeho přítel Viljoen požádal jeho a manželku, aby mu nechali ve svém domě nějaké balíky. Tyto balíky se ukázaly být těmi, které Viljoen odvezl ze statku Andriese Terre'Blanche. Streicher řekl, že byl velice rozrušený, když zjistil, že tyto balíky obsahují AK 47, pušku Mauser s upilovanou hlavní, revolver ráže 22 s tlumičem, munici a maskovací uniformy.

Když zjistil, že jeho dům sleduje policie, rozhodl se balíky hodit do místní přehrady, kde je policie později našla.

Jeden z původně zadržených, Johan Herbst, pak dosvědčil, že Viljoen jednou přijel přespat do jeho domu v Potgietersrusu. Během večerní diskuse ho pak přesvědčil, aby mu dal Mauserovku. Herbst také řekl, že mu Viljoen za 700 randů nabízel AK 47.

Eugene Terre'Blanche před soud předstoupil druhý den. Řekl, že AK 47 (která byla doličný předmět číslo jedna) našel ve svém autě poté, co jednou v březnu 1982 pracoval pozdě do noci v kanceláři AWB v Pretorii. Když přijel domů do Ventersdorpu, otevřel kufr auta, aby si vyndal aktovku na dokumenty. „Nemohl jsem jí pořádně vytáhnout ven, vypadalo to, že jí něco překáží," řekl soudu.

„Podíval jsem se do kufru a byl jsem šokovaný a překvapený, když jsem uviděl AK 47 zabalenou do novin. Byla na ní přilepená poznámka. Bylo to napsané na velkém kusu papíru,

ale ta zpráva byla krátká: ‚Teď je ta hodina.‘ Nejdřív jsem nevěděl, co to znamená, ale pak jsem pochopil, že to je část projevu, který jsem jednou měl.“

Řekl, že tu zbraň vzal do domu svého bratra a nešel na policii, i když nejbližší stanice byla jen kilometr, protože se bál, že bude zatčen za její držení.

„Nešel jsem na policii, protože jsem si myslel, že lidé, co na mě nastražili tyhle věci, chtěli, abych byl konfrontován policií. Jsem vůdce politického hnutí, které tisk zlovolně popisuje jako násilné. Bylo to celé spiknutí s cílem mě zničit. Nechtěl jsem spáchat trestný čin, protože jsem nechtěl tu věc. Nechtěl jsem skočit na dobře naplánované spiknutí. Nastražení ruské zbraně v mém autě byla politická záležitost a byl to dobře naplánovaný útok vůči mně.“

Pak z domu svého bratra zavolal Viljoenovi a řekl mu, ať přijede a zbraně zničí.

Státní zástupce Paul Fick řekl, že Terre’Blanche soud klame, aby uchránil AWB a svou pozici vůdce. Tvrdil, že tito muži chtěli soud obelhat a jejich skutečným cílem bylo rozdělit zbraně členům AWB.

Vysvětlení Terre’Blanche soud nepřesvědčilo a spolu s Viljoenem (který už byl prvním soudem odsouzen na 15 let vězení) byli shledáni vinnými z nezákonného držení zbraní a střeliva.

Soudce E. D. Wythe odsoudil Terre’Blanche na rok odnětí svobody za nezákonné držení útočné pušky AK 47 a na šest měsíců za nezákonné držení 362 kusů munice. Oba rozsudky byly podmíněně odloženy na pět let.

Terre’Blanche byl také odsouzen k pokutě 300 randů (nebo 3 měsícům vězení) za nezákonné držení revolveru Gecado ráže 22. Viljoen byl odsouzen na 18 měsíců za nezákonné držení útočné pušky AK 47 a na 9 měsíců za nezákonné držení munice. Wythe nařídil, že Viljoenův rozsudek bude odpykán zároveň s 15letým trestem, který už dostal.

Wythe řekl, že soud měl vážné pochyby o tvrzení Terre’Blanche, že na něj AK 47 byla nastražena, ale protože obžaloba nepředložila žádný důkaz prokazující opak, tak by tento příběh „snad mohl být poměrně pravdivý“. Zároveň zprostil obvinění Andriese Terre’Blanche.

Když byl ve ztichlé soudní síni vyřčen rozsudek, 100 příznivců AWB, kteří se mačkali v galerii, povstalo a aplaudovalo. Když Terre’Blanche opouštěl soudní místnost, dav shromážděný venku začal zpívat žalm 146 „Chvála Hospodinu“.

Když skončil druhý soud, pozornost se opět přesunula do Pretorie na třetí soud, v němž účinkovali Terre’Blanche, Groenewald, Botes a Viljoen (ten byl souzen potřetí).

Tato čtveřice byla původně obžalována z nezákonného držení zbraní, munice a výbušnin nalezených mezi zářím 1981 až prosincem 1982 na statcích u Pretorie, Cullinanu, Delmasu a

Ventersdorpu, ale obžaloba si připravila poslední překvapení změnou hlavního bodu obžaloby na terorismus (den před zahájením procesu) a držení zbraní a munice si ponechala jako alternativní obžalobu. Soud s těmito čtyřmi muži začal 11. července 1983. Viljoen byl spoután na nohou.

Podle obžaloby plánovali násilné svržení vlády a tím chtěli přivodit politickou a společenskou změnu v zemi. Obžaloba je vinila z držení 4 útočných pušek AK 47, 19 zásobníků do AK 47, pistole Makarov, 4 143 kusů munice, řízené střely Oerlikan, maskovacích uniforem a součástek pro střelné zbraně. Svědek obžaloby, ranger na statku a člen AWB, Daniel Erasmus, dosvědčil, že ho Hollander Moes požádal, aby na svém statku u Cullinanu ukryl dva velké kufry. Botes a Groenewald si pro ně o tři týdny později přišli s Moesovým synem. Erasmus prohlásil, že jejich obsah neznal.

Původně zadržený Antonie Du Plessis, který byl před svědeckou výpovědí varován, že by mohl být obviněn, pak vypovídal jako svědek. Řekl, že mu Botes telefonoval se žádostí, aby mu v Pretorii přivezl kopírku. Pak přijel do Pretorie, setkal se s Groenewaldem a Botesem a odjel s nimi do Pretoria North. Botes a Groenewald odešli a on na ně musel asi dvě hodiny čekat na polní cestě, než se vrátili se dvěma bednami, které chtěli, aby vzal na svůj statek v Delmas. Botes za ním potom na statek přijel.

Společně otevřeli bedny a našli maskovací uniformy, střelivo a součásti AK 47. Du Plessis tvrdil, že pak na Botese naléhal, aby se toho „odpadu“ zbavili. Botes mu řekl, že by to mohl udělat později.

Tyto bedny byly nicméně odstraněny, když to Terre’Blanche rozzlobeně nařídil Botesovi během vášnivé debaty v Du Plessisově domě. Du Plessis prohlásil, že mu Botes později řekl, že obsah beden byl zničen a hozen do řeky. To však nebyla pravda, protože Botes ve skutečnosti přepravil zbraně na statek Andriese Terre’Blanche ve Ventersdorpu, kde je zakopali na kukuřičném poli.

Major F. P. Nel z tajné policie dosvědčil, že po prvních zatčeních vykopal bedny na statku Andriese Terre’Blanche. Byly natřené tukem kvůli ochraně před zrezivěním.

Pak byl jako svědek předvolán Andries Terre’Blanche. Řekl, že se s ním jeho bratr Eugene a Viljoen setkali na jeho statku a řekli mu, že mají „nebezpečný materiál“, který patří Moesovi a musí ho zničit. Jaký nebezpečný materiál to je se neptal, ale spolu s Viljoenem vzali dvě bedny ke kukuřičnému poli, kde je nechali ve vysoké trávě.

Jeho bratr a Viljoen se druhý den vrátili a tito tři muži společně ukryli bedny v kukuřičném poli. Přitom s Viljoenem otevřel bedny, aby se podívali, co obsahují.

„Viljoen mi řekl, že bychom měli obsah namazat tukem kvůli zabránění zreznutí, protože to patří Keesi Moesovi a možná dokonce státu," vypověděl. Podle něj tuk také představoval prevenci před zanecháním otisků prstů na zbraních a munici, kterých se dotkli. Po několika měsících si uvědomil, že si Moes pro bedny nepřijel a rozhodl se je vykopat. Nemohl však najít místo, kam je zakopali – soudce (Henk van Dyk) poznamenal, že je velmi zvláštní, že by sedlák nedokázal najít něco, co jen před několika měsíci zakopal na vlastním hospodářství.

Po jeho výpovědi státní zástupce Sieg Engelbrecht požádal, aby byl veden jako svědek protistrany. Engelbrecht řekl, že se výpověď Andriese Terre'Blanche před soudem značně liší od té, kterou učinil loni v prosinci na policii. Tehdy prohlásil, že jeho bratr přivezl na jeho statek dvě bedny obsahující zbraně a střelivo a pak mu řekl: „Kamarád Kees Moes je v maléru a teď si momentálně nemůže vyřizovat svoje věci. Musíme mu tenhle materiál pohlídat, než si vyřeší problémy."

Ve výpovědi rovněž tvrdil, že nevěděl, co jeho bratr a Viljoen se zbraněmi a střelivem zamýšleli, kdežto předchozí den u soudu prohlásil, že řekli, že bedny obsahují nebezpečný materiál a měli by ho hned zničit.

Engelbrecht soudu navrhl, že by Andriese Terre'Blanche měl být prohlášen za svědka protistrany, protože z důkazů je zřejmé, že nechce poškodit bratra.

Soudce van Dyk s ním souhlasil a rozhodl, že je jasné, že Andriese své svědectví zeslabil a snažil se ho přizpůsobit tak, aby ochránil bratra. Pak ho prohlásil za svědka protistrany, což obžalobě umožnilo vést s ním křížový výslech.

Terre'Blanche soudu řekl, že pokud jde o něj, AWB padlo do nastražené pasti. Prohlásil, že když se dozvěděl o existenci zbraní, Botese z postu svého osobního tajemníka propustil a až později zjistil, že bedny a jejich obsah ve skutečnosti patřily Moesovi.

Tajemník AWB (a spoluobviněný) Groenweald mu pak řekl, že patřily Mosesovi a „možná dokonce státu". Toto obvinění, že bedny ve skutečnosti byly státní majetek, Groenewald při svém vystoupení zopakoval. Řekl, že mu Moes volal z Nizozemí, aby si ty dvě bedny vzal k sobě. Podle Groenewalda byl Moes člen správní rady AWB, „ale bylo všeobecně známo, že pracuje pro tajnou policii" – to ve skutečnosti nemělo žádný reálný základ a pravděpodobně to řekl proto, aby soud oklamal.

Groenewald řekl, že mu Moses v tomto telefonátu sdělil, že obsah beden patří tajné policii.

Po tomto dramatickém vývoji obhajoby byl Botes zproštěn hlavní obžaloby z terorismu i alternativních obvinění, protože obžaloba uznala, že mu nic nedokázala. A když státní zástupce Engelbrecht pochopil, že prokázat obvinění z terorismu třem zbývajícím mužům

bude těžké, řekl soudu, že obžaloba nebude usilovat o odsouzení za terorismus, ale kvůli alternativnímu obvinění z nezákonného držení zbraní.

Soud byl odročen na 4. listopad 1983. Všichni tři byli osvobozeni z hlavního obvinění z terorismu, ale shledáni vinnými z nezákonného držení zbraní a střeliva.

Terre'Blanche byl odsouzen na dva roky vězení s podmíněným odkladem na pět let, Groenewald na tři roky s podmíněným odkladem na pět let a Viljoen na čtyři roky s podmíněným odkladem na pět let.

Van Dyk při vynášení rozsudku poznamenal, že „společnost neočekává, že tak civilizovaní lidé, jako jsou obžalovaní, budou posláni do vězení". Van Dyk uznal, že dvě bedny obsahující veškeré zbraně a střelivo patřily Moesovi, „ale soud nemůže uznat, že šlo o majetek tajné policie, jak tvrdila čtveřice obžalovaných".

Terre'Blanche a jeho kolegové se zjevným ulehčením opustili soudní síň na ramenou již obvyklého davu příznivců a všichni mávali malými čtyřbarevnými vlaječkami.

Zatímco probíhal třetí soud, čtvrtý soud s Corrie Jooste v Rustenburgu přitahoval překvapivě malou pozornost. Jostee byl krajským soudem v Rustenburgu shledán vinným z nezákonného držení 192 kusů dynamitu, jež byly schovány ve třech sudech na naftu v řece Crocodile v severním Transvaalu a odsouzen k pokutě 800 randů nebo ke čtyřem měsícům vězení s podmíněným odkladem na pět let.

Hlavní obžaloby z nezákonného držení dynamitu s úmyslem způsobit újmu na zdraví nebo škody na majetku byl zproštěn a odsouzen byl jen za jeho nezákonné držení.

Oficiální verze AWB, že na něj byly zbraně nastrčeny, v porovnání s fakty nezní věrohodně. Za prvé, ne méně než tři svědci u soudu s Terre'Blanchem v Pretorii křivě přísahali. Kdyby to všechno bylo jen předem připravené spiknutí, proč by byly potřeba evidentní lži?

A také kdyby ty zbraně jen „našli", pak by neexistoval naprosto žádný důvod, proč se bát vzít je na policii a říct, kde byly nalezeny.

Za druhé nedává smysl časové rozpětí. Zbraně (včetně Mosesových) byly v držení mužů z AWB v září 1981. Zatčeni byli v prosinci 1982, to znamená, že o zbraních a místě jejich ukrytí věděli víc než rok. Prvním pravidlem jakéhokoliv falešného obvinění je to, že člověk nebo lidé osnující takové spiknutí na svou oběť udeří hned jak se potvrdí, že usvědčující materiál přešel do jejích rukou.

Proč před tím čekat víc než rok? Kdo by mohl vědět, co ti muži se zbraněmi mezitím udělají? Krom toho je mohli vyhodit a jelikož to neudělali, mohli je chtít použít.

Za třetí, dynamit a další výbušniny, nahromaděné některými muži, s Moesem vůbec nesouvisely. Viljoen ve skutečnosti neměl na Moese žádné přímé spojení a přesto byl zatčen

jako první. Výbušniny byly ukradeny z dolu a schovány ve vodotěsných sudech v řece. To rozhodně nebyla práce někoho, kdo vytvářel falešné obvinění.

A nakonec, sám Moes byl odsouzen za nelegální ozbrojování ještě před zatčením mužů z AWB. Kdyby skutečně pracoval pro bezpečnostní složky, jak byl obviňován, pak by nikdy neskončil před soudem a nebyl odsouzen.

Oficiální verzi AWB také vyvrací svědectví u soudu. Podle oficiální verze AWB vedení nevědělo, že Moes pracuje pro policii, ale u soudu tvrdili, že to celou dobu věděli.

Otázka, která však stále zůstává nezodpovězená, zní, jak se policie nejprve dozvěděla o dynamitu, protože je jasné, že právě tady zachytila stopu, když si uvědomíme, že Viljoen byl zatčen jako první.

Stará jihoafrická tajná policie byla hodnocena jako jedna z nejschopnějších na světě a měla informátory prakticky ve všech politických organizacích Jižní Afriky od AWB po ANC. Ti jí poskytovali ty nejlepší zpravodajské informace. Je jasné, že v tomto případu musel být jeden z Viljoenových kontaktů informátor, který pak předal první tip na výbušniny. A protože byl Viljoen částečně zapojen i do ostatních zbraňových transakcí, policie nakonec otevřela celou plechovku červů.

Kdo byl ten informátor? Jelikož tajná policie pracovala tak, že identitu informátora znal jenom jeho řídící důstojník a několik dalších lidí, je nepravděpodobné, že tento člověk bude někdy pojmenován.

Nicméně lze říct, že je jasné, že členové AWB již v tomto raném období mysleli vážně své přání postavit se na odpor změnám v Jižní Africe násilím.

5. Válka na vzdáleném severu

Poslancem za volební obvod Brits (západně od Pretorie) byl v roce 1986 příslušník Národní strany Jan Grobler. Ten 24. dubna 1986 oznámil, že v Brits proběhne veřejný mítink a jako host na něm vystoupí náměstek ministra Louis Nel, proslulý řadou jedovatých výpadů vůči AWB.

AWB toto prohlášení považovalo za to, čím skutečně bylo: Vyzvání k poměření sil. Ihned se začalo organizovat pod vedením místního příslušníka AWB a bývalého zápasníka Manie Maritze, potomka generála z búrské války téhož jména. Večer se na mítinku v hale shromáždil dav nějakých 1 400 lidí, přičemž nejméně 1 100 bylo z AWB.

Protest vedli Manie Maritz a národní organizátor AWB Dries Alberts – žádní nováčkové na schůzích NP. Když se dav pokusil oslovit předseda okresní organizace NP, Mauritz Kloppers, Alberts vyskočil a křičel, že má procedurální poznámku, že předseda nebyl zvolen demokratickým způsobem a že trvá na tom, aby předsednictví převzal Manie Maritz a většina obecenstva ho podporuje.

Tato žádost byla nepříliš překvapivě zamítnuta, ale Albertsovi se s pomocí megafonu podařilo prosazovat požadavek na Maritzovo předsednictví dobrou hodinu, čímž naprosto přerušil jednání.

Pořadatelům brzy došlo, že je velká část publika vůči NP zjevně nepřátelská. Hodina nepřetržitého skandování, dupání a zpěvu organizátory NP tak přehlušila, že přes ten rámus neslyšeli ani sami sebe.

Několik Nelových pokusů pronést projev se ukázalo jako marných a když dav pořád dokola zpíval „nashledanou, Louisi, my chceme Manieho“, vypadal střídavě pobaveně a naštvaně. Když pak na pódiu svolal improvizovanou tiskovou konferenci, musel křičet, aby ho zástup novinářů shromážděný kolem něj slyšel. „Toto je odvrácená tvář Afrikánců – bílý radikalismus ve své nejhorší podobě,“ řekl jim.

Členové AWB vyprávěli, že byl Nel tak rozzuřený, že na dav dělal sprostá gesta. Nel to vždy popíral a dodnes tvrdí, že jim pouze pohrozil pěstí, ale existuje usvědčující fotografie, která jasně ukazuje, že s rukou dělá něco, co vypadá jako neslušné gesto. Ať už je pravda jakákoliv, Nelův konfrontační postoj provokatéry jen vyhecoval. Kolem 21. hodiny se Nel i NP vzdali a nechali dav převzít nad mítinkem kontrolu, zvolit si vlastního předsedu a uspořádat vlastní mítink. Dav poté přešel k návrhu na vyslovení nedůvěry NP, prezidentovi státu a Groblerovi, který mezitím spolu s Nelem a hrstkou příznivců opouštěl scénu. Grobler poté obvinil policii, že ignorovala žádosti o zakročení.

„Bitva o Brits“, jak se tento mítink stal známý, signalizovala konec NP v Brits a v příštích volbách Groblera na pozici poslance za tuto oblast nahradil člen Konzervativní strany.

Louis Nel zachycený na filmu, jak zuří na mítinku v Brits zničeném AWB.

O dva dny později, 26. dubna 1986, se něco podobného přihodilo dalšímu členovi vlády – ministru spravedlnosti Kobie Coetseemu, který oznámil, že byl zdržován „masovým shromážděním“ v Nylstroomu, hlavním městě domovského volebního obvodu vůdce CP, Andriese Treurnichta.

Mítink, který měl proběhnout na městském stadionu, začal podle plánu, ale také se brzo stalo zřejmým, že velká většina „masy“ nejsou příznivci NP, nýbrž AWB. Dav opět požadoval zvolení vlastního předsedy a tato žádost byla opět zamítnuta. Coetsee pak spolu s několika příznivci NP stadion opustil a uspořádali si schůzi v kuchyni pod velkým stanem, zatímco obrovský dav namačkaný na stadionu poslouchal Terre’Blanche.

Tyto dvě události, první svého druhu, vyvolaly spoustu reakcí, hlavně od černošských a indických poslanců, kteří požadovali zákaz AWB a uvěznění Terre’Blanche.

Prezident P. W. Botha na to odpověděl, že pokud Terre’Blanche poruší zákon, bude se před ním zodpovídat. Zřejmě se vzpomínkou na dny, kdy byl sám mladý organizátor NP v Cape a specializoval se na rozbíjení mítinků Sjednocené strany, řekl: „Jen to, že byli hluční na veřejném mítinku náměstka ministra informací není důvod pro to ho (Terre’Blanche) zbít. Nechte ho nacionalistům. Zdržte se tohoto boje – nacionalisté se o to postarají.“

Byl to odvážný slib, ale prázdný. Sám Botha se musel spoléhat na policejní a armádní ochranu před AWB, protože samotní nacionalisté nepředstavovali dostatečnou překážku.

P. W. Botha poprvé okusil provokaci AWB, když se velká část publika na jeho mítinku večer 24. dubna 1986 ve Vereenigingu ukázala jako příznivci AWB. Ačkoliv ho drželi pod neustálou palbou poznámek a výkřiků, nebylo jich dost na to, aby mítink úplně rozbili. Příští den AWB oficiálně oznámilo, že v Transvaalu už žádný ministr za NP mluvit nebude. NP se po událostech v Brits, Vereenigingu a Nylstroomu rozhodla, že v konzervativním severním Transvaalu musí ukázat sílu.

Byl uspořádán veřejný mítink a jako mluvčí byl vybrán ministr zahraničí Pik Botha na základě předpokladu, že je zdaleka nejpopulárnější veřejná osoba NP a má potenciál přilákat velké množství lidí. Botha s předstihem oznámil, že bude mít mítink v Pietersburgu v severním Transvaalu a že by bylo rozumné, aby se ho AWB neúčastnilo.

Terre'Blanche však na shromáždění AWB v Potgietersrusu týden předtím dramatickým způsobem oznámil, že na pódiu v Pietersburgu bude příští týden mluvit on a ne Botha.

Pořadatelé NP reagovali oznámením neslýchaného opatření – že na tomto veřejném mítinku bude právo na vstup rezervováno, což dávalo NP legální možnost jakékoliv odpůrce NP násilím vyvést. Dalším neobvyklým krokem bylo oznámení předem, kdo bude předseda, aby se předešlo tomu, že si dav zvolí svého předsedu, jako tomu bylo v Brits. Organizátoři Národní strany přiznali, že jejich strategie jednání s AWB byla do té doby chybná. Že se AWB chystá narušit mítink Louise Nela v Brits dobře věděli a předem informovali tisk a televizi. Doufali, že pohled na rozbití mítinku a vlající vlajku AWB konzervativní Afrikánce vyděsí a odvrátí od pravice.

Jenže se stal pravý opak a AWB se mělo co ohánět, aby hned po incidentu v Brits zvládalo záplavu nových přihlášek. Tentokrát byli organizátoři NP rozhodnuti násilnou taktiku AWB zarazit.

AWB oznámilo, že ve městě plánuje uspořádat mítink ve stejnou dobu jako Botha a že mu bude předcházet pochod centrem města. Večer 22. května 1986 město a místo konání, Jack Botes Hall, hořely očekáváním. Média předpovídala „nejkrvavější politickou bitvu desetiletí“ a místní obyvatelé i ostatní instinktivně tušili, že tyto zprávy nejsou nijak zveličené.

NP sestavila impozantní bojovou sílu z boxerů, zápasníků a karatistů (z nichž někteří byli členové národního mužstva) a na místo je přepravil armádní Hercules z Johannesburgu.

Terre'Blanche přijíždí do Pietersburgu, 22. květen 1986.

Dokonce i šéf johannesburského dopravního a bezpečnostního odboru John Pearce, známý jako horlivý příznivec NP, tam pronajatým autobusem nechal dopravit 30 svých dopravních policistů. Bylo jim řečeno, aby si zpětně požádali o jednodenní volno a řekli, že jde o jejich vlastní iniciativu.

Příznivci NP byli svážení ze všech částí provincie – stejně jako příznivci AWB – a zaplnili autobusy z Pik Bothova domovského volebního obvodu Westdene v Johannesburgu. Před halou se shromáždili reportéři prakticky ze všech novin v zemi – i mnoho ze zahraničí – a spousta televizních štábů. Všichni očekávali, že to bude velký rozhodující souboj mezi NP a AWB.

Lidé z AWB se nejprve začali shromažďovat na místě svého mítinku – na městském stadionu, ale pak pochodem ulicemi, jak slíbili, dorazili k hale. Před budovou stála skupina dětí, oblečená do vortrekkerského oblečení a vedená vůdkyní Kappie Kommanda, Marií van Zylovou, s transparenty a plakáty odsuzujícími NP.

Pak dorazily další zástupy příznivců AWB s transparenty se slogany jako „Yankee Piku běž domů" a „Pik Jy Pik die Blanke se graf" (Piku, ty kopeš bělochům hrob – slovní hříčka postavená na tom, že slovo Pik v afrikánštině také znamená „kopat").

K prvnímu incidentu došlo, když byl zatčen příznivec AWB Attie Snyman z Nylstroomu zřejmě za to, že přišel příliš blízko ke vchodu budovy, a byl veden k policejnímu vozu. Vůdce AWB (a předseda místní organizace CP) Isak Butler na policisty začal křičet, že nemůžou Snymana nezákonně zadržet. Policejní vůz obklopili rozzuření příznivci AWB a Snyman byl promptně propuštěn. Dav pak obrátil svou pozornost k posluchárně, kterou se pořadatelé pokusili zaplnit už dlouho před zahájením mítinku. Když se bezpečnostní tým NP snažil

zabránit ve vstupu do budovy davu AWB, tou dobou čítajícímu nějakých 5 000 osob (mnohem početnějšímu než publikum NP), propukla krvavá bitva.

Síly AWB prostě byly příliš i na tým karatistů a důkladná bezpečnostní opatření NP přišla vniveč. Předvoj AWB prorazil kordon a zabral pozici v hale, do které se protlačil jedněmi bočními dveřmi. Uvnitř haly vypukla nová bitka, ale počty mluvily proti NP. Během dvaceti minut ji úplně ovládlo AWB a vztyčilo na pódiu čtyřbarevné vlajky a prapory AWB.

Po dvaceti minutách zuřivého boje muže proti muži AWB fyzicko ovládlo halu, v níž se konal mítink Národní strany. Terre'Blanche, čtvrtý zprava, vystoupil za řečnickým pultem a promluvil k vítězným členům AWB.

Pak do haly přišlo asi 30 policistů a neúspěšně se snažili vlajky a jejich nosné části odstranit. Jelikož však byli v silné početní menšině a rýsovala se možnost boje s davem, museli se stáhnout. Několik lidí bylo zatčeno, ale brzy se v hale opět objevili. Zřejmě je jen odvedli za roh a pak propustili.

Do rvačky se zapletlo i několik reportérů. Byli zbiti a vyhozeni mimo pódium, ale nikdo z nich nebyl těžce zraněn. Jan Steytler, řídící mítink, kolem 18. hodiny uznal, že pokračovat ve schůzi je nemožné. Pik Botha osobně vnitřek haly nikdy nespatřil.

Všeobecný zmatek trval až do 18:20, kdy byl do haly přinesen na ramenou svých mužů Terre'Blanche. Když nakonec dav AWB zaútočil na dveře, dva nervózní mladí policisté, kteří je měli hlídat – bez obušků nebo slzného plynu – stříkali na přední řadu červenou barvu, než usoudili, že už nemůžou nic dělat.

Mezi postříkanými byl i profesor Alkmaar Swart, předseda velké rady AWB.

Pak vypukla poslední rvačka, při níž rámus vystoupal na neuvěřitelnou hodnotu. Kontingent NP se postavil k poslednímu odporu, ale v nejkrvavějším boji večera byl opět poražen. Posledního boje se zúčastnili i přední konzervativec Robert Van Tonder z výboru Boerestaatu, prominent HNP Meinhard Peters a předseda johannesburské CP Clive Derby Lewis.

Aby dostál svému slovu, že bude ten večer z jeviště mluvit on a ne Botha, Terre'Blanche pronesl improvizovaný projev. Právě když začal, postavil se mu dramatickým způsobem příznivec NP Leo Senekal, který na mítink přijel až z Tzaneenu. Senekal měl zkrvavený obličej z boje, který se odehrál a stoupl si přímo před Terre'Blanche, křičíc na něj: „Tohle je afrikánská krev a padá to na vaší hlavu!"

Terre'Blanche ho ignoroval a pustil se do projevu. Během něj přišel brigádník Gert van Rensburg, který byl v důsledku událostí onoho večera později převelen na jiné policejní oddělení, do haly ještě se dvěma dalšími mladými policisty.

Nahoře a dole: Terre'Blanche mluví po násilném rozprášení mítinku Národní strany v Pietersburgu příznivci AWB.

Van Rensburg do megafonu oznámil, že zúčastnění mají pět sekund na to, aby opustili halu. Pak se podíval na hodinky a přes pískot v pozadí začal pomalu počítat do pěti. Poté jednomu z policistů nařídil, aby do davu hodil slzný plyn.

Plechovky s plynem, házené v rychlém sledu, vyvolaly všeobecnou paniku. Dav, včetně Terre'Blanche, se zběsile hnal k východům a během toho v hale napáchal mnoho škod. Ve snaze uprchnout před plynem vyrazil dveře z pantů a rozbil okna. Mnoho lidí nestačilo utéct včas a mezi jinými venku zvracelo na zem i Kappie Kommando, vedené Marie van Zylovou.

Před halou se dav opětovně seskupil a byl znovu vyzván, aby toto místo opustil. Téměř okamžitě do něj byl vhazován další slzný plyn. Několika mužům muselo být zabráněno v napadení policistů a jeden mladý policista vykřikl, že rozkazy házet slzný plyn přišly přímo od „státního prezidenta". Na policejní vozy stojící stranou bylo vrženo několik kamenů, které nenapáchaly žádné větší škody, až na pár škrábanců na kapotách.

Triumfující příznivci AWB se pak vrátili na stadion, kde se původně měl konat jejich mítink. Do 20:30 hod., méně než půl hodiny po vržení prvních plechovek slzného plynu, byl stadion prakticky plný. Terre'Blanche vyšel na stadion z nadšeně burácejícího davu téměř 5 000 lidí těsně před 21. hodinou. Po krátkém vítězoslavném proslovu dav stadion opustil a pokojně se rozešel.

„Bitva o Pietersburg" také znamenala začátek využívání policie na ochranu mítinků NP, praxe, jež trvala mnoho let. Dalším důležitým výsledkem „pietersburského puče" bylo to, že na všech plakátech a reklamách na veřejné mítinky NP bylo malými písmeny napsáno „právo

vstupu vyhrazeno“, v důsledku čehož Terre’Blanche prohlašoval, že NP má kvůli AWB příliš velký strach pořádat „veřejné mítinky“.

V důsledku toho AWB dostálo svému slibu, že v Transvaalu už nebude na veřejném mítinku mluvit žádný ministr, protože mítinky NP od té doby nebyly „veřejné“ v pravém smyslu slova a z právního hlediska byly vyhrazeny registrovaným členům NP.

V důsledku chaosu při snaze dostat se ven z haly vznikly velké škody, ale pozdější pokus soudně stíhat AWB pro poškozování cizí věci vyšel vniveč. Generální prokurátor Transvaalu odmítl kohokoliv obžalovat s tím, že za škody mohl zásah policie. Škody musela jako pronajímatel haly zaplatit NP.

Ministr práce Pietie Du Plessis, který měl mítink moderovat, rozzlobeně plísnil policii za to, co považoval za její podporu pravici.

„Policie nebyla schopná nebo nechtěla udržet veřejný pořádek,“ řekl a dodal, že Terre’Blanche ve skutečnosti vešel do haly „v doprovodu policie“.

Ten na to reagoval tím, že řekl veliteli zásahu, že chce mluvit s hlavními pořadateli NP v hale. „Policie proti tomu nic nenamítala. Policii jsem požádal jen aby mi pomohla dostat se skrz dav k hlavním dveřím. Jakmile jsem se k nim dostal, mí lidé se začali tlačit a ty dveře byly násilím otevřeny.“

Du Plessis zůstal neoblomný v tom, že NP do budoucna „přijme vlastní opatření a nebude se spoléhat, že policie zajistí, aby naše mítinky nebyly narušovány.“ Policii obvinil z nečinnosti i další místní přední nacionalista, poradce prezidenta Tjol Lategan.

Mluvčí policie v severním Transvaalu tvrzení NO popřel s tím, že dav dveře otevřel násilím a že když se to stalo, tak policie ani nebyla přítomna.

Ministr spravedlnosti Louis Le Grange tato tvrzení zpočátku odmítal komentovat, pouze řekl, že je vzal na vědomí a „pokud bych je musel uznat jako správná, bylo by to velmi politováníhodné. Ale v tuto chvíli to nemůžu komentovat.“

Dva muži z johannesburského dopravního a bezpečnostního odboru John Pearceho museli být po zatčení v bitce propuštěni na záruku a v podobné situaci bylo i pět mužů z AWB. Ti měli štěstí, že se peníze na kauci rychle vybraly mezi lidmi na mítinku AWB na stadionu, kdežto muži z NP ji museli zaplatit z vlastní kapsy.

Jediný, koho toto drama příliš nevzrušovalo, byl černošský teolog, biskup Desmond Tutu, který řekl, že černoši si s bojem mezi bělochy v Pietersburgu nebudou dělat příliš starostí. „Pokud se teď vrhnou na sebe navzájem, znamená to, že naše boje nebudou tak strašné,“ řekl.

V pátek po bitce v Pietersburgu napadlo 300 členů AWB (z celkových 500 návštěvníků) mítink NP ve Wardenu ve Svobodném státu Oranžsko a ministru zemědělství Sarelu Haywardovi znemožnili přednesení projevu.

Během několika týdnů byly narušeny čtyři mítinky NP. AWB se zdálo nepřemožitelné a žádosti o členství se množily jako nikdy předtím. Velké mediální pokrytí zahraničních médií poprvé informovalo lidi mimo Jihoafrickou republiku, že rozkol v Afrikanerdom je víc než jen povrchní, že je ve skutečnosti hluboký jako rozkol mezi Sjednocenou stranou a NP během druhé světové války.

Dokonce i obvinění policie ze zaujatosti mělo ozvěny z válečných let – tehdy bylo mnoho policistů obviňováno ze sympatií k Ossewabrandwagu a skutečně jich bylo víc než jen pár stíháno za aktivity v OB.

V Ellisras, dalším severotransvaalském městě, si na 24. květen 1986 naplánoval vystoupit na mítinku sám ministr La Grande a všeobecně se očekávalo, že se AWB pokusí ovládnout i tento mítink.

Tisk, doufající v další řež v hollywoodském stylu, byl zklamán. Mítink měl velmi malou účast. Přišlo jen asi 20 příznivců AWB a 200 klidných členů NP. K žádným vážným incidentům nedošlo zřejmě kvůli silné policejní asistenci sestávající z osmi náklaďáků a autobusů, obklopujících školu, v níž se setkání konalo. Policii osobně velel generál Bert Wandrag, šéf pořádkových jednotek.

Čtyři muži z AWB však byli zatčeni, když odmítli opustit prostor poté, co jim byl zamítnut vstup na základě toho, že nejsou registrovaní členové NP.

Le Grange v projevu odmítl obvinění ministerského kolegy Du Plessise o zaujatosti policie na pietersburském mítinku, když prohlásil, že taková obvinění vznášeli „lidé, kteří neměli k dispozici všechna fakta a na mítinku nebyli“.

Vinu za násilí svalil na „agresivní muže z AWB, kteří mítink početně ovládli. Ti byli důvodem (násilí) pod vedením Eugene Terre’Blanche a (Clive) Derby Lewise z Johannesburgu,“ prohlásil.

Když se o tom Terre’Blanche a Derby Lewis dozvěděli, vydali tiskové prohlášení odsuzující toto obvinění, v němž stálo, že by Le Grande „měl raději zjistit, kdo nařídil házet slzný plyn“. „Ministr (Le Grange) dostal špatné informace, pravděpodobně od Pik Botha, který se k hale vůbec nedostal.“

Jak se dalo předpokládat, vznikla kvůli tomuto incidentu parlamentní šarvátka, v níž měl nejtrefnější prohlášení poslanec HNP za Sasolburg, Louis Stofberg, který prohlásil, že NP nemá právo si stěžovat. Pamatoval si na rané dny HNP, kdy NP využívala všechny myslitelné

metody, jak zničit jejich mítinky. „Oni tu taktiku fakticky vymysleli," řekl, poukazuje na to, že když NP rozbila mítinky HNP v Paarlu, George a Bloemfonteinu, k žádnému vyšetřování nedošlo.

31. květen ve staré Jižní Africe představoval Den republiky – den, kdy v roce 1961 premiér dr. H. F. Verwoerd vyhlásil plnou nezávislost na Britské říši. Ten při pátém výročí roku 1966 slíbil, že na 25. výročí republiky v roce 1986 proběhnou na oslavu zvláštní veřejná shromáždění „lidu". Národní strana se však do roku 1986 vzdálila verwoerdovskému modelu apartheidu a nabrala nový směr – který by Verwoerd rozhodně neschválil.

V roce 1986 také přišel nevídaný vzestup Konzervativní strany a AWB. Výbor jednoty Brits se jako součást společné fronty pod bývalým zápasníkem a oddaným stoupencem AWB Manie Maritzem, který vedl rozprášení mítinku Louise Nela v Brits, rozhodl Verwoerdův slib splnit a zároveň z propagandistických důvodů ukázat sílu. Bylo rozhodnuto na Den republiky uspořádat společný mítink pravice v amfiteátru Voortrekker monument v Pretorii.

„Seriózní pravice" přichází 31. května 1986 na shromáždění k Voortrekker Monument. Zleva doprava: Andries Treurnicht, vůdce Konzervativní strany, profesor Carel Boshoff, vůdce Afrikaner Volkswag, Manie Maritz, nezávislý pravičák a syn slavného generála z Anglo-búrské války téhož jména a Jaap Marais, vůdce HNP.

Dále bylo odsouhlaseno, že řečníky budou vůdce CP Andries Treurnicht, vůdce HNP Jaap Marais, vůdce Afrikaner Volkswag profesor Carel Boshoff a Terre'Blanche. Den shromáždění byl jasný a horký – pro Pretorii typické počasí.

Už od časného rána stoupala do malého kopce vedoucího k monumentu spousta vozů, až nakonec vznikla velká dopravní zácpa a k vyřešení problému musela být zavolána dopravní policie. Opozdilcům nebylo umožněno parkovat na kopci (nebylo tam už žádné místo) a řada z nich musela jít na místo setkání až 40 minut pěšky.

Na úpatí kopce bylo přes deset dozorujících policistů. Jeden černoch, který se pokoušel dostat na místo, byl rázně vyhozen muži v uniformách AWB, ale zbytek dne proběhl bez incidentů.

Všichni čtyři vůdci se předem dohodli, že do amfiteátru vstoupí společně a sejdou se v jednom domě v Pretorii. Boshoff, Treurnicht a Marais na domluvené místo dorazili, ale tam na ně čekala zpráva od Terre'Blanche – že má zpoždění a dohoní je později, ať mezitím jedou k monumentu. To udělali, ale Terre'Blanche je nikdy nedohonil.

Když už tito tři vůdci seděli v amfiteátru před davem 15 000 lidí, Terre'Blanche do něj velkolepě vstoupil pod velkou vlajkou AWB, nesenou muži z AWB v hnědých košilích a s plynovými maskami (symbolizujícími bitvu o Pietersburg, která se odehrála před pouhými devíti dny).

Při jeho příchodu dav prakticky jako jeden muž vstal a začal mu aplaudovat – Terre'Blanche byl ten den nepochybně oblíbený. První mluvili Treurnicht a Marais. Oběma se dostalo velkého, ale v davu rozptýleného potlesku.

Třetí mluvil Terre'Blanche, kterému dav tleskal mnohem víc než prvním dvěma a vyvrcholilo to skandováním „AWB, AWB" a druhými ovacemi ve stoje. Jakmile skončil svůj poměrně umírněný projev, velká část publika vstala a odešla, aniž by čekala na Boshoffovu závěrečnou řeč.

Nahoře a dole: Terre'Blanche 31. května 1986 přichází na shromáždění u Voortrekker Monument. Když přišel pod velkou vlajkou AWB s muži majícími plynové masky, ukazujícími, že to jsou veteráni z Pietersburgu, byl Terre'Blanche nepochybně miláčkem davu (dole).

Způsob, jakým si pro sebe Terre'Blanche „ukradl slávu", vyvolal v řadách CP a HNP spoustu zloby a Jaap Marais kvůli tomu později na Terre'Blanche veřejně zaútočil. Pro AWB však toto setkání představovalo velký úspěch.

Týden po úspěšném zničení Pik Bothova veřejného mítinku jeden indický poslanec ve Sněmovně delegátů (indickém parlamentu), jakýsi Boetie Abramjee, vyzval vládu k zákazu AWB.

„AWB je mnohem nebezpečnější než ANC," řekl a ptal se, proč policie na mítinku v Pietersburgu nezatkla žádné členy AWB. „Policie si při protestním pochodu několik dnů předtím pospíšila zatýkat studenty univerzity ve Witwatersrandu, tak proč nezasáhla stejně proti členům AWB?" chtěl vědět.

Krátce poté (začátkem července 1986) AWB obdrželo záhadný dopis. V obálce byla bez jakéhokoliv popisu nebo vysvětlení fotokopie dopisu napsaného na hlavičkovém papíře předsedy ministerské rady Sněmovny delegátů, Amichanda Rajbansiho, adresovaného Abramjeemu (který byl tehdy poslancem Rajbansiho strany) v Laudium, indickém předměstí Pretorie. Rajbansi byl v této době také členem multirasového kabinetu prezidenta P. W. Bothy.

Tento dopis obsahoval překvapení – jasnou výhrůžku smrtí Terre'Blancheho. Dotyčný odstavec zněl: „Nesmíme zapomínat, že máme nějaké postavení v parlamentu a jsme chráněni

a nesmíme tomu šílenci Terre'Blanchemu dovolit nás veřejně ohrožovat. Můžu si ho klidně vzít na starost, i když to znamená někoho poslat do Transvaalu. Na naší příští schůzi budu dále jednat o diskreditaci jeho a zbytku AWB, HNP a CP, hlavně v zámoří a zahraničním tisku."

Podpis dopisu se shodoval s podpisem Rajbansiho, ale protože šlo o fotokopii, jeho autentičnost nemohla být s konečnou platností nikdy potvrzena. Jak Abramjee tak Rajbansi ho označili za padělek. Terre'Blanche a vůdce CP Andries Treurnicht však tyto výhružky vzali vážně, prezentovali celou věc v tisku a případ byl k dalšímu prošetření předán policii.

Rajbansi tvrdil, že to je pokus o jeho diskreditaci a že v době, kdy měl být napsán, odpočíval na farmě v Stellenboschu. Abramjee prohlásil, že jeho adresa uvedená v dopise je nesprávná a stejně nesprávná je v telefonním seznamu u jeho čísla. Z vyšetřování nic nevzešlo a AWB už od policie ani Rajbansiho ohledně této věci neslyšelo ani slovo.

Rajbansi byl později diskreditován v jiném skandálu a byl ze své funkce v kabinetu odvolán.

Premiér P. W. Botha – jenž se nikdy nebránil výzvám – se v říjnu 1986 rozhodl uspořádat mítink tam, kde jeho ministři nemohli – v severním Transvaalu. Od dřívějších srážek zde několik mítinků NP proběhlo v klidu. AWB prohlásilo, že nechává mítinky NP jen jí, protože jde o mítinky s vyhrazeným právem vstupu a ne o skutečné veřejné mítinky. Botha pak oznámil, že bude mluvit v Potgietersrusu, vzdálené pravičácké pevnosti v severním Transvaalu. AWB po takovém střetu jen dychtilo a Botha to věděl.

Terre'Blanche krátce nato oznámil, že v Potgietersrusu také uspořádá veřejný mítink přesně ve stejný čas jako Botha. Obě strany se skoro okamžitě začaly připravovat na očekávanou bitvu. Jako první to pocítily plakáty zvoucí na oba mítinky, kdy jich až do mítinků byla spousta zničena.

NP se rozhodla předejít opakování Pietersburgu a přijmout silná bezpečnostní opatření, a požádala o armádní a policejní ochranu. Kolem stadionu, kde měl mítink Botha a směrem ke škole, kde měl mítink Terre'Blanche, byly policejní čety z tréninkového střediska v Maleoskopu, hordy armádních pěšáků, obrněné vozy, těžké automatické zbraně a dokonce kulometná hnízda.

Byl povolán i policejní vrtulník, který neustále létal mezi shromaždišti AWB a NP a monitoroval veškerý pohyb. Po obvodu několika set metrů ostnatého drátu, nataženého kolem prostoru Bothova mítinku, stálo na stráži asi 1 000 policistů, což dalo vznik sžíravým komentářům o „Bothově kuřecím hejnu".

Právo na vstup bylo přísně vyhrazené a nikdo, kdo jen vzdáleně připomínal příznivce AWB, nebyl na mítink vpuštěn. Mezi Bothovým obecenstvem byly rovněž desítky policistů v civilu. Botha se v mládí jako organizátor NP sám specializoval na rozbíjení konkurenčních mítinků v provincii Cape – dokonce jednou během domácí schůzky protivníků NP jim vjel do obýváku na koni – a neriskoval narušení svého mítinku.

Z osobních zkušeností věděl, že jediná možnost, jak tomu zabránit, je znemožnit druhé straně přístup na mítink. Na jeho mítink přišlo jen 1 000 lidí, kdežto na Terre'Blanche 2 500. Mítink Terre'Blanche byl s mítinkem NP v naprostém protikladu – počtem i duchem. Muži z AWB toužili po boji a Terre'Blanche měl co dělat, aby jim zabránil pochodovat v uzavřené formaci na mítink NP. I tak skupinky mužů z AWB neustále procházely kolem ostnatého drátu a dostaly se dost blízko na to, aby mohly na pancéřovaná policejní auta lepit nálepky AWB. Ženy z AWB pro policisty udělaly občerstvovací stanoviště, což vedlo ke stížnostem ze strany NP na zaujatost policie.

Botha se ve svém projevu věnoval hlavně reformnímu programu NP a na AWB udělal jen několik narážek.

Skutečný význam této události však spočíval v tom, že se poprvé od druhé světové války musel afrikánský vůdce spoléhat na ochranu policejních a vojenských jednotek před jinými Afrikánci – to byl výmluvný symbol toho, jak se Afrikánci rozdělili.

6. ANC a Rudolf Hess

Prezident Jihoafrické republiky P. W. Botha během svého novoročního projevu roku 1987 oznámil, že v květnu proběhnou volby do bělošské Dolní sněmovny. Důvodem pro takto brzké volby byly porážky z loňského roku, z nichž ne právě nejmenší byly psychologické rány uštědřené straně od AWB v bojích na severu plus uvědomění si části NP, že CP dennodenně získává podporu.

Stratégové NP také doufali, že volby konané ještě před tím, než by pravicové strany CP a HNP mohly vytvořit koalici a vyřešit problémy mezi sebou, budou pro NP výhodné. Tyto úvahy se ukázaly být správné.

AWB s vědomím, že by špatný výsledek ve volbách dal reformnímu programu NP další impuls, usilovně pracovalo na uspořádání vztahů mezi HNP a CP. Počáteční snahy AWB přimět tyto strany ke spojení sil vyšly naprázdno, přičemž HNP a CP neustoupily ani po opakovaných výhružkách Terre'Blanche, že aktivizuje stranu AWB, Blanke Volkstaat Party (BVP), a tak sjednotí pravicové voliče.

Pak bylo během krátké doby domluveno uspořádání veřejného mítinku k této otázce v Pretorii. 4. března 1987 mělo AWB jeden ze svých největších veřejných mítinků v pretorijské městské hale s víc než 6 000 návštěvníky. Během něj Terre'Blanche předložil návrh na rozdělení poslaneckých křesel mezi HNP a CP.

Obě strany tento návrh nejprve přijaly, ale během jednání o konkrétních detailech se vše opět zvrtlo. AWB se pak své funkce prostředníka vzdalo a přestože z neúspěchu veřejně obvinilo HNP, nespecifikovalo, kterou stranu mají jeho příznivci volit.

Nakonec k žádné dohodě mezi těmito stranami, kterou si tolik pravičáků přálo, nedošlo. Obě strany ve volbách stály proti době a nechaly Národní stranu získat 8 křesel na úkor rozdělené pravice.

Jednání provázely osobnostní rozdíly, podezírání a nedůvěra, což představovalo nebeskou manu pro často opakovaný názor AWB, že „stranická politika rozděluje lid".

AWB až do voleb v roce 1987 mělo mimořádné množství veřejných mítinků a aktivit po celé zemi ve snaze odlákat od Národní strany tolik lidí, kolik jen bude možné. Terre'Blanche s tímto cílem uspořádal desítky a desítky politických mítinků křížem krážem po celé zemi, mnohem víc než jakýkoliv jiný jednotlivec. Tyto mítinky se vyznačovaly zaplněnými halami a nadšeným přidáváním se ke hnutí.

Jedním z nejokázalejších mítinků, jaké Terre'Blanche v této době uskutečnil, proběhl v johannesburské městské hale 28. dubna 1987. Johannesburg, jedno z tradičně

nejliberálnějších měst v zemi, a také s největší koncentrací Židů v zemi, byl dlouho považován za baštu, v níž pravicové skupiny jako AWB nikdy nezískají podporu.

Nicméně liberálové i konzervativci byli stejnou měrou ohromeni, když viděli velkou johannesburskou městskou halu zaplněnou večer nejméně 2 000 lidmi. Johannesburg viděl shromáždění stejné velikosti naposled, když tam v 60. letech mluvil později zavražděný premiér dr. H. F. Verwoerd.

Terre'Blanche během svého projevu napadl snad všechny stojící mimo pravici. South African Broadcasting Service, televize, Národní strana, P. W. Botha, the Anglo-American Corporation a afrikánský tisk, ti všichni se ocitli pod palbou.

Mítink vyvolal polemiku, jaká byla AWB vlastní, když jeden z prvních mluvčích, advokát Chris Beyers, mluvil o zvýšeném pronikání a usazování se barevných a černochů v rovinatých oblastech města (hlavně Hillbrow, které vždy bylo předměstím obývaným převážně Židy), což představuje porušení zákona o separovaných obytných čtvrtích a když řekl, že až se AWB dostane k moci, „vyženeme všechny ty káfiry* ze židovských domů“, postavil tím dav na nohy.

Tisk tuto větu úplně překroutil a titulky většiny novin příští den hlásaly, že Terre'Blanche řekl, že „AWB hodlá vyhnat Židy a černochy z Johannesburgu“.

Terre'Blanche se ve svém projevu o Židech ve skutečnosti ani jednou nezmínil, ale ohledně toho, co podle novin řekl, vypukl velký rozruch.

Poslanec Židovské progresivní strany, Harry Schwarz, který se s Terre'Blanchem toho roku již dříve střetl u oběda v johannesburském Press klubu nad otázkou židovských práv, vzal chybné informace z tisku vážně a prohlásil, že jako Žid hodlá zůstat v Jižní Africe a nepřestat pracovat na tom, aby „režim představovaný panem Terre'Blanchem nikdy nepřišel“.

Jihoafrický Židovský výbor zmocněnců vzal tyto zprávy rovněž za bernou minci a prohlásil, že je výroky Terre'Blanche „šokován“. Předseda výboru, Gerald Leissner, řekl, že „AWB je naprostý protiklad toho, čeho je v Jižní Africe nyní potřeba nejvíce, totiž nezaujatosti“.

AWB nikdy neprojevilo žádnou snahu toto nespravedlivé ocejchování opravit a nechalo to být.

S volebními výsledky roku 1987, ukazujícími dramatický nárůst pravice, bylo i Národní straně jasné, že AWB už není jen okrajové, ale že se stává velmi skutečným a vážným ohrožením hegemonie NP.

---

* Káfir – jihoafrická etnická nadávka černochům. Má se za to, že pochází z jazyka kapských Malajců, kteří jsou muslimové. V arabštině káfir znamená nevěřící; pozn. překl.

Poslanec NP za Springs, Piet Coetzer, tak ve jménu transvaalského zpravodajského úřadu NP sepsal pamflet o AWB. Ten představoval zdaleka nejsilnější přímý útok NP na AWB a CP všech dob a právě fakt, že byla jen za účelem „odhalení“ AWB vydána brožurka, ukazuje, jak moc NP považovala AWB za hrozbu.

Terre’Blanche hovoří pod velkou orlicí AWB v městské hale v Durbanu, 1987.

Tento čtyřstránkový pamflet, nazvaný „Ukryto pod jezdeckými botami a zbožností“, měl na přední straně obrázek Terre’Blanche, hovořícího pod orlicí AWB a v textu se tvrdilo, že se v programovém prohlášení a stanovách AWB nachází jasné stopy „nacismu a antisemitismu“.

S tvrzením, že tento program a stanovy obsahují ne méně než 12 různých prohlášení ohledně ideje „herrenvolk“, 7 antisemitských prohlášení, 15 odmítnutí parlamentní demokracie, 12 prohlášení, že AWB počítá s autoritativní vládou a 11 odmítnutí kapitalismu, tato brožurka dále zkoumala spojení mezi AWB a CP. Byl to hlavně tento útok na AWB, který organizaci přiměl revidovat programové prohlášení.

V červenci 1987 odjela skupina 65 bílých Jihoafričanů pod vedením bývalého vůdce opoziční Progresivní federalistické strany (stojící proti apartheidu), dr. Fredericka van Zyl Slabberta, na jednání Afrického národního kongresu do Dakaru.

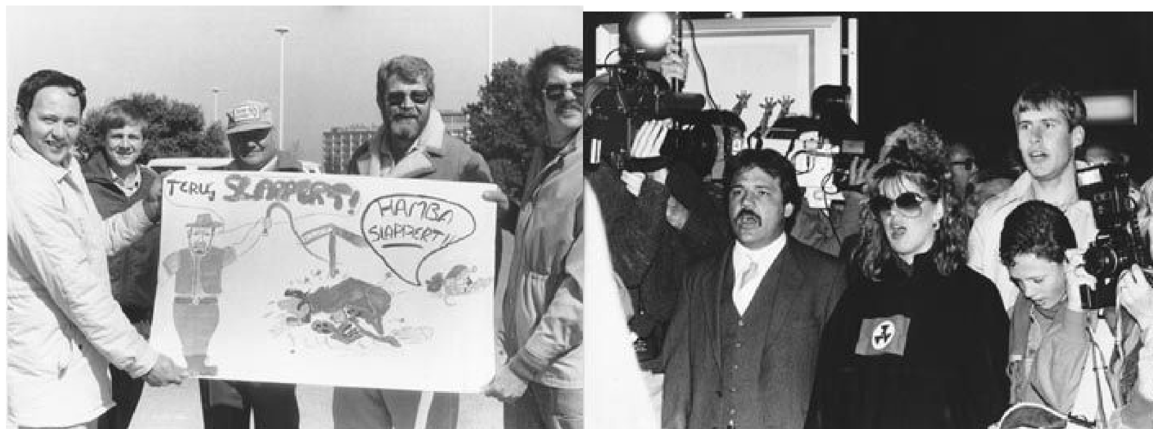
Tuto návštěvu zorganizoval Slabbertův Institut pro demokratickou alternativu pro Jižní Afriku (IDASA), organizace, kterou založil spolu s kolegou, bývalým poslancem PFP dr. Alexem Borrainem, když se rozhodli opustit parlamentní politiku. Fakt, že většina lidí v této skupině mluvila afrikánsky, vedl jak ze strany místních tak ze strany zahraničních médií k jejich prezentaci jako skupiny moderních Afrikánců, kteří chtějí přivést ostatní Afrikánce k jednacímu stolu.

V očích AWB to však „už rozhodně nebyli Afrikánci, ale úchylkáři, kteří nevědomě spolkli propagandu ANC, jehož cílem byl multirasový demokratický stát“. AWB pak vyhrožovalo členům delegace, jejichž jména byla známá a kteří byli považováni za kolaboranty.

„ANC vypověděl válku a je to tedy nepřítel. Je neobhajitelné, aby naše manželky a děti umíraly ve státě a naši chlapci na hranicích rukama těchto teroristů a Jihoafričané se zároveň dopouštěli zrady jednáním s nepřítelem. Tito zrádci učinili vlastní volbu: Vybrali si postavit se proti národu a pro ANC. AWB je už nikdy nebude uznávat jako příslušníky národa. Pohlížíme na ně stejným způsobem jako na ANC a podle toho s nimi budeme jednat.“

AWB dále rozčilovalo zjištění, že bylo jedním z bodů, o kterých ANC a jeho hosté debatovali.

Terre’Blanche poslal Slabbertovi a jeho skupině do Dakaru teatrální telegram, ve kterém jim sděloval, že po návratu do Jižní Afriky „vás AWB na mezinárodním letišti Jana Smutse dostane“.

Nahoře vlevo: Příznivci AWB před johannesburským letištěm ukazují, co hodlají s van Zyl Slabbertem a „Dakarovci“ udělat. Nahoře vpravo příznivci AWB zpívají v letištní hale a dole Terre’Blanche hovoří s tiskem na letišti. Napravo od něj stojí generální tajemník AWB Willie Olivier, který byl také posledním osobním tajemníkem zavražděného premiéra, dr. HF Verwoerda.

AWB dostálo svým slovům a 21. července 1987 se v 9 hodin ráno na letišti Jana Smutse na East Rand shromáždilo asi 600 jeho příznivců. Ke vzletnému ztvárnění tradiční afrikánské vlastenecké „Písně mladé Jižní Afriky“ o něco později dorazil sám Terre’Blanche a pak dav čekal na „Dakarovce“, jak začala být skupina IDASA známá. Uprostřed chorálů a zpěvu letištní rozhlas oznámil, že letadlo přistálo.

S výkřiky „pojďte, my čekáme!“ se dav AWB natlačil ke koridoru u východu. Když vyšla nic netušící letuška British Airways, nesoucí černošské dítě (patřící jednomu z pasažérů), setkala se se syčením a pískáním včetně výkřiku, že „Bible říká, že se nebudeš mísit se zvířaty na poli“.

Sám Slabbert zůstal v Dakaru, odkud pak letěl na další schůzky do Evropy, a skupinu tak vedl dr. Alex Borraine.

Skupina IDASA naprosto správně vycítila možnost fyzické konfrontace, kdyby se pokusila opustit budovu letiště (dav měl v plánu je přes policejní kordon za nohy vtahovat mezi sebe a pak po nich šlapat) a rozhodla se zůstat mimo oblast výstupu a domluvit se, co dělat.

Poté, co jim letištní ochranka řekla, že jejich bezpečnost nelze zaručit, se většina členů IDASA rozhodla zůstat v letadle a odletět do Kapského města, kde je nečekala tak horká půda.

Na udržení věcí pod kontrolou byla povolána místní pořádková policejní jednotka a jeden příznivec AWB byl dočasně zadržen kvůli plakátu, nazývajícím skupinu IDASA zrádci (zákon zakazuje jakékoliv politické plakáty nebo demonstrace v letištních budovách).

Tisková konference IDASA byla zrušena a tiskovou konferenci AWB zakázal generálmajor policie Pieter du Plessis. Když bylo oznámeno, že větší část skupiny IDASA odletěla do Kapského města, vzali Terre'Blanche jeho muži na ramena. „Delegáti z Dakaru nemají odvahu pohlédnout národu do očí," řekl. „Chceme, aby svět věděl, že v naší zemi nejsou vítáni." Pak řekl svým lidem, aby halu pokojně opustili a poděkoval policistům za jejich přítomnost.

Když dav AWB opouštěl budovu, skupina asi 10 studentů z univerzity ve Witwatersrandu, také čekající na přílet delegace IDASA, roztáhla velký transparent „viva ANC" a začala zpívat píseň „Nkosi Sikele Afrika" (Bůh žehnej Africe) – již tehdy považovanou černochy za národní hymnu.

Jeden osamocený pravičák, rozčílený policejním ignorováním transparentu ve prospěch ANC (v rámci zákona na letišti rovněž ilegálního), se hnal zpět do haly a skupinku studentů fyzicky rozehnal. Byl zatčen, ale po několika minutách opět propuštěn.

Mezitím před budovou na lidi z tisku, pořizující fotky a videa celého dramatu, zaútočilo asi 40 policistů, kteří se do sebe zaklesli rukama a běželi k davu levicových a pravicových demonstrantů.

Bylo zatčeno a obviněno 19 lidí včetně 16 novinářů a zabaveno mnoho filmů, ale ještě ten večer lidé po celém světě v televizi viděli dramatický záznam vystoupení AWB na letišti Jana Smutse. Terre'Blanche potom vyhrožoval podáním občanské žaloby na návštěvníky Dakaru, ale nikdy se tak nestalo.

Přesně týden po dakarském dramatu na letišti si Terre'Blanche připravil projev na místě, kde by to normálně bylo ještě vyloučenější než v Johannesburgu – v převážně anglicky mluvícím městě Durban.

Terre'Blanche v Durbanu před tím už jednou mluvil v září 1986 a přilákal slušný dav kolem 1 000 lidí. Tentokrát by mohl halu úplně naplnit a otřást tímto liberálním městem až do základu. Nejenže se AWB rozhodlo udělat mítink v Durbanu, ale také si s neuvěřitelným optimismem vybralo jednu z největších dostupných hal – durbanskou městskou halu.

Během týdne před mítinkem bylo město polepeno zvoucími plakáty a brzo se o tom začalo mluvit. Mládežnické křídlo zulské organizace náčelníka Mangosothu Butheleziho, Inkatha, okamžitě oznámilo, že AWB v Durbanu mluvit nenechá, i kdyby to znamenalo mítink rozehnat. Totéž zopakovalo i levicové křídlo bělošských studentů University of Natal Durban.

Na základě těchto výhrůžek byla mobilizována tehdy ještě nezkušená jednotka „Aquila" (ozbrojené křídlo AWB) a v den mítinku doprovázela Terre'Blanche do Durbanu. Za jevištěm s řečnickým pódiem byla obrovská orlice, držící symbol tří sedmiček, a fotografie

Terre'Blanche, mluvícího pod tímto pozoruhodným symbolem, vyvolávajícím mnoho reminiscencí, byly zveřejňovány po celém světě.

Jakmile se hala začala zaplňovat, jednotka Aquila před ní ukázala svůj precizní výcvik a fyzicky bránila černochům se na mítink dostat.

K překvapení všech byla hala zaplněna k prasknutí téměř 3 000 lidmi. To byl úžasný úspěch, vezmeme-li v úvahu, že Terre'Blanche na mítincích nikdy nemluvil anglicky a že Natal je převážně anglicky mluvící provincie.

Příslušníci Aquily zaujali pozice podél haly, připraveni na jakékoliv problémy. Delegace studentů univerzity seděla naprosto tiše a za celý večer nepronesla ani slovo. Mítink, považovaný za velký úspěch AWB, proběhl jako po másle.

Terre'Blanche na mítinku varoval vůdce Dělnické strany barevných, reverenda Allana Hendrickse, aby pro stranický kongres onoho roku nevyužíval Tortoise Hall v Pretorii. Dělnická strana hodlala využít tuto halu (považovanou pravicí za posvátnou půdu, protože tam vzniky HNP a CP) příští měsíc a již zaplatila rezervační poplatek.

Tuto výhrůžku vyšetřovala policie pro možné porušení zvláštního zákona, zvaného zákon o zastrašování, který se využíval obzvláště v případech, kdy byly činěny výhrůžky s politickým motivem. Ve stejnou dobu bylo proti Terre'Blanchemu vzneseno i druhé obvinění za údajný podobný přečin – toto obvinění se zakládalo na dvojsmyslném telegramu, který poslal Slabbertovi před návratem návštěvníků z Dakaru zpět do Jižní Afriky. Originální formulace v afrikánštině („Ons sal julle by die Lughawe kry") umožňovala dvojí výklad – buď „sejdeme se s vámi na letišti" nebo „dostaneme vás na letišti". Z právního hlediska se to však ukázalo neprůkazné a spis byl nakonec uzavřen, protože státní zastupitelství cítilo, že by u soudu neobstálo.

Hrozba soudu však AWB zabránila v narušení kongresu Dělnické strany, který proběhl tak, jak byl naplánován.

Jeden z mužů AWB, zapojených do polití dehtem a posypání peřím profesora Floorse van Jaarsvelda, Koos Vermeulen (ten nesl dehet) AWB po několika letech opustil s tím, že dělalo věci jen „polovičatě".

Vermeulen pak založil novou organizaci, nazvanou Afrikánští nacionální socialisté (ANS). ANS netoužila po publicitě a schůzky se konaly na Vermeulenově pozemku mimo Pretorii. Jedinou činností ANS byly po mnoho let oslavy Hitlerových narozenin, které představovaly barvitou událost s mnoha vlajkami se svastikami a projevy, a příležitostné oslavy Sonnenwende neboli svátku slunce při letním a zimním slunovratu. Vermeulen vybudoval

celosvětovou síť nacionálně socialistických kontaktů, které si pravidelně vzájemně psaly a vyměňovaly zprávy a názory.

Rovněž založil „Celosvětové hnutí apartheidu“, jehož pobočky tvořilo několik desítek organizací po celé planetě, pracujících na podpoře apartheidu v Jižní Africe a ve svých zemích.

V roce 1987 se však ANS dostalo první široké publicity, když ve věznici Spandau v západním Berlíně zemřel přední mučedník moderního neonacistického hnutí, Hitlerův zástupce Rudolf Hess.

Vermeulen se rozhodl za Hesse na pretorijském západním hřibově uspořádat vzpomínkovou bohoslužbu. Za dějiště byla zvolena část hřbitova speciálně vyčleněná pro německou komunitu. Všichni hosté byli telefonicky osobně pozváni a ten den – 20. srpna 1987 – na hřbitov přijelo nějakých 250 lidí, někteří s hákovými kříži.

Bohoslužby se zúčastnili i zástupci AWB, kteří spolu s několika dalšími organizacemi položili věnce u kamenného památníku, připomínajícího Němce padlé v první a druhé světové válce. Věnec AWB měl ve svém středu malou vlajku AWB.

Dalšími návštěvníky, kteří pronesli řeč, byli profesor Johan Schabort z nové organizace Blanke Bevrydingsbeweging (Bílé osvobozenecké hnutí) a Meinhard Peters z HNP (který také položil věnec). Hostem ze zámoří byl Thies Christophersen, starý německý voják, který se proslavil napsáním knihy *Osvětimská lež*.

Po položení věnců a projevech některých hostů byla puštěna hudba a dvě Vermeulenovy děti oblečené ve voortrekkerské* uniformě pomalu roztáhly velkou vlajku se svastikou.

Jeden host z Krugersdorpu na tuto událost upozornil deník *The Citizen* a tomu se podařilo získat fotku, kterou příští den zveřejnil na titulní straně.

Fotografie a zpráva o události šokovaly židovskou komunitu a vládní kruhy. Fakt, že se toho účastnilo i AWB, tento šok ještě zvětšoval.

Podzemní židovská skupina, Židovská obraná organizace (JDO), která tvrdila, že je propojená s Židovskou obrannou ligou (JDL) rabína Meira Kahana ve Spojených státech, vydala prohlášení, že „nacistické AWB musí být připraveno nést následky, pokud bude pokračovat ve vzdávání hitlerovského pozdravu vlajce se svastikou a podněcovat rasovou nenávist v Jižní Africe. Židovská jednota se odpornými antisemitskými výlevy jen posiluje. AWB si musí uvědomit, že už nemá co do činění se Židy z období před druhou světovou válkou“.

* Afrikánský ekvivalent skautu.

Poslanec Židovské progresivní strany, Harry Schwarz, požadoval plné vyšetření aktivit na onom nacistickém shromáždění. Židovský člen Národní strany a poradce prezidenta, Issy Pinshaw, řekl, že tato bohoslužba byla provokace. „Všichni slušní Jihoafričané by to měli tím nejsilnějším možným způsobem odsoudit," řekl. „Účast AWB na nacistické vzpomínkové slavnosti ukazuje, že tato organizace lže. Když se zdůrazní tento zřejmý pronacistický postoj, antisemitská prohlášení AWB jsou ještě trestuhodnější."

Prezident Židovského výboru zmocněnců, profesor Michael Katz, tento incident odsoudil stejně silně. „Účast členů AWB na obřadu je také věc, která si žádá tu nejsilnější možnou kritiku," řekl.

Terre'Blanche s reakcí na kritiku nijak neotálel: „Arogantní sionistická reakce na nevinný soukromý obřad položení věnců zanechává hořkou pachuť v ústech. A to zejména pokud člověk uváží ustavičné útoky Židy ovládaného *Sunday press* na Afrikánce a pravici."

Dále upozornil, že „sionistické organizace" nejsou tolerantní k ostatním národům a že „jim tato netolerance v naší zemi způsobí velké problémy". Potvrdil, že delegaci na bohoslužbu poslal, protože ji nemohl navštívit osobně (v té době byl na cestách v Natalu). Řekl, že to udělal, aby vzdal čest Němci, „který se snažil své zemi přinést mír, byl za to zavřen a zbytek života musel strávit ve vězení. AWB ocenilo muže, který poznal marxismus a komunismus a bojoval proti nim."

Krátce poté dosáhlo napětí mezi pravicí a židovskou komunitou rekordní úrovně, když byla na schodech židovského klubu v Durbanu zanechána prasečí hlava spolu s napodobeninou novinové zprávy o tom, že ji tam nechali „uniformovaní a pochodující nacisté". Sice ji tam položila Irka Yvonne Tina Malone (která opustila zemi dřív, než mohla být postavena před soud za urážku na cti), incident však byl dáván za vinu i AWB.

Brzy poté byla střelbou poškozena synagoga na pretorijském západním hřbitově – je ironií, že stojí v zorném poli památníku, u kterého se konala bohoslužba za Hesse. Během tohoto útoku byly vyraženy i dveře do synagogy.

Židovská obranná organizace pak oznámila, že hodlá nechat hlídat synagogy a hřbitovy ozbrojenými hlídkami. „Budeme čelit síle silou," řekl jeden nejmenovaný představitel JDO. Ten také požadoval, aby vláda zakázala AWB.

Policie vzala hrozby a protihrozby dost vážně na to, aby vydala velitelům místních stanic rozkazy s instrukcemi přijmout ve sváteční dny kolem synagog zvláštní opatření. Žádné další incidenty už však hlášeny nebyly.

Bezpochyby jedním z nejemotivnějších dnů v celé historii byla oslava na místě bitvy u Krvavé řeky 10. října 1987. Během roku se ve vládě objevovaly náznaky, že státní svátek

připadající každoročně na 10. říjen, zvaný Krugerův den, dostane ve světle nového politického rozložení moci v zemi nové jméno nebo bude úplně zrušen – tyto zvěsti se v AWB setkaly s velkým odporem.

A bylo to právě rozhodnutí výročí přejmenovat, co AWB přimělo uspořádat shromáždění na místě bitvy u Krvavé řeky. AWB toho dne dorazilo v plné síle na původní bojiště, které je ohraničeno betonovými replikami nákladních vozů prakticky přesně na místě bitvy v roce 1838.

Někteří příznivci AWB tam přijeli už o den dřív a na místě nabitém emocemi se utábořili přes noc. Příští ráno se do amfiteátru, vybudovaného u tohoto místa, začal hrnout proud příznivců z celého Natalu, Transvaalu a Svobodného státu Oranžsko. Zahájení bylo v 10:30 hodin.

Nejprve se dav několika tisíc lidí bavil tradičními lidovými tanci, pak chvalozpěvy a nakonec si vyslechl náboženské kázání. Poté se přesunul k betonové vozové hradbě, kde zazpíval dva staré voortrekkerské žalmy, 68 a 130. Přímí potomci různých trekkerů pak položili věnce.

Profesor Alkmaar Swart, předseda velké rady AWB, pak přečetl původní slib, který četli trekkeři těsně před bitvou. Během jeho četby si Terre'Blanche klekl na kolena a sklonil hlavu. Jeho příklad následovali i mnozí další.

Doprostřed hradby z betonových vozů pak vjel koňský oddíl, vedený Manie Maritzem, s vlajkami starého Transvaalu a republiky Svobodný stát Oranžsko. Manie Maritz reprezentoval Transvaal a „velící důstojník" van Huysteen Svobodný stát Oranžsko. Oba přinesli poselství sounáležitosti se severním Natalem. Na tomto setkání se také podruhé oficiálně objevila nová speciální strážní jednotka AWB, Aquila, která po amfiteátru pochodovala sem a tam, následovaná jezdeckým oddílem a diváky. Aquila provedla obřad vztyčení vlajky v amfiteátru a Terre'Blanche přednesl hlavní projev. Byl přečten a schválen návrh využít AWB ke spuštění finální akce pro opětovné nabytí staré Búrské republiky a závazek dovést příští rok hnutí k většímu celostátnímu masovému shromáždění.

Své štáby sem vyslaly televizní společnosti z celého světa (kromě vládou kontrolované South African Broadcasting Corporation) a akci se dostalo širokého mediálního pokrytí. Byl zde přítomen dokonce i japonský televizní tým, který poslal o události zprávu domů.

Toto setkání byla předehra k největšímu setkání AWB v dějinách, které se mělo odehrát příští rok ve Skilpad (želví) hale v Pretorii.

7. AWB a Konzervativní strana

Vztah v období apartheidu mezi Konzervativní stranou a AWB byl až do voleb roku 1989 předmětem neustálých spekulací a mnoha diskusí. Důvodem těchto diskusí byla skutečnost, že Konzervativní strana byla všeobecně považována za „přijatelnou“ tvář pravice v Jižní Africe, a Národní strana samozřejmě dělala všechno možné, aby CP a AWB z propagandistických důvodů spojila.

Před volbami v září 1989 byl vztah mezi těmito dvěma skupinami neobyčejně srdečný, což lze vidět z toho, co o CP psala oficiální hlásná trouba AWB *Sweepslag* ve svém vydání z června 1988:

„Opuštění Národní strany dr. A. P. Treurnichtem a následné založení Konzervativní strany 20. března 1982 má pro AWB z několika důvodů zvláštní význam.

Afrikánský národ a ostatní lidé mluvící tímto jazykem, kteří se řadí mezi Afrikánce, v CP musí vidět vysoký stupeň stranické jednoty. AWB v založení CP vidělo z velké části ovoce své práce. Hnutí se po mnoho let věnovalo přesvědčování, přípravám a ovlivňování. V Konzervativní straně našlo AWB spojence, stejně odhodlaného ve svém útoku na politiku sdílení moci NP. Mezi zájmy AWB a CP nejsou žádné rozpory.

Zatímco ideálem AWB je Boerevolkstaat, politikou CP je rozdělení země vedoucí k získání vlastní svobodné vlasti pro Afrikánce.

V zásadě pak mezi AWB a CP není žádný rozdíl. CP bojuje v prostoru stranické politiky a jako oficiální opozice má za úkol oponovat vládě NP. AWB a CP jsou spojenci v boji a když CP převezme politickou moc, AWB zde bude, aby jí krylo záda.

Po trpké rozmíšce mezi oběma skupinami v roce 1989 však tato slova měla být zapomenuta a Terre’Blanche CP odmítl jako „irelevantní“.

Jakmile v roce 1987 dospěla jednání mezi CP a HNP k nule, AWB se rozhodlo naplno pustit do boje proti Národní straně samo.

K 15. výročí AWB vyšlo speciální vydání novin *Sweepslag*, v němž se tvrdilo, že dva poslanci CP jsou členové AWB. Tito dva „přední členové AWB“ byli advokát Chris de Jager a Fanie van Vuuren, kteří byli ve volbách roku 1987 nominováni jako kandidáti Konzervativní strany v transvaalských volebních obvodech Bethal a Ventersdorp.

Oběma se dostalo osobní podpory od Terre’Blanche. S oběma se víckrát objevil na pódiu a další kandidát CP (ve volebním obvodu Stilfontein) Pieter Groenewald také stanul na pódiu s Terre’Blanchem a van Vuurenem.

Soupeři van Vuurena i de Jagera byly politické těžké váhy, jeden ministr vlády (Greyling Wentzel) a druhý náměstek ministra (Ben Wilkens). Terre'Blanche v jejich volebních obvodech mluvil ne méně než osmkrát a vždy vybízel k jejich podpoře. Volební obvody, které patřily 39 let Národní straně, pak připadly Konzervativní straně, oba s relativně velkou většinou přes 1 500 hlasů.

Přítomnost členů AWB ve stranickém vedení CP později ve straně způsobila mnoho polemik a NP tohoto spojení v maximální míře využívala.

Terre'Blanche při jednom vystoupení proklamoval, že je ve stranickém vedení CP po květnových volbách 1987 pět členů AWB a členové NP toto tvrzení také vytahovali ve snaze CP zdiskreditovat, ale své členství v AWB otevřeně přiznali jen tři poslanci CP – van Vuuren, de Jager a Daan Nolte (poslanec za volební obvod Delmas v západním Transvaalu). Tajemný čtvrtý a pátý údajný člen AWB nebyli tak snadno identifikovatelní.

De Jager se však za své členství nestyděl. Otevřeně ho v parlamentu přiznal a řekl, že v parlamentu není pět členů AWB – jsou jen tři. „Jde o to, že se za členství v této organizaci nestydím a ta se neschází tajně, jako je tomu v případě Afrikaner Broederbond," řekl, vyzývaje všechny ministry, kteří byli v Broederbondu, aby se postavili a identifikovali.

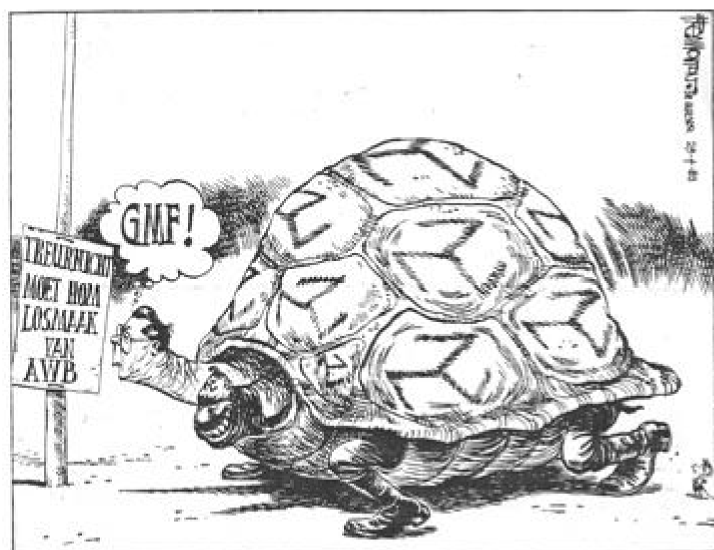
Toto doznání, učiněné v parlamentu, způsobilo příval obvinění ze strany poslanců Národní strany vůči Konzervativní straně, že ji AWB v parlamentu využívá jako přední linii propagace Boerestaat (búrského státu).

Poslanci NP také tvrdili, že čtvrtý a pátý „chybějící článek" jsou poslanec za Ermelo Moolman Mentz a nominovaný anglicky mluvící poslanec Clive Derby-Lewis.

Tvrzení o pěti poslancích AWB však nebylo pravdivé. Mentz a Derby-Lewis členy AWB nikdy nebyli, ačkoliv oba měli s Terre'Blanchem a AWB neoficiální kontakty. Mentz sám v parlamentu své členství v AWB důrazně popřel. Členství v AWB nikdy nepřijal, i když byl jednom období požádán o vstup do hlavního výboru – tuto nabídku odmítl.

Tvrzení, že Clive Derby-Lewis je člen AWB, bylo rovněž nepravdivé. Ačkoliv navštívil několik mítinků AWB a mluvil na nich, členem se nikdy nestal.

Na dotaz o přítomnosti členů AWB v aparátu CP její vůdce Treurnicht na tiskové konferenci v Johannesburku koncem ledna 1988 řekl, že je přesvědčen, že dotyční poslanci jsou principům a politice CP plně loajální. „Tato politika obsahuje víru v demokratické způsoby získávání podpory většiny bělochů. Mezi AWB a CP není spojení jako takové. Ačkoliv je pravda, že určití členové CP náleží rovněž k AWB, všichni tito členové CP jsou věrní principům CP."

Noviny podporující Národní stranu, *Die Burger*, přinesly ke vztahu mezi AWB a Konzervativní stranou tuto kresbu dvouhlavé želvy. Na plakátu stojí: „Treurnicht se musí zbavit AWB.“ Čte to „Treurnichtova hlava“ želvy.

Treurnicht poté při projevu na veřejném mítinku, konaném téhož měsíce v Delmasu, řekl, že i kdyby se připustilo, že se několik poslanců CP přidalo k AWB, neexistuje žádný způsob, jak by toto hnutí mohlo „převzít Konzervativní stranu“. Nicméně řekl, že členové této i všech ostatních pravicových skupin jsou v CP vítáni pod podmínkou, že se budou řídit politikou CP a dodržovat stranickou disciplínu.

Daan Nolte, poslanec CP za Delmas, na tomtéž mítinku veřejně přiznal, že je člen AWB. „Jsem členem AWB, protože věřím v uchování afrikánské kultury a v ochranu bělochů v Jižní Africe,“ řekl účastníkům shromáždění.

Hned první den, kdy se Treurnicht 30. března 1982 objevil v parlamentu jako oficiální vůdce nově založené Konzervativní strany, NP zahájila útok vůči němu i CP obecně ve snaze spojit ho a jeho stranu s AWB.

Když se debata přehoupla do druhého dne, poslanec NP za Pretoria Central (a dlouhodobý Treurnichtův nepřítel) Louis Nel prohlásil, že Treurnicht uzavřel na tajné schůzce s AWB dohodu. Zároveň s dramatickým roztažením košile AWB s jeho symbolem tří sedmiček obvinil Treurnichta z „přijetí AWB jako ozbrojeného křídla“ a tuto košili nazval „oficiální uniformou ozbrojeného křídla dr. Treurnichta“.

Treurnicht hned příští měsíc jednal s vedením AWB, ale jakoukoliv formu spojenectví s touto organizací kategoricky odmítl. Už jen pouhá skutečnost, že souhlasil s rozhovorem s Terre’Blanchem, poskytla ještě víc munice proti CP. Ve vydání „Nat 80“ ze srpna 1982,

oficiálního orgánu Národní strany, byl článek, jehož spoluautory byli Jan Grobler, vydavatel listu a poslanec za transvaalský volební obvod Brits, a Louis Nel, poslanec za Pretoria Central, kritizující CP za údajné spojenectví s AWB.

„Dokud CP zůstává ve spojení s AWB, v žádném případě nemá žádné morální právo stavět se jako konzervativní. Každý pravicově uvažující volič by se měl zeptat sám sebe, zda se jako křesťan může ztotožnit s filozofií (nacionálního socialismu), metodologií (protidemokratickou), charakterem (zneužívání veškerého možného afrikánského cítění a víry), cíli (nahrazením parlamentního systému) a světonázorem na Boha a člověka z pohledu AWB."

Článek se dále ptal: „Jaké spojenectví panuje mezi CP a AWB?" Grobler a Nel to měli zjistit jen o málo později v Brits tváří v tvář AWB.

Zatčení Terre'Blanche a několika členů organizace v prosinci 1982 kvůli nedovolenému ozbrojování opět přineslo ještě víc propagandy proti CP. Treurnicht stále odmítal AWB odsoudit, leda by byla sama organizace usvědčena jako zločinná – což se nestalo.

Protože všechny soudy zdůrazňovaly, že jsou souzeni jen jednotlivci a ne AWB, poskytovalo to AWB vhodnou omluvu a CP nebyla pod tlakem.

Během doplňovacích voleb konaných v době „bitvy o Bergs" se všechny afrikánské noviny podporující NP snažily ztotožnit CP s AWB. Zašly dokonce tak daleko, že fotografovaly publikum na mítincích AWB, aby viděly, zda v davu nesedí nějací prominentní představitelé CP.

Tlak brzo dosáhl takové intenzity, že Treurnicht i ostatní kandidáti CP v doplňovacích volbách na mítincích během kampaně veřejně odmítali jakékoliv spojení mezi těmito dvěma skupinami. Tato popření však obviňování nezastavila a dvě křesla ze tří, o která se ve volbách bojovalo, si udržela NP hlavně díky kampani spojující CP s AWB.

Terre'Blanche odjel 3. března 1986 do Kapského města, kde se sešel s členy parlamentního klubu Konzervativní strany. AWB reprezentovali Terre'Blanche a Jan Groenewald a CP vůdce strany Andries Treurnicht a Connie Mulder. Treurnicht později řekl, že rozhovory probíhaly „v přátelském duchu" a že se chystají další rozhovory o potenciálně silnějším propojení pravicových skupin v zemi. „Ujistili nás, že AWB není militantní organizace a nebude jednat mimo hranice zákona," řekl. „Rovněž nás ujistili, že nemají absolutně žádný záměr vstoupit do politické arény. Pokud jde o organizaci Brandwag (ozbrojenou domobranu vytvořenou AWB a tehdy momentálně medializovanou), naznačil jsem jim, že nemáme nic proti tomu, když lidé chrání své životy a majetek v mezích zákona."

Treurnichtova prohlášení se chopil tisk a interpretoval ho tak, že CP vyjádřilo oficiální podporu AWB a jeho ještě militantnějším seskupením. AWB pak bylo vykreslováno jako „ozbrojené křídlo“ CP v propagandě NP, která bez jakýchkoliv pochybností rozhodně pomohla zpomalit růst CP.

Piet Coetzer, poslanec NP za Springs, pak vystoupil s překvapivými obviněními, že se zástupce vůdce CP Connie Mulder zúčastnil „tajného setkání, na kterém bylo obřadně slíbeno chopit se proti vládě zbraní“. Coetzer řekl, že má informace, podle kterých „Stormvalke“ pořádal tajné schůzky, jež osobně navštěvoval Terre'Blanche a na nichž přísahali být věrní Afrikanerdom a chopit se zbraní proti „liberální vládě“. Své zdroje odmítl jmenovat a Mulder jeho tvrzení odmítl jako „nestydatou lež“. Treurnicht toto tvrzení rovněž odmítl s tím, že se jím ani nebude zabývat.

Jakmile se sešel parlament zvolený v květnu 1987 ke schůzi, NP napadla přítomnost členů AWB v parlamentním klubu CP. Ministr práce Pietie Du Plessis vše zahájil, když během debaty o nedůvěře vládě prohlásil, že „Konzervativní stranu ve skutečnosti kontroluje Terre'Blanche. Návrh dr. Treurnichta na vyjádření nedůvěry vládě mi připomíná loutkové divadlo. Viditelná část – loutky – jsou Konzervativní strana, ale loutkář tahající za provázky je pan Eugene Terre'Blanche.“

Při dalším zpochybňování toho, kdo je skutečným vůdcem opozice, zda Treurnicht nebo Terre'Blanche, Du Plessis citoval údajné prohlášení poslance CP (Willie Snymana, poslance za Pietersburg), že „jediný rozdíl mezi CP a AWB je ten, že AWB navrhuje výhradně bělošský Boerestaat, který by měl dané hranice“.

Treurnicht pak politiku AWB explicitně odmítl, když řekl, že „myšlenka Boerestaatu je příliš omezená, protože jeho hranice se omezují na hranice starých búrských republik. My říkáme, že nároky bílého člověka jsou větší než jen toto.“

Vydání novin Národní strany *The Nationalist* z března 1988 pak přineslo článek nazvaný „AWB se zmocňuje CP“, v němž se tvrdilo, že AWB má přesně stejnou politiku jako nacistická strana v Hitlerovském Německu. Citoval názory Adolfa Hitlera a Eugene Terre'Blanche ohledně několika politických otázek bod za bodem s tím, že tato dvě hnutí si jsou podobná ve věci sjednocení všech Němců (nebo bílých Afrikánců), odmítání pluralitní politiky a tématu rasové nadřazenosti.

The Nationalist pak položil otázku: „Co k tomu řekne dr. Andries Treurnicht, vůdce CP? Ten je zavázán přítomností pěti členů AWB, kteří jsou věrní principům AWB. Odmítá postavit členy AWB ve svém poslaneckém klubu před volbu: buď AWB nebo CP – ale ne

obojí. Nedokáže zabránit členům AWB ve svém klubu ve snaze vést jeho stranu k radikálně pravicovému kurzu.“

K vyvrcholení hádky NP-AWB-CP nepochybně došlo v únoru 1988 v televizní diskusi mezi Treurnichtem a (tehdejším) vůdcem NP v Transvaalu, F. W. de Klerkem. Tato diskuse byla načasována tak, aby se vysílala těsně před doplňovacími volbami v konzervativním jižním Transvaalu, kde CP ve všeobecných volbách předchozí rok prohrála.

V této debatě, kterou charakterizovala obzvláště část věnovaná polemice AWB-CP, Treurnicht stále odmítal AWB zavrhnout, přestože ho de Klerk opakovaně žádal, aby tak učinil.

„Připojujete se k politickým cílům AWB – drastickému zmenšení rozlohy Jihoafrické republiky v podstatě jen na severní kolonie a okleštění současné Jihoafrické republiky?“ začal se de Klerk ptát. „Tyto cíle zahrnují i odmítání Neafrikánců a uznání těch, kdo jsou připraveni se plně ztotožnit s afrikánstvím.“

Treurnicht odpověděl, že uznává právo těchto organizací pracovat v rámci Afrikanerdom a podporovat zájmy vlastního národního společenství. „Pokud jde o afrikánskou domovinu, řekli jsme AWB, že s nimi nemůžeme souhlasit,“ prohlásil.

De Klerk opět prohlásil, že dokud CP pokračuje v „objímání se s AWB“, NP má právo si myslet, že tyto dvě organizace navzájem uznávají své stanovy. Není nijak překvapivé, že to Treurnicht popřel, nicméně obhajoval „právo jakékoliv organizace přející si připojit se k mému odporu vůči nebezpečnému směru, kterým jdete. Nepodporuji jejich politiku. Mám svou vlastní.“

Po útocích F. W. de Klerka vůči AWB v této televizní diskusi mu Terre’Blanche 10. března napsal dopis s výzvou, aby se s ním zúčastnil televizní debaty, protože během debaty s Treurnichtem napadal AWB a ne CP.

„Během debaty jste napadal a obviňoval AWB. Přitom jste dobře věděl, že tyto útoky by měly být adresovány mně osobně. Hořím touhou na ně odpovědět. Proto vás jménem AWB a afrikánského národa vyzývám k televizní debatě. Taková debata vám dá jedinečnou možnost ukázat, že NP nemá z AWB strach a vy můžete dokázat AWB všechna obvinění, která proklamujete.“

De Klerk mu odpověděl v dopise datovaném 31. března, že pokud jde o Treurnichta, je to jeho (Terre’Blanche) parlamentní vůdce a pokud se mu nelíbí, jak se debata vyvíjela, měl by sám vstoupit do stranické politiky.

„Kdybyste někdy chtěl vstoupit do stranické politiky, nic vám nebrání, abyste to udělal. Když získáte dostatečnou podporu ve volbách, také budete mít právo debatovat s politiky a vůdci ostatních stran. To je demokratická cesta.

Bez ohledu na to však nehodlám tento statut propůjčit organizaci, která se ve své účasti na politice sama propůjčuje metodám a stylu, jaké předvádí AWB.“

Terre'Blanche ve své odpovědi (dopis datovaný 8. dubna) uznal de Klerkovo tvrzení, že Treurnicht je parlamentní vůdce AWB, ale odmítl vstup do parlamentní politiky.

„Opět zdůrazňuji, že AWB nevstoupí do stranické politiky... Nicméně jste mě vyzval a já nyní vaše vyzvání přijmu. Proto vás žádám, abyste ihned rezignoval jako poslanec za Vereeniging a mohly se tak konat doplňovací volby. Já se pak v těchto volbách postavím proti vám.“ De Klerk to okamžitě odmítl jako propagandistický trik (což také byl) a poukázal na to, že pokud Terre'Blanche chtěl jít do parlamentu, mohl kandidovat ve volbách v roce 1987.

Koncem ledna 1988 přinesly noviny *Beeld* na titulní straně sérii článků spojujících AWB s CP ve snaze snížit šance CP v řadě doplňovacích voleb, jež se tehdy konaly. Nejzajímavější byl ten o nahrávce telefonického rozhovoru mezi zástupcem vůdce AWB Janem Groenewaldem a kandidátem HNP ve volebním obvodu Delmas ve volbách roku 1987, Danie van Zylem.

Podle přepisu rozhovoru, který publikoval *Beeld*, mluvili o dohodách mezi vedením AWB a jeho členy, zvolenými jako poslanci za CP. *Beeld* rovněž předložil dokument, nazvaný „Prohlášení kandidátů ve věci uznání svobodné křesťanské republiky Búrský stát“, který podle jeho tvrzení museli členové AWB kandidující za CP podepsat a tak se zavázat k boji za Volkstaat v parlamentu. Za tento závazek, pokračoval *Beeld*, kandidáti dostali oficiální podporu od AWB.

Groenewald na nahrávce také říká, že poslanec CP za Ermelo, Moolman Mentz, je člen AWB. Také údajně řekl, že poslanec CP za Delmas, Daan Nolte, „se k AWB přidal teprve před volbami výměnou za podporu od AWB“.

AWB obvinilo vládu z odposlouchávání telefonů a vůdce HNP Jaapa Maraise z vyhotovení přepisu pro tisk. Všichni, jichž se toto obvinění týkalo, ho popřeli.

Dokument předložený *Beeldem* se ukázal jako padělek a Groenewald ho brzy poté, co se objevil, jako takový odmítl. Na zvláštní tiskové konferenci, svolané krátce po zveřejnění přepisu, mluvčí AWB, advokát Chris Beyers, zopakoval tvrzení, že přepis vypustila HNP, aby „vrazila klín mezi CP a AWB“.

Rozruch nad přítomností členů AWB v parlamentním klubu CP pak s urychlováním vládního reformního programu poněkud ustával. Tisk nevěděl a v samotné CP to vědělo jen

pár lidí, ale všichni tři poslanci, kteří byli členy AWB, podlehli stranickému tlaku a začátkem roku 1989 z AWB vystoupili.

Volby v roce 1989 znamenaly konečný rozkol mezi AWB a CP, když Terre'Blanche požadoval parlamentní křeslo na úkor CP – a tato žádost byla zamítnuta.

Ve volbách roku 1989 také nebyl žádný zvolený poslanec veřejně odhalen jako člen AWB (ačkoliv ve skutečnosti jím byl nejméně jeden – Koos Botha, který zvítězil ve Wonderboomu v Pretorii, ale své členství v AWB tajil), s čímž otázka údajné dohody mezi těmito dvěma skupinami zanikla – až do referenda v roce 1992.

Po volbách v roce 1989 AWB uzavřelo smlouvu s HNP a jejich vůdci pořádali společné mítinky. To byl ze strany HNP, která dlouho odmítala jakékoliv spojení s AWB, překvapivý obrat, ale znovu se ukázalo, že v politice neexistují žádné trvalé zásady, jen momentální prospěch. Tato smlouva však měla skutečně krátké trvání a Terre'Blanche cesty s Maraisem brzy ukončil.

Sjednocená pravicová fronta, Afrikaner Volksfront (AVF), která vznikla roku 1993, opět přivedla CP a AWB k oficiální spolupráci proti vládní politice „jeden člověk, jeden hlas". Tehdy se však už nikdo nesnažil skrývat jakákoliv spojení nebo kontakty, protože konzervativně naladěné bílé obyvatelstvo do té doby poznalo a přijalo skutečnost, že AWB je skutečně součástí tohoto zvláštního křídla politiky v Jihoafrické republice.

8. Ze Standertonu do Donkerhoeku

Ještě když byl vůdcem Národní strany v Transvaalu, F. W. de Klerk ze všech sil útočil na AWB, protože právě v jeho provincii nejvíc ubíralo podporu NP.

NP a de Klerk během série tří doplňovacích voleb krátce po volbách roku 1987 dělali všechno možné, aby spojili AWB s Konzervativní stranou a tak přivedli alespoň nějaké voliče zpět k NP. Kampaň proti Konzervativní straně a AWB vedl zejména afrikánský deník *Beeld*, přičemž články a titulky o spojení těchto dvou skupin přinášel nejméně každý druhý den.

V listopadu 1987 afrikánské nedělní noviny *Rapport* publikovaly otevřený dopis de Klerka Andriesi Treurnichtovi, vůdci Konzervativní strany. De Klerk v něm tvrdil, že AWB je nebezpečná organizace se sklony k násilí, mající „silně hitlerovské rysy a která hrubě zneužívá afrikánské cítění“. Vyzval Treurnichta, aby se s AWB rozešel.

Terre'Blanche se rozhodl jednat. De Klerk měl být hlavním řečníkem na veřejném mítinku NP, chystaném na podporu kandidáta NP v doplňovacích volbách ve Standertonu na 13. leden 1988. K velkému překvapení pořadatelů tento mítink ovládlo AWB ještě než vůbec začal a lidé z obecenstva de Klerkovi (který stál na pódiu) řekli, že Terre'Blanche je ve městě a chce se zúčastnit debaty s de Klerkem o jeho tvrzeních v sobotních novinách.

Ten debatu s Terre'Blanchem odmítl a v davu na hodinu zavládla vřava. Pak celé město zasáhl výpadek proudu, který halu ponořil do tmy. Policie musela k ukončení pěstních soubojů mezi příznivci NP a AWB použít slzný plyn. Moderátor mítinku Greyling Wentzel ho pak prohlásil za uzavřený a pouze pro Národní stranu, načež se polovina publika zvedla a přesunula do blízké haly, kde čekal Terre'Blanche a zde proběhl mítink AWB.

O hodinu později – stále ještě ve tmě – de Klerk opět obvinil AWB z „hitlerovské militantnosti“ a apeloval na Treurnichta, aby „kontroloval“ pravici. Netřeba říkat, že jeho žádost dopadla na hluché uši.

27. února 1988 se v Skilpadsaalu (Tortoise Hall) v Pretorii konal největší veřejný mítink AWB v historii. Nazvali to oslavou „dne Majuby“ a toto datum bylo zvoleno k 98. výročí bitvy u Majuby, kde búrská armáda během první Anglo-búrské války roku 1881 uštědřila imperiálním britským vojskům drtivou porážku.

Smyslem tohoto setkání, deklarovaného jako „volksaamtrek“ (lidové shromáždění) bylo opětovně potvrdit „dvojstrannou dohodu“ představitelů Svobodného státu Oranžsko a Transvaalu. Předtím byla tato smlouva čtena pouze v roce 1987 v Natalu na území bitvy u Krvavé řeky a v Paardekraalu téhož roku. AWB nyní chtělo, aby se tohoto aktu zúčastnilo co

nejvíc lidí ze Svobodného státu Oranžsko a Transvaalu, kteří mohli dvě předchozí setkání zmeškat.

Jedno z největších shromáždění v historii AWB v Pretorii, únor 1988. Navštívilo ho 12 000 lidí, působivá ukázka vzestupu AWB.

Mítinku předcházely měsíce intenzivního plánování. Pronajímaly se autobusy, zajišťovaly finance, tiskly se speciální plakáty a brožury a mítink byl v obou provinciích značně propagován.

V sobotu ráno se do haly nahrnuly davy lidí. Před halou byla koňská jezdecká jednotka a 36 nejlépe vycvičených mužů z Aquily čekalo ve formaci na příchod Terre'Blanche. Když dorazil, dostali rozkaz pozor a stáli před Terre'Blanchem jako na regulérní vojenské přehlídce, poskytujíce fotografům z novin spoustu vzrušujícího materiálu.

Když mítink začal, bylo v hale nejméně 12 000 lidí. Byly zde přítomny televizní, novinové a rozhlasové týmy z celého světa a k úžasu všech tuto událost přijel zaznamenat i tým SABC. Moderátor mítinku a zástupce vůdce AWB Jan Groenewald měl zahajovací projev v angličtině a přivítal „anglicky mluvící osoby, které vyjadřují solidaritu s AWB".

Když byl anglicky mluvícími příznivci AWB – jedním z nich byl americký přistěhovalec – vytažen transparent „P. W. (Botho), jsi vyřízený – Angličané se přidávají k AWB", sklidili hromový aplaus.

Do haly pak přijel jezdecký oddíl, následovaný jednotkou Aquila, která davu předvedla svůj výcvik. Byla vytažena velká vlajka ANC a pak ji Manie Maritz, jenž přijel do haly na koni, teatrálně spálil. Když vlajka ANC hořela jako symbol otevřeného odporu vůči této organizaci, dav v extázi vyskočil na nohy (ANC později označil spálení své vlajky za „dětinskou ukázku politické nezralosti“).

Manie Maritz na shromáždění AWB zapaluje vlajku ANC, únor 1988.

Mluvčí ANC odmítl to, co nazval „označování AWB sebe sama za osvobozenecké hnutí“ s tím, že běloši nejsou v Jižní Africe utlačovaní. „Vše, co AWB dělá, je ochrana nemorálně získaného bohatství velmi malé menšiny v zemi,“ řekl a dodal, že pokud jde o něj, jediný rozdíl mezi AWB a NP je ten, že AWB dává najevo fanatickou nesnášenlivost, kdežto NP tytéž city maskuje.

Pak byla opět nahlas přečtena smlouva a dav v Tortoise hall ji schválil. Terre’Blanche ve svém projevu řekl, že národ bude nakonec stát před jednoduchou volbou – buď se přidat k AWB nebo k ANC.

Rovněž oznámil že hodlá předat petici státnímu prezidentovi. V této petici měl být žádán, aby udělil „Búrům“ vlastní zemi, stejně jako vláda uděluje různým černošským národům autonomii v rámci apartheidu.

Byly rozdány tisíce brožur, které měly tuto petici na levé straně vytištěnou. Reverend Chris Jooste ji pak přečetl a dav s potleskem jednomyslně schválil. Petice požadovala, aby „půda búrských republik v Transvaalu, Svobodném státu Oranžsko a severním Natalu byla navrácena jako výlučné a nezcizitelné búrské území“ a že „afrikánským Búrům v provincii Cape nesmí nic bránit připojit se ke svým spoluobčanům v búrském Volkstaat na území, které musí být k tomuto účelu vyhrazeno“.

Publikum bylo požádáno o vyplnění a podepsání petičních formulářů. Formuláře pak byly sesbírány a naloženy do auta. Terre'Blanche prohlásil, že hodlá vzít podepsané petiční archy rovnou do Union Buildings.*

Dav se pak spontánně rozhodl, že Terre'Blanche doprovodí. Prakticky celá hala se vyprázdnila a všichni nasedli do aut nebo autobusů. V ulicích Pretorie tak vznikla kolona dlouhá přes 5 kilometrů a způsobila obrovské dopravní zácpy.

Terre'Blanche dorazil k Union Buildings v čele kolony a předal petiční archy velmi přátelskému policistovi, který slíbil, že budou odevzdány prezidentské kanceláři.

Průvod byl velmi uspořádaný do té míry, že ministr spravedlnosti Adriaan Vlok v parlamentu později přiznal, že nedošlo k porušení žádných zákonů. Průvod byl tak dlouhý, že než k Buildings dorazil jeho konec, Terre'Blanche byl už dávno pryč. Mnoho účastníků se pak u Buildings posadilo a odpočívalo, přičemž se stali předmětem zájmu fotografujících zahraničních turistů.

Reakce jihoafrického tisku byla okamžitá. Redakční články požadovaly zákaz AWB a jeho symbolu, dovolávaly se zásahu proti Aquile a varovaly před „shromážděními jako v Norimberku“.

AWB nebylo během pochodu k Union Buildings vůbec obtěžováno a přítomný policejní důstojník Terre'Blanche srdečně přivítal. To bylo v ostrém kontrastu s událostmi z příštího pondělí, kdy byl zastaven pochod duchovních k parlamentním budovám v Kapském městě pod vedením arcibiskupa Desmonda Tutu. Policie tehdy k ukončení levicového pochodu použila značné násilí.

Žádný zásah vůči AWB a zásah vůči duchovním vyvolal silnou kritiku levicových stran v parlamentu i jinde. Tvrdily, že tak policie ukázala svou zaujatost.

Prezident P. W. Botha na petici odpověděl příští měsíc dopisem Terre'Blanchemu. „Po vaší poslední petici musím znovu zdůraznit, že Národní strana byla loni opětovně zvolena jako

---

* Union Buildings – dvoukřídlý komplex vládních budov; pozn. překl.

vládnoucí strana přesvědčivou většinou k provádění svých programových zásad a politiky," napsal.

„Je zde tedy zásadní problém s vaším přístupem k vládě, totiž že chcete, aby prováděla politiku AWB ve vašem zájmu. Za prvé, AWB má svou politickou stranu, Blanke Volkstaat Party, prostřednictvím které může usilovat o mandát k realizaci své politiky. Za druhé, tvrdíte, že pět členů AWB jsou poslanci pod standartou Konzervativní strany. Za třetí, AWB v jednom ze svých politických spisů samo říká toto: ‚Bílou zem si budete muset koupit – nikdo vám ji nedá' (*Sweepslag*, 1983, str. 13). Pokud připouštíte, že vám to nikdo nedá, tak nedává smysl, abyste se obraceli na vládu s požadavkem, že by vám to být dáno mělo."

Botha dále poukázal na nejednotnost pravice ohledně názoru, kde by tento stát měl být a dotazoval se, jakým právem AWB mluví jménem celého „volku".

„Mezi svými stoupenci vyvoláváte řadu falešných nadějí a stavíte emoce na mlhavých snech, které mají jen málo společného s reálnými okolnostmi a požadavky Jižní Afriky," pokračoval Botha.

Reakce na dopis? Tiskový mluvčí AWB, P. W. Bingle, řekl, že prezident „je ten poslední člověk na zemi, který může vydávat taková prohlášení (že Volkstaat není uskutečnitelný), protože dal za posledních 10 let nezávislý stát úplně každému černošskému národu v zemi. (Narážka na politiku černošské domoviny.)

„Afrikánský národ má stejná práva jako národy, které mají vlastní zemi a AWB chce vědět, proč pan Botha Afrikánce diskriminuje," řekl Bingle.

Podle „staré" jihoafrické bezpečnostní legislativy pořádání jakéhokoliv venkovního veřejného mítinku kromě bona fide sportovních akcí vyžadovalo úřední povolení. Přesně takové masové otevřené shromáždění si AWB naplánovalo na pátek 25. března 1988 na stadionu H. F. Verwoerda v Randfonteinu. Bylo to týden před doplňovacími volbami v tomto obvodu, kde NP opět bojovala s CP. Úřady v pátek ráno bez varování oznámily, že mítink, který byl původně povolen, se zakazuje.

Z policejního prezidia poslali telegram veliteli policie ve West Randu, nařizující, aby policisté všechny plakáty zvoucí na mítink odstranili, ale aby byli oblečení v civilu a veřejnost tak neviděla, že policie dostala instrukce se do mítinku vměšovat.

Organizátoři AWB neprodleně odjeli do města Krugersdorp, vzdáleného asi 60 kilometrů, a na shromáždění si na tentýž večer pronajali městskou halu. Rádio SABC, jež avizovalo zrušení mítinku, pak AWB požádalo o oznámení nového místa, ale rádio to odmítlo. Změna místa se tak šířila pouze ústně a městská hala v Krugersdorpu byla večer naplněna

k prasknutí, což byl ve světle událostí onoho dne, kdy bylo místo oznámeno krátce před konáním a mítink neměl žádnou reklamu, neuvěřitelný výkon.

Zákaz mítinku nebyl nikdy nijak zdůvodněn a afrikánské noviny dokonce ani neoznámily, že původní mítink byl zakázán a zvoleno nové místo. Úplně to ignorovaly. V doplňovacích volbách příští týden pak s obrovskou převahou zvítězila CP.

25. června 1988 AWB oslavilo 15. narozeniny. Organizace byla po celou dobu svého trvání na vrcholu. Do poštovní schránky AWB neustále proudily členské přihlášky a hnutí se zdálo být nepřemožitelné. Speciální narozeninová oslava se konala v Bapsfonteinu, místě mnoha raných mítinků Terre'Blanche. Na tomto mítinku bylo rovněž poprvé veřejně představeno letící křídlo AWB, nazvané Goue Arende (Zlatí orli), jež patřilo rodině předních členů AWB, Du Plessisových z Delmasu, která hrála klíčovou roli u soudu kvůli zbraním roku 1982.

Na této oslavě, navštívené asi 2 000 lidí, doprovázely tradiční afrikánské sporty, jídlo, dobrosrdečnost a sem tam projevy. Terre'Blanche přijel koňmo a po přehlídce gardy Aquila přednesl jeden ze svých již tradičně povzbudivých projevů, že „národ v dohledné budoucnosti získá svou zem".

Rok 1988 však znamenal začátek špatného vývoje pro AWB.

Hned po oslavě narozenin musel rezignovat tiskový mluvčí P. W. Bingle. O Bingleovi, bývalém členu HNP a tehdejším členu CP, už dlouho kolovaly zvěsti a spekulace, že je homosexuál.

Právě v noci po oslavách 15. výročí si Bingle vzal syna jednoho z místních vůdců AWB do svého bytu v Sunnyside v Pretorii. Co se stalo uvnitř bytu Bingle ani onen mladík neprozradili, ale obyvatele přepychového domu v ranních hodinách probudily zvuky čtyř výstřelů, vycházející z bytu. Krátce poté viděli utíkat kolem zahrádek mladého muže, držícího ručník a máchajícího pistolí. Při konfrontaci s obyvateli tvrdil, že byl sexuálně obtěžován. Po Bingleovi však nebyla ani uvnitř ani vně bytu žádná stopa. Mladík tvrdil, že Bingle utekl nahý z bytu. Obvinění ze sexuálního obtěžování začala vyšetřovat policie, ale mladíkova otce přemluvili, aby obvinění stáhl, když bude Bingle vyhozen, což se stalo.

Jen málo věcí ilustruje blížící se rozkol v jihoafrické otázce než debata mezi dvěma Afrikánci na opačných stranách politického plotu – dr. Frederickem van Zyl Slabbertem a Terre'Blanchem. Slabbert, bývalý vůdce Progresivní federalistické strany a iniciátor kontaktů mezi příslušníky bělošského establishmentu a ANC v době, kdy tato organizace ještě byla zakázaná, byl také spoluzakladatel Institutu pro demokratickou alternativu pro Jižní Afriku (IDASA), organizace, jež uspořádala cestu do Dakaru, kterou se AWB po jejich návratu na letiště Jana Smutse v roce 1987 téměř podařilo vykolejit.

Terre’Blanche a van Zyl se sešli k debatě na univerzitě v Pretorii, listopad 1988.

Do univerzitní dvorany, kde debata probíhala, se namačkaly skoro 3 000 lidí. Oba muži mluvili 10 minut na téma „kam s Jižní Afrikou“. Téma schůzky se brzo stalo argumentem protichůdných řešení pro Jižní Afriku – integrace versus oddělení.

„Problém s levicovými liberály,“ řekl Terre’Blanche, „je ten, že neumí počítat. Mluví o multirasové demokracii, ale vy (běloši) jste jediní, kdo je demokratický.“

Navrhujíc svou politiku Volkstaat řekl, že AWB chce udržet moc, „za kterou bojovali naši předci, aby naši potomci nebyli pošlapáváni. Každý národ má právo na sebeurčení ve vlastní zemi. Ploty mezi sousedy a hranice mezi národy podporují mír a přátelství. Nechceme sdílení moci. Požadujeme moc, požadujeme zemi pro Afrikánce.“

Slabbert poznamenal, že on a Terre’Blanche mají rozdílné názory na to, jak být Afrikánec. „Pan Terre’Blanche se domnívá, že může zůstat Afrikáncem jen stranou ostatních ras, ale já mohu být Afrikáncem jen pokud jsem součástí společnosti ve své zemi,“ řekl. Vášnivě požadoval dohodu jako řešení jihoafrických problémů a řekl, že chce usilovat o „mír a integraci, o demokratickou Jižní Afriku, kde s hrdostí mohu říct: Jsem Afričan a Afrikánec“.

Kontrast mezi těmito dvěma myšlenkovými směry byl jasný – jediná věc, kterou tito muži měli společnou, bylo to, že mluví afrikánsky. Na konci mítinku neproběhlo hlasování, a tak nebyl určen vítěz. Hlasování by však ukázalo prakticky rovnoměrné rozdělení názorů nejkonzervativnější afrikánské vysokoškolské populace.

V říjnu 1988 se poprvé v historii Jihoafrické republiky dostalo hlasovacího práva ve volbách do městských místních zastupitelstev všem rasám – i když voliči, vybírající si městské radní, volili odděleně.

V těchto volbách se také poprvé bojovalo na otevřeně politickém základu, protože vláda oznámila, že v rámci reformního programu bude moc „přenesena“ na místní samosprávu, aby jí umožnila rozhodovat o záležitostech jako segregace bydlení, segregace veřejných zařízení a spoustě dalších politicky ožehavých záležitostí, což všechno vysvětloval manifest Národní strany v obecních volbách.

AWB se s nadšením pustilo do podpory volební kampaně Konzervativní strany. Víc než 100 transvaalských radnic (celkem z necelých 160) připadlo CP. CP získala i velké množství dalších obecních úřadů ve zbytku země, dokonce i v tradičně liberální provincii Natal.

Zdaleka nejznámější z těchto rad byla městská rada v Boksburgu, která si získala celosvětovou pozornost, když schválila návrh vyhradit používání svých veřejných zařízení – včetně jezera uprostřed města – pouze pro bílé.

Boksburgské jezero se pak stalo ohniskem násilných rasových střetů v East Randu mezi příznivci AWB, příznivci ANC a černochy ze sousedních okresů. Toto rozhodnutí znovu zavést segregaci vyvolalo domácí i mezinárodní vřavu, přičemž místní barevní a černí obyvatelé přistoupili k rok trvajícímu bojkotu obchodů ve městě. AWB se do boksburského dramatu samozřejmě zapojilo.

Nový starosta z CP, Beyers de Klerk, vyvolal další skandál, když v lednu příštího roku navštívil hlavní výbor AWB v khaki obleku se symboly AWB a čekajícím žurnalistům sdělil, že AWB je pro něj „příliš liberální“. „Chci tím říct, oni chtějí jen Transvaal, Svobodný stát Oranžsko a severní Natal. Já chci víc než to. A co všichni Búrové v Cape a jinde? Nemůžete je jen tak opomenout,“ řekl.

Starosta de Klerk byl běžně vídán na mítincích AWB a až do poloviny roku 1989 navštěvoval kursy sebeobrany AWB v Boksburgu a střelecký výcvik s místní skupinou AWB na armádní střelnici v Heidelbergu. Pak nepochopitelně obrátil, přidal se k Národní straně a byl za ni jedno volební období ve funkci.

Vůz AWB, ručně tlačený na festival v Donkerhoeku.

V roce 1988 bylo 150. výročí Velké cesty. Stejně jako ve všem jiném v této době byla afrikánská společnost ohledně názoru, jak tuto událost oslavit, rozdělena na dva tábory. Tradiční afrikánská kulturní organizace Federasie van Afrikaanse Kultuurvereeniginge (FAK – Federace afrikánských kulturních svazů), která se už dávno přiklonila na stranu NP, když v Broederbondu ztratili konzervativci vliv, uspořádala symbolickou jízdu dřevěných koňských povozů z Kapského města do Pretorie.

Konzervativní ekvivalent FAK, Afrikaner Volkswag (AVW), také připravil vlastní plán oslav, jenž zahrnoval několik cest koňských povozů do Pretorie ze všech koutů země. Tato oslava AV byla první po víc než třech letech a přímo ji řídila dcera bývalého premiéra dr. H. F. Verwoerda, Anna Boshoffová (manželka vůdce AVW, profesora Carela Boshoffa).

Motto AVW k jejich cestě – „Op Pad na ons Eie“ (Na cestě k našemu vlastnímu) ve srovnání s mottem FAK „Vorentoe Suid-Afrika“ (Kupředu, Jižní Afriko) obsahovalo rozdílné vize obou organizací. FAK vyhrála první kolo, když se jí povedlo zajistit si jako dějiště oslav Voortrekker Monument, kdežto AVW si zvolilo místo bitvy v búrské válce východně od Pretorie, zvané Donkerhoek.

Nákladní vozy jako příprava na shromáždění v Donkerhoeku jedou přes Church Square v Pretorii.

AWB jako zakládající člen organizace AVW hrálo v oslavách velkou roli. Věrní členové AWB jako Manie Maritz dokonce vedli některé symbolické cesty do Donkerhoeku.

AWB mělo svůj speciální vůz, ručně tlačený z místa bitvy u Krvavé řeky do Donkerhoeku – tedy víc než 700 kilometrů. Velkou část cesty ho tlačily skupiny žen a dětí, což mělo symbolizovat sílu búrského národa.

Cesta AWB, trvající přes 2 měsíce, byla jednou z mála nemotorizovaných cest, uskutečněných do Donkerhoeku – všechny vozy AV byly jen symbolické a tažené motorovými vozidly.

Přes zadní část vozu byla natažena vlajka AWB a na boku byl transparent AVW „Na cestě k našemu vlastnímu“. Vůz dorazil do Donkerhoeku včas a od té doby zůstal pýchou AWB. V současnosti stojí před kanceláří AWB ve speciálním přístřešku ve Ventersdorpu.

Nahoře a dole: Zástupy lidí v Donkerhoeku, 16. prosinec 1988.

16. prosince 1988 se v Donkerhoeku sešel obrovský dav pravičáků – odhadovaný na víc než 60 000 lidí – kdežto u Voortrekker Monument, kde probíhaly oslavy NP/FAK, se sešlo jen asi 7 000 lidí.

Ačkoliv na seznamu mluvčích v Donkerhoeku byli vůdce CP Andries Treurnicht a předseda AV profesor Carel Boshoff, tento den opět ovládl Terre'Blanche, když zopakoval to, co se stalo na shromáždění pravice u Voortrekker Monument 31. května 1986.

Když byl v tlampačích ohlášen jeho příchod, obrovský dav najednou vytáhl stovky vlajek AWB a zahájil tradiční skandování „AWB, AWB“. Na okolních svazích se také najednou objevily obrovské transparenty s logy a slogany AWB, což u mnoha diváků vyvolávalo dojem, že jde ve skutečnosti o shromáždění AWB. Velkou část projevu Terre'Blanche tvořila epická báseň, kterou složil, popisující bitvu u Krvavé řeky a vraždy búrských žen a dětí v Natalu.

K velkému zděšení ostatních řečníků se po skončení jeho projevu asi třetina lidí sebrala a odešla.

9. Volkstaat

Ačkoliv koncept Volkstaat – to znamená národního státu, etnicky homogenního, skládajícího se pouze z Afrikánců – byl součástí filozofie AWB už od počátku, navrhované hranice takového státu se od první diskuse o této myšlence významně změnily.

AWB původně pohlíželo na celou zem – stejně jako HNP, odkud tato myšlenka vzešla – jako na „zem bílého člověka“ – samozřejmě kromě již existujících černošských domovin, kterým politika apartheidu přidělila oficiální statut. Jediný ústupek, o kterém se tehdy uvažovalo, byl ten, že by barevná populace mohla také dostat svou domovinu – pokud by ji chtěla. To byla původní politika HNP a chvíli ji podporovala i Konzervativní strana.

Terre'Blanche vykládal původní politiku AWB v roce 1982 tak, že by přidělilo domovinu barevným na Western Cape a uznávalo existující černošské domoviny v Jižní Africe s vyhlídkou na uznání o něco větší rozlohy jejich území. Černoši žijící ve Volkstaat by měli omezená politická práva jen na své vlastní státy.

Indové však právo na svou zem mít neměli. „Měli by být šťastni, že mohou zůstat v Jižní Africe. Nejsou bílí. Nejsou křesťané. Mají jinou kulturu, tradice a jazyk. Jižní Afriku ekonomicky využívají. Očekáváte od nás, že vyčleníme část půdy v Natalu k tomuto účelu – část země Voortrekkerů?“ ptal se Terre'Blanche.

Politika celé země jako Volkstaat byla definitivně zavržena v roce 1985 poté, co se k AWB přidal Robert van Tonder a byla vedena kampaň za afrikánský jazyk a obnovení nezávislých republik před búrskou válkou.

Van Tonder, zakladatel města Randburg a milionář, byl po dlouhou dobu prakticky jediný člověk otevřeně volající po obnovení búrských republik, oddělených od zbytku země. Aby mohl usilovat o tuto myšlenku, už v roce 1961 opustil Národní stranu.

Jeho klíčová kniha k tomuto tématu, *Búrský stát*, představovala základní ideu. Van Tonder také vydával občasník *Die Stem*, který za podíl na nákladech přenechal AWB. *Die Stem* tak byl oficiálním orgánem AWB až do prosince 1986, kdy se van Tonder s AWB rozešel kvůli při, zda se pustit do aktivní parlamentní politiky nebo ne.

V této době byl *Die Stem* oficiální hlásnou troubou AWB, nicméně van Tonderovi (který byl vydavatelem) se podařilo příznivcům AWB implantovat představu obnovení búrských republik.

V květnu 1985 tak sám Terre'Blanche na veřejném mítinku v Nelspruitu v Transvaalu poprvé oznámil, že AWB nyní usiluje o to, aby se búrskou otčinou staly pouze Transvaal, Svobodný stát Oranžsko a severní Natal. Cape a jižní Natal byly poprvé výslovně opuštěny.

Nahoře: Koncept „búrského státu“, navržený Robertem van Tonderem. Ten se nakonec stal oficiální politikou AWB, jak lze vidět na přední stránce informačního bulletinu AWB *Sweepslag* v roce 1984.

Když idea búrské republiky díky jeho spojení s AWB začala získávat stále víc příznivců, van Tonder založil „Búrský státní výbor“, skládající se z některých starších búrských akademiků (jako byl pedagog profesor Alkmaar Swart, který se později stal také předsedou hlavního výboru AWB), kteří byli tímto konceptem okouzleni.

Pak se objevila další skupina s de facto stejnou ideou, nazývaná „transvaalští separatisté“, pod vedením doktora Pieta Cloeteho z Naboomspruitu. Pamflet zveřejněný Cloetem na pravicovém shromáždění 31. května 1986 u Voortrekker Monument, který požadoval po kandidátech búrského státu, aby se v příštích volbách postavili proti Konzervativní straně, způsobil v řadách CP značné znepokojení a Národní strana ho mylně přisuzovala AWB. Sám

van Tonder byl jednoznačně pro přímou akci a posléze se střetl s Terre'Blanchem kvůli odmítnutí vstoupit do aktivní parlamentní politiky v roce 1986.

„Pokud se nemůžeme dohodnout s Konzervativní stranou (na práci na znovuobnovení búrských států), pak si musíme najít novou stranu," řekl tehdy Janu Groenewaldovi.

„Van Tonder v roce 1986 řekl, že by CP měla dát deset poslaneckých křesel AWB a Terre'Blanche by měl stanout v Krugersdorpu," řekl Groenewald, bývalý zástupce vůdce AWB.

„Jeho myšlenka byla, že já a profesor Alkmaar Swart (předseda hlavního výboru AWB) bychom také měli dostat poslanecká křesla. Oba jsme řekli, že nemáme zájem."

Na konci roku 1986 van Tonder AWB v zoufalství opustil a založil stranu Boerestaat, která, ačkoliv se nikdy nezúčastnila žádných voleb, do svých řad dokázala přilákat jednu nebo dvě klíčové postavy AWB, jako byl Piet Rudolph.

Idea búrského státu je směsice historických nároků a apolitické ideologie Volkstaat, jak ji původně navrhovalo AWB.

Anonymní brožura, vydaná roku 1987, detailně analyzovala pohnutky stojící za celým tímto konceptem. Tato brožurka, nazvaná „Naše vlastní země", probírala historické důvody pro obnovení republik Transvaal a Svobodný stát Oranžsko s částí severního Natalu, známou v búrské historii jako „Vryheid" (svoboda).

Poukazujíc na to, že by k tomuto problému mělo být přistupováno spíš z nacionalistického než rasového hlediska, brožurka tvrdila, že jedním z problémů v unitárním státu v Jižní Africe by byla konkurence nacionalismu. Jediný způsob, jak takovému střetu předejít, by bylo dát každému národu určitou geografickou oblast.

Tvrzení, že území stojí na historických základech, prosazují navrhovatelé „Volkstaat" z AWB. Je to tak, poněvadž když v Jižní Africe nastala Velká cesta, trekkeři neukradli zemi domorodému černošskému obyvatelstvu, ale obsadili předtím neobsazenou zemi – která byla neobsazená hlavně díky tomu, že se černošské kmeny před usazením trekkerů ve vnitrozemí vzájemně zdecimovaly během velké mezikmenové války zvané „Difaquane".

Brožura o „Volkstaat" obsahuje příběh o tom, jak bylo otevřeno vnitrozemí: „Trekkeři v důsledku Difaquane našli převážně pustou a zničenou zem, když se přesunuli na sever, a jejich deníky jsou plné popisů vypálených černošských kraalů s vybělenými kostmi ležícími na slunci, tichého důkazu války černochů proti černochům, která proběhla několik let před tím a natolik zpustošila zemi, že nezbyl nikdo, kdo by pohřbil mrtvé.

Jediný početně významný kmen, který zbyl ve vnitrozemí, byl Matabele. Mzilikazi, král Matabele, napadl malý předvoj trekkerů bez varování nebo vyprovokování, přestože byli

mnoho set kilometrů od Matabeleho území. Tento nepřátelský čin vedl k jedné z prvních bitev na velké cestě ve Vegkopu roku 1836. Matabele byl poražen a ustoupil na sever. Když Búrové spustili další devítidenní ofenzivu, Matabele uprchl přes řeku Limpopo do dnešního Zimbabwe, kde část tohoto národa doposud žije.

Část trekkerů pod vedením Pieta Retiefa se mezitím oddělila od ostatních a před dospěním k současnému Transvaalu se obrátila na východ. Jeho skupina přešla přes Dračí (Drakensberg) hory a vybudovala si dočasnou osadu v dnešním Natalu.

Tehdejší král Zulů Dingaan se s trekkery dohodl, že jim dá půdu, když mu najdou a vrátí dobytek, který mu ukradl jeden nižší náčelník, jakýsi Siyonkella. Když získal dobytek zpět, Retief se vrátil do Dingaanova kraalu a podepsal s ním historický dokument, dávající Búrům právo se usadit v Natalu. Retief a jeho druhové byli po podepsání smlouvy zavražděni a pak následoval masakr búrských žen ve Weenenu a Bloukransu. Vše vyvrcholilo bitvou u Krvavé řeky, kde byla Dingaanova armáda definitivně poražena.

Smlouva podepsaná mezi Dingaanem a Retiefem zní takto: ‚Tímto se všem dává na vědomí, že Piet Retief, guvernér holandských emigrantů v jižním Afrikánsku, jenž opět získal můj dobytek, který ukradl Siyonkella, mi ho tímto předává. Já, Dingaan, náčelník Zulů, tímto potvrzuji a prohlašuji, že jsem připraven přenechat řečenému Retiefovi a jeho krajanům... místo zvané Port Natal (dnešní Durban) s veškerou půdou kolem, to jest od řeky Tugela západně k řece Umzimvubu a od moře až na sever, kde je dobrá půda v mém vlastnictví, kterou jim tímto dávám do věčného vlastnictví. X – značka krále Dingaana.‘

Tento dokument, napsaný v angličtině přítomným misionářem, byl podepsán Dingaanovou značkou (byl negramotný) a podpisy Retiefa a jeho společníků. Těchto mužů, které přiměli nechat střelné zbraně mimo kraal, se hned po podepsání dokumentu chopili Dingaanovi lidé a odvlekli je na kopec, kde byli surově zavražděni. Onen dokument později objevil v Retiefově kapse další trekker, který rovněž našel těla na kopci.

„Význam tohoto dokumentu nelze podceňovat,“ pokračuje pamflet o Volkstaat.

„Kromě důkazu, že trekkeři nechtěli černochům zem ‚ukrást‘ a že byli ochotni o tom jednat civilizovaným způsobem, je tento dokument nabývací listinou k pozemkům Natalu.

Nicméně to není jediný případ, kdy Búrové legálně získali půdu v Natalu. Po Dingaanově porážce se stal náčelníkem Zulů Mpande a ten obsah smlouvy mezi Retiefem a Dingaanem potvrdil. Mpande s Búry rovněž uzavřel spojenectví a dal jim další územní práva.

Britové však znovu považovali za rozumné zakročit a učinili tak po založení první trekkerské republiky na Natalu (v legálně získané zemi), takže nezávislost Búrů v této provincii trvala jen čtyři roky.

Nicméně ani Britové nedokázali účinně zvládnout nepřetržité boje mezi Zuly a do roku 1882 dosáhly nepokoje rekordní úrovně. Na jedné straně stáli Zulové podporující náčelníka jménem Cetshawayo, (tato skupina se nazývá Usuthu) a na druhé straně ti, kteří podporovali rivalského náčelníka Usibepu.

Cetshawayo byl 21. července 1883 poražen u Ulundi, mír však v této neklidné zemi nenastal, protože ti, kdo zůstali, bojovali o post jeho následníka.

Usuthu nakonec požádala o obnovení míru Búra Coenraada Meyera a jeho lidi, kterým se to podařilo v pozoruhodně krátké době. Na oplátku za své služby dostali půdu, kterou v srpnu 1884 v Natalu prohlásili za „novou republiku“. Hlavním městem byl Vryheid (svoboda) a tato republika se brzo stala známou jako republika Vryheid. Součástí státu byl i pás pobřeží v severním Natalu, v němž je dnešní přístav Richards Bay. V roce 1888 byla republika Vryheid začleněna do republiky Transvaal, čímž tento stát poprvé získal přímý přístup k moři.

Vzhledem ke svízelím při osidlování naprosto neúrodné země a jejímu postupnému rozvoji dosáhli trekkeři v dnešním Svobodném státu Oranžsko a Transvaalu od Británie uznání nezávislosti ve smlouvě Sand River v roce 1852. Tím pádem zde do roku 1885 byly tři jasně vymezené oblasti, které byly legálně, historicky a konstitučně osídleny Búry.

Poté, co byl Matabele poražen ve válce, kterou sám začal, v severním Transvaalu vznikla další volná půda. To, že se přesunul jinam a natrvalo opustil Transvaal, ho vylučuje z jakéhokoliv nároku na tuto zemi.

Nejdůležitější je si uvědomit, že trekkeři nikdy nebrali černochům zemi, na kterou přicházeli – veškerá země, kterou černoši před příchodem bělochů obývali, jim byla předána jako jejich vlastní území – a proto země jako Lesotho (pro národ Sotho), Svazijsko (pro národ Swazi) a Botswana (bývalý Bechunanaland – pro národ Tswana), všechny země, které dostaly od Britské říše nezávislost, jsou založeny na původních vlastnických právech k půdě.

Černoši, nyní obývající původní búrské republiky Transvaal, Svobodný stát Oranžsko a severní Natal, přišli do této oblasti hledat jídlo a práci až po jejím obsazení bělochy. Fakt, že búrské republiky přišly po dvou válkách s Britskou říší o svou nezávislost, nic nemění na jejich historické právoplatnosti.“

Toto bylo hlavní historické a právní zdůvodnění obnovení búrských republik. Ruku v ruce s hlubokým historickým pozadím jde odmítání unitárního státu bělošské Jižní Afriky tak, jak byl formulován v dohodě o unii roku 1910. Ústředním bodem tohoto tématu je jednoznačné odmítání tehdejší jihoafrické státní vlajky, hymny a státních symbolů, z nichž mnoho přišlo s vládou Národní strany.

Pojem „afrikánství“ je také výslovně odmítán ve prospěch slova „Búr“ vzhledem k názoru, že ne všichni, kdo mluví afrikánsky, jsou „Búrové“, ale že jde o menšinu vybraných lidí, kteří doufají v nezávislost, kterou měly búrské republiky před Anglo-búrskou válkou.

Tak se objevuje koncept „búrského Volkstaat“, kombinace původní Volkstaat politiky AWB a toho, co se smrsklo na provinční separatismus. Tvrdá linie HNP v AWB se této myšlence nejprve bránila, ale když se ukázalo, že nejsilnější podpora tohoto konceptu vychází právě z těchto oblastí státu a že má v týchž oblastech největší podporu i AWB, stal se postupně součástí politiky AWB do té míry, že byl roku 1988 zapsán do programových bodů.

„Bílí Afrikánci mají stejné historické právo na vlastní území v Boere Volkstaat jako Židé na Izrael a černošské národy po celé Africe, které získaly nezávislost,“ řekl Terre’Blanche na mítinku v pretorijské městské hale v listopadu 1985.

„Podle historického práva nepatří nikomu jinému než Búrům, kteří za toto území v posledním století platili krví, potem a slzami našich mužů, žen a dětí.“

Terre’Blanche na tomtéž mítinku upozornil také na změnu v postoji vůči Indům a barevným, kterou přinesla změna geografické politiky. „Všichni Indové patří do Natalu a měli by se tam vrátit,“ řekl. (Srovnejte to s jeho méně než tři roky starým prohlášením, že Indové nemají na Natal žádný nárok.) Také se zmínil o otázce domoviny pro barevné, když řekl, že pokud jde o AWB, mohou si vzít celý Cape.

Je pravda, že klasický Verwoerdův apartheid v sobě nesl semeno vlastní zkázy. Toto semeno spočívalo ve spoléhání se na černošskou pracovní sílu, vedoucí k ekonomické integraci systému, ve kterém se vláda snažila prosadit sociální a konstituční separaci.

Syn bývalého premiéra, dr. H. F. Verwoerda, také jménem Hendrik, byl šéfem organizace známé jako Oranjewerkers (Oranžoví pracovníci), která si tuto skutečnost uvědomovala a usilovala o nezávislý bělošský stát naprosto neodkázaný na černošskou pracovní nebo kupní sílu.

Tato myšlenka soběstačnosti v separovaném menším bělošském státu je nápadně podobná filozofii Volkstaat AWB, takže Verwoerd (junior) a Terre’Blanche často pořádali společné schůzky a konzultovali strategii, ačkoliv jejich kontakt časem ochabl.

Pokud jde o roli anglicky mluvících bělochů v jihoafrickém Volkstaat, Terre’Blanche studentům Rand Afrikaans University v říjnu 1986 řekl, že „Afrikánci jsou jediný uznaný bělošský národ v Africe a anglicky mluvící lidé s k němu musí buď připojit, nebo je Afrika zničí. Angličtí Jihoafričané jsou vítáni v přistoupení k afrikánské kultuře a podpoře konceptu nezávislého afrikánského státu.“ Jedinou úřední řečí v takovém státu by byla afrikánština.

Poslanec Židovské progresivní strany Harry Schwarz se na obědě v johannesburském Press klubu v lednu 1987 Terre'Blanche zeptal, jaká práva by on (Schwarz) jako člověk, který není „afrikánsky mluvící křesťan", měl v AWB navrhovaném Volkstaat, o kterém Terre'Blanche v klubu právě mluvil. „Běloši v Africe mohou přežít jedině jako národ," odpověděl. „Vždy to byli afrikánsky mluvící křesťanští Búrové, kdo získával zemi pro bělochy, kdo bojoval u Krvavé řeky a kdo slíbil oslavovat vítězství. Existují dva požadavky pro členství v AWB a tytéž existují i pro práva ve Volkstaat – musíte být běloch a musíte věřit v Ježíše Krista. Domovem Židů je Izrael. Budou se Izraelci někdy dělit o moc s Palestinci?"

I přes jeho vyhýbavou odpověď je jasné, že by nekřesťanští běloši plná politická práva ve Volkstaat AWB neměli.

Navzdory chytře promyšleným historickým zdůvodněním a argumentům je obnovení starých búrských republik neuskutečnitelný sen. Největší problém požadavku na obnovení starých búrských republik samozřejmě představuje nějakých 12 milionů nebo víc černochů žijících v této oblasti.

Ti by s takovým rozdělením moci nesouhlasili, dokonce i kdyby se jich někdo ptal (což AWB rozhodně nehodlalo udělat). Existují pečlivě promyšlené plány na zvětšování búrské populace porodným, příspěvky na bydlení a imigrací z „kulturně asimilovaných území", ale pravda je taková, že čísla budou vždy stát proti búrské populaci. Pak je tu problém s mezinárodním uznáním, které nikdy nenastane. Představa, že by Afrikánci jednoho dne mohli získat nezávislost na svém území v Jižní Africe, se zdá být velmi vzdálená.

10. Osobní tragédie

Méně než 14 dní po Terre'Blancheho zdařilém projevu na oslavě v Donkerhoeku on i AWB utrpěli úder, který organizaci na většinu roku 1989 ochromil.

Večer v úterý 27. prosince 1988 těsně před 20. hod. byla před monument Paardekraal v Krugersdorpu (místo shromáždění AWB v roce 1986) zavolána policie, když obyvatelé bydlící poblíž tohoto místa slyšeli, jak vrata monumentu prorazilo auto a uvnitř padly výstřely. Policie tam po příjezdu našla Terre'Blanche a fejetonistku *Sunday Times*, slečnu Jani Allanovou. Co se tam onoho večera stalo bylo od té doby zdrojem nekonečných spekulací.

Její spojení s Terre'Blanchem začalo počátkem roku 1988, kdy byla poslána, aby s ním udělala rozhovor pro svůj sloupek „Tváří v tvář", jeden z nejpopulárnějších sloupků v *Sunday Times*, novinách, které mají tu čest být nejčtenějšími v Jižní Africe. 31. ledna 1988 v nich pak vyšel vzrušující rozhovor.

Jani Allanová v době, kdy byla modelkou.

Byl plný komentářů jako: „Ten muž nevypadá nijak prudérně. Je otevřený a je to fešák. Je mnohem atraktivnější, než jak vypadá v televizi." Nebo: „Museli byste být mrtví, aby vás neokouzlil svou upřímností. Ale neříkal snad Oscar Wilde, že nejhorší nectností fanatika je jeho upřímnost? Budu na to muset myslet. Právě teď nesmím zapomenout dýchat. Propichují

mě modré plameny jeho žhnoucích očí, víte. Eugene Terre'Blanche do místnosti nepřichází: zabírá ji. Věci se zmenšují. Místnost se záludně sama přeskupuje tak, aby se on stal jejím těžištěm. Konviction, Konfidence Kharisma (sic). Silně na vás působí. Je těžké se tomu ubránit." Bylo jasné, že na ni Terre'Blanche udělal dojem.

Od té doby se začali stále častěji vídat, užívali si noční večeře v pretorijských restauracích a po jejím pozvání ji Terre'Blanche navštěvoval v jejím bytě v Sandtonu v Johannesburgu.

Jednou z nejtajemnějších stránek její minulosti bylo, že se vdala (a rozvedla) za židovského obchodníka z Johannesburgu, Gordona Schachata, takže nebyla zrovna člověk, který by se měl přátelit s AWB.

Allanová byla sirotek, její rodiče nejsou známi a vychovávali ji adoptivní rodiče. Byla to klavíristka, vyučovala angličtinu na střední škole v Bryanstonu a než se stala novinářkou, byla určitou dobu modelkou.

Allanová i přes svou minulost a povolání zjistila, že má přístup k vnitřním záležitostem AWB, jako žádný novinář kdykoliv předtím. To bylo ze všeho nejpozoruhodnější, protože to byla Angličanka, pracovala v anglickojazyčných novinách (jedněch z těch, které Terre'Blanche označoval za „židovský tisk") a tak byla tím nejméně pravděpodobným stoupencem AWB.

V březnu 1988 byla pozvána na výcvikový tábor Aquily v západním Transvaalu a mohla tak exkluzivně napsat vůbec první reportáž z takového tábora s množstvím barevných fotografií. Článek byl pro Aquilu velmi pozitivní a končil zvoláním „Helse Angels" (Helluva Angels) místo „pekelní andělé".

„Na seržantův povel zahajují boj jako lidské mlátičky... Potvrzuji, že odevzdání Aquily je absolutní: Za obranu své věci zemře," napsala. „Tato jednotka civilní stráže se zrodila z lásky národa ke svému hoofleier (vůdci) a obavy o jeho bezpečí. Ten muž však sám žádný strach nezná.

Později jsem byla pár členy Aquily srdečně pozvána na skleničku u ohně. Uvolněně si vyprávěli vtipy – slyšeli jste, jak šel van der Merwe na vojnu – a vzájemně se bavili. Hodně se smějí. Gemutlicheit, kamarádství, je obrovské. Klidně byste si mohli myslet, že to je jen normální parta chlapců, co spolu pijí. Bezvadně se chovajících a velmi pohledných chlapců."

Asi touto dobou začaly v AWB kolovat první zvěsti o vztahu mezi Allanovou a Terre'Blanchem. Zpočátku je nikdo nebral příliš vážně, přestože si někteří členové Aquily stěžovali, že během jednoho 24hodinového hlídání Terre'Blanche museli čekat před jejím bytem v Sandtonu, když ji údajně navštívil jako novinářku.

Také dlouho kolovaly zvěsti o jeho schopnosti pít, ale byly vždy odmítnuty jako součást špinavé kampaně vůči jeho osobě. Také se šířily řeči (a někteří je brali jako fakt), že sama Allanová je závislá na lécích na předpis. Těmto řečem dodal váhu sám Terre'Blanche, když o rok později vyhrožoval zveřejněním místopřísežných prohlášení členů AWB, na které se s tímto problémem údajně obrátila.

Ti dva se však každopádně stali tak blízkými přáteli, že Allanová dokázala psát takové rozhovory a příběhy o AWB, jaké žádný jiný novinář nemohl dostat. Nejpozoruhodnější byl rozhovor zveřejněný v *Sunday Times* v neděli po masakru „bílého vlka" na náměstí Strijdom v Pretorii. Když se to stalo, Allanová připravila speciální rozhovor. Zavolala Terre'Blanchemu a setkala se s ním v restauraci u Voortrekker Monument (tehdy vlastněné generálním tajemníkem AWB Willem Olivierem).

Ti dva seděli v rohu restaurace a připravovali článek, který elegantně přesunul vinu za masakr mimo AWB.

V době setkání na Donkerhoeku již pověsti o Terre'Blancheho osobním životě dosáhly vrcholu. Zástupce vůdce AWB Jan Groenewald na něj tlačil, aby se oslav neúčastnil, citujíc zdroj z tajné policie (někoho ze starých přátel z dob, kdy byl u tajné policie), že vůdce AWB „čeká těsně před volbami velký pád". Terre'Blanche varování ignoroval a pak přišel incident v Paardekraalu.

Terre'Blanche a Allanová se k celé věci zpočátku nevyjadřovali a odmítali o tom s kýmkoliv mluvit. Pak Terre'Blanche přišel s vysvětlením: Odjel té noci do Paardekraalu „působit na média".

Řekl, že poté, co na shromáždění v Donkerhoeku před několika dny mluvil o zhroucení kamenného útvaru v Namibii (skála „Boží prst", která se sesunula) a vztyčení pamětního kamenu v Paardekraalu, skupina zahraničních novinářů ho požádala, aby jim u Paardekraalu zapózoval.

To prý pro zahraniční novináře – Portugalce – a Allanovou udělal ve 20 hodin večer. Jeho popření však zvěsti neumlčelo a noviny byly plné spekulací o tom, co se té noci skutečně stalo.

Allanová mlčela až do roku 1989, kdy v *Sunday Times* vyšel její článek nazvaný „Pravdivý příběh můj, E.T. a S.A.P." V tomto článku popsala, jak se sešla s Terre'Blanchem, šéfem Aquily Dave Barnettem (kterému říkala „krotký Aquila") a portugalským televizním štábem v městské hale v Krugersdorpu. Ona a Terre'Blanche odjeli jeho autem do Paardekraalu a štáb jel svým autem. Podle její verze Terre'Blanche nepoškodil zámek brány, ale otevřel ji opatrně, jako by to byla „váza z dynastie Ming".

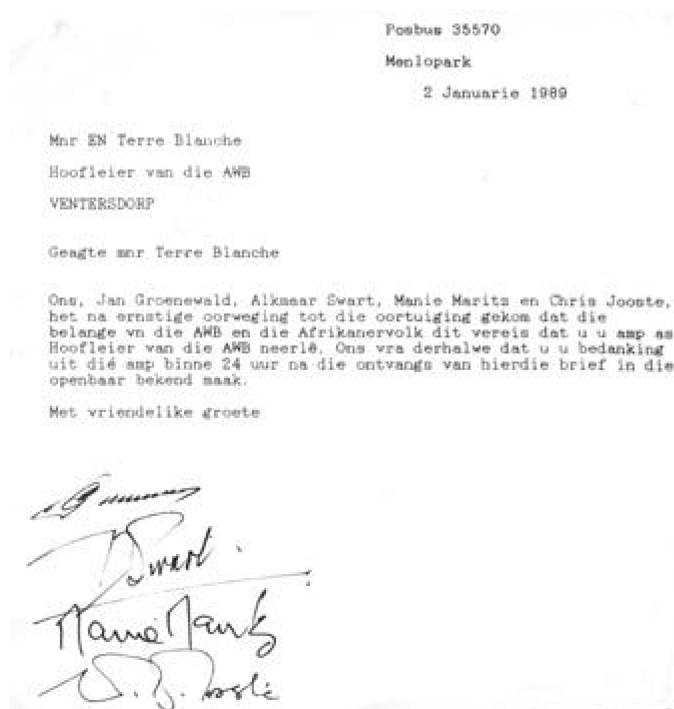
Televizní štáb se mezitím nějak ztratil a pak přijela policie a prohledala Terre'Blanche. Nic nenašla a odjela, načež se vrátili zpět do haly, kde se znova setkali s televizním štábem. Její příběh zněl dobře, ale byly v něm významné rozpory.

Za prvé, a to je nejdůležitější, „krotký Aquila“ a šéf bezpečnosti AWB Dave Barnett, o kterém tvrdila, že tam byl, ve skutečnosti ten večer v Krugersdorpu vůbec nebyl. Ačkoliv Barnett sám tento příběh dobrovolně potvrdil s tím, že tam byl „aby chránil vůdce“ – a tuto výpověď poskytl tisku – další člen exekutivy AWB, advokát Chris Beyers, mu řekl, aby nedělal přísežné prohlášení, protože by se dopustil křivé přísahy. Barnett tu noc ležel doma ve Vereenigingu v posteli s chřipkou. Po incidentu úplně ukončil aktivitu v AWB.

Za druhé, údajný „portugalský televizní štáb“ se i přes intenzivní pátrání nikdy nepodařilo najít. Za třetí, i když Allanová v článku v *Sunday Times* uvedla, že Terre'Blanche otevřel bránu, „jako by to byla váza z dynastie Ming“, v pozdějším rozhovoru pro časopis pro ženy „Fair Lady“ ze 6. prosince 1989 prohlásila, že vůbec neviděla, co v tu dobu Terre'Blanche dělal.

Terre'Blanche také neustále popíral, že do brány najel. Rovněž otevřeně popíral, že by měl s Allanovou jakýkoliv vztah, přesahující poskytování informací pro její knihu o pravicové politice v Jižní Africe, a tvrdil, že s ní měl jen několik obědů a večeří vždy v přítomnosti někoho jiného, jako je jeho generální tajemník Willem Olivier. Ten verzi Allanové také potvrdil.

Média si na tomto incidentu smlsla. Vycházely články jako „Kráska a zvíře“ a jiné senzační titulky.

Posbus 35570
Menlopark
2 Januarie 1989

Mnr EN Terre Blanche
Hoofleier van die AWB
VENTERSDORP

Geagte mnr Terre Blanche

Ons, Jan Groenewald, Alkmaar Swart, Manie Maritz en Chris Jooste, het na ernstige oorweging tot die oortuiging gekom dat die belange vn die AWB en die Afrikanervolk dit vereis dat u u amp as Hoofleier van die AWB neerlê. Ons vra derhalwe dat u u bedanking uit dié amp binne 24 uur na die ontvangs van hierdie brief in die openbaar bekend maak.

Met vriendelike groete

Kopie dopisu pro Terre'Blanche, který způsobil krizi ve vedení. Byl podepsán Janem Groenewaldem, Alkmaarem Swartem, Manie Maritzem a Chrisem Joostem, členy hlavního výboru AWB. Stálo v něm: „Došli jsme k vážnému závěru, že zájmy AWB a afrikánského národa vyžadují vaši rezignaci na pozici vůdce AWB. Proto vás žádáme, abyste do 24 hodin po obdržení tohoto dopisu oznámil svou rezignaci."

Přesto události, které měly přijít, nikdo nečekal. V pondělí po zveřejnění článku Allanové čtyři přední členové AWB, zástupce vůdce Jan Groenewald, předseda hlavního výboru Alkmaar Swart, Manie Maritz a Chris Jooste (kteří reprezentovali přední vůdčí síly v orgnizaci), doručili Terre'Blanchemu na jeho statek dopis, v němž ho žádali, aby „v zájmu AWB a afrikánského národa" rezignoval. Rovněž ho žádali, aby svou rezignaci během 24 hodin od obdržení dopisu veřejně oznámil.

Obsah dopisu se skoro okamžitě dostal do rukou tisku. Terre'Blanche odstoupit odmítl s tím, že členové hlavního výboru (tito čtyři) nemají pravomoc nutit ho k rezignaci a všechny je z AWB vyloučil.

Tito čtyři rebelové mu odpověděli, že ho žádají o rezignaci sami za sebe, ne jménem hlavního výboru.

„Vůdcovství Terre'Blanche vede AWB do slepé uličky a pokud se nepřistoupí k činu, povede k jeho rozpadu," uvedli ve společném prohlášení a dodali, že chování Terre'Blanche v Paardekraalu přispělo, ale nehrálo hlavní roli v jejich rozhodnutí jednat.

Manie Maritz, vedoucí postava v aktivitách AWB od Pietersburg po Donkerhoek, se pak do Terre'Blanche tvrdě pustil v novinách *The Citizen* ze 4. ledna 1990.

„Skutečnost, že byl pan Terre'Blanche chycen policií v monumentu Paardekraal ve společnosti Jani Allanové byla jen poslední kapka," řekl. „Chci jim (členům AWB) říct, co se celé ty roky děje před jejich očima. Organizace má kvůli pití a sukničkářství pana Terre'Blanche mnoho problémů." Manitz řekl, že jeho nespokojenost má kořeny v roce 1986, kdy se neuskutečnilo společné setkání pravicových skupin, protože Terre'Blanche nesouhlasil s vystoupením v amfiteátru Voortrekker Monument s ostatními vůdci a později tam vystoupil sám.

Mezi další „trapné incidenty" popsané Maritzem patřily nevynucené výhružky Dělnické straně (politické straně barevných v Jižní Africe), že pokud využijí pro svůj kongres v roce 1988 Tortoise Hall v Pretorii, AWB vůči nim použije sílu, a sliby Terre'Blanche lidem v jihozápadní Africe, které nebyly dodrženy.

Maritz ho dále obvinil z opilosti při vystoupení na veřejném mítinku v severním Cape roku 1988 při oslavách Velké cesty a že se zúčastnil několika pěstních bitek se členy AWB kvůli jejich manželkám. Prý kvůli zraněním v obličeji, utrpěných v těchto bitkách, musel vynechat několik domluvených projevů.

Maritz vyzval Terre'Blanche k „navrácení se na boží cestu“ pro „to nejlepší pro národ“. „Budu rád následovat vůdce, pokud se opět bude držet Bohem vyvolené cesty a znovu se stane mužem, jakým byl v minulosti.“

Terre'Blanche jeho obvinění označil za lživá a urážlivá a hrozil mu žalobou, pokud se v dohledné době neomluví. Maritz se ale nikdy neomluvil, ani nebyl zažalován.

Terre'Blanche pak také oznámil, že svolá mimořádnou schůzi hlavního výboru AWB, kde budou Maritz a ostatní stěžovatelé moci plně prezentovat své námitky.

Dries Alberts, šéf informací a propagace AWB, pak vydal prohlášení, že schůze hlavního výboru bude svolána na sobotu 7. ledna a bude se na ní o celé záležitosti jednat. Terre'Blanche na to reagoval mediálním oznámením, že Alberts již není mluvčí ani člen AWB.

Alberts se o svém vyloučení dozvěděl z novin a reagoval prohlášením, že vysocí představitelé AWB se „posledních 18 měsíců“ snažili Terre'Blanche přimět, aby změnil své chování. „Několik členů AWB mluvilo s panem Terre'Blanchem o jeho pití a sukničkářství, ten ale tato tvrzení vždy odmítal,“ řekl. Prohlásil, že se s ním o těchto problémech snažilo mluvit mnoho lidí, ale všechno bylo marné.

Nakonec bylo oznámeno, že se schůzka hlavního výboru uskuteční 21. ledna 1989 a že čtyři disidenti budou mít možnost předložit své názory. Do té doby se ostatní členové AWB rozhodli mlčet a nevydávat žádná tisková prohlášení.

Groenewald oznámil své rozhodnutí rezignovat na pozici zástupce vůdce AWB (což mělo jen malý reálný efekt, protože již byl odvolán) s tím, že se do AWB nevrátí, dokud nebude otázka vůdcovství vyřešena. Ačkoliv rezignovali jen čtyři vůdčí členové hlavního výboru, nespokojenost s chováním Terre'Blanche se neomezovala jenom na ně.

Ostatní vysoce postavení členové, z nichž nejvýznamnější byli Willem Olivier a Chris Beyers, souhlasili s postavením se za Terre'Blanche, jen když jim dal slib, že okamžitě ukončí veškeré kontakty s Allanovou a bude kontrolovat své pití, o kterém tvrdil, že v žádném případě nepřestavuje problém. Oliviera i Beyerse jeho slib přesvědčil a pak do posledního detailu naplánovali schůzi hlavního výboru.

Oba věděli, že celý tento příběh má širší rozměr, než se objevilo na veřejnosti. Olivier tvrdil, že ho členové rodiny Terre'Blanche vícekrát žádali, aby využil svůj vliv na něj a

pokusil se změnit situaci. Podle něj se Terre'Blanche v jednu dobu do Allenové zbláznil a byl rozhodnutý rozvést se s manželkou Martie, aby si mohl Allanovou vzít.

Terre'Blanche na vrcholu krize vydal tuto reklamní fotografii s manželkou Martie, aby rozptýlil zvěsti o svých údajných pletkách s Jani Allanovou.

Martie se k tomu však veřejně postavila s odvahou a řekla tisku, že při svém muži stojí a odmítá pomluvy, že je těžký alkoholik a sukničkář. Řekla, že Allanovou dobře zná a považuje ji za „báječného člověka s temperamentní povahou. Je to vysoce kultivovaný člověk. Několikrát jsem se s ní potkala a byla u nás doma."

Olivier však tvrdil, že mu Martie ve skutečnosti řekla, že kdyby ho (Terre'Blanche) musela opustit, „stal by se z něj pobuda. Nemůžu ho opustit. Ona (Allanová) se o něj zajímá jen kvůli tomu, co znamená. Až o svou pozici přijde, tak ho opustí a kde potom skončí?"

Další bývalý organizátor AWB Andre Schoeman řekl, že byl z AWB vyhnán poté, co se snažil udělat něco ohledně pěstního souboje, do kterého se Terre'Blanche zapojil v Nelspruitu roku 1986 a který vedl k rezignaci dvou předních postav AWB. (Mluvilo se o incidentu v Nelspruitu časně ráno, kdy jeden sedlák údajně nachytal Terre'Blanche v kompromitující situaci se svou ženou.)

Piet Rudolph, člen AWB od jeho raných dob, se také vyjádřil k bitce Terre'Blanche a řekl, že rezignoval s odporem nad tolerancí homosexuálních praktik v řadách AWB – zjevně narážel na bývalého tiskového mluvčího P. W. Bingleho.

Dále tvrdil, že v AWB byly finanční nesrovnalosti a vyzval hlavní výbor, aby vyšetřil, jakým způsobem se utrácí peníze.

Čtyři rebelové pak vydali prohlášení, že se na schůzi hlavního výboru nedostaví, protože byla svolána chaoticky a v rozporu s ustanoveními.

Přesto jim byla zaslána písemná pozvánka datovaná 10. ledna 1989 s datem, časem a místem schůze. Dále v ní bylo specifikováno, že stížnosti vůči Terre'Blanchemu musí být sepsány 24 hodin před schůzí. Žádné písemné stížnosti AWB neobdrželo.

Výsledek setkání hlavního výboru byl podle bývalého zástupce vůdce Jana Groenewalda „dán předem. Na loňských povinných reorganizačních schůzích bylo registrováno jen 30 burgerrade (místních volebních buněk AWB)," řekl Groenewald. „Proto bylo nemožné, aby hlavní výbor tvořilo tolik lidí, kolik jich tam ten den bylo. On (Terre'Blanche) přivedl mnoho cizích lidí, kteří nebyli členy hlavního výboru, aby zvětšil jejich počet."

Vůz Terre'Blanche přijíždí k hale Tiene Denyschen v Pretoria North umlčet obvinění ze skandálu s Jani Allanovou.

Do malé haly Tiene Denyschen v Pretoria North se 21. ledna namačkalo asi 600 lidí. Jediní rebelové byli Dries Alberts a Andre Schoeman a ti byli drženi u kaštanů za branou pozemku, kde probíhala schůze.

Vozíčkář Alberts, kterému se na chvíli podařilo dostat dovnitř, byl vyhozen a dopis, který napsal k předání Terre'Blanchemu, nejprve nebyl převzat. Později, když ho od něj převzali, byl vyhozen i jeho doručovatel, bývalý člen Stormvalke, Blitsvalke, Wit Wagu a vůdce Brandwagu, Francois Jooste.

Prostor byl zaplněn muži v uniformách Aquily včetně jejich hlavního instruktora, emigranta z Velké Británie, přezdívaného tiskem „Croydon Commandant“, okázale nosícího americkou automatickou pušku AR 15.

Zpocení novináři museli čekat venku, dokud se výbor nedohodl na usnesení. Na místě bylo také asi 200 policistů, ale ti se drželi zpátky.

Projev Terre’Blanche, nahraný na pásku, otevřel lidem oči a vrhl mezi Allanovou a její zaměstnavatele stín. Terre’Blanche tvrdil, že Allanová využívala svou pozici v *Sunday Times* k „pašování článků“ do novin, které měly AWB „chránit“, hlavně její článek o Aquile a o střelbě na náměstí Strijdom.

Trval na tom, že rebely vedou k jejich požadavku na jeho rezignaci politické důvody a řekl, že existují skutečně zásadní rozdíly v principech toho, jak bojovat o místa v parlamentu a jak přitahovat příslušníky dělnické třídy do AWB – toto tvrzení Groenewald později odmítl. Vzhledem k tomu, že se čtyři hlavní rebelové vůbec nedostavili a tři další byli z jednání fyzicky vyhozeni, výbor schválil Terre’Blanche v pozici vůdce AWB jednomyslně.

Pak byli do haly vpuštěni novináři, kromě zástupců novin *Sunday Times* a *Beeld*, a Terre’Blanche přednesl krátký projev, ve kterém předpověděl příchod „třetí búrské republiky“.

Pak setkání opustil v automobilovém konvoji, který málem přejel stále ještě protestujícího Driese Albertse, jenž zůstal za branami pozemku. „Croydon Commandant“ běžel před autem Terre’Blanche, dokud nebylo bezpečně na silnici, čímž zajistil dramatické fotky sebe sama s puškou AR 15 – a také vládní zákaz nošení střelných zbraní na mítincích AWB.

Prohlášení již bylo připravené a okopírované pro potřeby tisku, což dostatečně prokazovalo, že celá schůze byla pečlivě připravena tak, aby předvedla tolik potřebnou ukázku solidarity a jednoty uvnitř hnutí. Jak se však ukázalo, tato jednota měla krátké trvání. Velké množství poboček AWB hned po schůzi hlavního výboru na protest ukončilo činnost, tok financí do AWB se téměř zastavil (protože nejsilnější sponzoři přešli k novému hnutí rebelů) a zasáhlo ho mnoho rezignací.

Dva muži, kteří byli Terre’Blanchemu nejbližší, Olivier a Beyers, se během dvou měsíců vzdali svých postů, když Terre’Blanchemu napsali dopis, v němž ho žádali, aby podstoupil protialkoholní léčbu a také mu připomenuli slib, který jim dal před schůzí hlavního výboru.

Terre’Blanche hovoří na schůzi AWB v hale Tiene Denyschen. Po jeho levici sedí generální tajemník AWB Willie Olivier. Olivier později AWB opustil se stížností, že jeho snaha pomoci Terre’Blanchemu ve skandálu s Allanovou byla marná.

„Pravda musí vyjít najevo,“ řekl zklamaný Olivier. „Musím se smutkem říct, že všechny pověsti, které kolovaly o osobních problémech pana Terre’Blanche, zejména o jeho problému s alkoholem a aféře s fejetonistkou *Sunday Times*, slečnou Jani Allanovou, jsou z větší části pravdivé.“ Řekl, že jeho „problém s pitím“ trvá již několik let a vždy byl před veřejností pečlivě ukrýván a že se to neustále zhoršovalo, přestože se jeden čas snažil být stále s Terre’Blanchem, když byl na cestách po mítincích.

„Jednou, když jsem věděl, že bude dlouho pracovat v kanceláři v Pretorii, jsem ho pozval k sobě domů na večeři. On nabídku odmítl s tím, že má příliš práce, ale pak mě pozval do města, abych s ním povečeřel v restauraci v Sunnyside. Nepřipadalo mi to nijak divné a souhlasil jsem, že se sejdeme v kanceláři (AWB). Když jsem přijel, byla tam i ona (Allanová). Na stole stála otevřená láhev whisky a oba měli v rukou sklenice. Byl jsem pochopitelně velmi šokovaný a překvapený.

Terre’Blanche mi pak řekl, že o něm Allanová píše knihu a že ho požádala, aby jí o sobě vyprávěl. ‚Nemůžu jí vyprávět sám o sobě,‘ řekl mi,“ pokračoval Olivier. ‚Vyprávěj jí o mně ty.‘ Byl jsem poněkud zaražený, ale doprovodil jsem je do restaurace, kde jsem očekával, že o něm Allanové všechno řeknu. Celý večer ale nemluvili o ničem zvláštním a ona mně ani jemu nepoložila ani jedinou otázku, která by se ho týkala. Celá tato událost mě velmi znechutila.“

Olivier rovněž tvrdil, že si mu matka, bratr a manželka Terre’Blanche stěžovali na pití slavného člena jejich rodiny. „Několikrát jsem se pokoušel s Terre’Blanchem o jeho problému

promluvit, ale vždy popřel, že by měl problém s pitím, i když jsme já i spousta jemu blízkých lidí věděli, že to tak není,“ řekl.

Beyers a Olivier se s Terre’Blanchem sešli 17. ledna a předložili mu různá obvinění včetně nadměrného požívání alkoholu, špatného hospodaření s penězi a údajného vztahu s Allanovou.

Poté, co Terre’Blanche oběma přísahal, že s pitím přestane a okamžitě ukončí vztah s Allanovou, souhlasili, že ho budou nadále podporovat a začali připravovat schůzi hlavního výboru.

„K našemu velkému zklamání se Terre’Blanche choval přesně postaru a všechny své sliby nám zapřel,“ řekl Olivier. „Vrátil se rovnou k té ženě.“

Oba muži s Terre’Blanchem opětovně mluvili o jeho životním stylu a ten obvinění znova popřel.

Olivier se pak o skutečné situaci rozhodl informovat vůdce Aquily a svolat za tímto účelem schůzi vedení této jednotky na sobotu 25. února 1989. Někdo však o obsahu diskuse hned po schůzi informoval Terre’Blanche a Olivier od něj v úterý dostal dopis se sdělením, že jednotka Aquila už není na mítincích AWB potřeba a že obvinění, učiněná na její sobotní schůzi, jsou zrádcovská a skandální.

V pondělí 6. března 1989 mu Olivier a Beyres poslali doporučený dopis, že jeho žádost o stažení Aquily z mítinků AWB byla vzata na vědomí. Dále mu připomenuli, že Aquila je fakticky odloučená od AWB a pod výhradní kontrolou Oliviera. Po jakémkoliv pokusu vytvořit novou jednotku téhož jména by následovaly právní kroky na ochranu Olivierových zájmů, pokračoval dopis, a končil apelem na Terre’Blanche, aby přijal opatření ke zvládnutí svého alkoholismu a pohovořil si s Olivierem a delegací vůdců Aquily.

Dopis došel, právě když Terre’Blanche absolvoval mítinky v provincii Cape, a nikdy na něj neodpověděl. Právě na jednom z mítinků v Cape, ve městě Swellendam, Terre’Blanche prohlásil, že Aquila „zdivočela“ a proto vytvoří novou jednotku pod velením bývalého policejního brigádníka T. J. Swanepoela.

Krátce poté Beyers a Olivier AWB opustili. Tak došlo k oficiálnímu ukončení vztahů mezi AWB a Aquilou.

Další kolo paardekraalské ságy nastalo s rozhodnutím nejvyššího státního zástupce pro Transvaal obžalovat Terre’Blanche před trestním soudem v Krugesdorpu ze dvou trestných činů: úmyslného poškozování cizí věci (vrat památníku, do kterých Terre’Blanche údajně najel autem) a způsobení právní újmy druhému (jeden z policistů zasahujících na místě tvrdil, že mu Terre’Blanche řekl „jdi do prdele“).

Soudní přelíčení začalo uprostřed dubna 1989. První den soudu se k němu dostavily obě zúčastněné osoby – Terre'Blanche a Allanová (která byla mimořádně bledá a nervózní, schovávala se za velkými slunečními brýlemi a nechala se doprovázet svým vydavatelem Tertiusem Myburghem) i poškozená vrata, která vymontovali a přivezli k soudu jako důkaz.

Terre'Blanche zastupoval advokát Johan Rossouw, zakládající člen AWB a člověk, který byl původně požádán, aby AWB vedl.

Allanová se pak u soudu už neobjevila. Ten po krátkém zahájení a odročení pokračoval 8. května 1989. Mezi prvními svědky obžaloby byli dva očití svědci, kteří tvrdili, že viděli, jak auto Terre'Blanche v inkriminovaný večer rozbilo vrata. Byli to Patrick Kearney a jeho dcera, kteří ten den vypovídali odděleně.

Z pohledu obžaloby zpočátku jasný případ se pod údernými otázkami Rossouwa při křížovém výslechu najednou začal rozpadat. Slečně Kearneyové se podařilo popřít skoro vše, co její otec řekl ohledně času, vzdálenosti, osvětlení a údajného chování těchto dvou lidí. Oba si během výpovědí také několikrát protiřečili.

Slečna Kearneyová nakonec propukla v pláč, zatímco Terre'Blanche netečně hleděl před sebe, a sama požádala, aby bylo její svědectví staženo. Pan Kearney řekl, že po incidentu prozkoumal zámky a shledal je neporušené, kdežto obžaloba předložila jako důkaz těžce poškozený zámek, o kterém tvrdila, že to je ten, který Kearney zkoumal.

Poté byl předvolán soudní znalec, který potvrdil, že poškození vrat neodpovídalo poškození vozu Terre'Blanche. Jeho vůz měl poškození pouze na pravém boku, což bylo zcela neslučitelné s tvrzením, že narazil do vrat.

Obhajobě Terre'Blanche se také podařilo najít protokol z prohlídky monumentu, starý přes rok, ve kterém se mluvilo o poškození – to byl jednoznačný důkaz, že přinejmenším toto obvinění Terre'Blanche bylo lživé.

Pak svědčili dva policisté zasahující na míst, konstáblové Page a Mitchell (Page byl ten, kdo měl utrpět právní újmu). Jejich svědectví některé lidi šokovalo: Řekli, že byli povoláni na místo a pod stromy na pozemku památníku našli parkovat BMW, za jehož volantem seděla žena a držela v ruce plechovku studeného nápoje. Muž, kterého nepoznali, přešlapoval kolem se sklenicí něčeho, co vypadalo jako alkohol.

Podle nich muž vrávoral, byl neschopný souvisle mluvit a zdál se být opilý. Pak ho prohledali, jestli nemá zbraň (tvrdili, že slyšeli výstřely) a prohledali i auto. Jediné, co v autě našli, byla ze tří čtvrtin plná láhev s nápisem whisky v kufru auta.

Rossouw řekl, že láhev neobsahovala alkohol, ale studený čaj a toto tvrzení nebylo možné vyvrátit, protože policisté její obsah nezkoumali.

Policisté udělali fatální chybu, když řekli, že poznali, koho mají před sebou, až když viděli jméno Terre'Blanche na jeho šekové knížce. Rossouw zavětřil možnost a při křížovém výslechu se zeptal policisty– jste si jistý, že na šekové knížce bylo celé jméno toho muže? Ano, odpověděl, „Eugene Terre'Blanche". Rossouw řekl, že to není možné, protože všechny banky tisknou na šekové knížky jen iniciály a příjmení svých klientů.

Mladý policista byl překvapený a pak připustil, že „se musel mýlit" – a u soudu naprosto pohořel.

Poté přišel největší šok – obžaloba oznámila, že její korunní svědek, Jani Allanová, nebude povolána a je k dispozici pro obhajobu. Obžaloba byla stále vratší a vratší, až Rossouw podal oficiální žádost o stažení obžaloby.

Poukázal na rozpory v již předložených důkazech a řekl, že i zločin právní újmy druhému je neprůkazný. Poukázal na to, že vyšetřování bylo zahájeno 28. prosince 1988 a zločin právní újmy druhému byl vytažen až o nějaké tři měsíce později, 24. března 1989, takže se ptá, zda za tímto obviněním nemohl být nějaký politický motiv.

Rozpory mezi slečnou Kearneyovou a panem Kearneym byly takové povahy, že „se domníváme, že obě dvě (svědectví) jsou naprosto nevěrohodná, ne-li úplně lživá. Rozpory mezi Pagem a Mitchellem jsou rovněž takové povahy, že soud ve světle (zde Rossouw citoval několik předchozích soudních případů) musí obžalovaného zprostit viny."

Soud s ním souhlasil a 10. května řízení zastavil, aniž vyslechl jediného svědka obhajoby. „Obžaloba spočívá na nevěrohodných a protichůdných důkazech a na podporu obžaloby neexistuje žádný přijatelný důkaz," řekl soudce Van Niekerk. „Proto ho shledávám nevinným a bezpodmínečně ho osvobozuji."

V soudní síni, jež byla každý den zaplněna asi 100 příznivci AWB, propukl aplaus. Terre'Blanche pak vedl spontánní pochod přes hlavní třídu Krugersdorpu, obklopen skupinou uniformovaných mužů z AWB.

Na tiskové konferenci o několik minut později, s johannesburským vůdcem AWB Leonardem Veenendaalem, stojícím za jeho zády, Terre'Blanche řekl, že doufá, že to je naposled, kdy o paardekraalském incidentu slyšel. Ten ho však pronásledoval ještě několik měsíců.

Terre'Blanche celý případ označil za spiknutí s cílem ho zdiskreditovat. Ať už byla pravda jakákoliv, nelze popřít, že vůdce AWB proti všem očekáváním (včetně očekávání jeho bývalého právního poradce Chrise Beyerse, který mu řekl, ať přizná vinu, zaplatí pokutu a celou věc ukončí s co nejmenší možnou publicitou) dokázal zvítězit ve věci, kdy to vypadalo silně nepravděpodobně, i když pověsti se šířily dál.

Jednou z těchto pověstí bylo, že výstřely, o nichž lidé žijící kolem tohoto místa tvrdili, že slyšeli, ve skutečnosti vystřelila Allanová z pistole patřící Terre'Blanchemu. Říkalo se, že když přijela policie, ukryla si zbraň pod oblečení. To samozřejmě byly jen fámy, které se nikdy nepodařilo prokázat.

Terre'Blanche v rozhovoru pro noviny *Sunday Star* ze 14. května 1989 najednou tvrdil, že „ohledně portugalského televizního štábu nikdy neexistovaly žádné otázky". Tvrdil, že došlo k „nedorozumění", protože „na cestě tam byli portugalský novinový fotograf a dva přátelé".

Terre'Blanche si zřejmě neuvědomil, že toto tvrzení jde přímo proti detailnímu popisu televizního štábu, který Allanová poskytla na začátku roku na titulní straně *Sunday Times*. Tohoto podřeknutí si však nikdo nevšiml a zdálo se, že celá věc samovolně utichne – až do pátku 14. července 1989 večer, kdy před bytem Allanové vybuchla bomba.

Vyděšená Allanová pak řekla svému vydavateli, že ji Terre'Blanche před poměrně nedávnou dobou obtěžoval. Podle jejího tvrzení přišel večer 26. června 1989 k jejímu bytu. Byl opilý, bušil na dveře a dožadoval se vpuštění dovnitř. Ona byla tiše a neodpovídala. Prohlásila, že pak usnul na chodbě a přenocoval tam. Ráno ho musela přede dveřmi překročit.

Unaveně vypadající Terre'Blanche mluví na veřejném mítinku v Albertonu, jižně od Johannesburgu, noc poté, co údajně spal přede dveřmi Jani Allanové.

Terre'Blanche příští večer vystoupil na mítinku na johannesburském předměstí Alberton a vypadal velmi unaveně. Svůj projev zkrátil jen na 25 minut a omluvil se, že je nachlazený.

Právníci Allanové mu pak poslali upozornění, že pokud ji nenechá na pokoji, podají na něj žalobu. Allanová tvrdila, že onen dopis neměl žádný efekt.

„Poslední incident představovala bomba, vybuchlá v pátek v ranních hodinách," stálo na titulní straně *Sunday Times* 16. července 1989. „Krátce před explozí bušili na dveře bytu slečny Allanové dva muži v khaki oblecích. Neotevřela, ale přes kukátko viděla dvě postavy, které nedokázala identifikovat," psalo se v článku.

V opatrně napsaném článku, který v *Sunday Times* vyšel o týden později, Allanová řekla, že má Terre'Blanche dost a doufá, že se ho po posledních odhaleních natrvalo zbaví.

Terre'Blanche se k obviněním dva týdny nevyjadřoval a pak najednou vyrazil do protiútoku několika svými obviněními. Popřel, že by kdy spal před jejími dveřmi a prohlásil, že to ve skutečnosti byla Allanová, kdo ho „otravoval" telefonáty natolik, že řekl své recepční, paní Marii Smithové, aby mu žádné telefonáty od Allanové nepřepojovala.

Opakoval tvrzení, že Allanová psala knihu o AWB a za to jí bylo nabídnuto 60 000 randů. Řekl, že jí také bylo nabídnuto dalších 20 000 randů z peněz AWB na výdaje.

Po negativní reklamě kolem paardekraalského incidentu se prý rozhodl knihu nevydat a řekl jí to, což vyvolalo její pomstychtivá obvinění vůči němu. Tvrzení, že spal před jejími dveřmi, odmítl jako „tu největší urážku, jakou mi kdy kdo řekl".

Veřejná a tvrdá bitva mezi Allanovou a Terre'Blanchem pokračovala příští týden, kdy *Sunday Times* na naléhání vydavatele Myburgha a navzdory varování Allanové zdroji z tajné policie vydaly článek, v němž se tvrdilo, že jde o přepisy hovorů Terre'Blanche na záznamník Allanové po dobu několika měsíců.

Článek tvořily často nesouvislé přepisy přes celou stranu, v nichž se osoba volající Allanové označovala za „mučačo" a jí za „miláčka". Allanová týden před zveřejněním nahrávek odletěla do Londýna – z důvodu vlastní bezpečnosti, jak se ukázalo později.

Článek s přepisy obsahoval popření Allanové, že jí londýnský vydavatel nabídl za knihu 60 000 randů. Řekla, že jí jeden jihoafrický vydavatel nabídl mnohem menší částku, kterou odmítla a nikdy o tom v žádném případě nejednala s Terre'Blanchem.

Vedení AWB vydalo střízlivě formulované popření autentičnosti nahrávky, zatímco dlouho sužovaná manželka Terre'Blanche, Martie, se opět pustila do obhajoby svého manžela. Vydala tiskové prohlášení, v němž obvinění popřela a řekla, že se svým manželem prostě všechno igorují.

Sám Terre'Blanche se k nahrávkám nevyjádřil a na celou záležitost s Allanovou narážel jen povrchně na veřejných mítincích v této době, která byla poznamenána dramaticky sníženým počtem diváků.

Když už se opět zdálo, že tyto dvě události ustupují do pozadí, vystřídaly je další dvě. V rozhovoru pro časopis *Fair Lady* z prosince 1989 Allanová řekla, že Terre'Blanche jednou před jeho manželkou praštila jezdeckým bičíkem poté, co začal „plakat a křičet" v jejím bytě noc po paardekraalském incidentu. Také označila za nesmyslné tvrzení o jejich sexuálním vztahu a Terre'Blanche urazila označením „tlusťoch".

Martie Terre'Blanche opět vydala prohlášení, ve kterém tvrzení Allanové odmítla. Terre'Blanche krátce poté veřejně oznámil, že pokud Allanová nepřestane se svými veřejnými obviněními, mohl by zveřejnit přísežná prohlášení zaměstnanců AWB, ukazující, že se na ně obrátila s žádostí o pomoc v souvislosti se závislostí na lécích na předpis, kterou trpěla.

Krátce poté celý spor utichl až do roku 1992, kdy Allanová ve Velké Británii zažalovala *Channel Four* za tvrzení v dokumentu o AWB, že měla vztah s Terre'Blanchem.

Vzrušující soudní případ, jenž následoval, poznamenalo několik překvapivých tvrzení bývalé kamarádky Allanové – včetně toho, že viděla Allanovou mít sexuální styk s někým, kdo by mohl být Terre'Blanche, před přihlížejícími strážemi Aquila. Bývalý zaměstnanec AWB Kays Smith pro *Channel Four* rovněž dosvědčil, že se spolu s manželkou Marií v Pretorii účastnili pijáckých tanečních večírků s Terre'Blanchem a Alanovou a že muži z AWB jednou museli Terre'Blanche přinést z bytu Allanové, kde opilý do němoty usnul jen v „děravých zelených spodkách".

I přes evidentní přehánění některých výpovědí Allanová soud prohrála, což mělo za následek novou publicitu v této věci.

Při hodnocení celé aféry je třeba ve prospěch Terre'Blanche říct, že je jasné, že mnoho obvinění vůči němu bylo vznášeno z důvodů politického nebo osobního profitu, ne kvůli hledání pravdy. Dokonce i policisté, kteří ho „chytili" s Allanovou v Paardekraalu, se u soudu ukázali jako nespolehliví svědci. V jak velké části celého příběhu šlo jen o šíření drbů a jak velká část je pravdivá, zůstane tajemstvím jen mezi dvěma lidmi – Allanovou a Terre'Blanchem.

AWB samozřejmě tvrdí, že celá aféra byla vyvolána, aby organizaci zničila. Pokud to tak bylo, byl to chytrý plán, který se nakonec naplnil.

11. Nová strategie

Terre'Blanchemu po krizi s Jani Allanovou začátkem roku 1989 trvalo několik měsíců, než opět pevně uchopil otěže v AWB. Bojujíc za obnovení svého image zahájil sérii veřejných mítinků po celé zemi a k velkému překvapení to brzo vypadalo, jako by mu příznivci AWB odpustili, nebo prostě žádnému z pomlouvačných příběhů nevěřili.

První z těchto mítinků proběhl již 7. února 1989 v severokapském městě Upington. Ten i přes všechnu negativní reklamu navštívilo přes 250 lidí – v této řídce obydlené oblasti mimořádná účast. Další velká účast byla na mítinku v městské hale v Boksburgu. Mítinky v Swellendamu, Oudtshoornu a Port Elizabeth v Cape ukázaly, že AWB stále dokáže přitáhnout velké publikum.

Do května aktivity AWB natolik expandovaly, že byl ustanoven nový organizátor na plný úvazek, bývalý hasič Jan Meyer. Meyer byl přeložen ze své požární stanice v Uitenhage (východní Cape) poté, co se odmítl zúčastnit multirasových požárních výcvikových kursů. Roku 1990 byl policií zatčen v souvislosti s bombovým útokem v Pretorii, který byl součástí pravicové teroristické kampaně.

Další důkaz narůstající síly AWB představovalo velké shromáždění a protestní pochod ve městě Klerksdorp v západním Transvaalu 14. března 1990, kterého se zúčastnilo přes 7 000 lidí.

Když Terre'Blanche mluvil 15. května 1989 (poprvé v městské hale v Kapském městě) před publikem 2 000 lidí, poprvé se dotkl toho, co měl v plánu dál: „Taktikou AWB nikdy nebylo účastnit se parlamentní politiky, ale čím blíž jsem parlamentu (budově), tím víc se cítím jako v něm."

Příští den měl v Kapském městě pohovor s vůdcem Konzervativní strany Andriesem Treurnichtem v parlamentní kanceláři. Zde, v soukromí kanceláře opozičního vůdce, mu Terre'Blanche vyložil svůj požadavek: Ve volbách v září 1989 musí bojovat o poslanecké křeslo za Krugersdorp s Národní stranou.

V Krugersdorpu si ve volbách roku 1987 udržela Národní strana křeslo před Konzervativní stranou s lehkou většinou 55 % hlasů a vypadalo to, že v příštích volbách prohraje. Treurnicht odpověděl, že by se musel nejprve poradit s výkonným výborem strany, než udělá jakékoliv rozhodnutí a slíbil, že ho bude informovat. Terre'Blanche pak odešel s očividnou nadějí, že Treurnicht na jeho žádost přistoupí.

Dopis, který mu Treurnicht tentýž den napsal, však jeho nadšení zchladil. Napsal mu, že na jeho požadavek nemůže přistoupit, protože kandidáti již byli jmenováni a strana je již „v

plném chodu“. Rovněž mu připomněl, že AWB vždy proklamovalo, že stojí mimo stranickou politiku a že by CP ocenila, kdyby se tohoto přístupu držel.

Terre’Blanche byl otevřeným odmítnutím CP poněkud překvapen. Pak se začal poohlížet jinde a jako jasná volba vypadalo poslanecké křeslo za Rustenburg. Rustenburg byl jedním z míst, kde HNP v roce 1979 málem zvítězila a v roce 1987 zde kandidát NP vyhrál jen o 816 hlasů, když se potenciál pravicových voličů rozdělil mezi HNP a CP. Společně tyto strany dostaly o 918 hlasů víc než NP.

Terre’Blanche Treurnichtovi odpověděl v podivném nedatovaném a nepodepsaném dopise, v němž silně prosazoval svůj zájem některými do očí bijícími poznámkami o HNP a jemně mu vyhrožoval, že kdyby AWB stáhla podporu CP, nezískala by mandáty.

Řekl, že nechápe, proč CP odmítla jeho žádost o místo na kandidátce, a že vždy pracoval ve prospěch CP, aniž by žádal cokoliv na oplátku.

Rovněž zdůraznil, že jejich podpora CP ve volbách 1987 „vyřídila HNP“. Uznal, že v minulosti tvrdil, že hodlá zůstat mimo stranickou politiku, ale teď se doba změnila a musí se přizpůsobit novým okolnostem.

„Zkušenosti mě učí, že toto vaše odmítnutí místa na kandidátce by se mohlo donést uším tisku. Vlna, která vznikne, až tisk tuto informaci vypustí v překroucené podobě, se přežene přes členskou základnu AWB a já pochybuji, zda po této zprávě bude AWB chtít propagovat stranu, kterou jsem podporoval,“ napsal.

„Kdyby tisk oznámil, že mě přehlížíte, pak by naše jednota a spolupráce byly zničeny za jediný den. Upřímně, jsem toho názoru, že by pak nastala situace podobná té v letech OB (Ossewabrandwagu) a to by pro nás byla katastrofa.

(Podobný boj mezi Národní stranou a Ossewabrandwagem ve válečných letech 1939-1945 tehdy zabránil volebnímu úspěchu NP.)

Skutečnost, že Terre’Blanche před pouhými čtyřmi měsíci na schůzi hlavního výboru AWB, svolané kvůli projednání aféry s Jani Allanovou, řekl, že jediný skutečný důvod, proč bývalý zástupce vůdce Jan Groenewald chtěl, aby odešel z hnutí, byl ten, že on (Groenewald) chtěl kandidovat do parlamentu a Terre’Blanche odmítl, ho podle všeho nijak nevzrušovala.

Fakt, že jeho žádost o volební místo byla v přímém rozporu se zmíněnou politikou hnutí od jeho vzniku („rozbíjení stranické politiky“) také situaci nijak neovlivňoval.

Treurnich mu 25. května poslal strohou odpověď, že bere dopis na vědomí, ale trvá na svém původním postoji.

Zprávy o změně kursu a těchto požadavcích neunikly tisku, i když o žádosti o Krugersdorp se nikdy nedozvěděl. Terre’Blanche se každopádně rozhodl jít do voleb za Rustenburg a 15.

června to oznámil na mítinku v rustenburské městské hale. Ačkoliv publikum v hale nad touto zprávou jásalo, na jiných místech pochopitelně tak vřele přijata nebyla.

Na titulní straně novin CP, *The Patriot*, z 23. června 1989, byl článek „Rozmyslete si to, Eugene!“. Napsali ho bývalí vůdčí členové AWB, advokát Chris Beyers a Willem Olivier, a umyli v něm Terre'Blanchemu hlavu za porušení původních slibů nezapojovat se do stranické politiky a obvinili ho z rozbíjení afrikánské jednoty.

Terre'Blanche však na svém rozhodnutí kandidovat za Rustenburg trval, přestože podle kvalifikovaného právního posudku ani neměl právo být nominován jako kandidát, když je stále v podmínce po rozsudku za zbraně v roce 1983 a zákon umožňoval kandidovat teprve po pěti letech od uplynutí trestu.

Vzhledem k této situaci byla CP odhodlána žádného kandidáta ve prospěch Terre'Blanche nestáhnout, i když představitelé CP soukromě připouštěli, že pravým důvodem je v první řadě to, aby se CP „podařilo setřást přívěšek AWB“ a za druhé, že Terre'Blanche byl „stále příliš hluboce vtažen do skandálu s Jani Allanovou“.

Jak se v politice často stává, věci se zajímavě vyvinou právě ve chvíli, kdy se to nejméně čeká. Vůdce HNP Jaap Marais, který na AWB tolikrát útočil kvůli jeho „vysněnému projektu Voolkstat“ a „uniformám, militantnosti a antidemokratickým hodnotám“ a který samozřejmě zakazoval členům HNP přidávat se k AWB, nečekaně obrátil a oznámil, že mezi HNP a AWB bude uzavřena volební smlouva. Marrais prohlásil, že kandidát HNP za Rustenburg je dočasně stažen ve prospěch Terre'Blanche a že za to očekává reciproční podporu od příznivců AWB proti CP v dalších volebních obvodech.

Čtrnáct dní poté, co Terre'Blanche oznámil kandidaturu za Rustenburg, on, Jaap Marais a vůdce Boerestaat Party, Robert van Tonder, svolali v jednom pretorijském hotelu tiskovou konferenci. Poprvé vystoupili všichni společně, apelovali na jednotu a vytvořili „pravicovou frontu“, jak to bylo nazýváno. Tato fronta stála i proti CP, protože ta s nimi neuzavřela žádnou dohodu.

Profesor Johan Schabort, vůdce ještě pravicovější skupiny zvané Blanke Bevrydingsbeweging (BBB neboli Bílé osvobozenecké hnutí) se k jednotné frontě původně také připojil jménem Blanke party (Bílé strany), ačkoliv se na něj v té době stále vztahoval formální zákaz (jeho hnutí bylo po střelbě na náměstí Strijdom o rok předtím zakázáno, viz kapitola „Bílý vlk“). Bílá strana však existovala jen podle jména.

CP nabídku kandidatury opětovně odmítla a naděje Terre'Blanche na prosazení sebe sama klesla na nulu. Pravicová „jednotná fronta“ utrpěla první úder, když Schabort v půli cesty

prohlásil, že ji ve skutečnosti nepodporuje, že Bílá strana je výplod fantazie nějakého novináře a že by veškerá podpora měla být věnována CP.

Jaap Marais se pak odmítl stáhnout ve volebním obvodu Waterberg Andriese Treurnichta, což způsobilo, že se souhlas s jakoukoliv dohodou ze strany CP stal ještě méně pravděpodobným. Když dokonce i Terre'Blanche pochopil, že CP nebude spolupracovat s AWB, HNP ani kýmkoliv jiným, rozhodl se z voleb úplně odstoupit.

V prohlášení z 13. července 1989, méně než měsíc po oznámení úmyslu kandidovat, Terre'Blanche oficiálně oznámil, že odstupuje jako možný kandidát za Rustenburg.

V září přišly volby a CP zvýšila počet mandátů z 22 na 39, což bylo dobré zlepšení, ale pořád ne dost velké na vykolejení NP, jež získala 93 křesel, o 9 víc než 84 potřebných k vytvoření vlády.

HNP totálně propadla, když v celé zemi získala jen 5 531 hlasů. Poznámka Terre'Blanche v dopise Treurnichtovi, že podporou CP v roce 1987 „zničil HNP“, se ukázala jako pravdivá. Marais o tomto názoru Terre'Blanche na věc zřejmě nevěděl a v roce 1990 s ním začal spolupracovat.

V nepřátelském článku v zářijovém vydání novin AWB *Sweepslag* po zveřejnění volebních výsledků Terre'Blanche kritizoval výsledek CP ve volbách, který nazval „ubohým“ a připsal ho odmítnutí CP spolupracovat s AWB a HNP.

Když Národní strana ve volbách uspěla se svou „pětiletkou“ pro Jižní Afriku, téměř ihned ji začala provádět. Tento plán se v podstatě omezoval na zrychlení reformního procesu, který ve skutečnosti zahájil bývalý prezident P. W. Botha.

Jedním z prvních kroků, které učinil nový státní prezident F. W. de Klerk, bylo propuštění většiny vůdců Afrického národního kongresu z vězení a poprvé od 60. let povolení pokojných masových demonstrací.

To vedlo k záplavě pochodů na podporu ANC, nejprve v černošských oblastech a pak se rozšířily i do Johannesburgu a dalších bělošských oblastí. Nakonec se protestní shromáždění černochů uskutečnilo i na Church Square, přímo uprostřed Pretorie.

Význam Church Square spočívá ve skutečnosti, že spolu s Voortrekker Monument symbolizuje Afrikanerdom. Church Square dominuje nadživotní socha afrikánského hrdiny Paula Krugera, prezidenta nezávislé Zuid-Afrikaansche Republiek (ZAR), který v minulém století bojoval ve dvou válkách s Britskou říší.

Z Church Square je také výhled na starý „Raadsaal“ (parlament) ZAR – první parlament v Africe – a zde Kruger mluvil ke svému lidu při státních příležitostech. Krugerův původní dům (nyní národní památka) stojí jen asi kilometr od tohoto náměstí.

Když tedy bylo na Church Square povoleno shromáždění černochů na podporu ANC, pravice a hlavně AWB to považovaly za pobuřující. Toto shromáždění bylo stanoveno na pátek 15. září 1989.

Skupina černochů s plakáty na podporu ANC a Jihoafrické komunistické strany se nejprve opatrně pohybovala kolem náměstí. Pak sebrali odvahu a někteří začali šplhat na Krugerovu sochu, aby na ní umístili své vlajky a plakáty.

Robert van Tonder promlouvá ke shromáždění AWB na Church Square, září 1989.

Obrázky a publicita z této akce dohnaly pravici k zuřivosti. AWB oznámilo, že následující sobotu ráno uspořádá u památníku protestní shromáždění. Na tomto shromáždění, kde vystoupili Terre'Blanche a Robert van Tonder, vůdce Boerestaat Party (BSP), přišlo asi 1 200 bělochů. Ačkoliv šlo o poměrně malý zástup, nálada byla bojovná.

Rozhořčený volební porážkou na začátku měsíce a faktem, že černoši tančili na prakticky posvátné soše Paula Krugera, dav bránil všem černochům vstoupit na náměstí. Došlo k několika násilným rasovým střetům. Nakonec zasáhla policie a postavila se ke vstupům na náměstí, aby černochům v rámci jejich bezpečí zamezila ve vstupu na náměstí.

Celá scéna pak vypadala jako hollywoodský film. Ve městě byly stovky policejních rojnic, nad Church Square létal policejní vrtulník, ulice lemovala vodní děla a policisté, tvořící lidské bariéry mezi příznivci AWB a velkým davem zpívajících a skandujících černochů, kteří se shromáždili v jedné z ulic vedoucích na náměstí.

Asi 300 černochů se pak pokusilo vpochodovat na náměstí, kde by se strhla obrovská rasová bitva, a zabránily jim v tom až policejní vozy. Bojechtivý dav se tak vydal na hlavní třídu.

Vlajky AWB změnily obvykle klidné a úpravné náměstí ve srocení barev a transparentů „Pověsit Mandelu – osvobodit Strydoma" (usvědčeného masového vraha, který rok před tím

v Pretorii zastřelil několik černochů) a „Búrský stát, jediné řešení“. Jeden muž v khaki oblečení AWB a s páskem AWB pak vytáhl velkou vlajku s hákovým křížem. Tento muž měl tvář zakrytou khaki šátkem a odmítl mluvit s tiskem nebo se identifikovat.

Zástupce vůdce Boerestaat Party, Piet Rudolph, dav přivítal a požádal ho o klid a zdrženlivost. Nicméně učinil poznámku k malému počtu černochů, kteří se z neznámého důvodu rozhodli přidat k zástupu rozhněvaných bělochů.

„Poprosím volksvreemdes (cizince), aby odešli,“ řekl. „Možnost lézt na památník jako paviáni měli minulý týden. Teď je to naše území.“

Černoši, kteří to nepochopili, pak byli fyzicky vykázáni, včetně jednoho zmateného prodavače zmrzliny. Během projevu van Tondera vypukla další rvačka mezi příznivci AWB a černochy, kteří se snažili dostat na náměstí.

Jak to bylo tehdy v Jižní Africe běžné, policie několika novinářům zabavila filmový materiál a pár zahraničních novinářů bylo zatčeno a krátce zadrženo. Mítink skončil asi v 11:30 bez dalších incidentů, ačkoliv vlajka se svastikou později vyvolala bouři v tisku i jihoafrickém Židovském výboru zmocněnců.

Hned v poledne po odchodu AWB se na náměstí konal mítink pořádaný novou skupinou bývalého zástupce vůdce AWB, Jana Groenewalda, Boere Vryheidsbeweging (BVB – Búrské osvobozenecké hnutí). Mítink BVB byl mnohem menší a naprosto poklidný. Delegace 10 mužů z BVB šla na policejní stanici Pretoria-střed protestovat proti „znesvěcení“ sochy, ale to byla nejmilitantnější událost na shromáždění BVB.

Terre’Blanche při otevření nového ředitelství AWB ve svém domovském městě Ventersdorp 10. října 1989 požadoval, aby se s ním prezident de Klerk co nejdříve sešel k rozhovoru – to bylo poté, co de Klerk pozval všechny strany, mající zájem, aby ho navštívily k debatě o budoucnosti Jižní Afriky.

Poté mu byla zaslána písemná žádost, na kterou de Klerk odpověděl, že by se s Terre’Blanchem a jeho delegací mohl sejít odpoledne 9. listopadu. Tuto delegaci tvořili Terre’Blanche, vůdce AWB v Pretorii (a pozdější zástupce vůdce AWB) Ernst van der Westhuizen, Piet Cloete (vůdce Transvaal Separatist), brigádní generál Theuns „rudý Rus“ Swanepoel a van Tonder s Rudolphem z BSP. De Klerkovi asistoval ministr pro ústavní vývoj a plánování Gerrit Viljoen. V rozhovoru bylo probráno několik témat, ale hlavně požadavek AWB na obnovení starých búrských republik a jejich oddělení od zbytku Jihoafrické republiky.

De Klerk takovou myšlenku ihned odmítl. Terre'Blanche řekl, že staré búrské republiky právně náleží „lidu" a že nyní nelze očekávat, že se Búrové vzdají práva na sebevládu a vlastní území.

Další debata se točila kolem otázky násilí – Terre'Blanche de Klerka ujistil, že AWB není násilnická organizace.

Na otázku delegace, jak by reagoval, kdyby za ním přišla delegace Zulů a požadovala domovskou zemi, de Klerk řekl, že by jim ji dal. To AWB později vyzdvihovalo v propagandistických článcích – proč jsou Búrové diskriminováni? „Proč by de Klerk souhlasil s udělením nezávislosti Zulům na jejich vlastním území, když není připraven udělat totéž vůči Búrům?" ptal se *Sweepslag* ve vydání z prosince 1989.

Piet Rodulph později řekl, že si během tohoto rozhovoru s de Klerkem uvědomil, že „Búrové musí bojovat" a že se tehdy rozhodl chopit zbraní. Tento rozhovor (což není překvapivé) neměl na názory de Klerka žádný vliv – na tiskové konferenci se o delegaci dokonce vyjádřil, že je „nerealistická a každopádně nereprezentuje velký počet lidí. Jejich návrhy jsou mimo kontakt s realitou v Jižní Africe a jsou nepraktické."

Exekutiva AWB se pak rozhodla svolat celostátní schůzi svých vedoucích struktur za účelem navržení strategie pro hnutí ve světle de Klerkových rychlých reforem. Tato celostátní konference se konala 2. prosince 1989 v západotransvaalském Klerksdorpu. Setkání téměř 800 místních vůdců AWB z celé země navštívili i van Tonder a vůdce Transvaal Separatist, Cloete.

Hlavním tématem konference byl plán, jak dosáhnout Volkstaat. Terre'Blanche po schůzi řekl, že by Búrové považovali za akt zrady, kdyby je vláda nepozvala k jednacímu stolu. Citujíc oficiální prohlášení hnutí Terre'Blanche řekl: „Pokud ztratíme zákonné právo na naši zem, nebudeme mít jinou volbu, než se bránit nezbytnou silou. To by ve skutečnosti znamenalo válečný stav mezi námi a vládou. Búrové požadují, aby se z území starých búrských republik stal Volkstaat."

Bylo oznámeno, že tři přítomné organizace do budoucna spojí síly k dosažení tohoto cíle a budou známy pod novou zastřešující organizací Boere Sepratiste – „Búrští separatisté". Zároveň bylo oznámeno konání voleb do „búrského parlamentu", který by pak zastupoval Búry ve všech jednáních.

Volby do nového parlamentu byly stanoveny na 31. květen 1990. Voliči se k volbám registrovali vyplněním zvláštních formulářů a zaplacením 50 randů na vystavení nového identifikačního dokladu.

Tiskopisy jasně odrážely ideologickou práci van Tonderových separatistů, protože lidé podepisující formulář se museli zavázat, že budou uznávat jen hymnu Transvaalské republiky a transvaalskou vlajku a ignorovat oficiální jihoafrickou hymnu a vlajku.

Ve formuláři byly také některé zajímavé otázky jako barva žadatelových očí a detaily ohledně jeho předků.

Hlavní osobou řídící registrace byl Piet Rudolph v Pretorii, ale s jeho zmizením na začátku května 1990 (viz kapitola „Orde Boerevolk“) byl celý projekt na neurčito odložen.

Oznámení prezidenta F. W. de Klerka z 2. února 1990 o ukončení zákazu ANC, Jihoafrické komunistické strany a Pan Africanist Congress (nekompromisních černošských nacionalistických odpadlíků od ANC) spolu s nepodmíněným propuštěním vůdce ANC Nelsona Mandely o několik dní později, podnítilo velké množství přesunů příznivců NP ke Konzervativní straně a pravděpodobně ještě dál do prava.

Vůdci HNP, AWB, BSP a Transvaalských separatistů pak vyzvali Konzervativní stranu, aby si na vládě vynutila nové volby rezignací svých městských zastupitelů a poslanců.

Na společné tiskové konferenci v Pretorii tito vůdci řekli, že by takový krok dokázal, že vláda nemá pro své reformní opatření mezi bělochy žádnou podporu a nakonec by vládu přinutil k vypsání nových voleb. Řekli, že by v doplňkových a případných všeobecných volbách HNP, AWB a všechny ostatní skupiny bezpodmínečně podporovaly CP.

CP však návrh rezignace jako prostředku na donucení vlády k vypsání všeobecných voleb odmítla s poukázáním na to, že by prezident mohl odložit doplňkové volby až o šest měsíců a ani pak by NP pravděpodobně nepostavila kandidáty proti lidem z CP, takže by to celé byla jen ztráta času.

AWB mezitím v reakci na povolení ANC uskutečnilo protestní pochod. Toto shromáždění a pochod vedly 10. února 1990 z Church Square v Pretorii k sídlu vlády, Union Buildings.

Shromáždění AWB v únoru 1990 se vyznačovalo protižidovskými výlevy, které předtím nebyly vídány ani v řadách AWB.

Pochodu, který měl otevřený a silný protižidovský charakter, se zúčastnily asi 4 000 lidí. Než přijel Terre'Blanche, spálila izraelskou vlajku s Davidovou hvězdou skupina lidí patřících k církvi Izraelská vize, jež tvrdí, že skuteční starozákonní Židé jsou Evropané a dnešní Židé jsou „satanští podvodníci". (Tato sekta je známa také jako Britsko-izraelitští věřící, protože pochází ze Spojeného království.)

Kromě spálení vlajky tentokrát nesl největší počet nemaskovaných lidí, jaký kdy Jižní Afrika viděla, transparenty s nápisy „Hitler měl pravdu – komunismus je židovský" a několik vlajek s hákovým křížem.

Další rasistický transparent, na který se snesla spousta kritiky, neslo malé dítě. Na dotyčném transparentu bylo napsáno (afrikánsky): „Búrové jsou připraveni na káfery" – to symbolizovalo militantnost pochodu.

Po vyposlechnutí projevu Terre'Blanche se dav vydal na tříkilometrový pochod k Union Buildings. Celou cestu zpíval a skandoval. Dohoda se starostou Pretorie při povolování pochodu zněla, že se dav shromáždí ve spodní části u zahrad před budovou a odtamtud půjde delegace předat úředníkovi z prezidentské kanceláře petici protestující proti povolení ANC a komunistické strany.

Před pochodem však bylo rozhodnuto předat úředníkovi malou rakev symbolizující smrt bílého národa a afrikánských dětí, které zemřely v Anglo-búrské válce, spolu s třiceti kusy

stříbra – biblickým symbolem zrady (podle Bible jeden z Ježíšových učedníků, Jidáš, zradil Ježíše za třicet stříbrných).

Terre'Blanche, van Tonder a Piet Rudolph po příchodu k zahradám vyrazili se vždy přítomnými urostlými bodyguardy k Union Buildings, kde se sešli s plukovníkem Benem Groenewaldem z prezidenstské kanceláře.

Vlevo: Piet Rudolph nese symbolickou dětskou rakev ke kanceláři tehdejšího prezidenta, F. W. de Klerka. Na fotografii je vidět ruka Terre'Blanche, dávajícího na rakev pytlík stříbrných mincí, symbolizující jidášovskou zradu Afrikánců ze strany de Klerka. Vpravo: Rakev před schody de Klerkovy kanceláře.

Když Rudolph držel malou rakev před Groenewaldem, Terre'Blanche pronesl krátký projev, v němž vysvětlil, co tato rakev symbolizuje, a pak na ni položil pytlík třiceti stříbrných mincí. Plukovník však odmítl rakev přijmout s tím, že je neutrální a nemůže přijmout peníze (dotyčné mince byly platná jihoafrická měna).

Rudolph na něj pak křičel, že „hledá záminku, proč si ji nepřevzít“ a hodil mu rakev k nohám. Když to udělal, někteří muži z AWB stojící kolem plukovníka začali bít po hlavě tyčemi od vlajek, takže musel utéct, aby se zachránil před vážným zraněním. Účastníci demonstrace se pak překvapivě pokojně rozešli.

Rakev i peníze ležely na schodech budovy ještě několik hodin, než peníze ukradli kolemjdoucí studenti pretorijské univerzity a rakev odstranila policie.

12. Nové principy

Během zasedání hlavního výboru v roce 1986 bylo rozhodnuto revidovat program a stanovy AWB. K tomuto účelu byl sestaven výbor pod vedením profesora Alkmara Swarta, jenž byl zároveň předsedou velké rady AWB.

Výbor na tomto projektu strávil téměř rok a předložil ho hlavnímu výboru 7. února 1987. Ten návrh přijal pouze s malými změnami. Revidovaný program zkoumala roku 1987 jedna ze tří hlavních afrikánských církví, Hervormde Kerk. Ta prohlásila, že „v této nové formulaci (novém programu) není nic, proti čemu by se církev chtěla stavět".

Je otázka, zda by došla ke stejnému závěru, kdyby místo toho měla možnost studovat první programové prohlášení.

Druhé programové prohlášení se vyznačuje mnohem sofistikovanějším přístupem a stylem v celé otázce afrikánského přežití. Byly v něm odstraněny odkazy na „židovskou chobotnici, obepínající chapadla kolem afrikánského národa" a nahradil je přijatelný jazyk, požadující rozumným tónem obnovení svobody „búrského lidu". Dominantou obou programů bylo extrémní křesťanství.

Rovněž se vyznačoval zrovnoprávněním slova „Búr" se slovem „Afrikánec" – jasná známka změny politického směru od sestavení původního programu v roce 1979. Dalším novým rysem revidovaného programu bylo oficiální obsažení požadavků na území (Transvaal, Svobodný stát Oranžsko a severní Natal) starých búrských republik – důkaz, že tato idea Roberta van Tondera v hnutí zapustila pevné kořeny.

Nový búrský stát by byl konstitučně uspořádán v rámci „křesťansko-nacionálních mantinelů" s afrikánštinou jako úředním jazykem a oficiální čtyřbarevnou vlajkou. Komunismus a ostatní „státní nebo vládní formy nepřátelské lidu" by byly zakázány.

Dost zajímavá je část o rasové segregaci, kde je „zachování práv menšin ve smíšené zemi" výslovně odmítnuto. AWB hodlalo dovést apartheid až do jeho logického extrému – segregovat rasy tak dokonale, aby segregační opatření, jež byla v minulosti vynucována, nebyla vůbec potřeba. (Jak toho chtělo docílit, když na území starých búrských republik žilo přes 18 milionů černochů, nebylo specifikováno, zřejmě kvůli drastickým opatřením, která by byla nutná k odstranění tohoto obrovského množství lidí z plánovaného Volkstaat.)

Občanství by bylo „exkluzivním právem příslušníků volk" a ostatní běloši a imigranti by ho mohli získat „začleněním se a sjednocením" s „afrikánsko-búrským" volk.

Princip nestranické formy veřejné reprezentace, který byl formulován v prvním programu, je podporován i ve druhém. Také jsou jako nezbytnost specifikovány volby každých pět let.

Mezi ostatní prosazované principy patří státní vlastnictví těžkého průmyslu a nerostů – socialistické principy, které ve světle deklarovaného odporu AWB vůči komunismu působí ironicky.

Půdu státu musí vlastnit jeho občané. „Volk musí své přežití zabezpečit svou pracovní silou a proto je třeba se zbavit závislosti na cizí pracovní síle."

Obsažení představy o využívání bělošské pracovní síly v programovém prohlášení ukazuje, jak dalece AWB prostoupil ideál „bělošské pracovní síly" Unie orangeských dělníků. Hospodářské postupy, které povzbuzují využívání cizí (to znamená černošské pracovní síly), musí být odmítnuty a „musí být rozvíjeny hospodářské systémy, které nevytváří závislost zemědělského sektoru na cizí pracovní síle".

Stanovy AWB prošly v roce 1987 na rozdíl od programu jen malou změnou. Členství v organizaci bylo možné pouze pro bílé občany Jihoafrické republiky starší 16 let (původní stanovy požadovaly minimální věk 18 let), kteří nejsou členy žádné „protinárodní nebo cizí organizace". Mezi tyto organizace a spolky patřily takové organizace jako Rotary klub.

Pokud je žadatel členem takové organizace, musí z ní vystoupit. Členství v hnutí bude zvažováno až poté. (Tato věta vylučovala organizace typu svobodní zednáři, na které pravice pohlížela jako na židovskou organizaci.)

Výkonná rada AWB mohla bez udání důvodu žádost o členství zamítnout, případně je komukoliv ukončit. Každý, jehož členství bylo takto ukončeno, měl právo se odvolat k vyššímu orgánu, hlavnímu výboru.

Zvláště zajímavý je bod 4.3 stanov, kde stojí, že členství může být ukončeno „v důsledku protiprávního jednání, neschopnosti nebo aktivity, která poškozuje hnutí". Členství je automaticky ukončeno, jakmile člen udělá cokoliv, „co poškozuje hnutí". Tento odstavec byl několikrát použit údajně k vyřizování osobních účtů a z oficiálnějších důvodů například při soudu kvůli nedovolenému ozbrojování roku 1983.

Jednotliví členové se pak sdružují v místních organizacích zvaných Burgerrade (občanské rady). Každý řadový člen AWB, který se chce zapojit do Burgerrade, musí být v hnutí aktivní.

Úlohou žen je podle stanov pomáhat mužům: Paragraf 6 stanoví, že „ženy mohou sloužit v Burgerrade s plným hlasovacím právem. Nicméně žádná žena nemůže mít mocenskou pozici nad jakýmkoliv mužem."

Založení Burgerrade vždy podléhá schválení nejbližší vyšší autority, krajského výboru, a nakonec je předloženo ke schválení výkonné radě. Burgerrade může tvořit minimálně 7 a maximálně 50 členů. Pokud počet osob zapojených do Burgerrade převyšuje 50, pak musí být vytvořena nová rada. Burgerrade tvoří vůdce, zástupce vůdce, tajemník a řadoví členové.

Burgerrade v podstatě fungují jako stranické organizace a mají na starost pronajímání hal na mítinky a další podobné aktivity. Mnoho Burgerrade se intenzivně zapojilo do potravinového programu AWB a strávilo mnoho času dopravou potravin a oděvů potřebným Afrikáncům v jejich oblastech.

Krajské výbory jsou v organizaci o stupeň výš. Tvoří je vedoucí představitelé jednotlivých Burgerrade. Krajský výbor také může vybrat představitelku ženských organizací AWB v kraji a tato vybraná žena může zasedat v hlavním výboru AWB, ale opět bez hlasovacích práv. Stanovy ukládají, že by oblast krajských výborů měla odpovídat volebním obvodům podle rozhodnutí ministerstva vnitra. Vůdci a zástupci vůdců krajských výborů pak vytváří oblastní výbory, které koordinují aktivity celostátně.

Dalším vyšším orgánem je hlavní výbor, který tvoří následující členové: vůdce hnutí, zástupce vůdce, předseda velké rady, vůdci krajských výborů (nebo jejich kandidáti) a oblastní vůdci. Hlavní výbor je nejdůležitější orgán AWB – jak dokázal intenzivní zájem o jeho důležitou schůzi 21. ledna 1989 po skandálu s Jani Allanovou.

Podle paragrafu 33 má hlavní výbor následující povinnosti: Určovat politický směr, strategii a budoucí plány hnutí v rámci stanov a programu s výjimkou práva veta vůdce (AWB) založeného na doporučení členů hlavního výboru a členů výkonného výboru; potvrzovat schválení členských žádostí výkonným výborem; jmenovat krajské vůdce, oblastní vůdce a dělat všechna rozhodnutí, jež může učinit výkonný výbor; dohlížet nad plněním povinností všech nižších rad a výborů; a čas od času zjišťovat, „co zajímá volk".

Hlavní výbor rovněž volí vůdce hnutí. Ačkoliv je k jeho zvolení potřeba prostá většina, výbor ho může odvolat pouze dvoutřetinovou většinou hlasů. Vůdce hnutí jmenuje zástupce vůdce a schvaluje hlavní výbor. Všechny schůze hlavního výboru svolává vůdce hnutí.

Výkonný výbor jmenuje vůdce hnutí k plnění povinností a úkolů, vztahujících se ke struktuře, strategii a fungování hnutí. Jmenování členů do výkonného výboru podléhá schválení hlavního výboru. Výkonný výbor tvoří následující posty: Vůdce (s právem veto), zástupce vůdce (který má právo veto v případě nepřítomnosti vůdce), hlavní tajemník, správní tajemník, finanční tajemník, ředitel organizace a dalších, jmenovaných „jak vůdce uzná za vhodné", například pro práci s veřejností, mediální vztahy, informace, koordinaci, zvláštní projekty a výcvikové programy.

Velkou radu jmenuje vůdce hnutí. Tato rada má za úkol poradenské služby pro vůdce, hlavní výbor a vrchní výbor. Členové velké rady mohou rovněž radit členům výkonného výboru. Všichni čtyři muži, kteří v lednu 1988 požadovali rezignaci Terre'Blanche, byli

všichni členy této rady a jako takoví neměli žádnou výkonnou pravomoc svůj požadavek prosadit.

Vrchní výbor je nejvyšší orgán AWB. Ten nebyl nikdy jmenován a byl by aktivován pouze v případě vytvoření Volkstaat AWB.

Kdyby byl stanoven, tvořili by ho vůdce AWB, zástupce vůdce, členové hlavního výboru určení vůdcem a členové velké rady určení vůdcem.

Vrchní výbor by byl vlastně výkonný kabinet, řídící státní záležitosti. Vůdce hnutí by proto ve své funkci byl i prezidentem státu. Schůze různých portfolií (čili ministerstev) ve vrchním výboru by závisely na vůdci.

A nakonec je zde orgán zvaný „národní zastupitelstvo". Toto zastupitelstvo se musí scházet jednou ročně na místě a v době určených vrchním výborem a musí se skládat z těchto subjektů: Vrchního výboru, hlavního výboru, výkonného výboru a zástupců všech krajských výborů – s maximálně dva zástupci z jednoho Burgerrade.

Účelem národního zastupitelstva je získat celkový přehled o aktivitách a pokroku hnutí za poslední rok. Svoláno však bylo jen jednou – roku 1991 – protože bylo výslovně plánováno na den, kdy AWB převezme exkluzivní kontrolu nad vlastním Volkstaat.

Členové Boerejeug – mládežnického hnutí AWB – zdraví na sjezdu AWB roku 1988.

Součástí organizace jsou další dvě složky – Boerejeug (Búrská mládež), mládežnické hnutí AWB a Boerevrou (Búrské ženy). Vůdce AWB má právo jmenovat vůdce Boerejeug a má právo vetovat nebo odmítnout jakýkoliv čin nebo návrh činu mládežnického hnutí. Exekutiva

Boerejeug musí vůdci tak často, jak sám považuje za vhodné, podávat hlášení o svých aktivitách.

Boerevrou se skládá ze žen, které se chtějí organizovat ve svých oddělených Burgerrade, ačkoliv to není povinné. Paragraf 51.4 stanov říká, že „členky jsou podporovány v provádění následujících konkrétních programů: Administrativa (správa, zdravotní pomoc a péče, distribuce potravin, duchovní a fyzická péče, získávání financí).

Ve stanovách se rovněž uvádí, že afrikánština je jediný úřední jazyk hnutí a že všechny interní písemnosti hnutí musí být v afrikánštině.

Potravinový program AWB na pomoc chudým Afrikáncům.

Během ekonomické recese uprostřed 80. let nastaly mnoha bělošským rodinám v Jižní Africe s nízkým příjmem těžké časy. Poprvé od velké deprese ve 30. letech byly na ulicích vidět bělošské děti žebrající o jídlo a v roce 1986 vznikl jeden z vůbec nejúspěšnějších plánů AWB – potravinová charita pro bělochy, nazývaná nejprve AWB-Voedingskema (Potravinový plán AWB), příští rok přejmenovaný na Volkshulpskema (Plán na pomoc lidu).

V informačním bulletinu AWB byly výzvy k darům do tohoto plánu a ačkoliv se zpočátku žádalo jen o finanční dary, brzo se rozšířily i o přímé dary potravin. Díky tomuto plánu okamžitě začaly přicházet potraviny do škol v chudých afrikánských oblastech v Pretorii a ve východním a západním Randu.

Malá skupina pracovníků, vedená jakýmsi Gielem Groenewaldem, si vzala na starost distribuci takto získaného jídla. Tato malá skupina bez jakékoliv pomoci během posledních tří měsíců roku 1986 rozdělila víc než 300 tun potravin. Byly dodány stovky tun kukuřice a

zemědělci ve východním Transvaalu začali týdně darovat určité množství zeleniny a potravin, které pak byly distribuovány chudým afrikánským rodinám v Johannesburgu.

VHS do roku 1988 rozdělil víc potravin a oděvů než oficiální vládní charitativní projekty. Na řízení projektu byl vyčleněn personál na plný úvazek.

3. března 1987 zemi překvapil populární místní afrikánský zpěvák Bles Bridges koncertem v pretorijské městské hale na podporu AWB-Volkshulpskema, kterým získal 10 000 randů.

S blížící se zimou byl program rozšířen i na lůžkoviny. Rovněž byla zahájena pomoc při získávání práce a zaměstnavatelé, zoufalí z ustavičných stávek černých dělníků (kteří jsou v Jižní Africe velmi zpolitizovaní), často ochotně zaměstnávali bělochy, které jim nabídla Volkshulpskema.

Mnoha mladým nezaměstnaným lidem byla „dohodnuta“ práce v dolech nebo je zaměstnali sympatizující zemědělci. Během školních prázdnin plán zajišťoval dočasnou práci na doplnění rodinného příjmu dětem, případně byly posílány na statky.

Volkshulpskema měl také významný politický dopad. Všechno jídlo získané v rámci Volkshulpskema bylo rozděleno do menších balíčků a na ty byly nalepeny nálepky AWB, takže příjemci vždy připomínaly, odkud pochází. Nelze pochybovat, že tento typ akcí mezi Afrikánci zvyšoval popularitu AWB a dopad lze vidět ve volebních zvycích Afrikánce – ten byl první, kdo opustil Národní stranu a volil Konzervativní stranu.

Plán se nakonec rozšířil i do Svobodného státu Oranžsko a části Natalu. AWB také vytěžilo spoustu propagandy z toho, že se stará o volk, kdežto vláda ne – motto Volkshulpskema bylo „staráme se“. Propaganda AWB vždy pohotově poukazovala na to, že tento plán k potřebným bělochům distribuoval víc jídla než vláda. Ve třetím roce své existence Volkshulpskema denně poskytoval jídlo téměř 14 000 bílých dětí po celé zemi.

V Pretorii, kde program začal, stály v nejchudší čtvrti Danville ve spořádaných frontách na jídlo v rámci programu stovky rodin. Potravinový program pokračoval i po rozštěpení AWB v roce 1989 částečně pod AWB a částečně pod novou odtrženou organizací. Do roku 1994 byl však úplně zastaven.

Spousta farmářů měla vlastní letadla na postřik plodin nebo k počítání stavu zvířat, takže bylo jen logické, že řada členů AWB z řad zemědělců vytvořila letecký klub. Ten byl oficiálně založen 21. května 1988 a je znám jako „Zlatí orli“. Ti při několika příležitostech dopravili Terre’Blanche na mítinky, které by jinak zmeškal.

AWB začátkem roku 1982 přesunulo své kanceláře z budovy Das Central na Volkstem Avenue do malé budovy na Church Street v Pretorii, přímo naproti nové budově jihoafrické

rezervní banky. Tam zůstalo do příštího roku, kdy se přestěhovalo do svého nejznámějšího sídla Adverto House na pretorijské předměstí Sunnyside.

Pokus o pronájem větších prostor v Sunnyside od South African Permanent Building Society ztroskotal, když tato instituce odhalila identitu svých potenciálních nových nájemníků (SA Perm chtěla soudní rozhodnutí o zrušení pronájmu, který byl již podepsán), a tak AWB v prosinci 1987 přemístilo svou pretorijskou centrálu z Sunnyside do nové Willie Marais Building na přepychovém předměstí Waterkloof.

Willie Marais Building patří milionáři Willie Maraisovi, jednomu ze zakladatelů HNP, který byl také jejím stranickým předsedou. V těchto kancelářích zůstalo až do roku 1989, kdy se centrála opět přesunula do Ventersdorpu v západním Transvaalu.

Pronájem různých prostor se během těchto let neobešel bez nejrůznějších dramat a na kanceláře na Church Street a Adverto House v roce 1982 a 1987 neznámí útočníci provedli žhářský útok.

Podle Groenewalda mělo AWB rok před konečným rozkolem mezi ním a Terre'Blanchem provozní náklady asi 60 000 randů měsíčně a nemělo žádné velké dluhy, které by stály za řeč. Po rozkolu však dluhy obrovsky narostly, hlavně dluhy vůči tiskárnám. V jednu dobu byly od několika příznivců AWB vybrány peníze na koupi pozemků ve městě Akasia v severní Pretorii. Tento pozemek, jenž byl náležitě zakoupen, měl být místem budoucí trvalé centrály hnutí. Nicméně do roku 1989 vzrostl dluh vůči tiskaři Wentelu Coetzerovi natolik, že mu tento pozemek byl přenechán jako platba místo hotovosti.

Bývalý generální tajemník AWB Willem Olivier prohlásil, že finanční situace AWB byla, narozdíl od tvrzení Groenewalda, vždy vratká. „Nikdy neměli efektní způsob, jak kontrolovat, zda členové zaplatili příspěvky (5 randů měsíčně) nebo ne a řada těch nejdražších projektů byla financována jednorázovými dary jednotlivců," řekl.

„Ve financích byl takový nepořádek, že když jsem jednou požádal Martie Terre'Blanche (manželku Eugena), která občas pracovala v kanceláři AWB, o výčet příjmů, tak se rozplakala. Seděl jsem nad účty, které musely být zaplaceny, ale ani jsem nevěděl, odkud ty peníze pochází nebo jestli tam vůbec jsou."

Terre'Blanche měl jako vůdce hnutí v roce 1988 příjem asi 43 000 randů – plus vůz, obvykle sedan BMW řady 5. Také měl prakticky neomezený účet na cestovní výdaje. Mnoho jeho kritiků z hnutí později srovnávalo jeho životní styl se zástupcem vůdce Janem Groenewaldem, který měl tak skromný plat, že lidé z AWB v jednu dobu dokonce založili speciální fond na doplnění jeho příjmů.

Příjem Terre'Blanche jako vůdce hnutí se samozřejmě měnil v závislosti na finančním stavu hnutí. V roce 1994 nedostal prakticky nic a v roce 1995 šla většina peněz AWB spíš do udržení jeho oficiálního fungování než do jeho platu. Od té doby jmění AWB klesalo a v roce 2005 již nebylo funkční a k dispozici nebyly žádné fondy k financování aktivit jakéhokoliv druhu.

Existovalo jen málo věcí, o kterých by se spekulovalo víc než o počtu členů AWB. Odhady se pohybovaly od 10 000 do 60 000, ale hnutí se striktně drželo politiky nikdy o tom nezveřejňovat žádné detaily.

Neloajální bývalý zástupce vůdce Jan Groenewald ve speciálním rozhovoru pro tuto knihu v lednu 1990 odhalil, že na konci roku 1988 celkový počet členů, který se týden po týdnu měnil, nikdy nepřekročil 14 900.

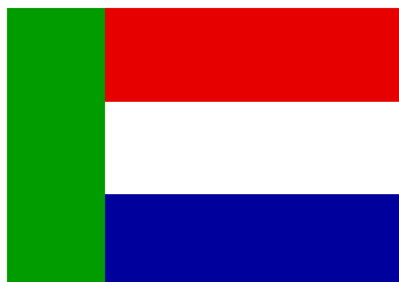
Toto číslo zahrnuje pouze povinně platící členy, kdežto „aktivních sympatizantů", kteří pravidelně poskytovali finanční nebo jinou pomoc, ve skutečnosti bylo těsně pod 150 000, řekl Groenewald. K tomu je třeba připočítat lidi, kteří po celé zemi chodili na mítinky, a celkový počet 300 000 sympatizantů není nereálný. To je značné procento bělošské populace a tvoří skoro 15 procent bělošských voličů.

Nicméně vytvoření nejúspěšnějšího ozbrojeného křídla AWB v roce 1990, Wenkommanda, doprovázel velký nárůst členství a přinejmenším na papíře se počet členů pohyboval mezi 55 000 a 60 000. Samozřejmě ne všichni byli aktivní členové hnutí.

Autor této knihy však v roce 1994 osobně viděl oficiální záznamy AWB na ředitelství AWB ve Ventersdorpu. Tyto archivy obsahovaly celkem 104 000 členských přihlášek, jež byly vyplněny v průběhu let.

Mnoho lidí upozorňovalo na blízkou podobu vlajky AWB a hákového kříže. Shromáždění na Church Square, Pretorie, 1989.

Vlajka staré búrské republiky Transvaal, přijatá jako oficiální symbol AWB.

AWB bylo obecně zobrazováno jako neonacistická skupina. Sám Terre'Blanche to vždy popíral. Na tuto otázku může odpovědět srovnání symboliky a filozofie skutečného nacismu (nacionálního socialismu) a AWB. Když se objektivně podíváte na symboly AWB, nemůže být pochyb, že na první dojem evokují nacionální socialismus.

Ale ačkoliv je vlajka „sedm sedmiček“ nejznámější symbol AWB, tato organizace má i několik dalších symbolů, které používá, počínaje starou čtyřbarevnou vlajkou až po orlici.

Čtyřbarevnou vlajku navrhl v roce 1857 reverend Dirk van der Hoff. Skládá se ze tří barev nizozemské vlajky se zeleným pruhem na levé straně, který symbolizuje zelenou zemi Transvaalu. Poprvé byla vyvěšena 6. ledna 1857 a za oficiální vlajku Transvaalské republiky

byla prohlášena roku 1858. Jako symbol státu byla naposled vytažena 31. května 1902, v den konečné kapitulace búrských republik ve druhé anglo-búrské válce.

Orlice je jedním z nejpozoruhodnějších symbolů AWB a jedním z těch, které jsou obvykle srovnávány s nacionálním socialismem. AWB však tvrdí, že žádná souvislost s nacismem neexistuje a v oficiálním průvodci to vysvětluje takto: „AWB tímto emblémem plně uznává symbolismus orlice, který ztělesňuje ochranu Pána: ‚Jako orlice ponouká orličátek svých, sedí na mladých svých, roztahuje křídla svá, béře je, a nosí je na křídlách svých‘ (Deuteronomium 32:11) a ‚Ostříhej mne jako zřítelnice oka, v stínu křídel svých skrej mne‘ (Žalm 17, verš 8).

Křesťané po staletí používali orlice na svých erbech, znacích a rodových symbolech. Proto je zvláště případné, že na vrchu všech erbů starých búrských republik byla orlice. Orlice, kterou používá jako symbol AWB, je stylisticky koncipována tak, aby se odlišovala od všech ostatních symbolů orlice," zní oficiální výklad.

Ačkoliv je pravda, že se orlice vyskytuje na erbech starých búrských republik, a proto časově předchází nacionální socialisty skoro o 100 let, když je umístěna nad symbolem „tři sedmičky", lze o její skutečné inspiraci pochybovat jen stěží.

Podle oficiálního průvodce „tři sedmičky představují biblické číslo dokonalosti a konečného vítězství skrze Ježíše Krista. Číslo 777 stojí v přímém protikladu k 666 – číslu Antikrista, šelmy podle biblické knihy Zjevení. Kruh, ve kterém jsou tři sedmičky znázorněny, symbolizují pokračující pohyb vpřed a tedy věčný život v Ježíši Kristu."

Vysvětlení symboliky barev se v různých brožurách liší – zatímco úplně první vysvětlení (vydané roku 1979) mluví o tom, že červená „byla barva krve, kterou musel křesťanský Afrikánec obětovat k zajištění vlastní sebezáchovy", ve vysvětlení z roku 1988 se mluví o tom, že červená „symbolizuje krev, kterou Kristus prolil na kříži za naše hříchy. Také symbolizuje krev křesťanů a Afrikánců-Búrů."

Vysvětlení z roku 1979 říká, že bílá barva symbolizuje „bílou rasu a čistotu našeho ideálu", kdežto verze z roku 1988 zmiňuje pouze „čistotu ideálu". Černá barva je roku 1979 vysvětlována jako kontrast k bílé a jako „symbol oddělení a rasové autentičnosti", kdežto v roce 1988 bylo tvrzeno, že černá je heraldický symbol „odvahy".

Zjevně rozdílné výklady barev na vlajce „tři sedmičky" staví AWB před nesmírný problém, protože pro ně nelze najít žádný jihoafrický nebo afrikánský historický precedent. Byly zjevně převzaty z nacionálně socialistického Německa, které je zase převzalo ze staré německé císařské vlajky před první světovou válkou.

Návrh vlajky „tři sedmičky" dělal Jan Groenewald. Ačkoliv připustil, že německá historie „mohla v návrhu a volbě barev hrát roli", dodnes tvrdí, že původní nápad stojící za použitím

tří sedmiček bylo číslo sedm, objevující se v Bibli jako „biblické číslo dokonalosti v protikladu ke třem šestkám Antikrista“.

„Terre’Blanche ve svých projevech nikdy nepřebral žádné myšlenky nebo koncepty z německé volks-ideologie,“ řekl Groenewald. „Vždy to bylo z naší vlastní historie. Kontroverzní povaha symbolu tří sedmiček byla také jeho největší silou, která sloužila jako zvýrazňující faktor.“ Dries Alberts, dlouholetý pracovník AWB a šéf propagandy, symbol jemně vybrousil, aby byl ještě symetričtější a efektnější.

Antisemitismus lze rozdělit do dvou různých kategorií – tradiční (neboli „iracionální“) a vědecký (neboli „racionální“). Antisemité před nacismem spadali do kategorie „tradičních antisemitů“ – snažili se podložit svůj odpor vůči Židům obviněními jako „Židé zabili Krista“ a „Židé jsou lichváři“, kdežto nacisté praktikovali vědecký antisemitismus, když se snažili dokázat svá obvinění vůči Židům vědeckými fakty a čísly, dokazujícími židovskou účast v komunismu a levicových politických a sociálních hnutích.

Dvě hlavní platformy v nacionálním socialismu jsou za prvé víra v neodmyslitelnou genetickou nadřazenost bílé rasy, především nordického podtypu bílé rasy, a víra ve formální nebo neformální židovské „spiknutí“, které má za cíl vynucené míšení různých ras a tajnou kontrolu nad všemi vládami a médii.

Toto spiknutí má podobu světového komunismu a kapitalismu, které jsou oba židovskými výtvory. Nacistická propaganda (nebo „vědecký antisemitismus“) poukazovala na fakt, že zakladatel moderního komunismu Karel Marx byl rozený Žid a na fakt, že většina oddaných revolucionářů, kteří v revoluci roku 1917 udělali z Ruska komunistický stát, byli také Židé – muži jako Trocký, Zinověv, Larine, Kameněv a tak dále.

Nacistická propaganda rovněž tvrdila, že většina kapitalistů v západním světě jsou také Židé a že mezi komunistickými a kapitalistickými Židy údajně existuje nějaký druh globální spolupráce.

Rozdíl mezi „iracionálním“ a „racionálním“ zesiluje vliv křesťanství. Tradiční antisemité využívali jako základní východisko pro svůj odpor vůči Židům křesťanství, kdežto „racionální“ antisemité využívali to, co chápali jako židovskou převahu v levicových nebo liberálních aktivitách.

Toto rozdělení na náboženském základu představuje důležitý rozdíl, který je ohledně prohlášení AWB o Židech třeba mít na mysli.

Terre’Blanche v dubnu 1982 poskytl Kitt Katzinové ze *Sunday Express* rozhovor, v němž se mu povedlo odpálit politickou bombu, která na několik měsíců vyvolala velký rozruch –

prohlásil, že by 120 000 příslušníků židovské komunity v Jižní Africe mělo být zbaveno volebního práva.

Terre'Blanche řekl Kitt Katzinové po telefonu ze svého statku ve Ventersdorpu, že není nacista, ani ho neovlivnil Hitler nebo Mussolini, ale že by Židům v Jižní Africe pod afrikánskou křesťanskou vládou řízenou AWB byla odepřena politická práva.

„Židé v naší zemi si musí vybrat mezi těmito dvěma věcmi, politická práva nebo ekonomická svoboda," řekl Terre'Blanche. „Nemohou mít obojí. Nemohou mít politická práva. Za svou vlast uznávají Izrael, ne Jižní Afriku."

Když Katzinová řekla, že by taková politika znamenala jasný rasismus a antisemitismus, Terre'Blanche se rozzlobil a popřel, že by on nebo AWB byli antisemitští. „Ne, my jsme prokřesťanští – a křesťanská ideologie, která je základním pilířem afrikánského nacionalismu a vlády AWB, se nedá koupit," vykřikl na Katzovou.

„Nikdo, kdo není křesťan, nebude nikdy sedět v našem parlamentu. Necítím žádnou nenávist k Židům – necítím ji k nikomu – a ujišťuji vás, že by vláda AWB nediskriminovala je ani nikoho jiného loajálního k afrikánské vlasti. Židé mohou zůstat v Jižní Africe, ale nikdy nedostanou volební právo nebo účast na výhradně křesťansko-bělošské afrikánské vládě. Nejsou to křesťané a Jižní Afrika není jejich otčina."

Tyto názory vyvolaly okamžitou reakci jihoafrického Židovského výboru zmocněnců, jenž vydal prohlášení, že pohlíží na názory Terre'Blanche „se zděšením a odporem. Tato politika, připomínající rasistickou filosofii Hitlera a jeho nacistů, může naší zem nezměrně poškodit. Rozhodně věříme, že všichni pravicově uvažující Jihoafričané fanatické antisemitské názory Terre'Blanche a jeho stoupenců odmítnou."

V roce 1988 došlo k několika incidentům: Bohoslužbě za Hesse, položení prasečí hlavy na schody Židovského klubu v Durbanu a k dalším událostem, nutícím Židovský výbor zmocněnců opakovaně vydávat prohlášení věnovaná hlavně AWB.

„AWB představuje překážku v pokojném řešení problémů Jižní Afriky a poškozuje postavení Jihoafrické republiky v mezinárodním společenství. Výbor pohlíží na aktivity AWB se skutečným znepokojením. Cíle AWB se protiví slušným lidem a jsou v naprostém rozporu s pravidly demokratické společnosti."

Pět dní poté premiér P. W. Botha opět zpražil AWB prohlášením, že „v Jižní Africe není pro neonacisty žádné místo. Židovský národ Jižní Africe věrně slouží a mnohokrát pro ni obětoval svou krev," řekl. „Poznámky pana Terre'Blanche jsou silně nechutné a všichni uvažující Jihoafričané se od nich distancují."

V projevu na venkovním shromáždění na Goudstad Onderwysers Kollege (johannesburská pedagogická fakulta) v dubnu 1986 Terre'Blanche dále rozvinul své téma „pouze křesťanství" ohledně práv na nerostné bohatství v Jižní Africe: „Bůh dal nerostné bohatství Jižní Afriky afrikánskému národu, aby se mohl chránit před pustošivými armádami islámu a Antikrista," řekl davu 2 500 lidí.

Prohlášení AWB a Terre'Blanche o Židech s extrémním křesťanským podtextem nepochybně spadají do tradičního antisemitismu. Nejlepším příkladem je úvodní řádek v původním programu, začínající poznámkou, že „Židé ukřižovali Krista".

Proto nemohou být považováni za stoupence Hitlera, ale jde o mnohem starší křesťanskou tradici pronásledování Židů.

Dalším příkladem antisemitismu AWB, založeného na křesťanství, je jeho reakce na organizaci, která byla otevřeně antisemitská, ale ne založená na křesťanství. Tato organizace se jmenovala Světová církev stvořitele, která byla založena v USA, ale měla i Jihoafrickou pobočku. Členové této církve byli naprosto nenáboženští, ve skutečnosti protikřesťanští, ale také proti všem ostatním náboženstvím.

Její členové věřili v nadřazenost bílé rasy a „racionální antisemitismus". Tato církev také považovala Hitlera za „největšího bílého muže, jaký kdy žil".

AWB učinilo přísná opatření, aby se žádný jeho člen nestal členem Světové církve stvořitele a správní rada vydala zvláštní rozhodnutí vylučující všechny členy AWB, kteří by se k církvi přidali. Právě kvůli této záležitosti byl rozpuštěn celý burgerraad ve Vanderbijl Park.

Pak se objevila ještě jedna organizace, která byla podle slov svého vůdce nejpravicovější organizací v Jižní Africe – Blanke Bevrydingsbeweging (BBB neboli Bílé osvobozenecké hnutí) pod vedením profesora Johana Schaborta. Schabortova veřejná prohlášení (před tím, než byl se svou skupinou v listopadu 1988 zakázán) se vyznačovala absencí extrémně náboženského prvku, přítomného v prohlášeních AWB.

Bývalý zástupce vůdce AWB Jan Groenewald to shrnul takto: „Se Schabortem jsme nesouhlasili kvůli řadě bodů: Za prvé jsme cítili, že v jeho prohlášeních nebyla žádná víra v Boha. Za druhé vedli boj z rasového hlediska, kdežto my jsme na to pohlíželi jako na národnostní, ne rasovou otázku. Za třetí, my v AWB jsme za cíl považovali probuzení národního uvědomění, kdežto oni na to pohlíželi striktně rasově a dělili to podle rasových hranic. My jsme například říkali, že je mnoho bělochů, které bychom v našem společenství nechtěli, kdežto BBB jasně prohlašovalo, že stojí za všemi bělochy bez ohledu na cokoliv."

Ve dvou testech opravdovosti nacionálně socialistické filozofie tedy AWB neuspělo. Jeho světový názor, ačkoliv má rasové východisko, je založen na kultuře, ne na rase. Za druhé se

zabývá iracionálním antisemitismem, a proto nemůže být striktně klasifikováno jako Hitlerovské ani v tomto ohledu.

Přesto nesmí zůstat opomenuty některé vnější podobné znaky. Uniformní hnědé košile, symboly a struktura organizace mají jednoznačnou podobu s nacistickými stormtroopery a stranickou strukturou. Objektivně to tedy lze shrnout tak, že AWB je kombinací vnějších znaků, charakteristických pro nacionální socialismus, kdežto na čistě filozofické úrovni jde o kombinaci extrémního afrikánského nacionalismu a křesťanského antisemitismu, ne německého nacionálního socialismu.

13. Ozbrojené složky

AWB mělo během své existence celou řadu uniformovaných a ozbrojených křídel. Úplně první taková jednotka vzešla z motocyklových nadšenců známých jako „Stormvalke“ neboli Bouřící sokolové.

První polovojenské uskupení AWB: „Stormvalke“ – založené kolem motorkářského klubu.

Koncem roku 1979 se skupina mladých příznivců AWB, z nichž všichni byli motocykloví nadšenci, rozhodla založit neoficiální motorkářský klub. Pojmenovali ho Stormvalke a na akci AWB se poprvé oficiálně ukázali během oslav Dne smlouvy v roce 1980. V této době ještě neměli žádné identifikační symboly nebo značky a tisk je popisoval jen jako „motorkářský gang“.

Po své poměrně malé prezentaci v roce 1980 se rozhodli oficiálně zformovat, zvolit si symbol a ustanovit oficiální klub. Vymysleli si výrazné logo – orlici s roztaženými zakřivenými křídly, držící symbol AWB tři sedmičky v kruhu z listí s písmeny AWB na vrcholu a „Stormvalke“ uprostřed.

Tento klub se ukázal být víc společenským klubem než vážnou politickou silou a víc času strávil nedělními ranními výjezdy a výlety než skutečnou politikou.

Noviny a karikaturisté se vyžívali v zobrazování motorkářů AWB jako domácí verze Pekelných andělů a obrázek Terre’Blanche v motocyklové přilbě v německém stylu a jezdeckých botách zůstává dodnes oblíbenou karikaturou v tisku.

Protože spousta členů AWB nebyla vlastníkem motocyklu nebo řidičem, bylo třeba vytvořit všeobecnější jednotku, a tak se zrodili „Blitsvalke“ (Bleskoví sokolové). V bílých košilích

s černými kalhotami, černou kravatou a vysokými botami skutečně vypadali jako stormtroopeři. Blitsvalke velel Francois Jooste, jeden z mužů, kteří stáli za Terre'Blanchem při památném projevu při otevření Afrikaner Volkswag v Pretorii.

Blitsvalke však měli poměrně krátké trvání a opět pod velením Jooste byla vytvořena nová skupina, nazývaná „Witwag“ (Bílá stráž). Jejich uniforma byla celá bílá s velkým symbolem AWB na levé straně košile. Kvůli praktickým problémům (uniforma se velmi rychle ušpinila) a rozdílným názorům na to, zda by měla být jako dělící čára zdůrazňována barva kůže či kultura, Witwag zmizela ještě před tím, než se stala známou, a nacionálně socialistické elementy v hnutí začaly spolupracovat s bývalým členem AWB Koosem Vermeulenem v organizaci, která se později stala známou jako Afrikánští nacionální socialisté.

Členové Witwagu na přehlídce při založení Afrikaner Volkswag v roce 1984.

První náznak nové militantnosti přišel v květnu 1985, kdy Terre'Blanche oznámil nadšenému davu víc než 700 lidí na johannesburském předměstí Alberton, že se lokální organizace AWB, burgerrade, změní na „strážní jednotky“. Jejich smyslem bude, jak Terre'Blanche vysvětlil, pomáhat policii s udržením veřejného pořádku.

První nové skupiny, tehdy ještě nepojmenované, byly ustaveny ve městě Krugersdorp v západním Randu, kde byl začátkem roku 1986 na předměstí Dan Pienaarville (hraničícím s černošskou čtvrtí Munsieville) terčem žhářského útoku bělošský dům.

Na shromáždění 3 000 lidí v Krugersdorpu začátkem února 1986 pak Terre'Blanche oznámil oficiální název nové skupiny – „Brandwag“ (Stráž).

Neklid, se kterým byly zprávy o Brandwagu přijaty ve vládních kruzích, nevedl k zastavení růstu organizace a obzvláště silné pobočky vznikly v severním Transvaalu u hranic se Zimbabwe, kde byl problém s obzvláště silným pronikáním elementů ANC.

Několik domů patřících bělochům bylo v této oblasti terčem útoků zápalnými lahvemi a vyhrožování. V jedné oblasti, Steelepoortu, se k Brandwagu připojilo přes 150 zemědělců. Tento Brandwag byl o to hrozivější, že všichni místní zemědělci byli zároveň členy místního vojenského oddílu a tak měli přístup k sofistikovaným zbraním. Vysloužilý důstojník tajné služby, plukovník Arthur Cronwright, mezitím vymýšlel propracované plány na výcvik žen a dětí v používání střelných zbraní a používání koňských hlídek v příhraničních oblastech. (Cronwright, který hospodařil u severotransvaalského města Louis Trichardt, se poprvé dostal do zpráv v roce 1982 jako důstojník, který měl na starost výslech bílého odboráře Neila Aggeta, jenž v policejní vazbě spáchal sebevraždu.) Cronwright však byl z AWB vyhozen za to, že svůj návrh zveřejnil, aniž by jej předem konzultoval s vedením hnutí. Zveřejněním v novinách se tento plán stal všeobecně známým.

Poprask nad plánem cvičit děti v používání střelných zbraní vedl k propuštění Cronwrighta z pozice vůdce Brandwagu.

Brandwag byl registrován jako soukromá společnost a zpočátku přilákal mnoho set dobrovolníků. Nicméně ve většině oblastí tato jednotka přetrvala jen zhruba rok, protože lidé obvykle spadali do lokálních jihoafrických armádních občanských ozbrojených jednotek (zvaných commandos), organizovaných na celostátní bázi. Tito muži už plnili všechny praktické cíle jako armádní zálohy a Brandwag pro ně neměl žádný reálný smysl.

Konečný výsledek byl ten, že Brandwag začátkem roku 1988 existoval jen podle jména. Jooste, šéf Brandwagu, byl jedním z lidí vyloučených z AWB začátkem ledna 1989 po aféře s Jani Allanovou. Poté pokračoval v reformě Brandwagu, který nyní funguje v Pretorii jako soukromá bezpečnostní agentura pod vlastním názvem a nemá s AWB žádnou spojitost. Sám Jooste je dnes zaměstnancem Brandwagu.

Terre'Blanche jel jednoho večera roku 1986 na veřejný mítink v Barbetonu. Těsně za městem ho zastavila policie. Velící policista mu řekl, že dostali od tajné policie informaci, že se ho ANC chystá ten večer zavraždit. Policie ho proto ten večer doprovázela a celý mítink hlídala.

K žádnému útoku ANC nedošlo, ale tento incident vedl ke zřízení ještě jedné bezpečnostní jednotky AWB, která měla fungovat jako 24hodinová profesionální jednotka. Tak vznikla „Aquila“. Aquila (latinsky orel) je registrovaná bezpečnostní agentura, která formálně vznikla v dubnu 1987.

Jediným ředitelem této soukromé společnosti (v Jižní Africe nazývané uzavřená korporace) je Willem Olivier. Ten se přidává k AWB v dubnu 1986 a Terre'Blanche o rok později na schůzi hlavního výboru oznamuje, že jmenuje Oliviera hlavním tajemníkem hnutí, zatímco Groenewald, který do té doby zastával tuto funkci, byl jmenován zástupcem vůdce. Olivier v této pozici setrval až do začátku roku 1989, kdy hnutí opustil.

Aquila nikdy nebyla oficiální součástí AWB. Vždy zůstávala soukromou agenturou, přičemž Olivier AWB pouze garantoval využívání Aquily při mítincích hnutí a na osobní ochranu VIP.

Aquila byla decentralizovaná a rozdělená do několika oblastí, i když vazba na centrální kontrolní orgán existovala. Nikdy nebyly vedeny žádné seznamy členů Aquily a kvůli lokální povaze Aquily nebyl nikdy určen ani celkový počet jejích členů. Olivier odhaduje, že počet plně vycvičených příslušníků Aquily celostátně nikdy nepřesáhl 300, zatímco „příslušníků Aquily na částečný úvazek" – těch, kteří navštívili méně než polovinu tréninků nebo žádný (a tudíž nenosili symboly) bylo mnoho set.

Poté, co Olivier odešel z hnutí, odebral AWB právo používat název Aquila, takže přestože nebyla nikdy oficiálně rozpuštěna, z právního hlediska jako taková v rámci AWB již neexistuje.

Aquilu tvořili muži od 18 let věku a ti museli absolvovat školící kurzy, které probíhaly na statcích v severním Transvaalu. Několik výcvikových táborů proběhlo na statku Manie Maritze. Stejně jako u všech ostatních zaregistrovaných soukromých bezpečnostních agentur nosili členové Aquily uniformy a jediný zásadní rozdíl byl ten, že všichni muži v Aquile byli dobrovolníci, dělající svou práci na částečný úvazek.

Kandidát do Aquily musel dosáhnout určité tělesné zdatnosti a projít testy sebeobrany, než se stal plnoprávným členem. Plnoprávný člen měl právo nosit symbol Aquily (orlici s dlouhými zakřivenými křídly) na obou límcích, zatímco člen Aquily, který dokončil jen polovinu kurzu, mohl nosit pouze jeden symbol. Symboly uděloval osobně Olivier, i když některé uděloval s Olivierovým svolením i Terre'Blanche.

Brzy začalo být obvyklé na mítincích AWB vídat ve dveřích několik velkých mužů z Aquily, kteří prohledávali návštěvníky, zda u sebe nemají zbraně nebo výbušniny. Ačkoliv Aquila zmizela, někteří její členové vytvořili novou „bezpečnostní divizi" AWB, kterou vedl bývalý brigádník jihoafrické policie T. J. „rudý Rus" Swanepoel. Ten si získal proslulost jako policista, který roku 1976 nařídil potlačení černošských nepokojů v Soweto a byl mu kvůli tomu zakázán vstup do mnoha zahraničních zemí.

AWB začátkem roku 1990 oznámilo, že vytvořilo nové „komando“ pod velením dlouholetého příznivce (a policejního plukovníka) Servaase de Wet, který odešel od policie pouhých osm měsíců před tím.

Nahoře a dole: Jednotky Wenkommando pochodují přes Pretorii.

Toto komando dostalo název „Wenkommando“ (Vítězné komando) podle búrského komanda, které na Velké cestě porazilo Zuly. Wenkommando se dělilo na šest jednotek: Brandwagte (nezaměňovat s dřívější jednotkou AWB téhož jména); Commandos; Ystergarde (železná garda); psí jednotka, ženská jednotka a „Penkopkommando“ – mládežnická jednotka.

Brandwagte AWB již po celé zemi existovaly a byly transformovány do pomocného útvaru, poskytujícího velení komanda informace z první ruky o ANC a dalších aktivitách v dotyčných oblastech. Byly vytvořeny komunikační kanály pro případ rozsáhlé „invaze“ ANC nebo životy ohrožující situace tak, aby jejich prostřednictvím mohlo být kdykoliv povoláno místní

komando. Řadoví členové AWB, kteří byli aktivní v místní pobočce, ale nenosili uniformy ani se nepodíleli na běžných aktivitách komanda, tvořili „Brandwagte“ (Stráže).

Commandos byli řadoví členové AWB, kteří se dobrovolně nabídli k výcviku a byli připraveni na povolání v případě nouze. Původně bylo rozhodnuto o otevření výcviku Commandos všem zájemcům, ale později bylo členství vyhrazeno pouze pro členy AWB, protože několik jedinců, mezi nimiž byl i Gawie Volschenk z východního Transvaalu, se ke Commandos přidalo a pak zase odešlo, což dělalo jednotce špatnou reklamu.

Wenkommandos procházelo prakticky stejným výcvikem jako Aquila, jen byl mnohem intenzivnější. Například bylo obvyklé to, co v sobotu 10. března 1990, kdy na výcvikový tábor na statek Terre'Blanche ve Ventersdorpu dorazilo víc než 150 mužů.

Commandos mělo hodnosti podle staré búrské armády a nejpočetnější bylo ve třech oblastech – v severním Transvaalu, v trojúhelníku Vaal a Svobodném státu Oranžsko. Inovací u Commandos bylo, že mělo vlastní kapelu na pochody. Členové kapely také prošli základním i střeleckým výcvikem.

Jednotky Wenkommando byly silně ozbrojené soukromými zbraněmi.

Odhady celkového počtu členů silně kolísají a alespoň papírově mělo Wenkommando mezi 55 000 až 60 000 muži a ženami. Uprostřed roku 1992 ve vládních kruzích kolovala zpráva tajné policie o politickém násilí, v níž se psalo, že AWB mělo v této době 250 jednotek Wenkommando s odhadovaným počtem 15 000 členů.

Jediný případ, kdy byly jednotky Wenkommando rozmístěny ve významném počtu, bylo nepodařené tažení do černošské domoviny Bophuthatswana (ohledně detailů viz kapitolu „Smrt v prachu“).

Do roku 1998 klesl počet aktivních členů Wenkommando maximálně na několik set, když většina členů dala přednost skrývání svých vazeb na jednotku před novou vládou ANC.

Ystergarde byla sestavována z Commandos a členství bylo pouze na vyzvání. Ačkoliv byla přesná čísla držena v tajnosti, jejich počet lze odhadnout podle počtu mužů majících vyšší hodnosti. Například na jednom výcvikovém táboru v březnu 1991 bylo do hodností jmenováno 17 kapitánů a 6 poručíků. Nejpřesnější odhad celkového počtu členů Ystergarde bude několik set.

Ystergarde byla elita Commandos a sloužila především jako důstojnické sbory a instruktoři. Také byli cvičeni ke speciálním úkolům jako ochrana VIP a střelba. Výcvik byl mimořádně náročný, v mnoha ohledech náročnější než armádní výcvik a trval minimálně týden v kuse. Její příslušníci ovládali různé druhy zbraní i boj muže proti muži a než jim byla udělena hodnost, museli z těchto dovedností složit zkoušku. Nemohli trpět nadváhou, jinak by fyzickou část výcviku nikdy nezvládli.

Ystergarde – Železná garda – elita AWB. Právě tato část AWB spustila nejtvrdší útoky na proces předávání moci ANC. Všechny bombové i jiné útoky během voleb 1994 spáchali členové této černě oděné jednotky.

Nosili černé uniformy (a na veřejnosti kukly kvůli utajení identity), které je odlišovaly od obyčejných Commandos. Nebyla náhoda, že muži z AWB, zatčení za jejich údajnou roli v nejzávažnějších bombových útocích – těch v roce 1994 – byli všichni členové Ystergarde.

Stejně jako skoro všechny veřejné aktivity AWB i Ystergarde do roku 1998 prakticky zmizela.

Psí jednotka poprvé veřejně vystoupila 1. května 1991 ve Welkomu, kde šest psů a jejich psovodů předvedlo, že dokáží najít drogy, výbušniny (bubínek z revolveru), chytit prchající osoby, triky s ohňovou obručí apod.

Ženská jednotka, zvaná „Rooivalke" (Rudí sokolové), byla cvičena v základním zacházení se zbraněmi, sebeobraně a první pomoci. Bylo jich jen několik desítek a AWB je nikdy nevyužívalo k ničemu jinému než k propagačním účelům.

Mládežnická jednotka byla pod kontrolou Andriese Terre'Blanche, bratra Eugena. Andries měl 30leté zkušenosti z místní vojenské jednotky ve Ventersdorpu a po léta byl vůdcem voortrekkerského hnutí (afrikánského skautu) ve Ventersdorpu.

V roce 1992 AWB oznámilo, že vytvořilo také výsadkovou jednotku a v roce 1993 Terre'Blanche vydal tiskové prohlášení, že byl informován o tom, že byly vytvořeny „jednotky pomsty" skládající se z příznivců AWB, kteří jsou připraveni provést odvetné útoky za jakékoliv útoky černošských teroristických skupin vůči bělochům. Terre'Blanche ve svém prohlášení sdělil, že o těchto skupinách pouze slyšel a neví, kdo to je – pouze cítí, že je jeho povinností varovat černošské teroristické skupiny, že jsou zde běloši, kteří by opláceli stejnou mincí.

Často vznášená otázka zní, nakolik se jihoafrická policie (SAP) a jihoafrická armáda (SADF) skládala ze sympatizantů AWB a jaká byla šance, že by se sympatizanti v těchto ozbrojených silách někdy mohli chopit zbraní na podporu věci AWB.

Neustále se tvrdilo, že AWB má v SAP obrovskou podporu. Policie již v roce 1982 vydala směrnici ve formě telegramu z bezpečnostního odboru policejního ředitelství, zakazujícího příslušníkům policie stát se členy nebo jen podporovateli AWB, ale tento rozkaz měl mezi policisty nižších služebních hodností poměrně malý účinek.

KOMPOL NR.165.
1982/03/26. VERTROULIK
AAN : A. ALLE AK'S
B. ALLE HOOFKANTOORAFDELINGS.
C. DK. WALVISBAAI.
D. KOMPOL, KAAPSTAD.
VAN : KOMPOL X94, PRETORIA. (LT.GENL. ENGELS).
C.8/92/11

LIDMAATSKAP VAN ORGANISASIES WAT GEWELD PROPAGEER :

A-C.1. DIT MOET DUIDELIK AAN ALLE LEDE GESTEL WORD DAT INDIEN VAS-GESTEL WORD DAT N LID VAN DIE MAG N LID OF ONDERSTEUNER IS VAN ENIGE ORGANISASIE WAT ENIGE VORM VAN GEWELD PROPAGEER (SOOS BV. DIE A.W.B.) DAAR NIE GEHUIWER SAL WORD OM TUGSTAPPE TEEN SODANIGE LID TE NEEM NIE.

2. DIE BEPALINGS VAN SO.125(1) MOET OOK WEER PERTINENT ONDER ALLE LEDE SE AANDAG GEBRING WORD.

D. TER INLIGTING. U 2/12/9 GEDATEER 1982/03/26 HET BETREKKING.

Kopie telegramu, který zakazoval příslušníkům jihoafrické policie přidat se k AWB.

Zakazoval jim stát se členy nebo jen „podporovateli jakékoliv organizace, která prosazuje násilí (jako AWB)“. Je třeba mít na paměti, že práce policisty kdekoliv na světě není pro liberály a zejména ve staré Jižní Africe se v řadách policie soustředilo velké množství konzervativců.

Mezi nižšími hodnostmi, to je od nižších důstojníků (kapitána a níž) panoval skutečně velká podpora pro AWB. Existuje mnoho příkladů aktivních i bývalých policistů všech hodností, kteří hráli v činnosti AWB nějakou roli. Již jsme se zmínili o brigádníkovi T. J. Swanepoelovi, Janu Groenewaldovi, samotném Terre'Blanchem, plukovníku Servaasovi de Wet, Pietu Rudolphovi, plukovníku Arthuru Cronwrightovi – ti všichni strávili nějakou dobu u policie.

Během policejní razie v centrálním Johannesburgu v budově ředitelství největší černošské odborové organizace v Jižní Africe, Kongresu jihoafrických odborů (COSATU) v dubnu 1987, jeden policista zastavil auto před budovou a udělal na kapotě černou izolační páskou velký symbol AWB. Fotograf z levicových novin *New Nation*, který byl během razie náhodou v budově, toto auto viděl a vyfotografoval a dotyčná fotografie vyšla ještě tentýž týden v *New Nation*. Přestože vyšší důstojník od fotografa převzal výpověď a kopii fotky, dotyčný policista nikdy nebyl stíhán, jen varován, aby už takové věci veřejně nedělal.

Kvůli účasti v AWB však bylo několik policistů i propuštěno a proti několika policistům bylo pro jejich aktivity v hnutí vedeno kárné řízení. Například po bitvě o Pietersburg bylo mnoho místních policistů přeloženo z oblasti kvůli jejich zřejmé (i utajované) podpoře AWB.

Při pietersburském incidentu dokonce tajná služba odposlouchávala policejní stanici, aby zjistila, kteří policisté jsou zapojeni do AWB.

Začátkem roku 1985 zahájila policejní pořádková jednotka palbu na velký dav černochů, kteří pochodovali jedním malým východokapským městem. Několik černochů bylo zabito a tento incident vyvolal domácí i mezinárodní skandál.

Večer 10. května 1985 AWB pořádalo obvyklou výroční schůzi ve velké pretorijské městské hale. Jak bylo v té době běžné, hala byla zaplněna až po okraj 4 000 až 5 000 lidí.

Terre'Blanche je nesen na ramenech policistů po pochodu na podporu SAP v Pretorii, 1985.

Terre'Blanche během svého projevu řekl, že se AWB ve světle skandálu po střelbě ve východním Cape rozhodlo přistoupit k obraně policie. Po skončení projevu přečetl návrh díků a blahopřání hnutí SAP. Tento návrh byl davem sborově schválen a Terre'Blanche ho pak vedl spontánním pochodem ulicemi k policejní stanici Pretorie střed.

Na policejní stanici předal návrh plukovníkovi J. Lootsovi, který slíbil, že dopis druhý den předá policejnímu řediteli, generálovi Johanu Coetzeemu (ten byl šéfem tajné policie, když v roce 1982 zatkla Terre'Blanche za nedovolené ozbrojování).

Terre'Blanche přednesl krátký projev a pak byl skupinou mladých policistů vzat na ramena. Tento symbolický čin byl příčinou velké mediální kritiky policie.

Jakmile bylo členství v AWB zakázáno policistům z povolání, vláda obrátila svou pozornost k policejním rezervistům – externím dobrovolným policistům, kteří působili jako podpora svých místních policejních sborů.

V červenci 1987 byl zaslán oběžník příslušníkům policejních rezerv v severním Transvaalu, tradiční baště pravice v zemi. Ten jim nařizoval podepsat připojený dokument, že nejsou členové AWB.

Rovněž obsahoval poučení, že pokud by byli členové AWB, museli by si vybrat – buď policie nebo AWB. Někteří to podepsat odmítli a od policie odešli, zatímco jiní se proti této instrukci postavili a řekli vyšším důstojníkům, že by je museli k odchodu donutit.

Postupně dostalo výpověď sedm rezervistů v severním Transvaalu. Oběžník byl poté rozšířen po celé zemi. Když Terre'Blanche vzal tyto kroky vůči jeho příznivcům u policie na vědomí, obešel kázeňská řízení proti policejním členům AWB tak, že na veřejném mítinku v Krugersdorpu v září 1987 oznámil, že všechny policisty z AWB čestně vylučuje. Tato taktika zafungovala poměrně dobře a od té doby docházelo ke krokům proti aktivistům AWB jen ojediněle.

V článku z roku 1988 popsalo vztahy AWB-policie samo AWB takto: „Pokusy levicové NP neutralizovat vliv AWB v policejním sboru a armádě jsou předem odsouzeny k nezdaru, protože to jsou naši synové a dcery, manželé a manželky příznivců AWB, kdo bojuje s nepřítelem.

Velká část jich vychází z AWB a CP a ví, že od vlády NP nemohou čekat nic, ale že na podporu AWB se mohou vždy spolehnout. Synové a dcery v bezpečnostních složkách vychází z búrského lidu, lidu, který chrání zemi, zatímco levicoví podporovatelé NP (velkopodnikatelé) bohatnou.

Opravdu si pan P. W. Botha (prezident) a pan Adriaan Vlok (ministr spravedlnosti) myslí, že je tito synové budou následovat do slepé uličky černošské nadvlády? Pokud v toto doufají, pak si koledují o těžké překvapení."

Ačkoliv AWB (a pravice celkově) mělo za starého režimu v policii silnou podporu, už to neplatí. Největším důvodem, proč se jihoafrická policie nikdy nevzchopila k podpoře pravice, je jednoduše otázka rasy – do roku 2005 bylo přes 80 % příslušníků SAP černých. Na to pozorovatelé často zapomínají. Poměr černých důstojníků vůči bílým se do budoucna bude jen zvyšovat.

Totéž lze říct ještě víc o jihoafrické armádě. V roce 1995 bylo přes 70 % příslušníků stálé armády barevných – a i tento poměr rok od roku roste.

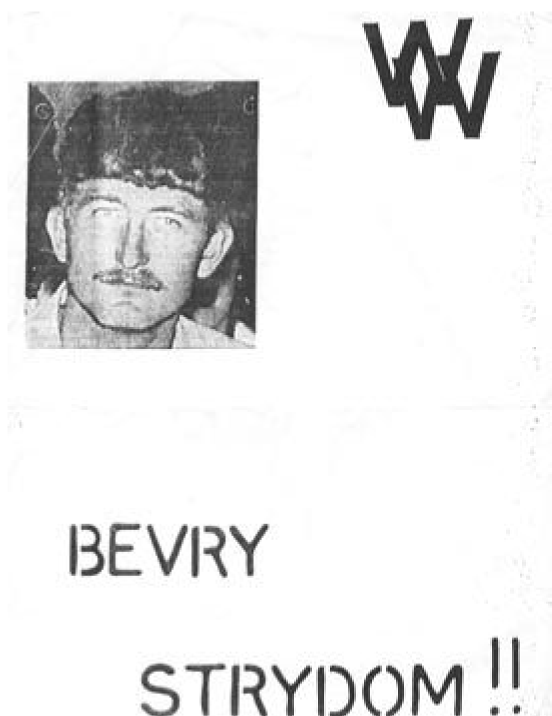
V armádě však hrály roly i další aspekty, které si zasluhují pozornost. Armáda se dělila na stálé příslušníky a tzv. „občanské commandos“. Tento systém commandos znamenal rozdělení země do několika geograficky definovaných regionů, které spadaly pod kontrolu místního velitele. Všichni členové těchto commandos byli dospělí bílí muži s dokončenou povinnou základní službou. Tito muži měli povinnost se svými commandos absolvovat jednou ročně měsíční cvičení. I když byl tento systém postupně odstraněn, stále zde zůstává velký počet bílých mužů, kteří prošli intenzivním vojenským výcvikem.

Je zajímavé, že vláda Národní strany začala již uprostřed 90. let venkovským jednotkám vojenských komand stahovat zbraně, údajně kvůli „úschově“. Navíc běloši žijící ve venkovských oblastech měli povoleno kupovat si pro osobní potřebu automatické zbraně. Proto bylo pro každou černošskou vládu zdrojem obav vědomí, že tyto komunity jsou nejpravicovější v Jižní Africe – například ve východotransvaalském Steelepoortu se k Brandwagu AWB po jeho vzniku v roce 1985 přidala celá armádní jednotka, mající několik set členů. Tato jednotka byla jednou z těch, od kterých byly staženy zbraně.

Nicméně převzetí státních struktur ze strany ANC v roce 1994 nadobro pohřbilo možnost, že by policie nebo armáda mohla opět podporovat jakékoliv afrikánské politické hnutí. V roce 2005 vláda ANC rozpustila systém Commandos úplně.

14. Bílý vlk

V Pretorii byl postaven mohutný památník druhému premiérovi za Národní stranu, J. G. Strijdomovi. (Poznámka: Tato socha zde již není.) Monument, známý jako Strijdom Square, si získal mezinárodní proslulost 16. listopadu 1988.

Bílý vlk Barend Strydom. Leták rozšiřovaný během jeho věznění žádající jeho propuštění.

Tento výjimečný den začal jako každý jiný v Pretorii – horký a suchý, s centrem přeplněným zákazníky a dělníky. Mnoho černochů, dělníků i nezaměstnaných, bylo zvyklých během doby oběda vysedávat v parcích a dalších příjemně otevřených částech města. Jedním z těchto míst bylo Strijdom Square, kde byly lavičky a zákoutí přesně pro tyto účely odpočinku.

I tento den bylo náměstí plné černochů, kteří posedávali kolem, jedli, hráli karty a někteří dokonce spali.

Najednou na náměstí z jižní strany vešel běloch v maskovací uniformě. Když šel po náměstí, několik kolemstojících si všimlo, že vytahuje zbraň. Jen málokdo si všiml spony AWB na pásku – maskovací uniforma vypadala jako běžná policejní (to také byla).

Muž najednou začal na stojící, sedící i jdoucí černochy bez varování střílet. Později řekl: „Jednoho jsem střelil do břicha. Jedl hamburger. Zrovna se na mě podíval a smál se, tak jsem ho střelil znova.“

Běloch šel přes náměstí na severní stranu a stále bezhlavě střílel. Jedna z jeho obětí byla zabita u silnice – městský metař, zabitý kulkou do hrudi.

Nakonec došel na severní stranu náměstí a vydal se k Indy vlastněným obchodům v ulici vedoucí z náměstí. Tam zastřelil jednoho indského majitele obchodu, který se vyšel podívat ven, co se děje, a pak vešel do jednoho z obchodů znovu si nabít zbraň.

Jelikož se to odehrálo v centru Pretorie (kde byla vždy nejvyšší koncentrace úředníků v zemi), policie zareagovala rychle a podařilo se jí střelce zatknout právě ve chvíli, kdy si v obchodě nabíjel zbraň. Na bílého policistu, který ho zatýkal, se ani nepokusil vystřelit a řekl, že „by bělochy zastřelit nemohl“.

Barend Strydom byl ve skupině mužů AWB, která na Voortrekker Monument v roce 1987 pověsila tento obrovský transparent.

Na dotaz policie odpověděl, že je mu 23 let, jmenuje se Barend Hendrik Strydom a je člen AWB. Později vyšlo najevo, že byl jediným členem tajemného útvaru zvaného „Bílí vlci“, který posílal různé výhrůžky předním liberálům v zemi a který se přihlásil k odpovědnosti za několik menších incidentů jako hození zápalných lahví na kanceláře levicové církve (o mnoho let později bylo přiznáno, že to udělali příslušníci tajné policie, kteří se pak snažili svalit vinu na pravici).

Strydom, bývalý policista, který jednou ve službě vyvěsil před svou policejní stanicí místo vlajky Jihoafrické republiky čtyřbarevnou vlajku, byl kvůli pravicovým názorům vyšetřován tajnou policií ještě jako policista.

Když jednou jako policista přijel k dopravní nehodě, při níž černý motorista přišel o hlavu, Strydom přesvědčil jednoho ze svých přátel, aby ho vyfotil s hlavou v ruce. Pak na spodek této fotografie napsal „ANC, dávej si pozor“ a pověsil si ho ve svém pokoji na policejní ubytovně. Když mu tajná policie udělala ještě za jeho aktivní policejní služby domovní prohlídku, tuto fotografii spolu s velkým množstvím literatury AWB zabavila.

Strydom pak byl nucen od policie odejít, ale ještě před tím poslal do všech novin dlouhé tiskové prohlášení, že je pronásledován kvůli politickým názorům. Žádné noviny mu to neotiskly, protože ho považovaly za blázna.

Jeho střelbou, která si vyžádala sedm mrtvých, byla celá země otřesena. Vláda na to reagovala zákazem menší pravicové organizace Bílé osvobozenecké hnutí (BBB), které se střelbou ani Strydomem ve skutečnosti nemělo nic společného, ale nemělo tolik stoupenců, aby to vadilo a navenek to vypadalo jako důkaz, že je vláda připravena zakročit proti pravici.

Strydom během vazby tvrdil, že je vůdce Bílých vlků – toto tvrzení nemělo žádný reálný základ. Bílí vlci neexistovali jako formálně strukturovaná organizace s psaným seznamem členů, ale jako nesourodí jednotlivci, kteří sdíleli zhruba stejný ideologický základ. Proto bylo prakticky nemožné najít jakékoliv jiné „členy“ Bílých vlků, ačkoliv po Strydomově zatčení došlo k několika dalším incidentům spáchaným jménem Bílých vlků – jako rasistické pamflety distribuované černochům v Pretorii, nazývající je „káfeři“.

Otec Barenda Strydoma, Nic, byl dlouholetý podporovatel AWB. Zde je na shromáždění v roce 1984, druhý zprava.

Prezidentovi F. W. de Klerkovi byly také poslány dvě výhružky smrtí, napsané přes šablonu (a poslané z Boksburgu), které měly být od Bílých vlků.

Strydom stanul před soudem v roce 1989 a byl obviněn z vraždy. Nejprve se odmítal soudu zúčastnit s tím, že neuznává právo soudu ho soudit, a že spoluvůdce protiapartheidovské Demokratické strany, Denis Worrall, je komunista a měl by být také zatčen.

Přesto se později soudních jednání účastnil a ta tak nabyla na dramatičnosti. Využil všechny příležitosti šokovat přísedící poznámkami jako „černoši nejsou lidé“ a dalšími komentáři. Soudu se účastnilo velké množství příznivců AWB i jiných lidí, včetně vůdce Boerestaat Party, Roberta van Tondera, kterého Strydom rád viděl a přes lavici obžalovaných si s ním potřásl rukou. Dalším pozoruhodným návštěvníkem přelíčení byl muž oblečený v uniformě SS – nikdo nevěděl, zda to myslí vážně, nebo si dělá legraci.

Strydomovi rodiče se účastnili soudu doprovázeni falangou mužů v oblecích s insigniemi Aquily AWB, kteří později sami hráli hlavní roli u soudních přelíčení.

Strydom, který se během celého procesu usmíval a nedal najevo žádnou lítost, po vynesení rozsudku smrti jen krátce sklopil hlavu. Odvolání bylo zamítnuto.

„Pověsit Mandelu – osvobodit Strydoma“, stálo na tomto transparentu na shromáždění pravice na Church Square, 1991. Strydom je stoupenec učení křesťanské identity, podle které jsou Evropané skuteční Židé. Uprostřed transparentu je „judejský lev“, ztotožňovaný se vznikem jedné z jihoafrických sekt, „Dcery Sionu“.

V roce 1991 mu byl trest smrti změněn na doživotí a díky nepochopitelnému vývoji, možnému jen v Jižní Africe, byl 28. září 1992 propuštěn na základě všeobecné amnestie na všechny vězně odsouzené za politicky motivované zločiny, na níž se dohodly Jihoafrická vláda a Africký národní kongres.

Terre’Blanche na střelbu nijak nereagoval až do chvíle, kdy víkend poté ve velkém článku v *Sunday Times,* napsaném Jani Allanovou, tento masakr odsoudil. Pod titulkem „Neobviňujte

nás – ten muž jednal sám za sebe“ byl citován Terre’Blanche, že Strydom jednal na vlastní pěst.

Terre’Blanche kategoricky popřel, že by AWB neslo za tento čin odpovědnost a tvrdil, že vinu nese vláda, která vytvořila politické klima podporující násilí. Prakticky nelze pochybovat, že tento článek (v největších jihoafrických novinách) zabránil tomu, aby bylo AWB za incident na Strijdom Square přímo obviňováno, přestože Strydom byl jeho aktivní člen, jemuž se dostalo zvláštní odměny za pomoc při vytahování obrovského transparentu AWB na Voortrekker Monument začátkem roku 1988.

15. UNTAG a Řád smrti

AWB bylo aktivní i v Jihozápadní Africe – Terre'Blanche zde uspořádal mnoho shromáždění a místní skupina AWB pod vedením veterána pravicové politiky, Hendrika van Ase, fungovala včetně kanceláří v hlavním městě Windhoek.* AWB bylo v Jihozápadní Africe díky německým obyvatelům, kteří také byli členy, známější pod svým místním jménem Wit Weerstandsbeweging (Bílé hnutí odporu).

Kancelář AWB zde byla definitivně uzavřena v prosinci 1989, kdy bylo jasné, že země nevyhnutelně směřuje k vládě SWAPO (Lidové organizace Jihozápadní Afriky) a brzo se přejmenuje na Namibii.

Během prvních namibijských voleb podle modelu jeden člověk – jeden hlas bylo od bílé pravice slyšet mnoho zvěstí a hrozeb násilím – včetně několika prohlášení tajuplné organizace Wit Perd (Bílý kůň) a členů AWB. Mnoho lidí tyto výkřiky bralo jako chvástání se – až do večera 24. srpna 1989.

Toho dne byla v severonamibijském městě Outjo z projíždějícího auta napadena samopaly a ručními granáty základna skupiny přechodné pomoci OSN (UNTAG). Při útoku byl zabit jeden černý namibijský strážce.

Policie jednala poměrně rychle a zatkla pět bělochů – Leonarda Veenendaala, Darryla Stopfortha, Arthura Archera, Craiga Barkera a Horsta Klenze. Klenz byl německý občan žijící v Jižní Africe od prosince 1985. Veenendaal byl johannesburský vůdce AWB a Stopforth přední člen johannesburské skupiny AWB. Veenendaal byl zároveň manžel Barkerovy sestry.

Stopforth byl jedním z mužů, kteří nesli Terre'Blanche na ramenou ze soudní síně v Krugersdorpu, když byl zproštěn obžaloby kvůli incidentu v Paardekraalu, a Veenendaal patřil mezi uniformované strážce na tiskové konferenci po jeho propuštění.

(Veenendaal se poprvé stal známým na místní úrovni o několik měsíců dřív, když vedl pravicovou demonstraci přes ultraliberální johannesburské předměstí proti návrhu jednoho společného plaveckého bazénu, který byl otevřen pro všechny rasy v červnu 1989.)

Spolu s těmito muži policie zadržela i arzenál poměrně sofistikovaných zbraní – pušky R1 (jihoafrickou kopii belgických pušek FN), pušky R4 (jihoafrickou verzi AK-47), granáty a munici, které měly být použity v dalších útocích.

Všichni muži stanuli 27. září před trestním soudem v Otjiwarongo. Obvinění vůči Barkerovi byla ještě týž den stažena a vrátil se do Johannesburgu, kdežto ostatní byli vzati do vazby.

* Jihozápadní Afrika, původně německá kolonie, byla od roku 1915 v rukou vlády v Pretorii. V roce 1990 v ní byla vyhlášena nezávislá Namibie; pozn. překl.

Archer pak souhlasil, že bude svědčit pro obžalobu a obvinění vůči němu byla také dočasně stažena. Další muž, Johan Coetzee z Pretorie, byl držen ve vazbě déle, ale také souhlasil, že bude svědčit pro obžalobu. Coetzee byl v září 1989 vyhozen z AWB kvůli podezření, že je vládní špion.

Tři zbylí muži – Veenendaal, Klenz a Stopforth – opět stanuli před soudem 4. prosince 1989 a nakonec byli obžalováni z vraždy.

Byli drženi v policejních celách ve Windhoeku, ale protože údajné zločiny byly spáchány v Outjo, museli být přemístěni před okresní soud tam – nějakých 270 kilometrů od Windhoeku.

Když opustili soudní síň, Veenendaal řekl, že musí na záchod. Jeden komplic mu před tím do nádrže s vodou schoval pistoli. Tu si pak Veenendaal ukryl na těle a když vyšel z toalety, choval se normálně. Muži pak byli posazeni do zadní části policejního vozu na dlouhou cestu do Windhoeku.

Leonard Veenendal, odvážný vůdce AWB v Johannesburgu, pózuje po útěku z Jihozápadní Afriky s jedním ze svých dětí.

Asi 10 kilometrů za Otjiwarongo začali bouchat na skleněnou přepážku, oddělující zadní část dodávky od kabiny řidiče, čímž dávali najevo, že si potřebují ulevit. Strážník Ricardo van Wyk zastavil a dovolil jim vystoupit. Vězni pak jeho i strážníka Johana Booise přemohli s pomocí dvou mužů, kteří policejní dodávku už od Otjiwarongo sledovali.

Strážník van Wyk byl během souboje střelen do podbřišku. Na toto zranění později zemřel. Oběma vzali zbraně a jeho kolega byl nacpán do zadní části dodávky. Pustili je asi až po dalších 30 kilometrech.

Tři uprchlíci a dva jejich komplicové se pak vypařili jako duchové. Ihned po objevení jejich útěku bylo zahájeno mohutné pozemní i letecké pátrání, ale marně. Až v únoru 1990 byl v souvislosti s útěkem zatčen jeden muž z AWB z Benoni ve východním Randu, jakýsi Henk Bredenhann.

Ten nedlouho před útěkem zmizel a v únoru volal z Kapského města svému otci, že přijede domů vlakem a že ho (jeho otec) musí vyzvednout na johannesburském nádraží. Policii, která telefon jeho otce odposlouchávala, se pak podařilo Bredenhanna zatknout. Po tříměsíční vazbě však musel být propuštěn, protože policie uznala, že nemá žádné skutečné důkazy.

Stopforth a Veenendaal se vynořili o několik měsíců později v Johannesburgu a ohrnovali nos nad zákony poskytováním rozhovorů místním novinám a pózováním pro fotografy. Namibijská vláda zaslala žádost o vydání uprchlé trojice a tato žádost se bezvýsledně vlekla několik let, až nakonec byl vydán příkaz poslat je do Namibie před soud. Ti však se svými rodinami uprchli do Spojeného království, kde požádali o politický azyl kvůli tomu, že byli operativci vojenské rozvědky, pracující podle instrukcí vojenských představitelů za vlády apartheidu, a nyní jsou pronásledováni za plnění rozkazů. Britské úřady jim azyl udělily a tito muži dodnes žijí ve Spojeném království.

5. prosince 1989, den po dramatickém útěchu z Jihozápadní Afriky, oznámila jihoafrická policie, že v Jižní Africe zatkla pět mužů. Těchto pět – Dawie de Beer a Fanie Goosen, oba z Vereenigingu, Cornelius Lottering ze Sandtonu, Cornelius van Zyl a Hendrik Binneman, oba z Randburgu – byli zadrženi podle zákona o vnitřní bezpečnosti.

Vyšetřování ukázalo, že se pojmenovali „Řád smrti“ a že všichni byli bývalí členové Aquily. Goosen byl na oslavách v Donkerhoeku v prosinci 1988 tělesný strážce Terre’Blanche. Nicméně po incidentu v Paardekraalu AWB kvůli rozčarování nad vůdcovstvím Terre’Blanche všichni opustili.

V Sandtonově domě v Lotteringu byl objeven obrovský arzenál zbraní – mezi jiným měl 12 brokovnic s upilovanými hlavněmi a infračerveným světlem, 3 normální brokovnice, 4 pistole (jednu s puškohledem), automatickou ruční karabinu 9 mm, kuši se šípy, foukací trubici s otrávenými šipkami, 3 bezdrátové telefony, tisíce pásů munice, 4 kouřové granáty, 19 slzných granátů, 2 minomety a soupravu vojenských nožů a vojenských potřeb pro táboření.

Většina zbraní byla nelicencovaná a vypadaly jako ukradené z vojenských skladů. V tomto arzenálu byly i výbušniny – dynamit a roznětky. Rovněž byla nalezena „černá listina“, na níž

figurovala jména F. W. de Klerka, ministra zahraničí Pik Botha, ministra pro ústavní vývoj a plánování Gerrita Viljoena, ministra obrany Magnuse Malana a ministra spravedlnosti Adriaana Vloka. Na seznamu byla i jména Jani Allanové, Terre'Blanche (!) a známých protiapartheidovských aktivistů, biskupa Desmonda Tutu, reverenda Franka Chikane (tajemníka Jihoafrického výboru církví) a Allana Boesaka (jenž se později stal vůdcem ANC v západním Cape). K eliminaci určili i vůdce Dělnické strany barevných, Allana Hendrickse.

Policie věděla o aktivitách této skupiny asi 18 měsíců před jejím zatčením a prostřednictvím šesti neidentifikovaných tajných policistů se jí podařilo skupinu infiltrovat. Ačkoliv vlastnila nahrávky mnoha schůzek této skupiny, policie se nakonec rozhodla jednat poté, co se dva její muži vydali na ostřelovačský trénink s ostrou municí do Transvaal Lowveld.

Muži údajně podstoupili i potápěčský výcvik, zřejmě kvůli útoku na dům F. W. de Klerka na břehu řeky Vaal. Mezi další bizarní cíle skupiny patřil plán na zastrašení vůdců pravice, aby pracovali společně, útoky na jejich majetek – zvláštní pozornost patřila zabití andulek vůdce HNP Jaapa Maraise, aby ho donutili souhlasit s jednotnou pravicovou frontou.

Lottering i de Beer působili jako bodyguardi rodičů „Bílého vlka" Barenda Strydoma během soudu.

Všech pět mužů stanulo před soudem 1. února 1990. Dva z nich, Goosen a Lottering, byli obžalováni z osmi zločinů – včetně vraždy, úmyslného poškozování cizí věci, pokusu o vydírání, loupeže s přitěžujícími okolnostmi a nezákonného držení zbraní a munice.

Podle obžaloby byli tito dva muži zodpovědní za výbuch bomby před bytem novinářky Jani Allanové v Sandtonu v noci 14. července 1989. Obžaloba z vraždy a loupeže se týkala dvou případů, kdy byl oloupen a zabit jeden černoch a vyloupen obchod s alkoholem ve Vanderbijl Park. Důvod vyloupení obchodu s alkoholem zůstává nejasný a zřejmě k němu došlo kvůli vlastnímu obohacení.

Van Zyl a Binneman byli obžalováni z vloupání, krádeže a spolčení za účelem sabotáže. Van Zyl byl obviněn i z nezákonného držení zbraní a munice. Návrh na kauci byl zamítnut. Je poměrně ironické, že de Beer, vůdce skupiny, byl obžalován pouze z nezákonného držení zbraní a munice a byla mu umožněna kauce 1 000 randů, kterou zaplatil otec Barenda Strydoma, jenž byl u soudu osobně přítomen.

Goosen a Lottering byli 8. března 1990 posláni policejní dodávkou k nejvyššímu soudu Randu kvůli dohodnutí pro-deo obhájců. Když dodávka zastavila před soudní budovou na Pritchard Street v Johannesburgu, podařilo se jim násilím vyrazit jeden z panelů v části, kde seděli, a za denního světla se ztratili v davu. Oba uprchlíci se pak vrátili k pravicovému podzemí a přidali se k Orde Boerevolk (viz kapitola 16).

16. Orde Boerevolk

Jednou z nejvýraznějších organizací, které vzešly z AWB, byl Orde Boerevolk, založený na přelomu let 1989/1990 dlouholetým členem a aktivistou AWB, Pietem Rudolphem. Tato organizace byla zodpovědná za velké množství násilných incidentů v roce 1990 a byl to přímý důsledek povolení ANC a Jihoafrické komunistické strany na začátku roku.

Název „Orde Boerevolk“ (orde v afrikánštině znamená „řád“) Rudolph převzal z pravicové knihy *Turnerovy deníky*, vydané ve Spojených státech. Tato kniha je o fiktivním ozbrojeném povstání bělošské pravice v USA a točí se kolem tajné organizace zvané „Řád“. Americký pravičák Robert Matthews a několik dalších militantů v roce 1982 po přečtení *Turnerových deníků* vytvořilo právě takovou organizaci a v přípravě na to, co doufali, že bude rasová válka ve Spojených státech, spáchali několik teroristických činů.

Fakt, že Rudolph svou organizaci také pojmenoval Řád (udělal to úplně nezávisle na Matthewsově organizaci a jak později řekl, o Matthewsovi nikdy neslyšel), dal *Turnerovým deníkům* tu poctu, že jsou jedinou smyšlenou knihou, která inspirovala dvě aktivní pravicové ozbrojené skupiny v různých částech světa.

Na veřejném mítinku AWB v roce 1990 přišli k Terre'Blanchemu dva mladíci sloužící u jihoafrického letectva, jeden jménem Francois van Rensburg, a nabídli mu, že by při poskytnutí nezbytné pomoci mohli ukrást velké množství zbraní ze své letecké základy. Terre'Blanche je hned poslal za Rudolphem, který byl na mítinku také. Mladíci za ním přišli a tak se zrodila největší krádež zbraní v historii Jižní Afriky.

Večer v sobotu 15. dubna 1990 vedl Rudolph, tehdejší zástupce vůdce Boerestaat Party, troufalý nájezd na zbrojnici jihoafrického velitelství letectva v Pretorii. Rudolph a jeho komplicové (z nichž někteří nebyli policií nikdy identifikováni) přijeli na nádvoří velitelství letectva na Church Street v autobusu patřícím letectvu. Řidič autobusu byl jediný, kdo se na spiknutí podílel od počátku. Rudolph a jeho komplicové leželi na podlaze, aby je stráž stojící před budovou neviděla.

Jakmile byli na nádvoří, šli do čtvrtého a pátého poschodí a prošli přes dvoje stráže, rovněž zapojené do spiknutí. V těchto poschodích byl pro přístup k zabezpečeným zbraním použit duplikát klíče (předtím otisknutý do sádry).

Ukradli celkem 68 zbraní včetně pistolí, brokovnic, útočných pušek R5 a jednoho lehkého kulometu. Také vzali dvě bedny střeliva – obsahující tisíce nábojů. Zbraně dali do hnědých armádních pytlů a odnesli je dolů do autobusu, který pak odjel, jako by se nic nestalo. Rudolph a jeho muži si se svou kořistí opět lehli na podlahu.

Když byli venku, rozdělili zbraně do tří pickupů a odvezli je na malý statek, patřící Rudolphovu dobrému příteli Willemu Boshoffovi, za Krugersdorpem v západním Randu. Odtud je přemístili na malý statek dalšího Rudolphova dobrého přítele, Hiltona Hofmeyera, poblíž východorandského města Bapsfontein. Nakonec je odtud přemístili muži z AWB Kallie Bredenhann a jeho syn Henk a postupně byly distribuovány mezi pravičáky v Transvaalu a Svobodném státu Oranžsko. Mnoho z těchto zbraní se pohřešuje dodnes a nebyly nikdy objeveny.

Po objevení krádeže v úterý ráno – krádež proběhla o prodlouženém víkendu na Velikonoce – byly stráže okamžitě vyšetřovány. Mladíci se k účasti na spiknutí brzo přiznali a byli obviněni. Jejich informace přivedly policii k dalšímu muži, Gene Taylorovi, dobře známému v pravicových kruzích v Pretorii.

Taylor byl zatčen, zadržen na policejní stanici Pretoria Moot a později propuštěn na kauci.

Ještě než se policii podařilo v jejích řadách rozšířit fakt, že loupež zbraní vedl Rudolph, tak v úterý po loupeži sám navštívil velitelství tajné policie v Pretorii. Pak došlo ke komické situaci, kdy policisté v jednom patře budovy připravovali masivní hon na Rudolpha – zatímco ten byl ve stejnou chvíli v jiném patře téže budovy. Jakmile Rudolph opustil budovu, byl policista, kterého navštívil, informován, že je Rudolph hledán pro krádež zbraní. Rudolph pak samozřejmě zmizel a trvalo měsíce, než ho policie opět našla.

Rudolph pak zatelefonoval do pretorijských novin *News* a přiznal svou roli v krádeži s tím, že začala „válka“ a že se chystá ukradenými zbraněmi vyzbrojit „búrská komanda“.

Několik dní po této krádeži byla vykradena i zbrojnice na armádní základně Wemmerpan v jižním Johannesburgu. Bylo ukradeno několik pušek R1 a pistolí.

Krátce poté explodovala bomba v pretorijském domě, kde byla podepsána mírová smlouva, ukončující Anglo-búrskou válku z let 1899-1902. Dům, který funguje jako muzeum, byl značně poškozen komerční výbušninou (to znamená dynamitem, který je obvykle používán v jihoafrických dolech).

Policie v souvislosti s tímto incidentem zatkla tři muže – jedním z nich byl Jan Meyer, bývalý hasič, pracující jako osobní tajemník Terre’Blanche.

Krátce poté bomba srovnala se zemí kanceláře Národní unie důlních pracovníků v západotransvaalském městě Rustenburg. Jak se později ukázalo, šlo o akci jedné z prvních buněk Orde Boervolk, které Rudolph po krádeži zbraní na letecké základně vytvořil. Rudolph během policejního pátrání po jeho osobě zůstal na poměrně krátkou dobu v domě jednoho sympatizanta v Rustenburgu. Z města však odešel ještě před bombovým útokem na Unii.

Záběry ze slavného videa Orde Boerevolk, vydaného Pietem Rudolphem v roce 1990.

Zjevně nespokojený s nedostatečnou publicitou kolem jeho telefonátu do pretorijských novin a výbuchů v Melrose House a Rustenburgu vyprodukoval teatrální „válečné video“, na němž oficiálně vyhlásil válku jihoafrické vládě, ANC a Jihoafrické komunistické straně.

Na 28minutovém videu seděl Rudolph za stolem před velkou čtyřbarevnou vlajkou a po stranách stáli maskovaní muži, dva z nich s útočnými puškami R4, pravděpodobně ukradenými ze skladu letectva. Na stůl před sebe Rudolph položil několik pravicových knih a jednu pistoli, ukradenou ze skladu letectva.

Z Johannesburgu byly poslány tři kopie – jedna do novin Beeld (které tento příběh otiskly na titulní straně), jedna nezávislé rozhlasové stanici (Radio 702) a třetí Robertu van Tonderovi, vůdci Boerestaat Party. Video poslané *Beeldu* dorazilo do kanceláře novin 18. června 1990.

Rudolph na videu řekl, že „už není čas mluvit“ a „je lepší zemřít ve slávě než žít v hanbě“. Apeloval na diváky, aby „šli na nepřítele s noži a cihlami“ (afrikánský výraz, který lze obrazně přeložit jako „sekat a střílet“).

Rudolph diváky rovněž varoval, aby se „nechovali jako ti, kdo říkají, že čekají na tu správnou chvíli“ (evidentní narážka na vůdce CP Treurnichta, který otevřeně vystupoval proti Rudolphovým akcím) a řekl, že „takoví nejsou nic jiného než balvan u nohou. Ti budou čekat tak dlouho, až bude pozdě.“ Naléhal na ty, kdo mluví o boji a střelbě, aby tak učinili teď. Vše, co potřebujeme pro úspěch, je asi 500 Búrů, kteří jsou připraveni položit svůj život na oltář našeho ideálu.“ Toto video pak kolovalo v pravicových kruzích po celé zemi.

Rudolphovo volání do zbraně bylo během několika dní vyslyšeno. Večer 23. června 1990 se staly terčem bombového útoku dvě kanceláře Národní strany v Johannesburgu. Oba výbuchy za hluboké noci způsobily komerční trhaviny. K prvnímu došlo na johannesburském ředitelství NP v Auckland Park, hned vedle Rand Afrikaans University, a ke druhému v úřední kanceláři ministra financí Barenda du Plessise v městské části Florida. Obě budovy byly vážně poškozeny.

Pak došlo v rychlém sledu k několika dalším výbuchům. O půlnoci 29. června 1990 se stal terčem bombového útoku dům johannesburského městského radního za Židovskou demokratickou stranu, Clive Gilberta. 1. června 1990 vybuchla bomba v Gilbertových obchodních prostorách v Highlands North (také v Johannesburgu) a v málo využívané synagoze na jižním předměstí Johannesburgu Rosettenville, která byla také počmárána hákovými kříži a hesly jako „Židé = ANC“ a „Připravte se na válku“. Gilbert se později přidal k ANC a tak se stal prvním městským radním v Johannesburgu za tuto organizaci.

2. července 1990 byl cílem bombového útoku dům městského radního v Johannesburgu za Národní stranu, Jana Burgera, ležící na jižním předměstí Johannesburgu, Turffontein. Burger byl bývalý člen městského hospodářského výboru a jako takový stál v čele liberalizace města.

4. července 1990 byla nočním výbuchem poškozena kancelář levicového afrikánského týdeníku *Vrye Weekblad* v centru Johannesburgu.

5. července 1990 srovnal obrovský výbuch dynamitu se zemí kanceláře černošské militantní, ANC podporující Národní unie důlních pracovníků v konzervativním havířském městě Carletonville.

V pátek 6. července zranila mohutná exploze na přeplněném černošském stanovišti taxíků v Johannesburgu 27 lidí. Bomba byla ukryta v betonovém koši na odpadky, který značnou část výbuchu absorboval, jinak by bylo zraněných mnohem víc.

Teprve po tomto výbuchu se někdo přihlásil k zodpovědnosti. Dva dny po výbuchu na stanovišti taxíků faxovala skupina nazývající se „Bílá osvobozenecká armáda“ anonymní prohlášení tiskové kanceláři a několika novinám, v němž se přihlásila k odpovědnosti za útok.

V tomto prohlášení, zahrnujícím černochy mimořádně hanlivými označeními, bylo vyhrožováno smrtí ministru spravedlnosti Adriaanu Vlokovi a šéfovi ozbrojeného křídla ANC, Chrisu Hanimu, který byl označen za „káferskou opici“. Rovněž se v něm psalo, že tento výbuch nebyl poslední.

Policie však během těchto útoků nespala. Od rána 6. července soustavně zavírala současné i bývalé členy AWB v oblasti Johannesburgu kvůli podezření ze spoluúčasti na těchto událostech.

Při první razii bylo zatčeno 9 lidí – David Rootenberg (bývalý vůdce občanského výboru AWB ve Vereenigingu), Leonard Veenendaal a Darryl Stopforth (který se mezitím opět objevil v Johannesburgu), Lodewyk Mienie, Piet Bester (bývalý člen AWB, který se přidal k odpadlické skupině zvané Boere Weerstandbeweging neboli „Búrské hnutí odporu“), Leon van Rensburg (bývalý vůdce občanského výboru AWB v západním Randu), Craig Barker, Arthur Archer (oba byli předchozí rok zatčeni v Jihozápadní Africe spolu s Veenendaalem a Stopforthem) a jeden Ital, Enrico Francicco.

Francicco byl po několika dnech propuštěn bez vznesení jakýchkoliv obvinění poté, co dobrovolně vypovídal.

(Jeden ze zatčených, David Rootenberg, byl sirotek vychovávaný svými židovskými adoptivními rodiči jako Žid. Rodiče mu dali druhé jméno „Israel“. Poté, co se přidal k AWB, se svého adoptivního náboženství zřekl.)

Policejní zásah, který byl zahájen ve 4 hodiny ráno, provedl tým policistů s automatickými zbraněmi. Veenendaala a Stopfortha zatkl v bytě v jižním Johannesburgu a prohledal domy Davida Rootenberga a vůdce Boerestaat Party, Roberta van Tondera v Randburgu.

Policie však nezjistila, že jeden z Veenendaalových kolegů z útoku na základnu UNTAG a následného útěku z vazby v Jihozápadní Africe, Horst Klenz, je také aktivní v Orde Boervolk. Klenz dokonce v jednu chvíli poskytoval vůz ukradený OSN v Namibii k užívání Rudolphovi.

Klenz zůstával na svobodě až do chvíle, kdy ho nakonec udal vládní agent Piet Bester (který byl „zatčen“ s Veenendaalem a Rootenbergem při johannesburském zátahu popsaném výše), když ho dovezl k policejnímu zátarasu v západním Transvaalu.

Klenz, Veenendaal i Stopforth byli po několika měsících ve vazbě propuštěni na kauci. Klenz však nedodržel podmínky kauce a opět přešel do podzemí. Pak o něm bylo slyšet až 14. března 1994, kdy se spolu se třemi dalšími Němci zapojil do přestřelky s policejní hlídkou ve východní Pretorii. Jeden z nich, Thomas Kunst, byl zabit a druhý, Stephan Rays, zraněn. Klenz byl později zatčen a držen ve vazbě bez možnosti kauce.

Během pumových útoků a následujícího zatýkání došlo k několika souvisejícím událostem.

- čtyři mladíci, plnící vojenskou službu, kteří Rudolphovi pomohli dostat se do budovy, byli u soudu obviněni z krádeže a propuštěni na kauci;
- dva běloši byli zatčeni za zavraždění dvou černochů ve stylu „Bílého vlka“ na silnici z Pretorie 5. července 1990;
- tři běloši, z nichž u jednoho bylo potvrzeno členství v AWB, byli zatčeni na johannesburském předměstí Yeoville za držení dynamitu, 39 ručních granátů a 3 nášlapných min claymore;
- člen AWB a důlní pracovník Hendrik Steyn byl zatčen v souvislosti s výbuchem v kanceláři Národní unie důlních pracovníků ve městě Welkom ve Svobodném státu Oranžsko; a
- čtyři muži, z nichž dva byli členové místního občanského výboru AWB, byli zatčeni ve východotransvaalském městě Witbank za držení výbušnin, které zahrnovalo množství podomácku vyrobených ručních granátů.

Náhlá série zatčení byla všeobecně interpretována jako „rozbití klíčových pravicových ozbrojených buněk“. Tento předpoklad se však ukázal jako předčasný.

Sice nastalo krátké období klidu bez útoků, ale v sobotu v noci 14. července 1990 byly napadeny dva převážně černochy obývané hotely na bělošských předměstích západního Randu bělochy s ručními granáty. 2 černoši byli zabiti a 21 zraněno.

Zatímco tyto dva útoky byly evidentně namířeny na černošské cíle, dvě další exploze téže noci před domy dvou pravičáků na tyto cíle zaměřeny nebyly. Jedna bomba vybuchla před domem Hendrika Binnemana – jednoho z původních členů „Řádu smrti“, kteří byli propuštěni na kauci – a druhá před domem Enrica Francicca, jednoho z devíti původně zatčených na začátku měsíce. Francicco byl právě propuštěn z policejní vazby.

Později vyšlo najevo, že tyto výbuchy byly míněny jako zastrašení a varování těmto dvěma mužům, aby na policii příliš nemluvili – Binneman byl požádán, aby u sebe na dvě noci ukryl Rudolpha, ale odmítl, kdežto Francicco (jak bezděčně prozradil) Rudolpha na dva dny ukryl a již v té věci vypovídal na policii.

Policie pak oznámila, že dva uprchlíci z Řádu smrti, Lottering a Goosen, jsou podezřelí ze spolupráce s Rudolphem ještě před jeho krádeží zbraní u letectva. Tito muži zřejmě v mezičase zajišťovali bezpečné domovy, úkryty a skrýše pro zbraně.

Rudolph sám vedl od krádeže zbraní v Pretorii život jako „Červený bedrník“ (noviny ho dokonce přezdívaly Búr-Bedrník)*, protože vydával tisková prohlášení a ukazoval se jen vybraným lidem.

Krátce po krádeži zbraní na chvíli zůstal u jednoho ze tří mužů, zatčených za bombový útok na Melrose House, Gerta du Bruyna. Du Bruynova manželka později vypověděla, že u sebe Rudolph neustále nosil ruční granát, aby, jak řekl, jím mohl zabít sebe „a pár dalších“, kdyby byl zahnán do slepé uličky – Rudolph později popíral, že by to řekl.

Rudolph jí začátkem srpna poslal telegrafickým platebním příkazem 1 000 randů na výpomoc, když byl její manžel ve vazbě.

Přežíval díky jednomu přesunu z bezpečného domu za druhým tak často, jak jen mohl, ale také díky tomu, že pobýval v domech předních pravičáků – jako byl švagr Barenda Strydoma (Bílého vlka), jakýsi Deon Rautenbach, když správně předpokládal, že policii ani nenapadne ho tam hledat.

Pohyboval se s takovou nenuceností, že dokonce nepovažoval za problém podepsat 16. července 1990 místopřísežné prohlášení před právním zástupcem, Jackem Nelem, v kanceláři uprostřed rušného východorandského města Germiston.

Rudolph prostě bez ohlášení přišel do jeho kanceláře, požádal Nela, aby mu potvrdil místopřísežné prohlášení a odešel. (Nel pro něj nikdy předtím jako advokát nepracoval.) Rudolph v přísežném prohlášení řekl, že jeden ze zatčených za spoluúčast Melrose House, Jan Meyer, je zcela nevinný. Meyer byl následně propuštěn, přičemž byl zadržován víc než dva měsíce bez soudu.

Dva další zatčení, Bester a Mienie, pak byli obviněni z nezákonného držení zbraní a střeliva a propuštěni na kauci. Besterovo obvinění bylo samozřejmě součástí jeho krytí jako policejního agenta.

Hendrik Steyn, člen AWB zadržovaný za výbuch ve Welkomu, byl také propuštěn bez sdělení jakéhokoliv obvinění. Policie, ačkoliv jednala na základě informací a silných stop, musela uznat, že proti němu nemá žádné přesvědčivé důkazy.

22. června otřásl centrálou NP v Bloemfonteinu ve Svobodném státu Oranžsko výbuch dynamitu, který vážně poškodil zdi a kanceláře staré budovy. Po tomto výbuchu nastalo další období klidu a nový útok přišel až v sobotu 11. srpna 1990, kdy explodovala bomba na přeplněném černošském stanovišti taxíků v centru Pretorie. Výbuch, ke kterému došlo v době vrcholících nákupů, jako zázrakem nikoho nezabil.

---

* Červený bedrník – román Emmusky Orczy o anglickém hrdinovi, který zachraňuje francouzské aristokraty před gilotinou; pozn. překl.

Terre'Blanche při návratu z víkendového výletu do Velké Británie (kvůli televiznímu vystoupení na Channel 4) bombový útok v Pretorii odsoudil a řekl, že takové činy „dávají AWB špatný image".

Nicméně počet bělošských teroristických útoků neustále stoupal. Krátce po výbuchu v Pretorii otřásly dva výbuchy levicovým johannesburským předměstím Mayfair – jeden v hotelu navštěvovaném podporovateli ANC a druhý v kině hostícím levicový filmový festival. Oba výbuchy způsobily jen nepatrné škody. (Mnohem později bylo odhaleno, že oba útoky provedli příslušníci tajné policie, kteří správně doufali, že vina padne na pravici.)

23. srpna 1990 došlo k útoku ručním granátem v roodepoortské oblasti (západní Rand). Ruční granát M26, stejný typ, jaký byl použit při dalších dvou útocích na tomtéž předměstí, někdo hodil do davu černochů, stojících na nástupišti na železničním nádraží v Roodepoortu. Jeden černoch byl zabit. Granáty M26 jsou jihoafrické výroby a dostávaly je policejní a vojenské jednotky.

Začátkem září 1990 byly terčem pumových útoků kanceláře provládních afrikánských novin *Beeld* v Doornfonteinu a Johannesburgu. Výbuch zničil auto editora umělecké stránky a vytloukl okna v budově. K žádným jiným škodám nedošlo. Piet Rudolph zatelefonoval do novin *Pretoria News* a přihlásil se k odpovědnosti za útoky na *Beeld*.

Později vyšlo najevo, že tam bomby umístil jakýsi Don Gibbs, Rudolphův přítel z Heidelbergu a muž, který udělal tehdy již proslulé Rudolphovo video. Gibbs byl za výbuchy zatčen, ale po chvíli zase propuštěn.

12. září 1990 byla půlnočním bombovým útokem napadena kancelář Národní strany v Brooklynu v Pretorii. Došlo k poškození čelního okna kanceláře a drahé výpočetní techniky.

Policie mezitím vůči několika již dříve zadrženým mužům vznesla obvinění z terorismu. Veenendaal a Stopforth stanuli před soudem a byli obžalováni ze série výbuchů v Johannesburgu a Rootenberg byl obžalován za skrývání hledané osoby (uprchlíka Fanie Goosena, který se údajně po březnovém útěku ukryl v Rootenbergově domě). Řada jiných lidí byla propuštěna, aniž by vůči nim bylo vzneseno nějaké obvinění.

Mezitím byli znovu zatčeni dva uprchlíci z Řádu smrti, Goosen a Lottering. Lotteringa zatkla policie na statku v severním Natalu a Goosen byl zatčen na silniční uzávěře mezi Durbanem a Johannesburgem. Goosen byl během druhého zatýkání policisty údajně těžce zbit a mučen, zřejmě díky jejich zoufalé snaze odhalit místo Rudolphova pobytu.

Zoufalí Goosenovi rodiče požádali o pomoc poslance Konzervativní strany, Koose van der Merweho. Ministr spravedlnosti Adrian Vlok mu umožnil navštívit Goosena ve vězení. Goosen mu řekl, jak ho na policejní stanici v Sandtonu napadl major Pretorius, když měl

spoutané ruce a nohy. Řekl, že ho opakovaně udeřil do tváře a několikrát mu praštil hlavou o zeď. Poté, co ho napadl i další neidentifikovaný bílý policista, byl k jeho napadení povzbuzován i černošský policista. Potom byl přinucen vytřít krev vlastní košilí.

Po vyposlechnutí svědectví, které doložila návštěva lékaře (který zranění uváděná Goosenem potvrdil), Vlok jmenoval policejního generála k vyšetření těchto obvinění. Proti několika policistům bylo vzneseno obvinění z napadení – ačkoliv z vyšetřování nic nevzešlo.

Vůdce HNP Jaap Marais, Terre'Blanche a Robert van Tonder odhalili detaily ohledně útoků na další bělošské zadržené. Marais tvrdil, že má dopis napsaný Veenendaalem své manželce, ve kterém prohlašuje, že byl napaden. Van Tonder řekl, že předal vládě jména šesti policistů, údajně se podílejících na mučení zadržených, a že požadoval jejich propuštění – tato žádost dopadla na hluché uši.

Terre'Blanche na tiskové konferenci v Pretorii uvedl, že tři členové AWB (Jan Meyer a bratři Gert a Jan du Bruynovi – všichni zatčení kvůli bombovému útoku na Melrose House) vypověděli, že byli během vazby napadáni různými policisty. Tvrdili, že byli biti a dostávali elektrické šoky do přirození.

Jeden z dříve zatčených, Leon van Rensburg, byl držen v policejní cele v černošské čtvrti Soweto (pravděpodobně kvůli vyvarování se možnosti, že by se ho jiní běloši pokusili osvobodit). Van Rensburg tvrdil, že zde byl mučen (byla mu přes hlavu natahována mokrá igelitová taška, až se skoro udusil) a utrpěl infarkt.

Přes všechna tato zatčení se Rudolphovi podařilo zůstat na svobodě a jak šel čas, stával se ještě odvážnějším, ačkoliv vláda vypsala odměnu 50 000 randů za poskytnutí informací vedoucích k jeho zatčení.

Začátkem září byl do redakce *Beeldu* doručen dopis, údajně od Rudolpha, ve kterém stálo, že chce od vlády amnestii, aby „se mohl účastnit mírových jednání mezi vládou a ANC".

Rudolph pak osobně doručil dopis do kanceláře levicových novin *Vrye Weekblad* na Bree Street v Johannesburgu, a to za denního světla 11. září 1990. Popřel v něm, že by psal zmíněný dopis do *Beeldu*.

Podle překvapeného recepčního *Vrye Weekblad*, který Rudolphovi otevřel dveře, na sobě měl modré montérky a šedivou paruku a přivezl ho někdo v zeleném kombi.

To byl poslední Rudolphův bravurní kousek. Příští týden, v pondělí 17. září 1990, byl zatčen na předměstí Pretoria North během dramatického policejního přepadu. Policie zastavila vůz, v němž jel, na rušné ulici a obklopilo ho deset těžce vyzbrojených policistů, kteří ho sledovali celou cestu z Potchefstroomu.

Rudolphův řidič byl identifikován jako Chris Beetge, bývalý novinář pracující v mainstreamových novinách jako *Transvaler*, který byl jeden čas také vydavatelem novin AWB. Navzdory opačným očekáváním Rudolphovo zatčení způsobilo jen krátkou pauzu v pravicovém terorismu.

2. října 1990 vybuchla v provozovně soukromé počítačové společnosti PC Plus v Durbanu podomácku vyrobená balíčková bomba. Zemřel 23letý bílý zaměstnanec společnosti. O PC Plus bylo v okolí Durbanu dobře známo, že ho vlastní sympatizant levice, specializující se na dodávání výpočetní techniky levicovým organizacím. Ředitelem společnosti byl odpírač vojenské služby, který odmítal sloužit v jihoafrické armádě. Balík obsahující bombu předali zásilkové službě v Benoni v Transvaalu k doručení do Durbanu tři bílí muži.

Policie po vydání identikitu těchto tří 19. listopadu 1990 oznámila, že v souvislosti s tímto incidentem zadržela šest bělochů (včetně dvou britských občanů, Marka a Christophera Singletonových, kteří zřejmě dezertovali z britské armády v Německu a odešli do Jižní Afriky). Policie je spojovala rovněž s bombovým útokem na stanoviště taxi v Pretorii.

Bratři Singletonovi se stravovali u Koose Vermeulena, vůdce Celosvětového hnutí apartheidu, a Vermeulen byl o několik dní později rovněž zatčen. Později byl ovšem propuštěn a bratři Singletonovi deportováni. Zbývající zatčení byli Lood van Schalkwyk, Henry Martin a Adriaan Martiz. Tato trojice byla později obviněna z obou výbuchů a po marné snaze získat za tyto činy beztrestnost v roce 1991 zahájila dlouhodobou protestní hladovku. Nakonec byli propuštěni na kauci.

Martin (britský občan) a Maritz po složení kauce uprchli do Británie a van Schalkwyk opět přešel do ilegality, aby byl roku 1992 opětovně zatčen a odsouzen k trestu smrti. Maritz se v květnu 1994 pokusil opět vstoupit do Jižní Afriky, a byl zatčen na letišti Jana Smutse poté, co jihoafrická policie dostala výstrahu od britské policie. Nicméně ve vězení opět strávil jen krátkou dobu a začátkem roku 1995 mu byla udělena amnestie podle zákona o amnestii posledního bělošského prezidenta Jihoafrické republiky, F. W. de Klerka.

Van Schalkwyk měl méně štěstí. Jemu a jeho spoluobžalovaným nebyla amnestie z nevysvětlitelných důvodů udělena a začátkem roku 1996 ve vězení v důsledku zdravotních komplikací zemřel.

Zajímavým aspektem tohoto případu byla spoluúčast policisty s nižší hodností, který oněm třem mužům předal adresu počítačové společnosti a pomohl jim předat počítačovou bombu přepravní společnosti. Poté, co se stal svědkem obžaloby, mu byla zaručena beztrestnost.

9. října 1990 byl kousek od Durbanu přepaden autobus plný černochů a bylo na něj stříleno puškami AK-47 a R1. 6 černochů bylo zabito a 27 zraněno. Ačkoliv byl tento incident

zpočátku považován za násilí černochů vůči černochům v Natalu, policie to uvedla na pravou míru 17. října, kdy oznámila, že zatkla 3 muže z AWB, Dawida Bothu, Adriaana Smutse a Eugene Maraise z oblasti Richards Bay (na severu provincie). Bylo zabaveno také mnoho střeliva a zbraní, použitých při útoku. Všichni tři byli členové severonatalské organizace Orde Boerevolk.

Z důkazů před soudem vyplynulo, že šlo o odvetu za černošské napadení noži skupiny bělochů jdoucích den před tím po durbanské ulici.

U soudu s Maraisem (jeho případ byl od zbylých dvou veden odděleně) došlo k dalšímu zajímavému zjištění, že tito muži byli stoupenci církve Izraelská vize (také známé jako Křesťanská identita), což potvrzovalo názor, že většina bělochů, kteří se do té doby chopili zbraní, jsou členové této církve.

Marais byl shledán vinným ze všech 7 vražd a 27 pokusů o vraždu a odsouzen k smrti, stejně jako později Botha a Smuts v samostatném soudním řízení.

11. října 1990 vybuchla podomácku vyrobená bomba, naplněná maticemi a šrouby, v rezidenci amerického velvyslance v Pretorii krátce poté, co byla jeho funkce oficiálně ukončena. Při tomto útoku, který způsobil minimální škody, nebyl nikdo zraněn.

16. října 1990 byl johannesburským krajským soudem podmíněně odsouzen advokát a člen AWB Andries Smit poté, co byl uznán vinným z držení dvou granátů M26 dodaných Pietem Rudolphem.

17. října byl švagr Barenda Strydoma (Bílého vlka), Deon Rautenbach, zadržen tajnou policií, která mu řekla, že je zatčen v souvislosti s výbuchy v kanceláři NP v Pretorii a domě amerického velvyslance. Krátce poté byl zadržen i jeden z Rautenbachových přátel, mladík jménem Paul Kruger.

Poté byl zatčen i třetí muž, Piet Venter. Všichni tři byli vězněni několik týdnů a poté propuštěni podle zvláštního vládního nařízení o beztrestnosti, původně určeného pro operativce AWB, ale dostatečně široce definovaného na to, aby zahrnovalo všechny, kteří se do 8. října 1990 provinili politicky motivovanými zločiny.

Krugerovo uvěznění vyvolalo velký rozruch, protože navzdory svému otevřenému napojení na Rautenbacha pracoval jako nižší úředník na jihoafrickém ministerstvu zahraničních věcí.

2. listopadu 1990 mluvil prezident F. W. de Klerk na neveřejném setkání obchodníků v prestižním hotelu Sun v centru Johannesburgu, když v ulici roh za hotelem vybuchla bomba. Bezpečnostní opatření byla zřejmě příliš kvalitní na to, aby bylo možné umístit bombu kamkoliv blíž, a jeden obchod u hotelu byl značně poškozen.

12. listopadu 1990 policie oznámila, že v hlavním městě Svobodného státu Oranžsko Bloemfontein zatkla pětici mužů, všechny členy AWB, v souvislosti s bombovým útokem na kancelář NP v tomto městě rok před tím. Všem těmto mužům, mezi něž patřil i Dirk Ackermann, generál Wenkommando v této provincii, byla v roce 1991 udělena beztrestnost.

16. srpna nejvyšší soud v Randu, soudící uprchlíky z „Řádu smrti", Corneliuse Lotteringa a Fanie Goosena, konečně zahájil přelíčení s téměř ročním zpožděním, způsobeným jejich útěkem z vazby. Hlavní důkaz pocházel od Lotteringa, který sepsal 37stránkový manifest, rozvádějící jeho přesvědčení a motivaci pro jeho činy. Z onoho dokumentu bylo rovněž jasné, že jde o zaníceného stoupence nauky Izraelské vize. Když ve svém manifestu (který jeho advokát četl nahlas) prohlásil, že mnohonárodnostní Anglo-American Corporation, Broederbond, Jihoafrická rezervní banka a Světová banka jsou „součástí obrovského společenství, které se zaměřuje na konečné ovládnutí mluveného slova na přípravě cesty pro Antikrista", zavládla v soudní síni vřava. Lottering, jehož otec byl za druhé světové války členem Ossewabrandwagu, sám sebe popsal jako „součást čisté bílé rasy, pocházející z biblického krále Davida, který je požehnán Bohem a bojuje proti ďábelským silám mezinárodního Židovstva".

Dále popisoval Židy jako „zbastardizované potomky kmenů Izraele, které se smísily s černými rasami, potomky Evina prokletého syna Kaina". Odmítl holocaust jako „židovskou propagandu" a řekl soudu, že židovský bankovní dům Rothschildů a Rockefellerů „podnítil světové katastrofy jako ruskou revoluci, komunismus a světové války". Jeho dokument také obsahoval přes 100 citátů z Bible.

Soudce Irvinga Steyna jeho manifest nedojal a Lotteringovy náboženské názory nazval „zvrácené". Shledal ho vinným ve všech bodech obžaloby: Vraždy (černošského taxikáře) položením bomby před byt Jani Allanové, dvou loupeží s přitěžujícími okolnostmi, nezákonného držení střelné zbraně a útěku z policejní vazby. Byl odsouzen k 24 letům vězení. Goosen byl shledán vinným ve všech bodech obžaloby, kromě vraždy černošského taxikáře, a odsouzen ke 13 letům vězení.

Oba se po vynesení rozsudku na lavici obžalovaných vzájemně pozdravili pozdravem AWB otevřenou dlaní.

9. listopadu 1990 stanuli před krajským soudem v Kempton Park (východně od Johannesburgu) radní za Konzervativní stranu Greyling Bezuidenhout a Andre Naude s Hendrickem de Kock na základě obžaloby ze sabotáže, pokusu o vraždu a dvou bombových útoků v tomto městě. Všichni byli členové AWB a Bezuidenhout byl bývalý vůdce pobočky

AWB v Kempton Park, který v roce 1988 získal křeslo městského radního za Konzervativní stranu.

Bezuidenhout podle obžaloby v červenci 1990 dodal zmíněným dvěma mužům výbušniny a roznětky. Ti je pak 4. srpna 1990 použili k vyhození do vzduchu černochy navštěvovaného obchodu v Kempton Park a železniční tratě spojující Kempton Park se sousední černošskou čtvrtí Tembisa. Všichni tři byli před postavením před soud téměř 50 dní vězněni bez soudu. Po několika soudních odročeních jim také byla udělena beztrestnost.

10. listopadu 1990 vedl Terre’Blanche hlučnou demonstraci asi 350 žen a dětí před velitelstvím tajné policie v Pretorii proti pokračujícímu zadržování téměř 40 lidí bez soudu po celé zemi.

Piet Rudolph podal u trestního soudu po asi dvou měsících vazby neúspěšnou žádost o kauci. Z této žádosti vyplynulo, že Rudolphovým zástupcem velitele byl Henk Bredenhann, muž údajně zapojený do Veenendaalova útěku v Namibii.

Dalším zajímavým faktem, který z ní vyplynul, bylo, že Rudolph poprvé přiznal existenci Orde Boerevolk a poprvé přiznal, že byl vůdcem této organizace. Také přiznal svou účast na střelbě z brokovnice na britské velvyslanectví v Pretorii v únoru 1990.

Rudolph oznámil, že je nyní připraven směřovat k pokojným volbám místo násilí, ale zároveň soudu slavnostně oznámil, že „pokud přijde vláda černošské většiny, bude válka pokračovat. Pokud by nastala situace, že by byl búrský národ podroben, budeme bojovat až do smrti. Vedle tohoto boje by francouzská a ruská revoluce vypadaly jako piknik nedělní školy.“

Vyšetřovatel tohoto případu, major Johan Pretorius, pak soudu řekl, že on a další policisté obdrželi bezpočet výhrůžek smrti a že nyní musí mít před domy 24 hodin denně uniformované stráže bránící zničení nebo poškození jejich majetku a zdraví a životů jejich rodin.

„Orde Boerevolk jen spí, čekaje na návrat svého vůdce, aby pokračoval v násilných činech,“ řekl Pretorius u soudu. Pak vyslovil názor, že kdyby byl Rudolph propuštěn na kauci, mohl by se opět vrátit k ilegální činnosti. „Celé jeho hnutí je tam venku, je jich až deset tisíc,“ řekl Pretorius. „Má obrovskou podporu. Je to mistr maskování.“ Aby podložila toto tvrzení, policie předložila tři jeho fotografie, kde na dvou byl v převlecích, které u něj našla, když byl zatčen.

Když se obhájce Jack Nel zeptal, proč si on (Pretorius) myslí, že by Rudolph neměl být propuštěn na kauci, odpověděl mu, že policie by ho už znova nechytila, protože „Orde Boerevolk je pořád otazník. Policie nezískala informace o hodnostech v hnutí, jeho struktuře,

krycích kódech, logistice a výzbroji. Pan Rudolph policii přiznal jen svou angažovanost. O Orde Boerevolk a svých spolupachatelích stále mlčí jako hrob. Byl celostátně hledán. Prohledali jsme tisíce kilometrů pěšky, auty i vrtulníky. Náklady na tuto práci během pěti měsíců jsou nevyčíslitelné. Hledali jsme ho odtud až po Kalahari (poušť), ale nenašli jsme ho.“ Poslední věta vyvolala na veřejné galerii, přeplněné již druhý den příznivci a přáteli, všeobecné veselí.

Některé zápisy ze schůzek Orde Boerevolk, jež padly do rukou policii, odhalily existenci operací s krycími názvy „Mandela“ a „Sambok“ a některých dalších krycích jmen, o kterých policie nemá žádné informace, řekl Pretorius. Také poukázal na to, že víc než dvě třetiny zbraní, ukradených Rudolphem a jeho spolupachateli z arzenálu letectva, se stále pohřešují a Rudolph odmítá prozradit, kde jsou.

Právě při projednávání žádosti o kauci našel černošský horník jako na zavolanou skrýš zbraní Orde Boerevolk 76 metrů pod zemí v nepoužívané šachtě v Krugersdorpu.

Nedlouho po Rudolphově postavení před soud byli ustanoveni výkonný vůdce a zástupce vůdce Orde Boerevolk – vůdcem byl jmenován Kallie Bredenhann (otec Henka) a zástupcem vůdce Coen Vermaak (bývalý vůdce občanského výboru AWB ve východním Randu). Chris Beetge, bývalý novinář zatčený s Rudolphem, byl jmenován tiskovým mluvčím Orde Boerevolk.

Důvody pro rozhodnutí Orde Boerevolk vystoupit na veřejnost byly dva – za prvé oznámili, že se chtějí účastnit jednání o požadavku na búrský stát a za druhé (to byl nevyřčený důvod), proto, že většina jejich operativních členů byla identifikována a zatčena. Orde Boerevolk doufal, že tím, že vyšli na veřejnost a zavázali se k mírovému řešení, zajistí propuštění mnoha zadržovaných mužů podle všeobecné vládní amnestie pro všechny politické zločiny (navržené pro udělení beztrestnosti vracejícím se exulantům z ANC).

Tato strategie se ukázala jako správná, protože prakticky všem pravičákům zadrženým v této době byla udělena beztrestnost. Piet Rudolph patřil mezi první propuštěné a po propuštění byl jmenován tajemníkem AWB pro styk s veřejností a opět se angažoval v centru aktivit AWB.

Vzdal se pozice zástupce vůdce Boerestaat Party a poté, co se nepohodl s bývalými přáteli v Orde Boerevolk, rezignoval i na pozici vůdce této organizace, což takticky doplnil i oznámením, že je Řád rozpuštěn. Zbylí členové Řádu na to však měli jiný názor a zvolili vůdcem Nicka Strydoma (otce „Bílého vlka“ Barenda Strydoma) a v červnu 1991 vydali prohlášení, že nejsou rozpuštěni.

Rudolph však Orde Boerevolk v roce 1992 obnovil a kvůli odlišení od původní organizace ho nazval Order of the Boerevolk (1992).

V této době byl zatčen i generál Wenkommando AWB, Willem Etsebeth, sídlící ve Svobodném státu Oranžsko, který na policii učinil výpověď, jež obsahovala následující:

- jak on a další dva muži z AWB, Christo Niemand a Stevan Terblanch, chtěli vyhodit do vzduchu kancelář ANC v Bloemfonteinu, ale upustili od toho poté, co jim generál AWB (a později – v roce 1995 – kommandant generál AWB) Dirk Ackerman řekl, aby to nedělali, protože by potom ANC vyhodilo do vzduchu kancelář AWB ve Ventersdorpu;
- jak měl výbušniny ve svém autě;
- jak dal Dirku Ackermanovi budíky, který je použil k výrobě detonátorů časovaných bomb;
- jak mu Dirk Ackerman ukázal místo, kde s brokovnicí zaútočil na kancelář Národní strany;
- jak dal členům AWB, Christo Niemandovi a Billu Alisonovi výbušniny a detonátory k odpálení kanceláře NP v Bloemfonteinu 21. července 1990;
- jak přepravoval nášlapné miny a další zbraně a střelivo svým autem z Upingtonu do Bloemfonteinu;
- jak on a jeho kolegové plánovali na veřejném mítinku NP ve Wolmaranstadu vrhnout výbušniny schované ve dvou bochnících chleba na střechu haly, kde setkání probíhalo. K tomuto útoku však nedošlo a výbušniny byly použity k odpálení sloupu vysokého napětí u Bultfonteinu.
- jak pomáhal ukrást minibus, který byl poté předán k užívání Pietu Rudolphovi;
- a jak se účastnil krádeže dalšího vozidla u hotelu poblíž Bloemfonteinu.

Etsebeth pak vypověděl, jak se on a Dirk Ackerman stali členy Orde Boerevolk, který považoval za „subdivizi AWB“.

Zatčen byl i další generál AWB ve Svobodném státu Oranžsko, Dirk Ackerman, který na policii rovněž učinil výpověď, v níž uvedl, že:

- pomáhal členům AWB Leonardu Veenendaalovi a Darrylu Stopforthovi po jejich útěku z Namibie pohybovat se po Jižní Africe;
- podílel se na krádeži automobilu v Krugersdorpu spolu s aktivistou AWB, Willemem Boshoffem; tento automobil byl posléze předán k užívání Pietu Rudolphovi;
- pomáhal přepravovat zbraně, ukradené Pietem Rudolphem ze skladu letectva na statek v Bapsfonteinu, patřící jakémusi Hiltonu Hofmeyerovi, a pak do domu v Heidelbergu, patřícímu Kallie Bredenhannovi (pozdějšímu výkonnému vůdci Orde Boerevolk);

- on, Rudolph a Boshoff, kteří jeli jedním autem, následovaní Veenendaalem a Stopforthem ve druhém autě, zaútočili střelbou na černošský taxi minibus za černošskou čtvrtí Sebokeng v odplatě za vraždu bělocha, spáchanou černochy několik dní před tím;
- osobně ukryl výbušniny ve dvou bochnících chleba, jež měly být použity k výše uvedenému útoku na mítink NP ve Wolmaranstadu; a
- podílel se na přepravě ilegálních zbraní, munice a výbušnin.

Přesto ne všechny násilné incidenty měly typicky teroristický charakter. Terre'Blanche, oblečený v uniformě Wenkommando, osobně navštívil první soudní přelíčení s devíti muži v severotransvaalském městě Louis Trichardt, kteří byli obžalováni z napadení skupiny černošské mládeže jdoucí ze sobotní školy, která se začátkem listopadu 1990 pokusila navštívit park, který byl předtím jen pro bílé. Obžaloba však byla stažena, když se ukázalo, že jim stát nemůže nic prokázat.

Město Welkom ve Svobodném státu Oranžsko, v roce 1990 dějiště mnoha konfliktů, bylo v prosinci téhož roku svědkem dalšího střetu, když asi 400 členů ANC, podporujících Národní unii důlních pracovníků, bylo údajně napadeno asi 50 uniformovanými muži z AWB. Unie ve svém prohlášení uvedla, že se neobtěžovala událost nahlásit na policii, protože, jak uvedla, poznali mezi útočníky i policisty. Toto tvrzení nemohlo být ověřeno a protože nebyla vznesena žádná obvinění, nedošlo ani k obžalobám.

17. Bitva ve Ventersdorpu

Jedním z nejnásilnějších střetů mezi státem a AWB byla nepochybně přestřelka v ulicích Ventersdorpu 9. srpna 1991. Tato bitva, po které zůstali tři mrtví členové AWB a velké množství raněných policistů i členů AWB, byla dokonce připomenuta zvláštní medailí, udělenou AWB všem členům, kteří byli tu noc v onom malém západotransvaalském městečku.

Bitva ve Ventersdorpu měla ve skutečnosti počátek v předchozím střetu na statku za Ventersdorpem. Tento střet, při kterém policie použila na bílé zemědělce poprvé od stávky v Randu roku 1922 ostrou munici, byla katalyzátorem pozdější bitvy.

K předchozí srážce došlo na statku Goedgevonden 11. května 1991. Na tomto statku, který je státním majetkem, došlo několik let před tím k násilnému vystěhování místní černošské komunity. Se zrušením zákona o půdě (který dával bělochům exkluzivní právo na nákup nemovitostí v zemědělských oblastech) byla černošská komunita místními církevními skupinami povzbuzována k návratu na svůj pozemek. Tak byl na statku Goedgevonden prakticky přes noc vybudován chatrčový tábor samozvaných osadníků.

Místní zemědělci si brzy začali stěžovat na zločinnost a krádeže zásob a po několika marných žádostech u vlády, aby s problémem něco udělala, se zemědělci rozhodli jednat sami.

AWB, mající ve Ventersdorpu centrálu, se ve stížnosti proti přítomnosti samozvaných osadníků také silně angažovalo a Terre'Blanche tři týdny před bitvou na Goedgevondenu varoval z pódia ve ventersdorpské hale, že pokud stát odmítne něco udělat, dojde ke střetu.

Policie věděla, patrně díky informátorovi, že se proti usedlíkům chystá akce a v pátek 10. května 1991 varovala Pieta Rudolpha, že usedlíci jsou chráněni. Když si policie téhož dne všimla mimořádně velkého počtu vozidel ve městě, znovu varovala AWB.

Policie však nemohla být všude a druhý den v 01:45 v noci přišel první útok vůči osadníkům. Vedl ho osobně Terre'Blanche a účastnilo se ho nejméně 25 jezdců na koních, kteří jezdili po táboře a ničili chatrče za pomoci tyčí.

Johannesburské noviny pak tvrdily, že Piet Rudolph během nájezdu ztratil jednu ze svých vizitek AWB, ale Rudolph sám to popíral a tvrdil, že tam nikdy nebyl a nemá představu, kde noviny jeho vizitku vzaly.

Do Goedgevondenu se pak přesunul silně vyzbrojený policejní kontingent na ochranu osadníků před zvětšující se skupinou zemědělců, jejichž počet mezitím vzrostl na 2 000. Mezi policií a zemědělci tak nastala nerozhodná situace, když zemědělci po celém obvodu statku

celou noc prováděli fingované útoky a nutili tak obrněná policejní vozidla jezdit z místa na místo, aby je zastavila.

Kolem 03:30 zemědělci najednou zahájili další mohutný útok na policejní linii a k proražení policejního kordonu použili těžkou techniku. Pokus byl úspěšný a zemědělci se opět pustili do ničení toho mála, co z tábora zbylo, než je vytlačily policejní posily.

Policie pak dostala rozkaz zahájit na zemědělce palbu. Bylo zasaženo mnoho jejich vozidel a 4 zemědělci byli zraněni, z toho 2 těžce.

Když došlo ke druhému útoku – a policie na něj reagovala střelbou – zemědělci se přeskupili a plánovali další útok. Osadníky však do té doby dokonale rozprášili, takže se vydali do sousední černošského čtvrti Tshing a v 04:30 zde náhodně napadali domy.

Situace v Goedgevondenu se uklidnila po příjezdu ministra spravedlnosti Vloka a zástupce vůdce CP Ferdi Hartzenberga. Do pozdního odpoledne 11. května 1991 se většina zemědělců rozešla.

Zemědělci byli rozzuřeni a ohromeni tím, že na ně policie střílela a přísahali čekajícím novinářům, že „příště" budou střelbu opětovat. Málokdo si uvědomoval, jak jsou tato slova pravdivá.

Prezident F. W. de Klerk brzy poté oznámil, že ve Ventersdorpu plánuje na 9. srpen 1991 veřejný mítink. Po celé zemi ihned vzplanuly spekulace, že se bude opakovat bitva o Pietersburg z roku 1986 – ale jen málokdo si uvědomoval, že dění v Goedgevondenu změnilo situaci – k horšímu.

První potíže nastaly, když městská rada Ventersdorpu (ovládaná CP) de Klerka oficiálně požádala, aby mítink odvolal, protože „ve Ventersdorpu není vítán". Městská rada rovněž odmítla povolit Národní straně konání mítinku v městské hale a přinutila ji tak použít místo ní armádní halu.

Terre'Blanche pak oznámil, že bude mít ve Ventersdorpu tentýž večer také veřejný mítink a že AWB půjde na mítink NP předat de Klerkovi petici. Zástupce vůdce CP Hartzenberg poté oznámil, že i on bude mít veřejný mítink a zamluvil si městskou halu ještě než byla odepřena NP.

Policie cítila hrozící konfrontaci a oznámila, že bude na místě „v dostatečném počtu, aby zabránila problémům". Co tím myslela se ukázalo později – na ostrahu de Klerkovy haly bylo použito šest balíků ostnatého drátu a nasazeny asi 2 000 policistů (jedna jednotka do každého směru) a kolem haly byly na strategické pozice rozmístěny obrněné transportéry, původně určené k potlačování výtržností.

Policie obepíná mítink F. W. de Klerka ve Ventersdorpu 3 metry vysokým ostnatým drátem.

Na cestě: Rozjařená skupina příznivců AWB zastavuje u policejní uzávěry na cestě do Ventersdorpu.

Zašpičatělá ochrana ruky, zadržená u jednoho člena AWB na policejních uzávěrách před Ventersdorpem.

Zhruba 7 kilometrů za městem byla připravena v pohotovosti celá flotila armádních obrněných vozidel, zvaných Ratels (medojedy), vyzbrojené 12,7 mm rychlopalnými kanóny. Na všech silnicích vedoucích do města byly postaveny zátarasy, ale ty se ukázaly jako celkem neúčinné. Celé odpoledne 9. srpna 1991 byly silnice zaplněny auty ze všech částí země – včetně skupin zemědělců z Namibie, rozzlobených na jihoafrickou vládu, že předala vládu nad touto zemí SWAPO.

Policie vozidla zastavovala, ale nezabavovala žádné zbraně, což později vyvolalo velkou kritiku. (Jediné zbraně, které policie zabavila, byly nějaké zašpičatělé ochrany ruky.)

V samotném městě byl značný kontrast mezi kancelářemi NP a AWB. Před kanceláří NP byly pytle s pískem a velké množství policistů, zastavujících každého, kdo neměl ke vstupu do kanceláře oprávnění.

Kancelář AWB, s jeho železnou orlicí přede dveřmi, byla otevřená a u vstupu nebyl nikdo prohledáván. Muži v uniformách Wenkommando přicházeli a odcházeli jak chtěli a atmosféra zde byla mnohem uvolněnější. AWB v jedné z místností udělalo vlastní ošetřovnu s kvalifikovanými doktory a zdravotními sestrami (samozřejmě příznivci AWB).

Podle policejních odhadů se ve městě nakonec shromáždilo 8 až 10 000 lidí (počet obyvatel byl 2 500). Veřejný mítink pořádaný Hartzenbergem se obešel bez incidentů, maximálně na něj publikum pokřikovalo. Tento relativně malý mítink skončil se setměním. Na ulicích ve skutečnosti panovala poměrně veselá nálada. Na mnoha místech venku se grilovalo maso a všichni čekali, co se stane.

V hale NP bylo ovzduší plné napětí. Pro většinu lidí byl neobvyklý zážitek muset se nechat prohledat, předložit pozvánku, projít detektorem kovů a vidět mohutná bezpečnostní opatření, jen aby se mohli zúčastnit veřejného mítinku. Pokus dav rozezpívat bídně selhal.

Jak se ukázalo později, de Klerk měl v plánu přiletět do haly vrtulníkem, ale policie prohlásila, že existuje možnost (i když její informace byly extrémně mlhavé), že se ho někdo chystá sestřelit řízenou střelou. De Klerk nakonec přistál poblíž a zbytek cesty dojel s půlhodinovým zpožděním autem.

Když přijel k hale, policejní důstojník ho informoval, že by na mítinku neměl vystoupit, protože pravděpodobnost násilí je velká. Ten toto doporučení odmítl.

Venku začínalo být horko. Terre'Blanche davu oznámil, že půjde k hale NP a pokusí se dostat na mítink a předat de Klerkovi petici. Pak se před hotelem Ventersdorp shromáždily asi

2 000 lidí z AWB, kde na ně čekal kontingent policistů a psů, kteří tam byli rozmístěni, aby davu zabránili přesunout se směrem k hale.

Policejní linie před hotelem Ventersdorp, mající zabránit ozbrojenému davu AWB pochodovat na mítink AWB.

Když dav vyrazil, napětí viditelně vzrostlo. V davu se jako provizorní zbraně objevily tyče a baseballové pálky, zatímco ti nejvyzbrojenější měli gumové obušky a střelné zbraně. Někteří muži si dokonce přivedli vlastní psy, se kterými se posmívali policejním psovodům stojícím podél ulice.

Muži z AWB začali vykřikovat urážky na de Klerka a pak jeden policista najednou stříkl slzný plyn do tváře muže stojícího v přední části davu AWB.

Demonstranti se v té době už rozdělili na dvě skupiny a blížili se k hale NP ze dvou směrů. Jednu skupinu vedl Terre’Blanche a druhou Rudolph. Oba davy AWB početně narůstaly. Policejní kordon pod nečekaným útokem zpočátku zaváhal a začal se ohánět obušky, ale brzo se přeskupil a odolával.

Policejní kordon a dav AWB se střetávají. Policie vystřeluje slzný plyn a mezi ní a AWB propuká bitka. AWB používá na policejní psy a policisty bez plynových masek sprej proti hmyzu a když inženýr sympatizující s AWB vypíná pouliční osvětlení, zazní výstřely.

Mezi policií a davem AWB vypukl boj muže proti muži, přičemž policie stříkala na muže z AWB slzný plyn (někteří z nich měli plynové masky a jiní měli na tváři na ochranu před plynem mokré šátky.) Muži z AWB pak vytasili svůj vlastní, daleko horší slzný plyn – sprej proti hmyzu, který začali stříkat na policejní psy i policisty.

Vlevo nahoře: Černošské taxi, které srazilo dva lidi, je napadeno rozzuřeným davem AWB.
Vpravo nahoře: Muž z AWB zabitý během následné policejní střelby.

Když se účastníci pochodu přiblížili k hale, došlo v rychlém sledu k řadě událostí. Jeden taxík, řízený černochem (černoši v Jižní Africe nejčastěji používali jako taxík minibusy), se najednou objevil jako duch a divoce se řítil ulicí směrem k davu. Dav pak začal autem houpat a řidič se snažil ho otočit a odjet.

Někdo z davu mu rozbil okno a řidiči se pak podařilo dojet k jedné blízké policejní jednotce. Někdo z AWB pak na taxi vystřelil a ostatní jeho příklad následovali. Taxi zrychlilo a narazilo do policejního auta.

Najednou zhasla všechna pouliční světla. (Později se tvrdilo, že městský inženýr úmyslně přerušil vedení, aby sabotoval mítink NP. Samozřejmě si nebyl vědom, co se děje v ulicích.)

Terre'Blanche zasahuje a žádá o zastavení policejní palby.

Když zazněly výstřely, policejní brigádník velící operaci, Adrian de la Rosa, svým mužům také nařídil střílet ostrými. Město spočívalo v temnotě a obě strany na sebe začaly střílet. Zároveň se z ničeho nic objevil krytý pick up (řízený černochy) a snažil se davem projet, ale podařilo se mu jen srazit několik bělochů a nakonec narazil do elektrické rozvodny.

Muži z AWB, rozzuření tím, že srazil řadu bělochů (ve skutečnosti dva ze zabitých bělochů té noci zemřeli na následky zranění způsobených tímto vozidlem), začali střílet i na pick up. Během toho se na hlavní třídě objevilo další taxi a autobus, které představovaly další terče pro rozzuřené muže z AWB. Druhý taxík se prohnal ulicí a prorazil vrata kostela.

Celou dobu se v tomto malém městečku ozývaly zvuky střelby, která proměnila obvykle klidné ulice doslova ve válečnou zónu.

Terre'Blanche se sám nacházel v silné křížové palbě u hotelu Ventersdorp. Mezi ostnatými dráty žádal policii o zastavení palby a zároveň totéž nařídil i mužům z AWB. Tato žádost zafungovala jen na malou chvíli, než se nahoře objevil policejní vrtulník a někteří muži z AWB na něj začali střílet z loveckých pušek. Vrtulník odletěl bez poškození.

Příznivec AWB používá na vrcholu bitvy ve Ventersdorpu místo plynové masky vlajku AWB.

Pak se nad městem rozhostilo hrozivé ticho. Když opět naskočilo pouliční osvětlení, na zemi leželi 3 mrtví běloši a další 43 byli zraněni. Bylo zraněno i 15 černochů (kteří byli v taxících a pickupu). Dva mrtví běloši byli přejeti pickupem a třetí měl hrudník plný policejních broků. Do nemocnice bylo dopraveno nejméně 7 policistů se střelnými zraněními.

V hale, kde mluvil de Klerk, byly slyšet tupé rány a nesl se v ní zápach slzného plynu. Světla a ozvučovací systém v hale měly vlastní napájení (dodané speciálně pro případ výpadku proudu) a mítink tak nebyl přerušením dodávky elektřiny narušen. Obecenstvem se začaly šířit zvěsti, že venku vypukl boj, ale stejně ho zasáhl šok, když moderátor Barend du Plessis publikum požádal, aby povstalo „na počest mrtvým“.

Policejní důstojník de Klerka upozornil, že by pro něj nebylo bezpečné opustit oblast obyčejným autem a byl odvezen obrněným policejním vozidlem, na které pravičáci nastříkali srp a kladivo, propojené s logem NP.

Takto bylo počmáráno mnoho policejních aut a když se stalo známým, že policie zabila jednoho muže z AWB, rozzuření pravičáci vytloukli u ostatních policejních aut okna a propíchali jim pneumaticky speciálně vyrobenými bodci z ohnutých a navařených hřebíků. Jedna skupina AWB šla do centra, kde parkovala černošská taxi a napadla je.

Terre’Blanche šel na místní policejní stanici, kde bylo zadržováno nejméně 6 mužů z AWB (včetně Rudolpha). Po jednání byli propuštěni s podmínkou, že se v pondělí dostaví k soudu a

že Terre'Blanche zabrání svým lidem v dalších útocích na policejní vozidla. To se stalo a bitva ve Ventersdorpu ve 22:30 skončila.

Celá tato událost byla zakončena výbuchem podomácku vyrobené bomby v neděli večer pod autem předsedy NP v Klerksdorpu, které tím bylo značně poškozeno.

21. srpna byla napadena kancelář Národní strany ve Vereenigingu (v jižním Transvaalu). Oknem do ní byl vhozen kouřový granát a zasáhl obraz de Klerka. O dva dny později za to byli zatčeni tři muži z AWB ve věku 32, 26 a 16 let a vyšetřování je spojilo s dřívějším neobjasněným útokem kouřovým granátem na dům předního místního podporovatele NP. Policie při jejich zatčení zabavila také 25 kg výbušnin.

26. října 1993 byli Terre'Blanche, Piet Rudolph a 9 dalších obviněných z veřejného násilí při bitvě ve Ventersdorpu také obžalováno. Terre'Blanche dostal druhý den pokutu 10 000 randů nebo 1 000 dnů vězení plus trest na 18 měsíců s podmínečným odkladem na 5 let. Rudolph dostal pokutu 3 000 randů nebo 300 dní, kdežto jeden muž z AWB, jehož zbraň byla forenzně spojena s kulkami nalezenými na místě bitvy, byl odsouzen k pěti letům vězení. Všech zbývajících 8 obžalovaných dostalo za svůj podíl v bitvě pokutu.

Všichni pozorovatelé se shodli, že Terre'Blanche a Rudolph měli štěstí, že unikli vězení.

18. Poslanec, který pokládal bomby, a cesta k referendu v roce 1992

Vláda začátkem června 1991 oznámila záměr ubytovat velké množství navrátivších se exulantů z ANC a jejich rodin v nepoužívané škole v centru Pretorie.

Škola Hillview se brzo stala ústředním tématem pretorijských pravičáků. Mnoho místních vůdců vyjadřovalo odpor vůči tomuto plánu a tvrdili, že existuje mnoho vhodnějších míst než nepoužívaná škola uprostřed místa s dodnes největší koncentrací Afrikánců v zemi. Vláda si však za svým plánem stála a začala školu renovovat.

14. července 1991 pak prakticky zničil levé křídlo školy obrovský výbuch. Způsobila ho 25kilogramová bomba, umístěná v patře nad vstupní chodbou. Podle komentářů pretorijských novin na druhý den to byl „čin oznámený předem, vykonaný na něčí pokyn a poté veřejně oslavovaný".

AWB mělo 12. října 1991 ve Vereenigingu svůj první všeobecný sjezd (Landsberaad). Na shromáždění byl přítomen jako oficiálně pozvaný host poslanec za Konzervativní stranu, Koos Botha. Ve struktuře AWB došlo k několika administrativním změnám, z nichž nejdůležitější bylo přejmenování pozice vůdce AWB na „prezidenta". Poté, co ho nominoval Piet Rudolph, byl prezidentem jednohlasně zvolen Terre'Blanche.

Sjezd byl zakončen slavnostním pochodem asi 800 příslušníků Wenkommando ulicemi města.

Prosinec 1991 a leden 1992 byly poznamenány novou vlnou pravicových bombových útoků. K prvnímu došlo 16. prosince 1991 v multirasové křesťanské škole v Klerksdorpu v západním Transvaalu. Na různých místech školy byly rozmístěny 3 bomby a explodovaly současně v 1 hodinu v noci. Škoda dosáhla asi 1,2 miliony randů.

K druhému útoku došlo téže noci a způsobil škodu za 10 000 randů na železniční rozvodně elektřiny u Bloemhofu v západním Transvaalu. Tato rozvodna dodávala elektřinu lokální trati, ale nedošlo k žádným významnějším výpadkům.

Tentýž den byla objevena falešná bomba v nákupním středisku Sandton v severním Johannesburgu. Tuto „bombu" tam zřejmě dal někdo, kdo protestoval proti otevření kin veřejnosti na Den slibu, protože po anonymním telefonátu do kina Sandton City musely být jeho prostory vyklizeny.

Třetí bomba zničila 19. prosince 1991 kancelář militantní černošské odborové organizace, podporující ANC, Svazu jihoafrických železničních a přístavištních dělníků. Kancelář na Brown Street v Pretorii byla výbuchem v 1 hodinu v noci srovnána se zemí.

Ke čtvrtému útoku došlo 20. prosince 1991 ve východotransvaalském městě Sabie. Bomba vybuchla ve 22:15 v budově trestního soudu a způsobila rozsáhlé škody.

K útoku číslo pět došlo na multirasové technické univerzitě v Lichtenburgu v západním Transvaalu. Ve 2 hodiny v noci tam 21. prosince 1991 explodovaly tři bomby a zničily velkou část školy.

Výbuch tentýž den zničil malou pivnici v západotransvaalském městě Koster, navštěvovanou černochy.

Dalším cílem byla anglická střední multirasová škola Lowveld High School ve východotransvaalském městě Nelspruit. 1. ledna 1992 v 1 hodinu v noci touto školou otřáslo 6 výbuchů. Škoda byla odhadnuta na 2 miliony randů.

2. ledna 1992 byly zničeny dvěma mohutnými výbuchy pošty ve Verwoerdburgu (kousek od Pretorie, dnes přejmenovaný na Centurion) a západorandském Krugersdorpu, asi 60 kilometrů od Pretorie. Tyto útoky byly doposud nejmohutnější a získaly si celosvětovou mediální pozornost. Odhadované škody se vyšplhaly do milionů.

Bojový úder AWB. Pošta ve Verwoerdburgu (nyní přejmenovaném na Centurion), jižně od Pretorie a pod ní pošta v Krugersdorpu, západně od Johannesburgu, zničené bombovými útoky během jedné noci v lednu 1992.

Pozdě odpoledne 2. ledna 1992 pak otřásly dva výbuchy výcvikovým policejním střediskem ve vzdálené severotransvaalské oblasti Vaalwater. Zde policie získala první vodítko – byl spatřen běloch utíkající z místa těsně před výbuchem.

3. ledna 1992 byl napaden žhářským útokem finanční úřad v Boksburgu. Než požár stihl napáchat větší škody, byl uhašen a k zodpovědnosti se přihlásili „Bílí vlci“.

K zodpovědnosti za výbuchy se pak přihlásila skupina, nazývající se Afrikaner Volkstaatbeweging (AVB – státní hnutí afrikánského národa) a jako důkaz uvedla typ použitých výbušnin a jejich množství. AVB ve svém prohlášení oznámilo, že chce ustavit hranice afrikánské domoviny a že je k dosažení tohoto cíle připraveno buď bojovat nebo jednat.

Ve středu 8. ledna 1992 došlo v souvislosti s těmito výbuchy k prvnímu zatčení. Po explozích ve výcvikovém policejním středisku byl zatčen známý pravičák Gawie Volschenk (z východního Transvaalu) a spolu s ním i další dva muži. Volschenk byl původně členem Wenkommando AWB, ale pak se s několika dalšímu muži odtrhl a vytvořil vlastní nezávislé „Búrské komando“.

Ráno 11. ledna 1992 poškodil výbuch komerční výbušniny vodní potrubí vedoucí do zlatého dolu Vaal Reefs u Orkney v západním Transvaalu a způsobil významné narušení produkce dolu.

15. ledna 1992 policie v souvislosti s vlnou výbuchů zatkla další 4 muže – jedním z nich byl Andries Kriel, vůdce pretorijského Wenkommando AWB. Kriel byl obviněn z výbuchů v kanceláři černošské odborové organizace a na obou poštách. Policie ho spojila rovněž s výbuchem ve škole Hillview v Pretorii.

Koos Botha, bomby pokládající člen parlamentu.

Kriel v roce 1995 detailně popsal bombový útok ve škole Hillview takto: Vyprávěl, jak se poprvé setkal s Koosem Bothou při (neúspěšném) pokusu dosáhnout jednoty mezi pravicovými odbory založenými CP. Botha byl oficiální zástupce CP na jednání a oba se od toho dne stali dobrými přáteli.

Když bylo vydáno prohlášení, že budova školy Hillview bude dána exulantům z ANC, Kriel si podle svých slov uvědomil, že CP nedokáže tento proces zastavit. Z rukou ANC to může dostat jen násilí, jak řekl.

Na základě těchto skutečností se Kriel a Koos Botha rozhodli, že Hillview musí vyletět do vzduchu. Koos byl v CP považován za levicově orientovaného a nikdo by ho nepodezíral ze spojení s teroristickými činy. Navíc za sebou neměl žádné násilné činy. (Botha byl v CP členem frakce „Volkstaat“, mnohými neprávem považované za „lehce“ pravicovou politickou alternativu).

Kril řekl, že do plánu byl zapojen i Flip Buys, organizační tajemník Unie důlních pracovníků, a nepřímo také Peet Ungerer, generální tajemník Unie. „Jednoho dne mi Flip Buys zavolal a požádal mě o setkání u fontánek na Rand Afrikaans University. Zde mi řekl, že šum fontánek znemožní odposlouchávání našeho rozhovoru a že můžeme klidně mluvit,“ řekl Kriel.

„Buys řekl, že podle nařízení Peeta Ungerera musím vyhodit do vzduchu školu Hillview. Řekl, že bohužel nebude moci jít se mnou, ačkoliv by velmi rád šel.“

Kriel dále popsal, jak spolu s Bothou zkoumali terén v Hillview a jak poslední průzkum provedli ve dne před nočním útokem.

Kriel od černých dělníků zjistil, že hlídači ze školy, kde obvykle spí, na víkend odjedou a budova bude prázdná. Původní tým vypadal takto: „Kriel, Koos Botha, Johannes van den Bergh (syn známého náboženského pravicového vůdce Mossie van den Bergha) a jeden nejmenovaný radní za CP v Pretorii.

Výbušniny byly ukradeny z dolu v Carletonville a Kriel je osobně vyzvedl z domu přítele v tomto městě. Bomby byly zkonstruovány v Krielově obýváku v plastové 20litrové nádobě, zakoupené k tomuto účelu z obchodu s rybami (tato nádoba je obvykle používána k přepravě oleje na vaření).

Jakmile byla bomba sestavena, Kriel se nad ní pomodlil a řekl, že vede boj ve jménu Boha. (Stejně jako mnoho jiných násilnických pravičáků v Jižní Africe byl stoupencem Izraelské vize.)

Když se tým sešel před akcí, van den Bergh odešel kvůli přílišné nervozitě. Radní za CP pak také odešel, ale ten měl seriózní důvod. Bombu šli nakonec umístit Kriel, Botha a dva muži, které Kriel neznal.

Povšiml si, že Botha výbušninám nerozumí a ve skutečnosti z nich má strach. Byl přesvědčen, že bomba exploduje už ve voze a když Kriel (v žertu) dělal, jako že zapálil roznětku, Botha mu sprostě nadával. Kriel řekl, že po této ukázce Bothovy nervozity se rozhodl tohoto poslance za Wonderboom do žádných dalších sabotážních akcí nevzít.

V den akce těsně po 2. hodině v noci zastavili vůz u díry v plotě. Jeden z neidentifikovaných mužů čekal ve voze s otevřenou kapotou a předstíral, že má poruchu, zatímco ostatní vešli na pozemek a druhý neidentifikovaný muž nesl 25 kilogramů těžkou bombu.

Tu umístili do prvního poschodí a když Kriel zapálil roznětku, vydala prskavý zvuk, což už bylo na Bothu moc a utíkal dolů s takovým hlukem, že Kriel napsal, že byl zázrak, že je nikdo neslyšel.

Muži se zase bez problémů vrátili k autu a když za čtyři a půl minuty (na tento čas byla roznětka nastavena) bomba explodovala, Kriel už byl ve Wonderboom South na cestě domů.

Kriel viděl, že po této akci má z původního týmu chuť účastnit se i dalších akcí jen Koos Botha. Ten však řekl, že bude dělat cokoliv jiného, jen ne doprovázet Kriela na dalších misích.

Kriel se pak začal poohlížet po dalších potenciálních pomocnících a rozhodl se pro dalšího člena AWB, jakéhosi Pieta Judeela, který byl představitelem Unie důlních pracovníků v

(později zavřeném) dole Crocodile River v Brits. Když se na něj obrátil, Judeel okamžitě projevil zájem mu pomoci s jeho „bojem“. Judeel později získal do buňky Andre Odendaala a Dirka Hattingha.

„Filip Buys, který měl na starost obtížnou práci telefonovat (politické) požadavky do médií, za mnou opět osobně přišel a požádal mě o zničení Cosatu House v Pretorii,“ řekl Kriel.

Výbušninu použitou v Cosatu House údajně dodal další úředník z ředitelství UDP, Krappies Cronje, kommandant ozbrojeného křídla AWB. Ten dal výbušninu Koosi Bothovi a Botha ji předal Krielovi.

Ten v prosinci 1991 sestavil bombu podobnou té v Hillview, jen s menším množstvím výbušniny. Na tuto misi ho doprovázeli Piet Judeel, Andre Odendaal a třetí, neidentifikovaný muž.

Tým nejprve jezdil ve dvou vozech, až před útokem na poštu Wonderboom South začal používat jen jeden. Bombu naložili do zadní části pickupu a Odendaal s neidentifikovaným mužem si vedle ní lehli na břicho a Kriel s Judeelem seděli vepředu. Když se přiblížili k cíli, Kriel bouchl do zadního okénka – na znamení, že Odendaal má zapálit roznětku.

Bombu položili na předem vybrané místo v přední části budovy, kde napáchá nejvíc škod. Pickup pak v této kritické chvíli nechtěl nastartovat. Judeel a Kriel ho museli roztlačit a pak se jim podařilo odjet.

Piet Judeel a Andre byli naší věci extrémně oddaní, řekl Kriel. Jako příklad uvedl úspěšnou krádež výbušnin Judeelem a Odendaalem na Štědrý den 1991. Zatímco všichni ostatní v dole v Brits byli na večírku, tito dva se plazili čtyři patra pod zemí do skladu výbušnin. Když nakonec nazítří svůj úlovek přinesli Krielovi, byli skoro k nepoznání, jak byli pokryti blátem, potem a prachem.

Výbušniny, které ukradl Piet Judeel z dolu Crocodile v Brits, byly nejprve ukryty v garáži Krielova domu. To však bylo „nebezpečné a nepřijatelné“ a Koos Botha zajistil skladovací místo na nepoužívané toaletě na statku u elektrárny Rooiwal.

Řekl, že se tehdy s Bothou rozhodli, že „si svět musí všimnout“ jejich úsilí a „po poradě s Flipem Buysem“ se rozhodli odpálit nějaké pošty po celé zemi.

Kriel řekl, že nejprve bylo vybráno několik lidí k současnému odpálení 10 pošt večer 2. ledna 1992. „Takový čin by zaostřil pozornost na náš problém,“ řekl. Nicméně muži, kteří s účastní na misi původně souhlasili, couvli a zůstali jen on, Piet Judeel, Andre Odendaal a Dirk Hattingh. Přesto se rozhodli do akce jít a vyrobili dvě bomby – jednu pro poštu ve Verwoerdburgu a druhou v Krugersdorpu. Každá obsahovala 18 kg komerční výbušniny anfax.

Kriel řekl, že byl přítomen i pátý člověk, který vedl modlitbu za tým, než odešel, „můj dávný přítel, který za sebou už měl vězení“.

S Koosem Bothou byli domluveni, že mu ve 4 hodiny zavolá a řekne, že operace proběhla úspěšně. Botha pak měl mít na starost vydání tiskového prohlášení, v němž hnutí Afrikaner Volkstaat předloží své požadavky. Bothův telefon však byl celou noc vyvěšený. Později to vysvětlil tak, že to udělal schválně, aby se o této domluvě nedozvěděla jeho manželka.

Krátce poté byl zatčen Volschenk v souvislosti s výbuchem na policejním výcvikovém středisku Melkbos. Kriel řekl, že hned začal mít obavy, protože byl s Volschenkem v kontaktu (oba byli dříve spoluaktivisté AWB ve východním Transvaalu). Předtím spolu shromažďovali arzenál výbušnin a během setkání v Heidelbergu mezi ním, Volschenkem a Koosem Bothou mu řekl, že je zodpovědný za bombový útok na školu Hillview.

Kriel pak shromáždil své muže a řekl jim, že je čas přejít do ilegality. Jeden zemědělec v Karoo souhlasil, že jim poskytne útočiště a začali se připravovat na odchod.

Večer 14. ledna 1992 přijel domů k Pietu Judeelovi jeden člověk a řekl mu, že je chce naléhavě vidět Piet Rudolph. Nic netuše šli s tímto neznámým na jedno místo ve stepi, kde byli najednou obklopeni tajnými policisty. Pak byli mučeni – dali jim na hlavy pytle a „krutě je bili“, řekl Kriel. Hattingh během mučení několikrát ztratil vědomí.

Andre Odendaal tu noc přenocoval v Krielově domě. Dům byl časně ráno – na Krielovy 47. narozeniny – obklíčen policií a oba byli zatčeni. Volschenk zřejmě mluvil a všechno policii prozradil.

Po nějakém čase ve vazbě bez soudu Kriel vypovídal, když mu policie řekla, že pokud tak neučiní, zatkne Koose Bothu a dva starší lidi, žijící na statku u elektrárny Rooiwal. Ve výpovědi, kterou učinil před soudcem, přiznal svou účast, ale odmítl jmenovat kohokoliv jiného s tím, že by to byla zrada.

Nakonec byl obžalován a propuštěn na kauci 3 500 randů – kauci za všechny tři osobně složil Flip Buys (celkem 10 500 randů). Tyto peníze však propadly, když Kriel a jeho dva kamarádi porušili podmínka kauce. Kriel se svou manželkou odešel do Knsnya, kde několik dní zůstali ve strži v lese. Jediný člověk, který věděl, kde jsou – a který jim dodával jídlo a ostatní věci – byl „jeden člen Církve stvořitele“, řekl Kriel.

Po návštěvě u Koose Bothy v Kapském městě a návratu do Transvaalu se Kriel sám přihlásil na policii pod podmínkou, že bude opět propuštěn na kauci. To se nakonec stalo – ale nebylo to naposled, kdy bylo o Andriesu Krielovi slyšet.

Flip Buys se přidal k nové proafrikánské parlamentní straně, Svobodnému frontu, která se v dubnu 1994 zúčastnila voleb jeden člověk, jeden hlas. V dubnu 1995 byl jmenován

generálním tajemníkem této strany, vedené bývalým vrchním velitelem armády, generálem Constandem Viljoenem.

15. ledna 1992 otřásl zlatým dolem Vaal Reefs v Orkney další výbuch. Tentokrát se cílem stala napájecí vzduchová jednotka, ale provoz dolu nebyl vážně narušen, protože okamžitě naskočil záložní podpůrný systém.

16. ledna 1992 policie zatkla 39letého velitele AWB, Pieta Nela, po nezdařeném pokusu o odpálení bomby v církevní škole v Nelspruitu. Výbušniny pro tuto bombu získali Nel a další dva členové AWB z důlní šachty v Breytenu ve východním Transvaalu. Tito muži tam ukradli 25 kg anfaxu a 140 elektrických roznětek. Nejprve si vybrali kancelář nelspruitského městského úřadu, ale plán padl poté, co prozkoumali jeho prostory a zjistili, že tam je příliš mnoho světel.

Místo něj si vybrali církevní školu Calvenie Assembly, protože je multirasová, a výbušniny dali kvůli způsobení maximálních škod do rohu místnosti. Po nastavení roznětky místo opustili a čekali, až bomba za hodinu vybuchne. Bomba však selhala. Nel pak ztratil nervy, zavolal na policii a řekl jim, kdo je, že je ve škole bomba a že ji tam sám umístil.

Policii pak prozradil jména svých dvou kompliců, kteří byli také okamžitě zatčeni. Po deseti dnech ve vazbě byli propuštěni na kauci a u soudu dostali 12letou podmínku.

19. ledna 1992 přerušil dodávky elektrické energie do černošské čtvrti Khutsong v Carletonville v jihozápadním Transvaalu obrovský výbuch, který zničil jedinou trakční napájecí stanici v této oblasti.

Další tři muže – všechny bývalé členy AWB –zatkla policie 15. ledna 1992, takže se počet zatčených zvýšil na jedenáct. Netrvalo dlouho a většina zatčených stanula před soudem a byla propuštěna na kauce ve výši od 100 do 3 500 randů. Kriel ihned po propuštění vydal tiskové prohlášení, že reprezentuje AVB a že dozrál čas, aby se frakce Volkstaat účastnila jednání.

V dubnu 1992 se situace začala vyvíjet překvapivě a Koos Botha, poslanec za Wonderboom a dlouholetý člen AWB, byl zatčen a obviněn ze spoluúčasti na několika explozích spolu s Andries Krielem. Botha přiznal, že v roce 1991 osobně pomáhal umístit bombu do školy Hillview.

Botha, který byl právě vyhnán z Konzervativní strany za otevřenou podporu „Volkstaat“ politiky jako oficiální politiky CP, později přiznal, že je vůdcem AVB. Ačkoliv byl obviněn, nikdy nebyl vězněn a požádal o amnestii, kterou v roce 1998 obdržel.

Doplňovací volby v Potchefstroomu 19. února 1992 znamenaly skutečný zlom v bělošské jihoafrické politice – a ve prospěch pravice.

Konzervativní strana dosáhla úžasného vítězství a zvrátila předchozí většinu 1 500 pro Národní stranu ve většinu 2 140 pro Konzervativní stranu.

Národní strana, těžce šokovaná rozsahem tohoto zvratu – v bělošské jihoafrické politice prakticky bezprecedentním – na 17. březen 1992 bleskově vyhlásila referendum, v němž se bílých voličů ptala, zda vládní proces vyjednávání podporují nebo odmítají.

Ačkoliv se CP referenda účastnila, zpočátku byla obezřetná. Pro neúčast v referendu byly vznášeny silné argumenty, hlavně vzhledem ke skutečnosti, že vláda mohla nasměrovat státní vysílací společnosti ve prospěch jeho podpory, ale po bouřlivé schůzi stranického vedení, která málem skončila rozštěpením strany, se nakonec rozhodla referenda zúčastnit.

CP však rozhodnutí zúčastnit se referenda trvalo tři dny a Terre'Blanche si její váhání vysvětlil tak, že se pravice referenda účastnit nebude.

Terre'Blanche na setkání Press klubu v Pretorii před konečným rozhodnutím CP avizoval, že pravice bude hlasování bojkotovat a řekl novinářům, že dal Wenkommandům pokyn fyzicky rozbíjeli hlasovací kabinky, aby tak zároveň zabránili voličům hlasovat ano.

Jak si lze představit, toto oznámení vyvolalo po celé zemi značný poprask, ale když bylo několik hodin poté vydáno prohlášení, že se CP referenda zúčastní, musel ho vzít zpět.

Celé jihoafrické pravicové politické spektrum se vůbec poprvé sjednotilo do jedné fronty v boji v referendu – samozřejmě voliče žádali, aby hlasovali ne. Terre'Blanche, Treurnicht a vůdce HNP Jaap Marais poprvé vystoupili na společné tiskové konferenci v Pretorii a vysvětlili svůj plán vytvořit proti Národní straně jednotnou frontu.

Tato formální aliance byla vodou na mlýn volebním propagandistům prosazujícím hlas ano, kteří se soustředili na ten nejextrémnější obrázek AWB a snažili se spojit celou kampaň za volbu „ne“ s nacismem. Ve všech velkých novinách se objevovaly celostránkové reklamy nazývající AWB nacisty a zdůrazňující, že hlasovat „ne“ znamená hlasovat pro AWB. Tato propaganda dozajista hrála hlavní roli v přesvědčení mnoha anglicky mluvících voličů, aby volili „ano“ a byla jedním z faktorů, které přispěly k drtivému vítězství „ano“ v referendu.

AWB během referenda nebylo jen prvkem v propagandě NP, ale rovněž se na volební kampani aktivně podílelo. Terre'Blanche mluvil na mítincích po celé zemi, samostatně i společně s vůdci CP a HNP. Nejvýznamnější bylo masové setkání na Church Square v Pretorii 7. března 1992. Na toto shromáždění, kde promluvili Treurnicht, Terre'Blanche a Marais, přišlo kolem 5 000 lidí.

Policisté utíkají z cesty skupině jezdců na koních, Pretorie, březen 1992. Na tomto mítinku došlo ke slavnému podklouznutí koně Terre'Blanche, po kterém vůdce AWB skončil na zemi. Tento incident byl později předmětem mnoha vtipů a nepravdivých tvrzení, že byl tehdy opilý – nebyl.

Na tomto shromáždění spadl Terre'Blanche z koně, když jeho kůň uklouzl na kočičích hlavách na Church Square, což volebnímu táboru „yes" poskytlo příležitost ke vtipům. Shromáždění skončilo slavnostní přehlídkou několika set příslušníků Wenkommando a mělo v sobě i jistý dramatický náboj, když koňské komando AWB včetně Terre'Blanche projelo skrz policejní kordon poté, co nedostalo povolení projet jistou ulicí v centru města. Jeden policista při tom byl lehce zraněn.

Kampaň v referendu poznamenalo několik pravicových bombových útoků vůči levicovým cílům. Nejprve byla 8. března 1992 napadena televizní a rozhlasová vysílací věž ve východokapském městě Port Elizabeth. Ačkoliv byl poškozen koš věže (výbuchem dvou bomb), k přerušení vysílání nedošlo.

V pátek 13. března 1992 zničil mohutný výbuch autobus, používaný ve východotransvaalském městě Cullinan jako kancelář NP. Policie řekla, že výbušnina byla umístěna v pravém zadním kole asi ve 3 hodiny ráno a exploze autobus úplně zničila spolu se záznamy NP z této oblasti.

Tentýž den bomba zničila kancelář NP Nylstroomu (v severozápadním Transvaalu). Původně měl ono místo příští den navštívit de Klerk, ale návštěva kanceláře byla z pochopitelných důvodů zrušena.

16. března 1992 otřásly dva výbuchy soukromými sídly ředitelů dvou multirasových škol ve východotransvaalském Nelspruitu (místě předchozího bombového útoku). Byl při tom zabit černý zahradník a oba domy byly těžce poškozeny.

Terre'Blanche si v kampani kolem referenda připravil další šok – několik dní před volebním dnem promluvil na společné tiskové konferenci s transvaalským vůdcem Butheleziho Inkatha Freedom Party, Musou Myenim. Terre'Blanche oznámil, že AWB a Inkatha uzavřely „pakt o neútočení“ a bílí voliči nyní mohou hlasovat „ne“ beze strachu z „vypuknutí rasové války“.

Opuštěně vypadající stůl „hlasujte ne“ v hlasovací místnosti. Pro „ano“ hlasovalo 68 % voličů – přesně stejný počet jako v referendu roku 1983.

Tato smlouva však měla jepičí život, protože ji Buthelezi příští den odmítl s tím, že byla uzavřena bez jeho vědomí a souhlasu. Myeni pak vydal prohlášení, že s Terre'Blanchem nic nepodepsal, pouze souhlasil s návrhem smlouvy před schválením exekutivou IFP. Celá epizoda vyšuměla a Buthelezi urychleně ukončil dlouhodobé mlčení ohledně referenda vyslovením se pro hlasování „ano“.

(A byl to tento neúspěšný pakt s IFP, který přesvědčil Pieta Rudolpha opět opustit AWB. Krátce po referendu rezignoval na post, který mu byl v organizaci dán po propuštění z vězení a veřejně zaútočil na Terre'Blanche, když prohlásil, že není schopen dělat racionální rozhodnutí a velmi poškozuje pravici i AWB.)

Navzdory společnému úsilí pravice v referendu pohodlně zvítězilo hlasování pro „ano“. Mělo to několik příčin (málo času na volební kampaň, což znevýhodnilo hlavně CP, podpora pro volbu „ano“ v televizi a tištěných médiích, finanční částky utracené oběma tábory – tábor „ne“ asi 1 milion randů oproti táboru „ano“ s asi 23 miliony randy – a výhrůžky zahraničních vlád, že kdyby zvítězil hlas „ne“, obnovily by sankce). Proto plných 68 % bělošských voličů proces vládních reforem schválilo a pouze 32 % bylo proti.

19. Smrt Chrise Haniho

Trvalo skoro rok, než pravice překonala obrovský fyzický i psychický šok z porážky v referendu v březnu 1992 a doba relativní nečinnosti trvala do voleb rok poté.

Nicméně jedna dramatická událost, ke které došlo na velikonoční sobotu 1993, celou pravici opět vyburcovala k aktivitě a opět ji umístila na vrchol politické agendy. Touto událostí byla vražda Chrise Haniho, generálního tajemníka Jihoafrické komunistické strany a bývalého velitele ozbrojeného křídla ANC v jeho domě 10. dubna 1993.

Hani, který byl rozhodně nejpopulárnějším černošským politikem v Jihoafrické republice hned po prezidentu ANC, Nelsonu Mandelovi, byl v 10:20 zastřelen na příjezdové cestě ke svému domu v ulici Hakea v Dawn Park v Boksburgu.

Chris Hani, bývalý velitel ozbrojeného křídla ANC, které vedlo guerillovou válku proti bělošské Jihoafrické republice, ležící mrtvý na příjezdové cestě poté, co ho zastřelil člen AWB.

Hani se právě vracel ze stánku, kde si byl koupit noviny, a když vystoupil z auta, zastavil za ním červený Ford Laser řízený bělochem. Ten na něj zavolal jménem „pane Hani!“ – a když se otočil – běloch vystoupil z auta, vytáhl pistoli ráže 9 mm a střelil ho. Vrah k němu pak

přišel a zblízka ho třikrát střelil do hlavy. Pak klidně nastoupil do vozu, otočil ho a spěchal směrem k centru Boksburgu.

Jedna sousedka (Hani žil v rasově smíšené čtvrti), afrikánská žena Retha Harmseová, vyjela z příjezdové cesty svého domu právě ve chvíli, kdy padly výstřely a poznamenala si značku vrahova vozu tak, jak si jí zapamatovala. Pak běžela do domu, zavolala policii a číslo jim nadiktovala.

Ačkoliv číslo, které si zapsala (PBX 137T), nebylo číslo vrahova vozu (PBX 131T), bylo dost podobné na to, aby policii poskytlo silný záchytný bod, díky kterému vraha o 10 minut později zatkla na hlavní silnici procházející Boksburgu. Zalarmovaná hlídka spatřila dotyčné auto a zastavila ho.

Seděl v něm Janus Jacub Waluz, polský emigrant žijící v Jižní Africe. Waluz se zaregistroval jako člen AWB. Policisté v jeho autě našli také pistoli s tlumičem a čísla k nalepení (později se ukázalo, že byla připravena jako falešná poznávací značka. Policie zjistila, že Waluz přelepil poslední číslo poznávací značky číslem 7 a změnil ji tak z PBX 131T na PBX 137T.)

Waluz byl vzat do vazby, ale zpočátku popíral, že by o vraždě cokoliv věděl, stejně jako o zbrani a číslech ve svém voze. Pak se však přiznal policistovi, kterého považoval za pravičáka. Řekl mu, že ačkoliv tento čin spáchal sám, zbraň mu pomáhal opatřit další přední pravičák, Clive Derby-Lewis. Policista však pravičák nebyl a rozhovor s Waluzem okamžitě přetlumočil vyšetřovateli.

Okamžitě byly provedeny forenzní testy a bylo jednoznačně určeno, že smrtící kulky byly vypáleny ze zbraně, která u něj byla nalezena. Na rukavicích ve Waluzově voze byl také nalezen kordit, což byl důkaz, že střílel, a krev, jejíž skupina odpovídala krvi nalezené na Haniho oblečení.

Pak prohledali Waluzovo bydliště – byt v Pretorii – a mezi jeho písemnostmi byl nalezen tištěný seznam, která byla ručně očíslována podle pořadí – Hani byl uveden jako číslo 3. Na seznamu byla i jména a adresy Nelsona Mandely, Joe Slova (předsedy Jihoafrické komunistické strany), soudce Richarda Goldstonea (který vedl nezávislou vyšetřovací komisi ve věcech násilí v Jižní Africe a kterého pravičáci považovali za zaujatého ve prospěch levice) a několik liberálních novinářů z afrikánských deníků a týdeníků.

Brzo bylo zjištěno, že zbraň použitá k zastřelení Haniho – nalezená ve Waluzově autě – patřila mezi zbraně ukradené Pietem Rudolphem v roce 1990 ze zbrojnice jihoafrického letectva.

Neznámý informátor z pravicových kruhů v Kapském městě pak policii dobrovolně poskytl informaci, že jistý pravičák v Kapském městě, Keith Darrol, takovou pistoli sehnal pro předsedu zastupitelstva Konzervativní strany, Clive Derby-Lewise, a že má také tlumič hodící se na tuto zbraň.

Policie na základě této informace a Waluzovy výpovědi po šestidenním vyšetřování dokázala spojit zbraň, tlumič a seznam s Clive Derby-Lewisem, žijícím v Krugersdorpu. Derby-Lewis byl večer 17. dubna 1993 zatčen. Policie zabavila oba jeho počítače i počítač jeho manželky, Gaye Derby-Lewisové, a řadu osobních písemností a dokumentů.

Ačkoliv právník Clive Derby-Lewise varoval, aby nevypovídal, jmenoval nadrotmistru Beetgemu čtyři lidi – Arthura Kempa (autora této knihy) jako člověka, který sepsal seznam nalezený u Waluze; Faan Ventera a Lionela du Randta (dva pravičáky ze západního Randu), kteří dodali zbraň a Keitha Darrola ze západního Cape, který obstaral tlumič.

Clive Derby-Lewis Beetgemu zdůraznil, že nikdo z těchto mužů nevěděl nic o plánu na zavraždění Haniho ani kohokoliv jiného. Policie však brzo ráno 21. dubna 1993 všechny čtyři zadržela kvůli vyslechnutí a s nimi ještě další dvě osoby – Gaye Derby-Lewisovou a Edwina Clarkeho, počítačového inženýra a přítele Derby-Lewise.

Když policie oznámila, že pátrá po Darrelovi a zadržela jeho těhotnou manželku, dokud se neobjeví, se po týdnu sám přihlásil na policii.

Gaye Derby-Lewisová byla zatčena kvůli svému deníku a seznamu jmen (bez adres) v jejím počítači.

Autor této knihy policii potvrdil, že se na něj Gaye Derby-Lewisová v lednu 1993 skutečně obrátila s otázkou, zda by jí mohl pomoci s nějakými jmény a adresami. Odfaxovala mu do jeho tehdejšího zaměstnání, deníku *Citizen*, seznam 19 jmen včetně Haniho.

Autor knihy znal adresu jen 9 z nich a vypověděl, že ačkoliv se Gaye Derby-Lewisové neptal, na co ty adresy chce, na základě dřívějších rozhovorů s ní předpokládal, že je použije k pracovním účelům, protože také pracovala jako novinářka.

Autor knihy rovněž potvrdil, že mu Derby-Lewisová 12. dubna řekla, že seznam nalezený u Waluze byl ten, který jí dal. Policie po dvou dnech zadržování autora této knihy propustila s tím, aby byl připraven svědčit u soudu.

Policie si brzo uvědomila, že ani Edwin Clarke nemá s celou věcí nic společného a propustila ho po několika hodinách. Poté, co Clive Derby-Lewis na speciální návštěvě zařízené policií řekl Venterovi, aby vypovídal, Venter následně potvrdil, že mu opatřil zbraň (prostřednictvím du Randta). Také řekl, že mu zbraň dal Gene Taylor – jeden z mužů, kteří v dubnu 1990 pomáhali Pietu Rudolphovi vykrást zbrojnici vojenského letectva.

Du Randt byl propuštěn týž den, kdy byl zatčen, kdežto Venter byl propuštěn až druhý den spolu s autorem této knihy. Keith Darrol policii potvrdil, že měl tlumič pasující na zbraň od Clive Derby-Lewise, ale že mu ho vrátil poté, co mu dodal jiný tlumič jeho přítel, zbrojíř Gavin Smith z Kapského města. Darrol byl propuštěn spolu s výše jmenovanými lidmi a bylo mu nařízeno dostavit se k soudu kvůli svědectví ohledně jeho role v případu.

Ve vazbě zůstali jen Waluz s Gaye a Clive Derby-Lewisovými a brzo byli obžalováni ze čtyř zločinů – vraždy, spiknutí ve věci vraždy, nezákonného držení střelné zbraně a nezákonného držení munice. Gaye Derby-Lewisová byla po téměř třech měsících ve vazbě propuštěna na kauci 30 000 randů a bylo jí nařízeno dostavit se k přelíčení, které bylo po prvním odročení stanoveno na 4. říjen 1993 k randskému nejvyššímu soudu. Clive Derby-Lewis ani Waluz o kauci nepožádali.

Vražda Chrise Haniho spolu se skutečností, že vrah byl člen AWB, téměř uvrhla zemi do rasové války. Začal růst prodej zbraní, protože nervózní běloši panikařili a skupovali tolik zbraní, kolik jen mohli a v den Haniho vraždy byla rozzuřenými davy vyrabována centra téměř všech větších měst.

Celonoční stráž, držená za Haniho na stadionu First National Bank v Soweto, skončila krveprolitím, když davy černošských mladíků zapalovaly sousedící domy a útočily na projíždějící auta. Při těchto výtržnostech, které si vyžádaly policejní zásah, zemřeli nejméně dva lidé. Jeden běloch, který uhořel v domě, byl člen orchestru AWB.

Hani byl pohřben na hřbitově South Park ve východním Randu, nedaleko od Bogsburgova domu. AWB v den pohřbu aktivizovalo své východorandské komando a u bělošských nemovitostí byly k vidění silně ozbrojené hlídky AWB. Policie musela držet kontingent AWB dál od truchlících, kteří ve snaze dostat se ze stadionu na pohřeb zabírali autobusy, taxíky a auta.

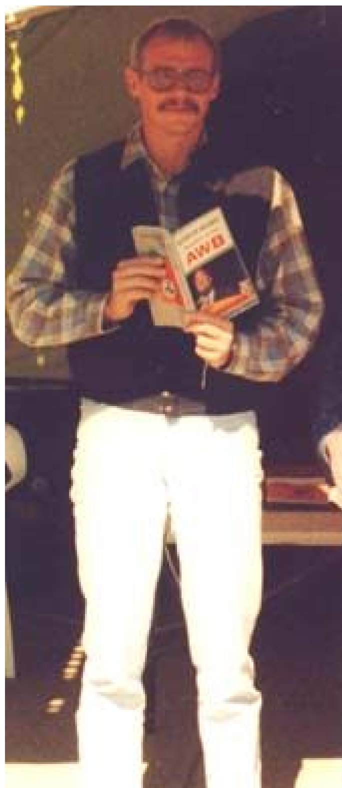
Terre'Blanche se pokusil nepokojů v zemi využít a na mítincích několikrát prohlásil, že „kdyby Hani nebyl zastřelen, pokud by tu byl válečný stav, udělal bych to sám!".

Tyto věci, zachycené na filmu z mítinku v Port Elizabeth, byly vysílány ve státní televizi a měly za následek obvinění Terre'Blanche z pobuřování.

Soud s Gaye Derby-Lewisovou byl zahájen podle plánu a ukázal se pro obžalobu jako beznadějný. Pro obvinění z vraždy a nezákonného držení zbraní nebo munice nebyl předložen ani jeden důkaz a jediný důkaz pro obvinění ze spiknutí na vraždě byl tzv. „černá listina", nalezená ve Waluzově bytě.

Autor této knihy i Gaye Derby-Lewisová však u soudu popřeli, že seznam byl sestaven jako černá listina a Walez prostřednictvím svého advokáta soudu sdělil, že tento seznam získal

náhodou v domě Derby-Lewise v místnosti pro hosty, když si v něm vzal noviny, ve kterých byl (bez jeho nebo Derby-Lewisova vědomí) tento seznam vložen.

Janus Waluz, vyfotografovaný v roce 1990 s prvním vydáním této knihy o AWB.

Gaye vypověděla, že poté, co od autora této knihy získala zmíněný seznam, ho nechala v místnosti pro hosty a zapomněla na něj až do chvíle, kdy si přečetla v novinách, že byl po vraždě nalezen ve Waluzově domě. Řekla, že ho pak začala hledat a když ho nenašla, byla znepokojená.

Vzhledem k tomu, že to byl jediný důkaz proti ní i vzhledem k práci její obhajoby ji soud zprostil obžaloby ve všech bodech a nařídil její okamžité propuštění, což vyvolalo další vlnu emocí, protože vůdci ANC požadovali její odsouzení.

(Později vyšlo najevo, že Clive Derby-Lewis ve skutečnosti vzal tento seznam z manželčiných písemností a dal ho Waluzovi – ale to vyšlo najevo až při žádosti o amnestii obou mužů v roce 1998.)

Clive Derby-Lewis a Waluz byli zproštěni obžaloby ze spiknutí kvůli nedostatku důkazů, ale byli shledáni vinnými z vraždy a nezákonného držení zbraní a střeliva. Oba muži byli v pátek 16. října 1993 odsouzeni k smrti – což ve skutečnosti znamenalo doživotní vězení, protože od roku 1990 bylo v Jižní Africe na popravy uvaleno moratorium. V roce 1995 se toto

moratorium stalo permanentním. Clive Derby-Lewis se na místě odvolal, ale apelační soud jeho odvolání zamítl.

Waluz a Derby-Lewis v roce 1996 v rámci nového zákona o amnestii, vytvořeného s novou ústavou v dubnu 1994, požádali o amnestii. Tato žádost byla nakonec projednána ve druhé polovině roku 1997 a uzavřena v roce 1998. Oba plně přiznali svou účast na vraždě. (Mimochodem je zajímavé, že během tohoto slyšení jeden důstojník Národní zpravodajské agentury – předtím Národní zpravodajské služby – vypověděl, že využili jednoho ze svých operativců na prohledání dokumentů autora této knihy.)

Žádost o amnestii byla nicméně v dubnu 1999 zamítnuta. Odvolání se proti zamítnutí amnestie nebylo vyhověno, a v roce 2005 jsou tito dva pravičáci stále drženi v pretorijské ústřední věznici.

20. Vpád do světového obchodního centra

Kromě uvržení Jižní Afriky bezmála do rasové války atentát na Haniho také aktivizoval celou pravici. Prakticky hned po jeho smrti začala aktivita pravice vzrůstat s obnovenou silou.

Politicky nejvýznamnější akcí bylo vytvoření Afrikaner Volksfront (AVF) – Afrikánské národní fronty, kterou vedli bývalí policejní a armádní generálové (včetně bývalého vrchního velitele jihoafrické armády, Constand Viljoena, a vysokého důstojníka z vojenské rozvědky, Tienie Groenewalda – bratra bývalého zástupce vůdce AWB, Jana Groenewalda).

Tato skupina dokázala sjednotit různé pravicové skupiny a ačkoliv koncem roku 1993 vedla tajná jednání s vládou a ANC, sehrála významnou roli tím, že významně napomohla pravici vrátit se po porážce v referendu na politickou mapu.

Jedním ze spolků, které se přidaly k AVF, bylo samozřejmě i AWB, kterému vzhledem k jeho stylu intelektuální přístup generálů příliš neseděl. Výborným příkladem, jak se od sebe AWB a generálové ve svém přístupu lišili, byl náraz do Světového obchodního centra 25. června 1993.

Světové obchodní centrum, těsně vedle mezinárodního letiště Jana Smutse v Kempton Park ve východním Randu, leží asi 30 kilometrů od Johannesburgu. Zde od roku 1990 probíhala jednání mezi většinou stran ve snaze dojít k nějaké politické dohodě a názvy „Kempton Park" a „Světové obchodní centrum" se staly synonymem pro tato vyjednávání.

AVF oznámilo, že před touto obrovskou budovou 25. června 1993 uspořádá protestní mítink a že vůdci AVF, včetně Terre'Blanche, předají hlavnímu jednacímu fóru petici, požadující, aby vzalo na vědomí požadavky AVF na upravení otázky afrikánského nacionalismu.

Obrázek zachycující drama vedoucí k událostem ve Světovém obchodním centru: Před budovou se formuje kordon policistů. Ve skle nade dveřmi se částečně odráží obrovský dav AWB, který stojí proti nim.

AWB přijelo v plné síle a z asi 6 000 pravičáků, kteří shromáždění navštívili, byly nejméně tři čtvrtiny příznivci AWB. AWB rovněž nasadilo komerčně dostupný obrněný vůz (obvykle používaný soukromými společnostmi pro převoz hotovosti a cenností) jménem Viper. Policie toto vozidlo viděla už na jiných shromážděních AWB a proto ji jeho přítomnost nijak výrazně neznepokojovala.

Bezpečnostní kontroly u vstupu do Světového obchodního centra byly poměrně dobré a policie nechala projít jen oficiální delegáty. Nicméně těsně před 9:00 vjel do brány za autem oficiálního delegáta vůz řízený jedním pravičákem a zastavil tak, že policie nemohla bránu zavřít. To byla šance, na kterou dav čekal a okamžitě se vrhl na pozemek SOC, směřujíc přímo k jednacímu sálu, kde již jednali oficiální delegáti.

Vůdčí osobnost CVF, generál Constand Viljoen, se bezvýsledně pokusil dav zastavit, ale ten ho naprosto ignoroval. Pak na pozemek tou dobou již opuštěnými vraty vjel obrněný Viper a předjel dav pravičáků až k přední prosklené budově, kde se dav pokoušel zadržet slabý policejní kordon.

Policie v silné početní menšině po krátké chvíli ustoupila do budovy a Viper téměř ihned prorazil skleněné dveře, čímž vytvořil velkou díru, kterou se dovnitř prohnaly stovky uniformovaných pravičáků.

AWB proniká do světového obchodního centra, 25. červen 1993. Série obrázků z videa zachycuje obrněný vůz AWB Viper prorážející dveře Světového obchodního centra, následovaný jednotkami AWB.

Velká část davu AWB řádila po budově a nakonec si našla cestu do jednacího sálu, který delegáti urychleně opustili. Policie se rozhodla nezasahovat a jen vyslala natáčecí tým, který nafilmoval maximální možný počet lidí a později je pozatýkal.

AWB obsadilo hlavní konferenční sál, kde 25. června 1993 probíhala jednání o předání vlády ANC. Dole: Nápis na zdi „Jeden národ, jedna zem“.

Muži a ženy z AWB se uvnitř budovy a jednacího sálu přehrabovali v dokumentech, aktovkách a dokonce pili nealkoholické nápoje, které našli v ledničce, zatímco delegáti se krčili v zamčených zadních místnostech a doufali, že je dav nenajde. Někteří pravičáci měli připravené spreje a nastříkali na zdi pravicová hesla. Novinář ze *Sunday* později tvrdil, že lidé z AWB v jednacím sále močili na podlahu, což byla naprostá lež.

Viper na chvíli zůstal zaparkovaný ve vstupní hale a pak byl falangou železné gardy vyprovozen ven z pozemku. Řada z nich měla kukly.

Policii se však později podařilo Viper najít a zabavit ho jako důkazní materiál v obviněních z veřejného násilí a nedovoleného vniknutí na cizí pozemek, která policie vznesla proti členům AWB, jež dokázala identifikovat.

Během těchto událostí šli Terre’Blanche, generál Constand Viljoen, generál Tienie Groenewald a vůdce Konzervativní strany Ferdi Hartzenberg předat své memorandum – což byl původní účel protestního shromáždění – vládním představitelům. Média ho však

vzhledem k mnoha dramatičtějším událostem všude kolem budovy úplně ignorovala a nikdy z něj nic nevzešlo.

Z tváří Viljoena, Groenewalda a Hartzenberga bylo také jasné, že na ně chování AWB ten den rozhodně neudělalo dojem. Později se ukázalo, že incident ze Světového obchodního centra znamenal začátek rozchodu mezi Viljoenem a jeho příznivci a AWB.

Vůdce AWB Eugene Terre'Blanche vstupuje s bodyguardy z Ystergarde do hlavního konferenčního sálu.

Terre'Blanche se po několika hodinách objevil v sále a nařídil svým lidem, aby odešli, protože splnili svůj úkol a petice byla předána. Muži z AWB pak opustili budovu, na trávníku se zformovali do řad a jednoduše odpochodovali pryč včetně vyhrávající kapely, zanechávaje za sebou těžce poškozenou budovu a mnoho vystrašených delegátů a úředníků.

Nebyl vypálen ani jeden výstřel a nikdo nebyl zraněn – až na Inda Amichanda Rajbansiho (toho Rajbansiho, který byl uprostřed 80. let obviněn, že v nechvalně známé aféře „Rajbansih dopisu" vyhrožoval smrtí Terre'Blanche), který dostal facku od maskovaného muže, když vešel do jednacího sálu právě ve chvíli, kdy ho mělo v rukách AWB.

Dopad tohoto nájezdu do Světového obchodního centra byl velký a málem způsobil rozvrat AVF. Bylo rozhodnuto požádat AWB, aby z této organizace dobrovolně odešlo. Nicméně vedení AVF si brzo uvědomilo, že akce AWB měla mezi pravicovou veřejností obrovskou podporu a svůj požadavek stáhlo.

27 lidí z AWB bylo obviněno z nedovoleného vniknutí na cizí pozemek, ale pro obžalobu se to začalo vyvíjet špatně, když bylo prvních 9 obžalovaných 5. ledna 1994 u trestního soudu Kempton Park zproštěno viny. Soudce W. H. Olivier rozhodl, že obžaloba neprokázala

nezákonné jednání ze strany obžalovaných. Řekl, že nepochybuje o tom, že tam lidé během svého vpádu skutečně porušovali zákon, ale neexistuje žádný přesvědčivý důkaz vůči konkrétním osobám. Nebylo prokázáno, že by se kdokoliv z obžalovaných účastnil rozbití skleněných dveří nebo seděl v pancéřovaném voze. Není vyloučeno, že na místo přišli až později, jak vypověděli, a získali dojem, že je centrum otevřené pro veřejnost a jen se přidali ke svým kolegům.

Jedním z ostatních obžalovaných z AWB byl šéf štábu AWB (na této pozici v roce 1993 nahradil Servaase de Wet) a generál Wenkommando Dirk Ackerman. Ten však den po incidentu v SOC zmizel a byl zatčen až 11. září 1993 spolu s dalšími třemi muži z AWB – pro spoluúčast na několika spiknutích, včetně zabití vůdce mládežnického křídla ANC, Petera Mokaby, plánu vyhodit do vzduchu jadernou elektrárnu Koeberg u Kapského města a ukrást pancéřované vozy a těžké zbraně z vojenské základny v severním Cape.

Ackerman byl také obviněn z položení bomby před johannesburským trestním soudem v den zahájení přelíčení se 17 muži z AWB, obžalovanými ze vpádu do SOC. Ve věci obžaloby z teroristických útoků složil u nejvyššího soudu Bloemfontein kauci 20 000 randů, ale policie ho hned poté opět zatkla v souvislosti s vpádem do SOC. 28. prosince v Johannesburgu opět požádal o kauci.

Ackerman v této žádosti popřel, že by se snažil policii po vpádu vyhýbat, ačkoliv přiznal, že se nezdržoval doma v Brandfortu ve Svobodném státu Oranžsko. Přiznal, že si oholil vousy, změnil brýle, přebarvil vlasy a odešel do Natalu, ale to udělal, aby ho nepoznala tajná policie, ne aby bránil vyšetření incidentu ve Světovém obchodním centru.

Vědom si toho, že po něm policie pátrá kvůli výslechu, přiznal, že odfaxoval dopis majoru Pietu van Schalkwykovi z Welkomu, ve kterém mu napsal, ať „táhne do pekel“. V dopise se dále zmínil o masakru v kostele svatého Jakuba (kde černí ozbrojenci zahájili palbu a zabili několik bělochů při bohoslužbě v Kapském městě):

„Radši hledejte káfery, kteří střílí bělochy v kostelech. Pak si možná budete zasluhovat svůj plat. Řekněte svým šéfům, ať přestanou honit Búry, protože je teď budou pěkně pálit prsty,“ napsal.

Ackerman prohlásil, že rezignoval na pozici šéfa štábu AWB (tuto pozici předal svému dávnému příteli a kolegovi generálovi AWB ze Svobodného státu Oranžsko, Alexi Cruywagenovi). Jeho argumenty však soudkyni, slečnu D. Smithovou, nepřesvědčily a návrh na kauci byl zamítnut.

Ackerman se nedal zastrašit a 10. ledna 1994 opět požádal o kauci, která mu nakonec byla přiznána s podmínkou, že složí dalších 10 000 randů (k 20 000 zaplaceným již dříve) a bude se každý den hlásit na policejní stanici Brandfort.

Všichni muži z AWB, kromě Ackermana a Cruywagena, byli nakonec zproštěni všech obvinění ohledně Světového obchodního centra, protože jim obžaloba nemohla nic dokázat. Oba generálové AWB byli podle soudu identifikováni jako posádka pancéřovaného vozidla, které prorazilo dveře a shledáni vinnými z veřejného násilí. Dostali podmíněné tresty.

21. Zuřící bouře

V několika posledních měsících roku 1993 a první čtvrtině roku 1994 spěla jednání mezi vládou a ANC ke konci. Na jejich konci byla připravena cesta finálnímu přechodu k černošské vládě v Jihoafrické republice. Tato realita vedla ke značnému zvýšení pravicových aktivit, jež vedly k většímu množství násilných incidentů, než k jakému došlo kdy před tím.

V posledním týdnu v září 1993 došlo ke dvěma bombovým útokům – jeden zničil elektrickou rozvodnu ve Vereenigingu a při dalším byl na hlídce v nákupním centru v transvaalském Cullinanu, navštěvovaném hlavně Indy, zraněn jeden policista a další zabit. Byli zatčeni tři muži z AWB.

Ve stejnou dobu byli zatčeni jiní tři pravičáci na hranici mezi JAR a Mozambikem poté, co byla v jejich vozidle objevena velká zásilka nelegálních zbraní (AK-47).

Stanovení Přechodné výkonné rady (PVR) ze 7. prosince 1993 k řízení země do prvních svobodných voleb jeden člověk – jeden hlas, doprovázela nová smršť pravicových aktivit.

Jako první se do titulků dostalo Pretoria Boere Kommando (PBK), ozbrojená jednotka Boere Vryheidsbeweging (pod vedením bývalého zástupce vůdce AWB, Jana Groenewalda). K PBK se přidalo mnoho bývalých členů AWB.

To ráno, kdy byla ustavena Přechodná výkonná rada, zahrnující členy všech stran, kteří se do té doby účastnili jednání, PBK obsadilo vojenskou pevnost postavenou búrským prezidentem Paulem Krugerem v době búrských republik k odvrácení britské invaze.

Tato pevnost, Fort Schanschop, ležící jižně od Pretorie na kopci vedle Voortrekker Monument, byla využívána jako muzeum, ale stále tam sloužili příslušníci jihoafrické armády. Kontingent PBL ji obsadil před 5. hodinou ráno 7. prosince a vyhnal z komplexu napůl spící vojáky.

Ačkoliv PBK, vedené bývalým velitelem 32. praporu (který získal slávu v konfliktu mezi Jihozápadní Afrikou a Angolou) Willemem Rattem, mělo v úmyslu okupovat pevnost až do 16. prosince, kdy bylo u Voortrekker Monument naplánováno velké shromáždění pravice, intervence generálů Afrikaner Volksfront, Constanda Viljoena a Kobuse Vissera, kteří pravičáky požádali, aby pevnost opustili ihned a vyhnuli se konfliktu, PBK přesvědčila rozhodnout se jinak.

Patová situace mezi PBK a policejními a vojenskými jednotkami kolem pevnosti pak trvala jen do příštího rána, kdy se Ratte a většina jeho mužů z pevnosti vyplížili ještě před rozedněním, skryti v prudké bouři.

Ačkoliv se obsazení pevnosti obešlo bez incidentů, bylo jasné, že pravice nehodlá přijmout založeni PVR s rukama v klíně.

11. prosince 1993 zničil výbuch komerční výbušniny vedení vysokého napětí v Boksburg South ve východním Randu. Obrovský pylon, který při výbuchu přišel o tři ze čtyř noh, se zřítil na hlavní silnici, vedoucí do tohoto města. K výbuchu došlo před půlnocí, kdy byl na silnici ještě poměrně hustý provoz. Ve 23:30 dopadly silnoproudé dráty na mikrobus taxislužby, vezoucí z večírku domů černošské osazenstvo. Vůz byl silou nárazu vržen dozadu a dva pasažéři zemřeli. Výbuch způsobil přes hodinu trvající výpadek proudu ve čtyřech okolních městech – Boksburgu, Benoni, Brakpanu a částech Germistonu.

13. prosince 1993 došlo ke zvláště odpornému teroristickému útoku v západním Randu. K incidentu došlo těsně před 5. hodinou ráno, kdy běloši ve žlutém pickupu a světlém mercedesu přinutili na křižovatce mezi Randfonteinem a Ventersdorpem vyjet ze silnice dva vozy s černošskými pasažéry. Běloši na sobě měli maskovací uniformy a černoši si mysleli, že přijeli k policejní uzávěře. To byli na hlubokém omylu. Uniformovaní běloši jim nařídili vystoupit a když se seřadili vedle aut, začali do nich střílet. Dvě oběti zemřely na místě a třetí, která během útoku přišla o ucho, v nemocnici.

Policie vypsala na jakoukoliv informaci, vedoucí k zatčení pachatelů, odměnu 200 000 randů. Kvůli maskovacím uniformám útočníků okamžitě padlo podezření na AWB, ačkoliv nikdo z přeživších žádné symboly AWB neviděl.

AWB bylo pozváno k účasti na oslavách Dne slibu, které pořádal 15. a 16. prosince Afrikaner Volksfront. Terre'Blanche 15. prosince promluvil u Voortrekker Monument k davu asi 6 000 lidí a ve svém projevu varoval, že AWB „je připraveno bojovat" a nebojí se „napravit zradu vůči Afrikanerdom". Několik dalších měsíců ukázalo, jak pravdivé to je.

Jeho projevu předcházela přehlídka Rooi Valke (Rudých sokolů), ozbrojené ženské jednotky AWB, a působivá ukázka sebeobrany a fyzické zdatnosti, demonstrovaná Železnou gardou v černých uniformách.

22. prosince 1993 ve 23:25 vybuchla bomba na západotransvaalské železniční trati u města Orkney. Způsobila vykolejení 11 nákladních vagonů a následné přerušení vlakové dopravy mezi Kapským městem, Bloemfonteinem, Pretorií a Johannesburgem. K výbuchu došlo na trase Leeudoringstad – Klerksdorp a zůstala po něm díra v zemi o rozměrech 1,5 x 1,6 metru.

24. prosince 1993 najel prázdný osobní vlak na nálož u stanice New Canada. Vykolejily 4 vagony, ale nedošlo k žádnému zranění.

30. Prosince 1993 udělal výbuch díru ve zdi skladu, zásobujícího hlavně černošské horníky ve zlatém dolu Saaiplaas u Virginie ve Svobodném státu Oranžsko.

31. prosince policie zatkla v souvislosti s několika sabotážemi pět mužů z AWB, včetně generála Witwatersrand Wenkommando, Japie Oelofsena. Vyšetřování vedlo k zatčení dalších čtyř lidí z AWB a všech devět bylo nakonec 11. ledna 1994 postaveno před soud a obžalováno ze čtyř výbuchů – prvního v elektrické rozvodně v Munsieville, černošské čtvrti na hranici Krugersdorpu; druhého na hlavní ulici v Krugesdorpu; třetího na silniční váze Transvaal Provincial Administration v Krugersdorpu a čtvrtého na elektrické rozvodně v Pretorii.

3. ledna 1994 výbuch poškodil městský úřad v Swartruggens v severním Transvaalu.

6. ledna 1994 policie zatkla v souvislosti s útokem na černošské motoristy za Randfonteinem devět členů AWB. Všech devět, hlavní velitel Phil Kloppers, velitel Deon Martin, důstojnický kandidát Gert Diederichs, Piet Matthews, Andre Visser, Etienne Visser, Carol Meiring, Marthinus van der Schyff a Jaco Badenhorst stanulo 17. ledna 1994 před soudem. V obžalovacím spise stálo, že se tito muži převlékli za dopravní policisty a na střechu jednoho z vozů umístili modrý maják, aby vyvolali dojem, že jde o policejní uzávěru.

V sobotu 8. ledna 1994 ve 21:30 zničily komerční výbušniny železniční most na trati Orkney – Klerksdorp a vykolejilo 19 nákladních vagonů. Došlo ke ztrátě části přepravovaného vápence a celková škoda byla odhadnuta na asi 3 miliony randů.

14. ledna 1994 bomba těžce poškodila kancelář ANC v Harrismithu ve Svobodném státu Oranžsko. Na něj 17. ledna navázal výbuch v kanceláři ANC v Boathville na severozápadě Svobodného státu Oranžsko. Exploze, k níž došlo ve 21:50, způsobila vážné poškození kanceláře a 69 obchodů ve Von Abu Centre v centru města. Škoda byla odhadována na 200 000 randů.

18. ledna 1994 čtyři minuty po půlnoci zničila bomba z komerčních výbušnin šest pražců a dva metry kolejnic na trati mezi Orkney a Potchefstroomem. Škoda byla odhadnuta na 50 000 randů. Nevykolejil žádný vlak, ale do dokončení oprav měly zpoždění.

19. ledna 1994 časně ráno výbuch těžce poškodil elektrický pylon mezi Potchefstroomem a Buffelsem. Ačkoliv stožár nespadl, poškození bylo natolik velké, že v Potchefstroomu způsobilo na hodinu a půl výpadek proudu. Škoda byla odhadnuta na 60 000 randů.

Rovněž 19. ledna 1994 ve 22:45 explodovala bomba v domě Case Humana, bílého člena ANC v Harrismithu ve Svobodném státu Oranžsko. Human se po převzetí moci ANC stal členem vlády ve Svobodném státu Oranžsko.

21. ledna 1994 ve 2:30 ráno výbuch zničil dvě nohy elektrického pylonu u Stilfonteinu v západním Transvaalu. Škoda byla odhadnuta na 500 000 randů. Policie vypsala odměnu

100 000 randů za jakékoliv informace vedoucí k dopadení osob zodpovědných za sérii bombových útoků v této části země.

21. ledna vybuchla bomba také na železnici mezi Kroonstadem a Hennemannem ve Svobodném státu Oranžsko. Při výbuchu, který způsobil již obvyklá zpoždění, nebyl poškozen žádný vlak.

22. ledna 1994 časně ráno výbuch srazil na zem elektrický pylon u Randfonteinu. Škoda byla odhadnuta na 60 000 randů.

26. ledna 1994 byl výbuchem na trati u Orkney v západním Transvaalu donucen zastavit známý luxusní vlak Diamond Express, jezdící mezi Kimberly a Johannesburgem. Ačkoliv po přejetí místa výbuchu nevykolejil, bylo to jen proto, že bomba vytrhla jen poměrně malý kus kolejí – asi 45 centimetrů.

28. ledna 1994 došlo na tratích v západním Transvaalu ke dvěma dalším výbuchům. První udělal 70 cm díru do trati Orkney-Leeudoringstad a ke druhému došlo v New Machavie u Potchefstroomu.

31. ledna 1994 výbuch poškodil železnici mezi Harrisburgem a Leeudoringstadem. Škoda byla odhadována na 20 000 randů.

1. února 1994 vybuchla bomba na trati mezi Koppies a Kroonstadem ve Svobodném státu Oranžsko. Škoda byla odhadována na 20 000 randů.

2. února 1994 zničily krátce před 1 hodinou ranní dvě silné bomby, explodující v rozestupu několika sekund, kanceláře dvou černochy ovládaných (a ANC podporujících) odborů v západotransvaalském Klerksdorpu. Nikdo při nich nebyl zraněn. Policie sdělila, že exploze způsobilo 10 až 15 kg trhavin v kovových kontejnerech, umístěných přede dveřmi Národní unie důlních pracovníků a Národní unie kovodělníků v Jižní Africe. Policie po výbuchu našla střepinu až ve vzdálenosti dvou bloků od těchto dvoupatrových budov, stojících proti sobě v centru města. Byla vytlučena okna ve čtyřech blocích a zničeno nejméně sedm silnoproudých nadzemních vedení. Výbuch poškodil i podzemní vodovodní potrubí, ze kterého poté začal stříkat gejzír vody. Obě kanceláře odborů byly prakticky totálně zničené. Škoda přesáhla půl milionu randů.

2. února 1994 vybuchla malá bomba u volebního billboardu ANC v sídelním městě AWB, Ventersdorpu.

Pumový útok mírně poškodil kancelář Národní unie důlních pracovníků v Harrismithu ve Svobodném státu Oranžsko.

Ráno vybuchla bomba v kanceláři ANC v Parys ve Svobodném státu Oranžsko. Škoda byla odhadována na 5 000 randů.

3. února 1994 ve 22:30 vybuchla bomba v městské hale v Groot Marico v západním Transvaalu. Policie odhadla škody mezi 50 až 80 000 randy. Okna, střecha a podlahy byly kompletně pryč.

Tentýž den explodovala bomba na stanovišti taxíků v Delareyville (kde parkovaly černochy používané mikrobusy), ale nezpůsobila prakticky žádné škody.

Při pumovém útoku na kancelář ANC v Ottosdalu došlo k jejímu těžkému poškození a byli zraněni dva lidé. Škody byly odhadovány na 80 000 randů. Tentýž den bylo v tomto městě s použitím benzínové bomby zapáleno několik obchodů, patřících indickým obchodníkům.

Benzínová bomba, hozená týž den po starostovi Potchefstroomu, Willie Viljoenovi, podporujícím Národní stranu, selhala.

Škoda na elektrickém vedení u Viervontein ve Svobodném státu Oranžsko, kde 3. února 1994 explodovaly dvě bomby, přesáhla 150 000 randů. Další dvě zařízení na místě zneškodnila policie.

4. února 1994 explodovala bomba v domě Jana Serfonteina, bílého zemědělce podporujícího ANC z Potchefstroomu.

Bomba také ve 22:45 zničila kus tratě na Makwassie u Leeudoringstadu. Vykolejily tři vagony, ale nikdo nebyl zraněn.

Tentýž den vybuchly tři nálože na elektrickém pylonu v Holfonteinu u silnice Ventersdorp-Vlakdrif. Výbuch způsobil výpadek proudu v západotransvaalském Lichtenburgu. Škoda byla odhadnuta na 500 000 randů.

5. ledna 1994 ve 21 hodin exploze srazila elektrický pylon u Bothaville ve Svobodném státu Oranžsko. Škoda byla odhadnuta asi na 5 000 randů.

7. února 1994 policie provedla zátah na pět pravičáků v Orkney a Welkomu. Když policie zaklepala na dveře domu jednoho z podezřelých, na policisty bylo skrz dveře vypáleno z brokovnice. Jeden policista dostal přímý zásah do hrudi, ale protože si raději vzal neprůstřelnou vestu, utrpěl jen menší podlitiny. Policie střelbu opětovala a zraněný pravičák byl poté zatčen.

9. února 1994 bylo zatčeno dalších pět mužů, včetně lékaře z Klerksdorpu. Dva zatčení, jeden člen AWB a druhý člen odštěpenecké skupiny Boere Weerstandbeweging (BWB), byli chyceni přímo při činu, když pokládali bombu před lékařské ordinace v Potgietersrus. Další dva byli zatčeni při následné operaci a všichni čtyři byli předvedeni před soud 17. února. Byli obžalováni z terorizmu a propuštěni na kauci 1 000 randů na osobu.

Po jejich zatčení následovaly další dva výbuchy, jeden v domě Case Humana, bílého člena ANC, v jehož domě už jedna bomba vybuchla, a u bankomatu ve Virginii ve Svobodném státu Oranžsko.

Lékař Marthinus Maartens se vzdal policii poté, co 6. února 1994 vpadla do jeho domu. Byla mu zabavena řada věcí včetně haraburdí z garáže. Jednou ze zabavených věcí byl dotazník AWB, vztahující se k členství v letecké jednotce AWB.

Manželka dr. Maartense, Louisa, příští den předložila nejvyššímu soudu žádost o jeho propuštění, protože neexistuje důvod, proč ho podezírat z účasti na jakémkoliv zločinu. Krajský velitel kriminální informační služby (nový název pro starou tajnou policii) v západním Transvaalu, plukovník Cornelius McDuling, se proti této žádosti postavil a u soudu písemně uvedl, že dr. Maartens byl hlavní postava v naplánování 22 explozí v západním Transvaalu od listopadu 1993.

McDuling uvedl, že Maartens byl podle jeho informací zapojen do výroby velkého množství výbušnin podle vědeckých návodů, které vlastnil. Tyto návody sloužily k výrobě ručních granátů, trubkových bomb a dalších výbušných zařízení.

Vyšetřování na místech explozí prokázalo, že většinu z nich způsobila podomácku vyrobená zařízení jako trubkové bomby, řekl McDuling. Policista rovněž řekl, že podle jeho informací žili ostatní lidé, zapojení do výbuchů, na Maartensově statku, kde údajně vyráběli výbušná zařízení.

Řekl, že tyto výbušniny byly vyráběny z nafty, stříbrné barvy, hnojiva a roznětky. Během razie na Maartensově statku v Palmietfonteinu, kde byli zatčeni dva lidé, policie údajně našla dvě trubicové bomby, které nebyly naplněny výbušninami, a jejich komponenty.

17. února 1994 byl Maartens nakonec po obvinění z terorizmu propuštěn bez kauce. Soudce Spoelstra v odůvodnění rozhodnutí napsal, že v přísežném prohlášení policie bylo patrné, že „většina jejích tvrzení je vágní a povaha, obsah a zdroje informací“ nebyly odhaleny. Dodal, že nejkřiklavější nedostatek policejního prohlášení spočíval v neuvedení faktů, jak je dr. Maartens zapojen do explozí a že všeobecná prohlášení policie jsou „na to, aby soud rozhodl, zda existuje důvodné podezření k zatčení a uvalení vazby na dr. Maartense, naprosto nedostačující“. Obžaloba po několik let trvajícím sporu neuspěla a Maartens byl osvobozen.

Přední militant AWB, Andries Kriel, přijímá medaili od velitele Wenkommando, Servaase de Wet. Kriel byl v letech 1990-1994 bezesporu nejaktivnější individuální sabotér z AWB a zorganizoval velký počet bombových týmů AWB, které operovaly ve Svobodném státu Oranžsko a v Transvaalu.

15. února 1994 ve 4 hodiny ráno způsobila bomba na mostě na železniční trati Sishen Saldanha v severním Cape škodu přes 20 000 randů. Koleje zůstaly nedotčené, ale most byl těžce poškozen. Téhož rána byla nalezena další bomba v kanceláři ANC v severokapském městě Kuruman. Policie toto zařízení v 7:20 zneškodnila.

Krátce poté byl zatčen Andries Kriel – který byl zatčen a propuštěn na kauci po explozi ve škole Hillview – jako organizátor stojící za dvěma buňkami v západním Transvaalu a Svobodném státu Oranžsko. Ačkoliv je to neuvěřitelné, po krátké době ve vazbě byl opět propuštěn na kauci.

O víkendu ze 6. na 7. březen 1994 bylo z letecké základny ve Voortrekkerhoogte, hlavní armádní základny mimo Pretorii, ukradeno velké množství zbraní. Celkem bylo odcizeno 155 zbraní těžkého kalibru – víc než dvojnásobek toho, co se podařilo v roce 1990 ukrást Pietu Rudolphovi. Policie krátce poté oznámila, že hlavní podezřelý je Thys „Bosý“ De Villiers, bývalý příslušník průzkumné jednotky a zároveň člen AWB. Policie ho dopadla po více než 18 měsících.

22. Plán na odtržení – a proč nevyšel

Začátkem roku 1994 už bylo jasné, že první jihoafrické multirasové volby proběhnou na konci dubna – i přes vytrvalé zdůrazňování Zuly založené strany Inkatha Freedom Party a Afrikaner Volksfront (AVF) – jehož součástí bylo AWB – že se voleb nezúčastní.

AVF v reakci na chystané volby sestavilo dobře promyšlený plán na odloučení velké části Transvaalu – ve spolupráci s 21 pravicí ovládanými městskými úřady v západním Transvaalu.

V rámci tohoto plánu městské rady ovládané Konzervativní stranou naložily se svými aktivy tak, aby zabránily jejich upadnutí do rukou ústřední vlády – jednalo se o finance a další zdroje. Podle plánu měly všechny místní úřady kontrolované CP na daný signál převést své prostředky do „Volks Bank“, která by pak financovala pokus UDI. Pak by v západním Transvaalu oznámili „Búrské jednostranné vyhlášení nezávislosti – Boer Unilateral Deceleration of Independence (UDI).

Generál Constand Viljoen, který jako člen užšího vedení AVF o těchto plánech věděl v plném rozsahu, měl za úkol zajistit loajalitu a podporu jihoafrické armády. Ačkoliv to později popíral, měl za úkol rovněž shromáždit několik aktivních i bývalých armádních a policejních generálů, kteří by převzali vedení nad vojenskou složkou UDI. (Viljoenovi se podařilo dát dohromady značné množství takových generálů, ale místo aby je vedl k pokusu o UDI, nakonec je doslova dovedl do hlasovací místnosti na hlavní vojenské základně Voortrekkerhoogte.)

Nesourodé spojenectví, které se rychle rozpadlo: stísněně vypadající Constand Viljoen (úplně vpravo) na setkání AWB s Terre’Blanchem.

Terre'Blanche a vůdce Konzervativní strany Ferdi Hartzenberg se radí začátkem roku 1994: S Hartzenbergovým odmítnutím na poslední chvíli přistoupit k plánu na odštěpení radnic zazněl umíráček plánu pravice na odtržení v době voleb. (Uprostřed obrázku je dcera Terre'Blanche, Bea.)

AWB bylo pověřeno fyzickým obsazením měst, která byla většinou koncentrovaná uvnitř Transvaalu. Jednotky AWB byly ve městech rozmístěny na strategických bodech, kontrolujících přístupy do center a vytvořily „úderné oddíly" k odražení jakékoliv reakce státu na UDI.

Myšlenkou búrského jednostranného vyhlášení nezávislosti bylo pokusit se donutit ústřední vládu reagovat použitím síly, což by pak (přinejmenším teoreticky) podnítilo rozsáhlé akce po celé zemi.

K tomuto účelu několik jednotlivců v západním Transvaalu a dokonce i několik pravicových radních nakoupilo staré obrněné vozy, které v dražbě prodávala rychle se zmenšující jihoafrická armáda, se záměrem využít je k podpoře oblastí v západním Transvaalu k určenému datu.

Samozřejmě, že rozvědka měla informace o těchto plánech. Vrchní velitel ozbrojených sil, generál Kat Liebenberg, se v lednu 1994 sešel s vedením AVF (bez Terre'Blanche) a řekl jim, že stát o jejich plánu na odtržení ví a naléhal na ně, aby se této myšlenky vzdali, protože armáda jeho uskutečnění nedovolí.

Stát přistoupil k protiopatřením, která během voleb v dubnu 1994 vyvrcholila vyhlášením výjimečného stavu v západním Transvaalu. Bylo to poprvé, kdy byl v Jižní Africe vyhlášen výjimečný stav kvůli politickým aktivitám bělochů – v minulosti donutily vládu vyhlásit výjimečný stav pouze černošské nepokoje.

Ve druhém březnovém týdnu roku 1994 se však ve věci účasti ve volbách rozdělila i pravice. Generál Viljoen, všeobecně považovaný za vojenského zachránce pravice v krizové situaci, využil svého prominentního postavení v Afrikaner Volksfront k zahájení jednání s ANC a poté i s vládou Národní strany. Když prezident ANC, Nelson Mandela, veřejně odmítl možnost ustavení afrikánské domoviny v jakékoliv podobě, AVF všechny rozhovory s ANC a vládou ukončilo, ale Viljoen již byl vůdčím členem „Freedom Alliance“ – volného seskupení, které vzešlo z neoficiální koalice během multistranických vyjednávání, zvané „Skupina za zájmy Jižní Afriky“ (Concerned South African group).

Freedom Alliance se skládala z černošských vůdců jednotlivých oblastí (Mangopeho z Bophuthatswany, Butheleziho z KwaZulu a Oupy Gqozo z Ciskei) a afrikánské pravice, kteří byli všichni původně proti volbám. Freedom Alliance s ANC a vládou NP rozhovory ještě vedla, takže Viljoen plynule přešel z pozice mluvčího AVF na pozici mluvčího Freedom Alliance.

Ostatním skupinám v rámci AVF díky tomu brzo začalo být jasné, že frakce pod vedením Viljoena je ve skutečnosti pro multirasové volby a ne pro ozbrojenou vzpouru v reakci na předání vlády černochům.

AVF 29. ledna 1994 uspořádalo masovou manifestaci v Pretorii k ostentativní inauguraci přechodné vlády AVF (v reakci na ANC/NP ustavený úřad k řízení země). Tato přechodná vláda měla být jakýmsi búrským parlamentem, přičemž předseda AVF a vůdce Konzervativní strany Ferdi Hartzenberg byl jmenován „prezidentem Volkstaat“ a jmenoval svůj „kabinet“.

Manifestaci však předcházela určitá zákulisní jednání. Ve čtvrtek (27. ledna 1994) před masovou manifestací (pořádanou v sobotu) Hartzenberg povolal Terre’Blanche k naléhavé neveřejné schůzce na centrále CP v Hatfieldu v Pretorii. Hartzenberg zde vůdci AWB řekl, že Viljoen představuje „strategickou alternativu“ k odštěpeneckým plánům AVF, a touto alternativou je registrace AVF jako politické strany a její účast v multirasových volbách.

Dále dodal, že souhlasí, aby Viljoen tento návrh předložil na sobotní masové manifestaci. Terre’Blanche byl proti a řekl, že by v tomto stadiu nebylo na spoluúčasti na systému nic prospěšného.

Manifestace proběhla podle plánu a navštívilo ji přes 10 000 pravičáků. Když došlo na Viljoenův projev, setkal se s nadšeným aplausem – ale když došlo na jeho „strategickou alternativu“ účasti ve volbách, tato podpora se rozplynula a nahradily ji výkřiky a pískot.

Přestože se moderátor manifestace Frank le Roux (poslanec CP za Brakpan) snažil přimět dav k podpoře Viljoenova návrhu, dav se začal bouřit a manifestace byla uvržena do chaosu a zmatku. Několik rozzuřených pravičáků se pokusilo vtrhnout na pódium a fyzicky napadnout

Viljoena. Tomu se podařilo zabránit jen díky přítomnosti jeho bodyguardů. Jeho manželka, která byla na pódiu s ním, se po urážkách z davu rozplakala.

Všichni pak museli z pódia odejít, protože zůstat tam se stalo příliš nebezpečným. Vřava pokračovala a dav po chvíli začal vykřikovat „Terre’Blanche“ a „Volkstaat teď“, čímž přehlušil jakoukoliv snahu Viljoena nebo jeho podporovatelů odpovědět na kritiku. Dav se uklidnil až poté, co na pódium vystoupil Terre’Blanche a požádal o klid.

Vůdce AWB pak navrhl, že celá věc bude opět předána správní radě AVF k další diskusi. Ačkoliv byl tento návrh přijat s nadšeným potleskem, k výkonným orgánům AVF se nikdy nedostal, protože se po tomto konfliktu věci daly rychle do pohybu.

Pak pokračovalo zavádění „parlamentu“ AVF. Hartzenberg jmenoval Viljoena ministrem obrany a Terre’Blanche ministrem spravedlnosti.

Viljoen však odmítnutí svého návrhu nebral jako indicii, že by s ním měl skončit a téměř okamžitě obnovil své (do té doby tajné) rozhovory s ANC a NP. Když pak vůdce ANC, Nelson Mandela, s velkou fanfárou oznámil, že ANC „nikdy neschválí afrikánský Volkstaat“, exekutiva AVF definitivně rozhodla o ukončení rozhovorů s ANC a nařídila Viljoenovi, aby tak učinil také.

Viljoen se však stal členem delegace Cosag/Freedom Alliance, která vedla rozhovory s přechodnou vládou ANC/NP a svou alternativu k plánu VAF na odtržení prosazoval skrze tomto fórum.

Přechodná vláda ANC/NP, která cítila, že je v řadách Afrikaner Volksfront možnost rozkolu, začala vyvíjet tlak na členy Freedom Alliance, aby se zúčastnili voleb, které nyní byly už jen otázkou měsíců. Pod tímto tlakem se jako první zhroutila Ciskei, její vůdce Oupa Gqozo z Cosagu rezignoval a zapojil svou domovinu do procesu přechodné vlády.

Poté byl tlak vyvíjen na Bophuthatswanu a KwaZulu. V KwaZulu byl vyhlášen výjimečný stav a celý region zaplavily vojenské jednotky a obrněná vozidla. Zdánlivě k tomu došlo kvůli stabilizaci situace, ale ve skutečnosti se samozřejmě jednalo o jasné poselství pro Inkatha Freedom Party, že jakýkoliv pokus o narušení voleb nebo směřování k nezávislosti ve formě Zulského království (které IFP v tu dobu prosazovala) nebudou tolerovány.

V téže době v Bophuthatswaně vypukly občanské nepokoje a způsobily zde vážnou krizi. Tyto nepokoje podnítila neúspěšná intervence ozbrojených pravicových sil (viz kapitola 23).

4. března 1994, v den konečné registrace stran, majících zájem o účast ve volbách, Viljoen zaregistroval novou stranu s názvem „Freedom Front“, aby tak položil základy pro účast afrikánské pravice ve volbách.

Den po Viljoenově registraci v Pretorii zasedal „búrský parlament“, kde bylo Viljoenovo rozhodnutí zaregistrovat Freedom Front „přesvědčivě odmítnuto. Fred Rundle, jeden ze tří členů AWB v parlamentu, podrobil Viljoena těžké kritice. Rundle, působící jako mluvčí pro média za AWB, se Viljoena zeptal, kde vzal peníze (75 000 randů) potřebné k zaregistrování Freedom Front, protože z fondů AVF rozhodně nebyly.

Viljoen mu dal šokující odpověď, že původ těchto peněz nezná, i když je měl (ve formě bankovního šeku) v kapse „poslední dva týdny“. Byla to evidentní a průhledná lež, pomocí které měl zůstat skrytý dárce peněz, patrně obchodník z Kempton Park ve východním Randu.

Viljoen souhlasil, že se bude řídit parlamentním usnesením nechat lhůtu k zaregistrování Freedom Front uplynout (to se stalo automaticky, pokud se strana nezapsala na seznam kandidátů) a schůze skončila.

Akt definitivní zrady: Constand Viljoen podepisuje dohodu s přechodnou vládou Národní strany/ANC, která mu „slíbila“, že povolební vláda se bude vážně zabývat požadavkem na afrikánskou domovinu a vytvoří struktury na podporu takového státu. To byly samozřejmě lži a Viljoen byl příliš politicky naivní na to, aby je prohlédl. Tato dohoda měla za následek jeho definitivní stažení z militantních aktivit a konečné zhroucení všech reálných možností na ozbrojené bělošské povstání. Z leva do prava: Viljoen, Roelf Meyer, ministr vlády za Národní stranu a hlavní vyjednavač za ANC, a Thabo Mbeki, který se brzo stal zástupcem prezidenta Jihoafrické republiky Mandely a později nahradil Mandelu jako prezident.

Tou dobou však již jednání mezi Viljoenem, NP a ANC vrcholila. Poslední dodatek prozatímní ústavy ustavoval „zastupitelstvo Volkstaat“, které bude mít po volbách za úkol řešit otázku afrikánského sebeurčení. Na oplátku za tento ústupek musel Viljoen souhlasit s účastí své nové politické strany Freedom Front ve volbách. Pokud by Freedom Front získala nějaká křesla v novém parlamentu (byl aplikován volební systém poměrného zastoupení), získal by právo nominovat členy zastupitelstva Volkstaat.

Zastupitelstvo Volkstaat však mělo výslovně zakázáno předkládat návrhy zaměřené na nezávislost a suverenitu afrikánské domoviny, takže ho skupiny jako AWB hned na začátku odmítly.

5 dní po schůzi AVF, 5. března, prezident Bophuthatswany, Lucas Mangope, požádal své partnery z Freedom Alliance a AVF, aby mu pomohli potlačit nepokoje v jeho zemi, vyvolané ANC. Tato žádost byla předmětem urgentní schůze hlavního výboru AVF 10. března – a Viljoen, stále člen AVF, byl přítomen, když bylo rozhodnuto vyslat na podporu Mangopeho vlády ozbrojený expediční sbor. Jak je popsáno v následující kapitole, expedice skončila ústupem pravicových jednotek a Viljoen s AWB se z neúspěchu této operace obviňovali navzájem.

Viljoen pak téměř okamžitě oznámil, že nehodlá nechat uplynout lhůtu na registraci Freedom Front a že ji bude aktivovat k účasti ve volbách. Ačkoliv později řekl, že se rozhodl voleb zúčastnit „po expedici do Bophuthatswany“ (takto byl 27. listopadu 1994 citován v nedělníku *Rapport*), ale z průběhu událostí je zřejmé, že se ve skutečnosti rozhodl zúčastnit voleb už dlouho předtím.

Se změnou postoje Constanda Viljoena a vytvořením Freedom Front se rozhodla vzdát plánů na odtržení i Konzervativní strana. V sobotu, kdy v Johannesburgu explodovala první automobilová bomba AWB, vůdce CP Ferdi Hartzenberg osobně zavolal Terre'Blanchemu do Ventersdorpu, aby mu řekl, že žádné městské úřady ovládané CP plán UDI nepodpoří. Tou dobou však už samozřejmě bylo na zastavení realizace plánů AWB pozdě.

Jednota pravice se tak v úplně posledním okamžiku rozpadla a z pečlivě připravených plánů na odtržení nic nebylo – stát i tak neponechal nic náhodě a v době voleb byl celý západní Transvaal zaplaven vojáky a obrněnými vozy.

Bylo jasné, že pro účinnost jakéhokoliv plánu na odpor ze strany AWB bude klíčová neúčast Inkatha Freedom Party ve volbách, protože nepokoje v KwaZulu-Natalu by zapříčinily rozdělení vládních sil do dvou táborů.

Členové AWB na začátku roku 1994 poskytují výcvik militantům ze zulské Inkatha Freedom Party. AWB doufalo, že IFP bude ve jménu Zulů, tradičních domorodých nepřátel kmene Xhosa, který převážně podporoval ANC, také násilně bojovat proti volbám v roce 1994. To však bylo jen stavění vzdušných zámků a ze snahy utvořit jednotnou bojovou frontu nic nevzešlo. Na fotografii je tajný výcvikový tábor AWB, Heidelberg, 1994.

Vláda již v březnu 1994 vyhlásila v KwaZulu výjimečný stav ve zřejmé snaze IFP zastrašit a přimět k účasti ve volbách. Pro AWB však byl mnohem významnější fakt, že výjimečný stav na území Zulů vedl k rozmístění velkého počtu armádních a policejních jednotek a obrněných vozů v této oblasti – a tyto jednotky a obrněné vozy tak nemohly být dislokovány v západním Transvaalu. Během prvních 14 dnů v březnu 1994 však začal vůdce IFP, Mangosuthu Buthelezi, váhat. Terre'Blanche se uprostřed března pokusil předejít účasti IFP ve volbách napsáním několika dopisů králi Zulů, Goodwillu Zwelethinimu.

Poslední dopis, datovaný 14. dubna, apeloval na vládce Zulů, aby „zůstal pevný" a slíbil mu, že vláda a ozbrojené křídlo ANC, Mkhonto we Sizwe, budou „příliš rozdělení" na to účinně rozdrtit „Búry a Zuly". Dopis končil slibem, že „všechny brány pekla se brzy otevřou" – to bylo holedbání, jež nedošlo naplnění.

I přesto, že tento poslední dopis králi Zulů předal člen zulské královské rodiny, který měl s vůdcem AWB po mnoho let dobré styky, pokusy AWB o udržení IFP mimo volební boj nebyly úspěšné a strana do voleb na úplně poslední chvíli vstoupila. IFP pak ve volbách stěží získala kontrolu nad provincií KwaZulu-Natal a v novém parlamentu se stala třetí nejsilnější stranou.

Reakce AWB na účast IFP ve volbách byla nečekaná: Ve čtvrtek 21. dubna 1994 vydalo prohlášení, v němž stálo, že „takzvaný mír, který nyní nastal mezi IFP a ANC, nebude mít dlouhého trvání. Volby budou představovat příležitost ke konfrontaci mezi ANC a celým

zulským národem.“ AWB předpovídalo, že „válka mezi ANC a IFP zintenzívní, protože Zulové výsledek voleb nikdy nepřijmou“.

„AWB prohlašuje, že se za žádných okolností nehodlá zúčastnit nadcházejících voleb; že stále považuje tyto volby za nezákonné a že tudíž nemá důvěru v budoucí vládu. Generální štáb a výkonná rada se proto rozhodly chránit členy organizace a Boerevolk před chaosem, vzpourami a revolucí, které nastanou.“

Terre’Blanche si s rozhodnutím IFP jít do voleb a rozštěpením afrikánské pravice uvědomil, že se nyní musí vypořádat s radikálně odlišnou situací. Rozhodl se tedy zahájit a urychlit zamýšlenou konfrontaci se státem a oficiálně oznámil, že AWB zahajuje plán koncentrovat své síly v západním Transvaalu. Poslední odstavec tiskového prohlášení k rozhodnutí IFP zúčastnit se voleb, zněl:

„AWB prohlašuje za základní zabezpečené území oblast od severního Transvaalu k hranici Cape. Do oblasti se již přesunují tisíce členů AWB, aby zajistili shromáždění dostatečných lidských zdrojů k odvrácení jakékoliv perzekuce nebo akcí vůči pravici budoucí komunistickou vládou.“

AWB v tuto chvíli již začalo soustředit své síly v západním Transvaalu – protože se vládě rozhodnutím IFP jít do voleb uvolnila jedna ruka.

23. Bophuthatswana – smrt v prachu

Dramatické události vedoucí ke zhroucení vlády v černošské domovině Bophuthatswana v březnu 1994 vedly rovněž k tomu, že AWB poprvé nasadilo velké množství příslušníků Wenkommando do konvenčního konfliktu. Konflikt v Bophuthatswaně také znamenal konečný rozchod mezi AWB a generálem Constandem Viljoenem a jeho podporovateli.
Vláda Bophuthatswany se konzistentně odmítala zúčastnit multirasových voleb v dubnu 1994 a když kabinet tento bojkot oficiálně schválil, do ulic Mmbabatha a Mafekingu, dvou hlavních měst této černošské domoviny, vyšly davy příznivců ANC a požadovaly, aby byl tento nominálně nezávislý stát opět začleněn do Jihoafrické republiky. Protesty se brzo změnily v pouliční výtržnosti a nakonec ve všelidové povstání proti prezidentovi Lucasi Mangopemu.

9. března dosáhly nepokoje v Bophuthatswaně kritických rozměrů a Mangope osobně zatelefonoval vůdci AWB do Ventersdorpu se žádostí o pomoc. Terre'Blanche a část jeho generálního štábu pak pospíchali na schůzi exekutivy AVF do Pretorie, kde bylo rozhodnuto vyslat Mangopemu na pomoc při stabilizaci jeho vlády ozbrojené síly. Viljoen byl tehdy ještě součástí exekutivy AVF a na tomto rozhodnutí se podílel.

Generálům AWB pak bylo umožněno použít telefony AVF k vydání rozkazů nižším důstojníkům a mobilizace probíhala tímto telefonickým způsobem. Později se tvrdilo, že rozkazy k mobilizaci AWB vysílalo pravicové Rádio Pretoria (sídlící na východě Pretorie), ale není to pravda. Tato stanice pouze oznámila ve zprávách, že AWB povolalo své členy na pomoc Bophuthatswaně.

Viljoen a jeho stoupenci mezitím mobilizovali vlastní ozbrojené křídlo – the Boere Krisis Aksie (Búrskou krizovou akci – to byli lidé, kteří se v roce 1991 zapojili do útoku na samozvané osadníky v Goedgevondenu) a nařídili jim také se přesunout do Bophuthatswany. Jakmile jednotky AWB dorazily, rozmístily se v bělošských čtvrtích Mmbabatha, kde se jim dostalo přátelského přijetí od bílých obyvatel, kteří se začínali obávat rozšíření bezpráví a rabování, odehrávajícího se v centru města. Jednotky AWB byly rozmístěny pod velením generála Wenkommando z Natalu, Nicka Fourieho.

Příslušníci Wenkommando přijíždí do Bophuthatswany.

Hned během prvního večera se však věci začaly vyvíjet špatným směrem. Terre'Blanche, který se přesunul do Bophuthatswany spolu se svými jednotkami (které nakonec tvořilo asi 750 mužů v porovnání s 350 muži, jež dala dohromady frakce BKA), byl požádán velitelem bophuthatswanské armády, generálem Jackem Turnerem, aby se co nejrychleji dostavil na velitelství. To Terre'Blanche učinil a Turner mu tam sdělil, že bophuthatswanský ministr zahraničí, Rowan Cronje, požaduje, aby Terre'Blanche a AWB okamžitě opustili zemi.

Terre'Blanche si s Cronjem promluvil a řekl mu, že týž den osobně mluvil s Mangopem, který ho požádal o pomoc. Turner Terre'Blanchemu rovněž řekl, že toto území zhruba před čtyřmi dny navštívili vrchní velitel jihoafrické armády, generál George Meiring a Viljoen, kteří společně přiletěli vrtulníkem. Tyto zprávy v Terre'Blanchem přirozeně vyvolaly silné podezření ohledně Viljoenových pohnutek, zvláště ve světle jeho registrace do voleb šest dní předtím. Terre'Blanche se Turnera zeptal, proč by Viljoen, který se už rozhodl účastnit voleb, jel na pomoc Mangopemu, který se voleb zúčastnit nechtěl.

Terre'Blanche byl dále požádán, aby své jednotky přesunul na leteckou základnu kousek od Mmbabatha – což navzdory doporučení generála AWB Nicka Fourieho udělal. Když se tam kontingent AWB přesunul, již tam přijížděly i jednotky BKA. Nicméně bylo jasné, že velká část armády a policejního sboru sympatizuje s ANC podporovaným povstáním a vůči přítomnosti pravičáků v oblasti se staví nepřátelsky.

Mužům z AWB a AVF byly slíbeny zbraně ze zbrojnice na letecké základě – ale když tam přijeli, generál Jack Turner je informoval, že zbrojnice je prakticky prázdná, protože ji zřejmě vybraly bezpečnostní složky, které přešly na druhou stranu.

Terre'Blanchemu bylo na letecké základně jak Rowanem Cronjem tak zástupci BKA řečeno, že zde on osobně ani AWB jako celek nejsou vítáni. Terre'Blanche se pak rozhodl odjet s tím, že se vrací do Ventersdorpu. Kontingent AWB se mohl sám rozhodnout, zda

zůstat nebo ne – i když až po rozhodnutí, že si musí odstranit všechny insignie AWB (což kromě vyšších důstojníků všichni udělali).

Terre'Blanche se však přesunul do domu jednoho z příznivců v Mmbabatho a zůstal se svými generály na letecké základně v rádiovém spojení.

Po odjezdu Terre'Blanche přijel převzít velení Viljoenem jmenovaný velitel, plukovník Jan Breytenbach ze slavného 32. praporu v Jihozápadní Africe. Ten se nijak netajil svým odporem k AWB a pustil se do mimořádně prudké hádky s generálem AWB, Nickem Fouriem, která málem skončila rvačkou.

Podle zdrojů AWB Breytenbach Fouriemu řekl, že jednotky AWB pod jeho velením na základně nedostanou žádný benzín ani materiál. V situaci, kdy kontingent AWB neměl žádnou logistickou podporu, jídlo ani benzín, a navíc bylo jasné, že Mangope už nemá nad vládou kontrolu, se rozhodl oblast opustit.

Muži z AWB vytvořili konvoj a ze základny odjeli. Doprovázeni jen jedním bophuthatswanským vojenským autem spěchali přes Mmbabatho na hranici. Vojenské vozidlo však vedlo konvoj městem cestou, na které na něj v záloze číhaly nejméně čtyři přepadové jednotky.

Ve všech případech se jednalo o příslušníky bophuthatswanských bezpečnostních sil, kteří se přidali na stranu ANC podporovaného povstání. I když byli dobře vyzbrojení automatickými zbraněmi (puškami R4 a R5), 40 mm minomety a obrněnými vozy, v přestřelkách se jim nepodařilo zabít ani jednoho příslušníka AWB – a rádio SABC později oznámilo, že jednotky AWB zabily přes 50 a zranily přes 300 bophuthatswanských vojáků.

To, že během těchto přepadů ze zálohy nebyly na straně AWB žádné oběti, AWB považovalo za zázrak – muži většinou jeli na otevřených pickupech, vyzbrojeni jen pistolemi a lehkými puškami, kdežto útočníci měli těžkou výzbroj. Několik mužů bylo těžce zraněno, když pod nimi byla jejich auta doslova rozstřílena, ale všichni se uzdravili.

Jedno vozidlo se však od kolony nějakým způsobem oddělilo – říká se, že odbočilo, když hledalo benzínku, ale pravda již nebude nikdy odhalena, protože všichni aktéři jsou mrtví – a toto osamělé vozidlo se pak stalo centrem světové pozornosti.

Jednalo se o modrý mercedes, řízený plukovníkem AWB Alwynem Wolfaardtem. Dále v něm jeli generál AWB Nick Fourie a Veldkornet (Field Cornet)* Fanie Uys.

* Hodnost v búrských armádách, odpovídající poručíkovi; pozn. překl.

Když automobil dojel přímo před hlavní policejní stanici v Mmbabatho, rozstříleli ho bophuthatswanští vojáci a dva obrněné transportéry, stojící před stanicí. Zdrcující palba mercedes přinutila zastavit.

Generál AWB Fourie byl zasažen do krku a upadl do bezvědomí. Vedle něj sedící Wolfaardt byl zasažen do ruky a Uys na zadním sedadle do nohy.

Mužům, kteří zůstali při vědomí, se přímo před domácími i zahraničními kamerami podařilo otevřít dveře, vystrkat umírajícího Nicka Fourieho na silnici a pak vylézt vedle vozu.

Bophuthatswanská policie je pak zajistila, odebrala jim zbraně, ale kupodivu se je nepokusila přemístit nebo jim poskytnout lékařskou pomoc. Muži tam za této bizarní situace leželi asi 20 minut a přitom s nimi tisk dělal rozhovory. Nikdo z novinářů ani nehnul prstem, aby se jim pokusil pomoci, i když je o to Wolfaardt i Uys několikrát žádali.

(To bylo v ostrém kontrastu s jinou scénou, rovněž v Mmbabathu, kde novináři poskytovali první pomoc zraněným černošským civilistům.)

Pak přišel jeden policista ozbrojený automatickou puškou, stále přímo před natáčejícími kamerami, k ležícím mužům a chladnokrevně je postřílel. Byla to bezcitná, jasná poprava, která měla daleko do skutečných přestřelek, které místní i mezinárodní média falešně překroutila jako „porážku“ jednotek AWB v Bophuthatswaně. Tento mýtus přetrvává dodnes, i když je prokazatelně lživý.

Muži z AWB jsou chladnokrevně postříleni černošským policistou, Bophuthatswana, 1994.

Nahoře a dole: Plukovník Alwyn Wolfaardt, zvedající ruku, a Veldkornet (Field Cornet) Fanie Uys, sesouvající se ze zadních dveří nad tělem smrtelně raněného generála AWB, Nicka Fourieho. Všichni tři byli postřeleni ze zálohy podporovateli ANC v Bophuthatswaně.

Dole: Ontlametse Menyatsoe, bophuthatswanaský policista, zahajuje palbu a vraždí zraněné a neozbrojené muže z AWB, kteří vyčerpaně leží na zemi. Politicky zaujatá komise „Pravda a usmíření“, založená vládou ANC, mu pak udělila milost.

Jednotka BKA, která také odjela ještě týž den, pak po cestě rovněž upadla do několika léček. Je málo známé, že během ústupu AVF byli zabiti další dva muži z AWB, nacházející se v této jednotce, včetně dalšího field cornet, Francoise Janse van Rensburga. Několik dalších bylo během přepadů kolony BKA zraněno.

Novináři a mluvčí ANC později uvedli, že muži z AWB krátce po zavraždění třech svých lidí v Bophuthatswaně zahájili zběsilé přestřelky, při nichž stříleli a olupovali černé kolemjdoucí. Ačkoliv nikdy nebylo s konečnou platností prokázáno, kdo na tyto civilisty střílel, buď v přestřelkách nebo jako bojovníků jich zemřelo nejméně 60 – plus 50 vojáků údajně zabitých kontingentem AWB v předchozích přestřelkách.

Přesto však žádný důkaz, že jednotky AWB náhodně střílely na černošské civilisty, neexistuje – a ve skutečnosti bylo zaznamenáno několik případů, kdy muži z AWB zachránili černošské civilisty, sloužící vládním úřadům, před zabitím davy podporovatelů ANC.

Jednu z nejpozoruhodnějších akcí tohoto typu podnikl generál AWB Roelf Jordaan z Ladybrandu. Když byl se svými narychlo zmobilizovanými jednotkami za Mmbobabathem na cestě na leteckou základnu, mával na ně černošský civilista, který se ukázal být bophuthatswanským ministrem zemědělství. Ten Jordaanovi a jeho mužům sdělil, že dav

ANC napadl a zapálil jeho dům. Jemu a manželce se podařilo uprchnout, ale 15letý syn se v chaosu ztratil. Nakonec ho však telefonicky vystopoval.

Syn mu řekl, že se ukryl v několik kilometrů vzdáleném domě, dav ANC všechny domy pečlivě prohledává a brzo dojde i k tomu, ve kterém je ukrytý.

Jordaan a brigádník Leon van Deventer Kalahari Wenkommando AWB dali dohromady malou skupinu mužů v 5 pickupech a vyrazili k domu, kde se mladík skrýval. Díky kombinaci nenápadnosti a vlastní bravurnosti se jim podařilo ho zachránit bouřící se lůze z ANC přímo před nosem. Nakonec mladíka vrátili rodičům, kterým se ulevilo, a pak pokračovali na základnu – to je ukázka toho, že někteří muži z AWB kvůli černošským civilistům ve skutečnosti riskovali životy. Incidenty jako tento nepodporují médii vytvořený obrázek běsnícího AWB, střílejícího všude kolem sebe.

Z vojenského hlediska tato operace nebyla úspěšná, ale příčina selhání spočívala v neschopnosti bophuthatswanaských bezpečnostních sil poskytnout nezbytnou logistickou podporu a obrněné transportéry, které byly slíbeny, i to, že se mnoho armádních jednotek ještě před příjezdem pravičáků do země přidalo na stranu ANC podporovaného povstání.

Přesto obrázek této operace ve stylu „AWB bylo vyhnáno“ není ani nepravdivý – fakt je, že AWB přijelo a zase odjelo poté, co se setkalo s nepřátelským přijetím od BKA v Mmbabatho. Jednotky AWB neodešly poté, co byly „poraženy“ bophuthatswanaskou armádou, jak uváděla média, a počty obětí z několika incidentů, kde došlo k boji, ve skutečnosti ukazují, že si jednotky AWB dobře poradily i s mnohem větší palebnou silou.

Zajímavý rozpor, na který poukázal Terre’Blanche – proč by Viljoen, který se hodlal zúčastnit voleb, chtěl pomáhat Mangopemu, který se jich účastnit nechtěl, lze vysvětlit pouze úmyslem bophuthatswanaské vlády uspořádat týden po svém pádu zasedání parlamentu. Toto zasedání by s největší pravděpodobností zvrátilo rozhodnutí neúčasti na volbách a Mangope a jeho podporovatelé by se pak voleb zúčastnili sami za sebe.

Viljoen si toho zřejmě byl vědom a patrně chtěl pozici Mangopeho stabilizovat, aby mohl jít do voleb. AWB samozřejmě také šlo do Bophuthatswany s úmyslem stabilizovat Mangopeho – ale hodlalo ho udržet mimo volební proces. Přítomnost AWB v této černošské domovině pak pro Viljoenovu frakci musela znamenat nepříjemné překvapení.

24. Osamocené AWB

Existuje mnoho lidí, kteří říkají, že AWB „neudělalo nic“, pokud jde o snahu fyzicky zabránit převzetí Jihoafrické republiky ANC – ačkoliv Terre’Blanche na shromážděních AWB dlouho vykřikoval slova o válce.

Tato kritika je založena na neznalosti faktů – pravda je, že z té spousty pravicových organizací, které vyhrožovaly násilím a povstáním, pokud by měl vládu převzít ANC, jediný organizovaný, aktivní, fyzický odpor vzešel z AWB – a to svým způsobem potvrdila i vláda, když v dubnu 1994 v západním Transvaalu vyhlásila výjimečný stav.

Po řadě menších pumových útoků v západotransvaalských městech jako Bloemhof a Sannieshof přišla první známka skutečných problémů se zničením vysílací věže SABC v týdnu před dubnovými volbami.

V pátek v noci 22. dubna 1994 zničila bomba kanceláře ministerstva vnitra v Potgietersrusu v severním Transvaalu a další téže noci těžce poškodila důležité benzínové potrubí z komplexu Sasol ve Svobodném státu Oranžsko – a způsobila požár s vysokými plameny.

A byla to bombová kampaň ve dnech těsně před volbami, která se dostala do mezinárodních novinových titulků a mnozí pozorovatelé na chvíli seriózně uvažovali, zda ve volbách pokračovat nebo ne. Největší bomba, jaká kdy byla v historii Jižní Afriky odpálena, byla čtyřikrát větší než největší bomba, jakou za své 29 let dlouhé guerillové kampaně použil ANC.

Pozdější soudní přelíčení s 27 členy Železné gardy AWB – mezi nimiž byli i vůdci této jednotky, se stalo jedním z nejzajímavějších soudních případů v historii Jižní Afriky.

Obžalovací spis, který byl nakonec sepsán v prosinci 1994, obsahoval mnoho překvapivých tvrzení. Ačkoliv se obžalobě nakonec nepodařilo prokázat všechny body, příběh, který dala dohromady, představoval fascinující četbu.

Pro začátek obžaloba tvrdila, že tři obžalovaní, Clint Ellish, Josias Cruywagen a Jan Kruger 21. dubna 1994 vyloupili „Para-Shop“ parašutistického klubu P. C. Pelser Airport v Krugersdorpu. Při tom měli ukrást 9 padáků a různé vybavení. Tyto věci našla policie 27. dubna 1994 při razii proti AWB na střelnici Waterval v okrese Rustenburg (jak je popsáno níže).

Obžaloba dále tvrdila, že obžalovaní Nicolaas Barnard, Abraham Myburgh a Jan Kruger uskutečnili průzkum na rekreačním statku Springfontein v kraji Koster, „aby zjistili, zda je vhodná jako základna pro přípravu a provedení spiknutí k přerušení voleb“.

Obžaloba tvrdila, že k tomuto spiknutí k přerušení voleb došlo setkáním obžalovaných 23. dubna 1994 na statku. To, co je v uvozovkách, pochází přímo z obžalovacího spisu:

„23. nebo kolem 23. dubna 1994 bylo pod vedením Jan Krugera za asistence Johana du Plessise zahájeno plánování ukradení motorových vozidel k použití vůči (černošským) taxíkům a stanovištím taxi, v teroristických útocích a automobilových bombách.“

Obžaloba tvrdila, že obžalovaní Etienne le Roux, Nicolaas Barnard a Abraham Myburgh, spolu se spolukonspirátorem Jacobem Koekemoerem, 23. dubna 1994 odjeli na statek Koesterfontein v kraji Magaliesburg v okrese Koester. Zde Barnard údajně řekl Koekemoerovi, který byl jako horník obeznámen se zacházením s výbušninami, aby sestrojil bombu pro teroristický útok v centru Johannesburgu.

„Koekemoer pak s pomocí le Rouxe, Barnarda a Myburgha umístil bombu do motorového vozidla audi s poznávací značkou HRZ 071T. Toto vozidlo Barnardovi poskytl jeho majitel za účelem použití k teroristickému útoku. Le Roux, Barnard a Myburgh přijeli s výše zmíněným vozem audi, v němž byla ukryta bomba, i s druhým vozem do centra Johannesburgu, kde v 09:50 na Bree Street nechali bombu explodovat.

Výbuch bomby na Bree Street, duben 1994. Tento obrovský výbuch poblíž centrály ANC byl jedním z největších jednotlivých bombových útoků v historii Jižní Afriky a zahájil snahu AWB násilně přerušit volby.

Nahoře: Vypálený vrak novináře z londýnských *Sunday Times*, Simona Walkera. Jedno z 15 aut zničených výbuchem na Bree Street. Walker vyvázl jen s lehkými zraněními, ale opodál stojící bělošský kandidát za ANC v nadcházejících volbách byl zabit.

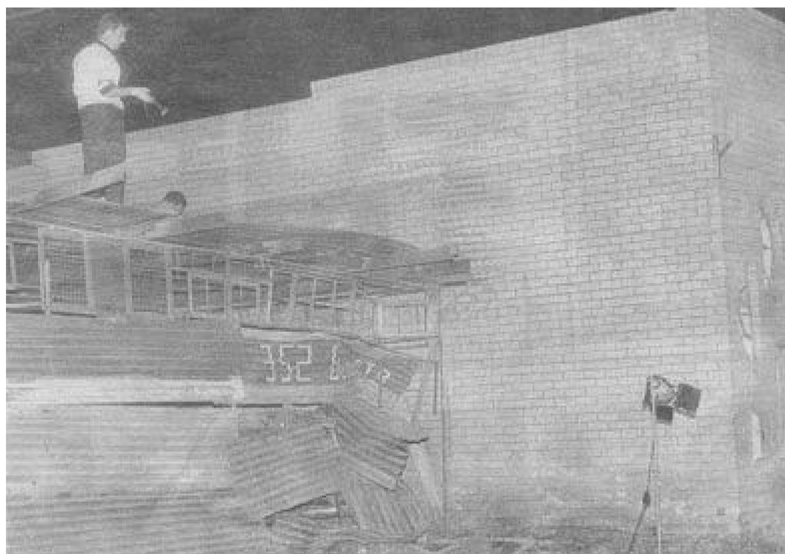

Nahoře: Zraněný kolemjdoucí ležící na ulici. Dole: Z místa výbuchu je odnášen jeden z mnoha mrtvých.

„Večer 24. dubna se na statku za zavřenými dveřmi sešli obžalovaní Nico Prinsloo (generální tajemník AWB), Leon van der Merwe (šéf Yestergarde), Johannes Smit, Abraham Fourie a du Plessis. Po setkání du Plessis a Fourie shromáždili všechny osoby (včetně stráží).

Poté Myburgh přítomným osobám vysvětlil principy fungování trubkových bomb. Du Plessis pak požádal dobrovolníky, kteří mají k dispozici automobily, o provedení útoků s výše zmíněnými bombami. Rovněž požádal o dobrovolníky v roli posádek. Cíle útoků a k nim přiřazené skupiny byly určeny takto: (a) Westonaria: Jan Kruger, Martin Wiebosch a Tiaan Potgieter ve Wieboschově voze; (b) Randfontein: Clint Ellish, Josias Cruywagen, Johannes Venter v Ellishsově voze; (c) Pretoria: Jacobus Nel, Petrus Steyn a Gerhardus Fourie v Nelsově voze; (d) Krugersdorp: Jan Pieter Hanekom s neznámými osobami v Hanekomsově voze. Tato skupina však ztratila nervy, bombu ukryla na neznámém místě a vrátila se na statek, aniž splnila misi.

Nahoře: Scenérie bombového útoku v Pretorii, 25. duben 1994.

25. dubna 1994 Kruger spolu s Wieboschem a Potgieterem odpálili trubkovou bombu na stanovišti taxi na silnici Westonaria-Carletonville u Westonarie. Nikdo nebyl zraněn, ale nálož poškodila automobily. Po návratu zpět na statek tyto osoby podaly hlášení Prinsloovi (generálnímu tajemníkovi AWB) a Leonu van der Merwe (šéfovi Ystergarde), když se jich tito dva zeptali na průběh operace.

25. dubna 1994 Ellish, le Roux a Venter odpálili trubkovou bombu na stanovišti taxíků na rohu Third a Park Street v Randfonteinu. Nikdo nebyl zraněn a došlo k poškození vozidel.

25. dubna 1994 Nel, Petrus Steyn a Gerhardus Fourie ve 20:30 hod. odpálili trubkovou bombu na rohu Bloed Street a 7th Avenue v Marabastadu v Pretorii. 24. dubna 1994 Koekemoer s pomocí le Rouxe, Barnarda, Myburgha, Jana de Weta a Abrahama Vloka sestavili další bombu na rekreačním statku v Karetově přívěsu se sériovým číslem LM6-R-343 STD a registrační značkou NSY 742 T.

Výše uvedený přívěs 25. dubna 1994 odvezli do Germistonu. De Wet řídil a vedle něj seděl Vlok. V le Rouxově voze s nimi do Germistonu jeli i le Roux a du Plessis. Bomba byla odpálena v 08:45 hod. na Odendaal Street v Germistonu. Výbušniny použité ve výše uvedeném přívěsu byly dodány obžalovanými Corneliusem Bothou (jun.) a Corneliusem Bothou (sen.).“

Bombový útok na stanoviště taxíků v Germistonu, 24. duben 1994.

ales
groceries
chicken
cold meat

Obžalovací spis pokračoval: „Další skupina spiklenců, do které patří obžalovaní Johannes Olivier, Serge D‘Abbadie a Dirk Meyer, pod velením obžalovaného Milestone Sharpa, na statek přijela ráno 25. dubna 1994 z Natalu. Po jejich příjezdu na statek je Nico Prinsloo (generální tajemník AWB), který se představil jako ‚generál Prinsloo‘, seznámil se situací. Jádro jejich rozhovoru se týkalo tohoto (jeho přesná slova nejsou obžalobě známa):

‚Že je nyní válka a ti, kdo chtějí statek opustit, budou zastřeleni; že již vybuchlo několik bomb. Vysvětlil, že Boere Krisis Aksie (Búrská krizová akce) také odpálila několik bomb a že ústředna Telkom a elektronické vybavení, vyhozené do vzduchu, byly dílem BKA. Řekl, že BKA je informována o tom, že telekomunikace jsou takové povahy, že si nemohou dovolit mít je zničené, ale nebudou mít žádný problém, pokud BKA zničí sítě vysokého napětí.

Že osoby na statku mohou očekávat, že tam budou nejméně dva nebo tři měsíce; že budou prováděny přísné vstupní kontroly a nikdo nemůže přijít nebo odejít z této oblasti bez povolení; že by je mohla navštívit policie a musí to vypadat jako výcvikový tábor; že ilegální zbraně musí být schované v kopcích kolem tábora, ale tak, aby bylo možné je snadno vyzvednout.

Že je na statku docela bezpečno, protože na kopci a u brány jsou stráže; že uvidí zvláštní věci a určité osoby budou zaměstnány stavebními pracemi, ale to není důvod ke znepokojení; že by muži nyní měli na chvíli zapomenout na své ženy, ale že budou mít možnost jim telefonovat a o určitých víkendech je navštívit; že když muži půjdou telefonovat manželkám, budou je doprovázet dva příslušníci Yestergarde.‘

S muži promluvil i Smith a mimo jiné jim řekl: Že jeho pistole ráže 9 mm je ilegální. Vytáhl zbraň a ukázal jim ji; že pokud se někdo pokusí utéct, osobně ho zabije; že existuje promyšlený rozpis strážních služeb.

Že ilegální zbraně by měly být schované; že by každý měl na kus papíru napsat své jméno a napsat, na co je odborník.

K mužům pak promluvil rovněž Abraham Fourie, působící jako táborový velitel. Ten jim vysvětlil pravidla táborové hygieny a řekl, že nikdo nesmí opustit tábor bez jeho svolení.

26. dubna 1994 byl statek vyklizen a přítomní lidé, včetně obžalovaných a osob obžalobě neznámých, se v několika malých konvojích po vedlejších silnicích přesunuli na střelnici u Watervalu v okrese Rustenburg (dále jen střelnice).

Po příjezdu na střelnici obžalovaný Nico Prinsloo (generální tajemník AWB) nařídil Ellishovi a Krugerovi ukrýt několik trubkových bomb, výbušnin a zařízení do křoví, což udělali. Milestone Sharp pak dal obžalovaným Serge D’Abbadiemu, Pieteru Swanepoelovi a Antonu Oelofsenovi rozkaz ukrýt ve křoví následující věci: pušku R1, krabici s municí do R1 a dvě láhve obsahující výbušniny.

Fourie pak dal mužům rozkaz ukrýt ilegální zbraně v okolí křoví. Kdyby přijela policie, zbraně měly být rychle vytaženy a pokud by se přiblížila ke křoví, upadla by do léčky, řekl. Dále řekl, že policie byla o jejich přítomnosti informována, ale jako účel jim byl sdělen výcvik a hlídkování.

V noci 26. dubna Barnard, Kruger a du Plessis nařídili mužům vyzvednout trubkové bomby, které Ellish a Kruger předtím ukryli ve křoví. Kruger a du Plessis si jich pak 5 vzali a předali je Myburghovi. Poté Nico Prinsloo (generální tajemník AWB) nařídil Krugerovi a du Plessisovi, aby přinesli i zbytek ukrytých výbušnin, což udělali.

Myburgh pak dal dvě trubkové bomby Sharpovi, Johannesi Olivierovi, Serge D‘Abbadiemu, Willemu Hattinghovi, Andreasu Coetzeemu a Herculesi Coetzeemu i spiklencům, kteří přijeli z Natalu. Dvě bomby byly určeny do oblasti Benoni. Olivier, D‘Abbadie, Hattingh, Andreas Coetzee a Doppies Treurnicht odjeli do Benoni kolem 18 hod. K výpravě byla použita dvě vozidla. Jedno bylo použito jako vedoucí vůz a dvě trubkové bomby byly ve voze jedoucím za ním.

Kolem 21:40 hod. 26. dubna 1994 projel vůz řízený Olivierem, ve kterém s ním seděl Treurnicht, policejní uzávěrou v Main Reef Road West v Benoni. Vozidlo pak pronásledovali dopravní policisté z Benoni. Z automobilu bylo na policisty stříleno. Když Olivier zastavil, spolu s Treurnichtem vyskočili a začali utíkat. Olivier byl zatčen, ale Treurnicht uprchl. Ve

voze byla nalezena jedna bomba. Krátce poté byla nalezena i druhá u silnice, kde ji před projetím zátarasem vyhodili ven.

D'Abbadie, Hattingh a Andreas Coetzee se na střelnici vrátili v noci z 26. na 27. dubna. V noci 26. dubna se někteří ze spiklenců autem přesunuli ze střelnice na farmu de Weta, kde se sešli s manželkami.

Večer 25. dubna Hattingh a Andreas Coetzee ukradli z Homelake Street v Randfonteinu vůz peugeot s poznávací značkou FXS768T. Večer 26. dubna dal Koekemoer s pomocí le Rouxe, Barnarda, Corneliuse Bothy (jun.), Corneliuse Bothy (sen.) a Gerta Albertse do peugeotu bombu. Barnard le Rouxovi a du Plessisovi vysvětlil, jak ji odpálit.

27. dubna 1994, přibližně ve 2:45 Barnard nařídil le Rouxovi, Krugerovi a du Plessisovi, aby s uvedeným peugeotem odjeli na mezinárodní letiště Jana Smutse (Johannesburg) a odpálili ho. Kruger a du Plessis jeli v peugeotu a le Roux je doprovázel v dalším voze. Přibližně v 7:00 bomba explodovala na parkovací ploše letiště Jana Smutse. Nikdo nebyl zabit, ale devět osob bylo těžce zraněno.

27. dubna 1994 brzo ráno Sharp na střelnici nařídil spiklencům sbalit se a postupně odjet. Asi v 5:15 hod. ráno střelnici přepadla policie, zatímco spiklenci byli zaměstnáni balením věcí. V bezprostřední blízkosti střelnice byli zatčeni Barnard, Myburgh, Sharp, Johannes Smit, Ellish, D'Abbadie, Hattingh, Andreas Coetzee, Cornelius Botha (jun.), Cornelius Botha (sen.), Dirk Meyer, Hercules Coetzee a Gert Alberts.

Po jejich zatčení byly v bezprostřední blízkosti střelnice nalezeny následující položky: (a) 16 kulometů; (b) 9 nelicencovaných zbraní; (c) 30 x 465 nábojů různých ráží; (d) 40 licencovaných střelných zbraní; (e) 4 kuše se šípy; (f) 32 dvousměrných rádií; (g) 4 neprůstřelné vesty; (h) 9 padáků; (i) 1 ruční rozbrušovačka; (j) 1 svářečka; (k) 8 nabíječek baterií; (l) výbušniny, výbušná zařízení a jejich součásti: 1 x 150 gramů výbušniny dinogel; 49 x 250 gramů výbušniny emex; 7 x 150 gramů výbušniny emex; 62 x 250 gramů výbušniny tovex; 2 x 150 gramů balíčků emex; 1 x 250 gramů zápalné šňůry cordtex; 1 x 500 ml láhev od limonády, obsahující výbušninu emex; 2 x ruční granát M65; 1 x nalepovací mina; 100 x běžná zápalná šňůra; 5 x běžná elektrická roznětka; 13 x elektronicky zpožděná roznětka; 20 x voskový zásobník s detonačním systémem megnadet; 50 x bezpečnostní startovací elektrický zapalovač pro zápalnou šňůru; 1 x svazek zápalné šňůry stope cord 9; 5 x svazků pomalu hořící zápalné šňůry; 1 x svazek síťové pojistky stope; (m) lékařské vybavení včetně obvazů a zařízení pro nitrožilní výživu; (n) 173 záložních balíků s oblečením, obsahující kamufláže různých složek; (o) velké množství trvanlivých potravin."

Stojí za to zmínit předposlední uvedenou položku, zadrženou na střelnici. Bylo nalezeno celkem 173 záložních balíků, ale celkem bylo zatčeno jen asi 40 lidí. Pokud budeme správně předpokládat, že ze 40 zatčených mužů každý nenesl dva nebo tři záložní balíky, pak se zdá, že se na střelnici mělo zdržovat ještě přes 130 neidentifikovaných osob.

Mezi další incidenty z této doby se zařadily tyto:

- výbuch bomby na Bree Street v Johannesburgu zabil kandidáta ANC ve volbách a bělošku Susan Keaneovou;
- policejní hlídka na místě výbuchu v pretorijské restauraci zastřelila bělocha, jenž se nacházel ve skupině bělochů, prohrabujících ve 3 ráno sutiny, zřejmě ve snaze najít stopy, které by mohly policii přivést k identitě pachatelů. Všichni měli kukly;
- Na různých místech po celé zemi explodovalo několik dalších bomb. Největší z nich vybuchla v Kimberly v severním Cape;

Došlo k ironické situaci, kdy nová jihoafrická ústava zaručovala právo na kauci, takže všichni muži z AWB (a všichni členové Yestergarde) původně zatčení na střelnici v Rustenburgu byli propuštěni na kauci 10 000 randů. Ne všichni obžalovaní však byli zatčeni na střelnici. Několik jich bylo zatčeno později, když policie začala dávat dohromady obrázek toho, co se podle ní stalo.

Jedním z posledních zatčených byl Etienne le Roux, který byl propuštěn na kauci až během soudního přelíčení. Doppies Treurnicht, muž z auta zastaveného u uzávěry v Benoni, byl zatčen o 11 měsíců později, v březnu 1995 ve svém domovském městě Port Nolloth v severním Cape. Stal se z něj však svědek obžaloby a sám obžalován nebyl.

Důkazy předložené před soudem obsahovaly některá dramatická odhalení, která nebyla součástí obžalovacího spisu, jako například:

- Obžaloba se z velké části opírala o přeběhlíky z AWB a králem byl v tomto ohledu Jacob Koekemoer, jeden z původně zatčených na střelnici. Bez jeho svědectví by obžaloba vůbec nedala případ dohromady, i když existovalo i několik dalších svědků.

Koekemoer, jenž byl držen v ochranné vazbě, před nejvyšším soudem v Randu dosvědčil, že pomáhal sestrojit bomby použité v bombové kampani v dubnu 1994. Vypověděl, že ho na statku víkend před dubnovými volbami oslovil velitel AWB (obžalovaný) Abraham Fourie. Fourie se ho zeptal, jestli se vyzná ve výbušninách, načež mu odpověděl, že je kvalifikovaný střelmistr v dole. Pak byl požádán, aby v sobotu 23. dubna 1994 doprovodil Etienna le Roux, Cliftona Barnarda a Abrahama Myburgha, kteří jeli na statek Koesterfontein v oblasti Krugersdorp.

Na statku složili z kufru auta šest 50 kg pytlů výbušniny anfax. Barnard řekl, že chtějí udělat velkou automobilovou bombu nebo ji umístit u budovy, kde by způsobila rozsáhlé škody. Řekl, že doufají, že to „zabrání černým v hlasování“.

Koekemoer jim řekl, že automobilová bomba by byla vhodnější, protože by nebyla nápadná. Pak vyrobili bombu následujícím způsobem: Umístili 100 kg anfaxu smíchaného s naftou do válce na trávník. Koekemoer dal doprostřed válce 20 kusů plastické trhaviny watergel a poté přidal dalších 100 kg anfaxu a dieselu k doplnění válce. Všichni čtyři pak válec naložili do kufru šedomodrého audi.

Koekemoer řekl, že udělal zápalnou šňůru vedoucí z kufru mezi přední sedadla, která bude hořet asi 6 minut. Jakmile šňůru zapálí, bude hoření vidět zvenčí vozu. U nádrže byly připevněny další výbušniny a kusy železa. Koekemoer řekl Barnardovi, že chce bombu odpálit na stanovišti taxíků v centrálním Johannesburgu. Barnard a Myburgh jeli v audi, zatímco le Roux jel před nimi, aby je varoval před policejními uzávěrami.

Koekemoer u soudu prohlásil, že po sestrojení jeho první automobilové bomby ji k cíli dovezli Clifton Barnard, Abraham Fourie a Etienne le Roux, kteří se poté vrátili na statek. Tam mu řekli, že když zůstali o něco dál stát na semaforu, slyšeli výbuch a „cítili obrovský otřes“. Barnard mu pak nařídil sestrojit druhou bombu.

Barnard se rovněž zmínil o tom, že řekl majiteli audi, použitého při prvním výbuchu, aby ho nahlásil jako ukradené. Koekemoer mu řekl, že výbušniny, zápalné šňůry a roznětky pro druhou bombu poskytl obžalovaný Cornelius Botha senior, který je získal z dolu Mooinooi.

Koekemoer druhou bombu sestrojil v bílém přívěsu, o němž mu bylo řečeno, že patří vůdci AWB, Eugene Terre'Blanchemu. Skládala se z 19 kg plynové bomby, 40 kusů plastické trhaviny watergel a směsi anfaxu s naftou nalité nahoru. Obžalovaní Jan de Wet a Abraham Vlok pak nissanem skyline s přívěsem odjeli do Germistonu. Obžalovaní Johan du Plessis a Etienne le Roux je doprovázeli v dalším voze.

Koekemoer řekl, že byl „šokován“, když se pak dozvěděl, že při výbuchu byli zabiti nějací lidé. Ale Barnard a le Roux byli veselí „a já jsem se jimi nechal strhnout“. To odpoledne odjeli na statek v okrese Koster. Koekemoer vypověděl, že muži z AWB sledovali televizní zprávy ve 20 hod. a když v nich mluvili o výbuších, radovali se.

Koekemoer ve své výpovědi prohlásil, že byl od začátku policejní informátor. Řekl, že se k AWB přidal na pokyn svého zaměstnavatele, tajné policie. Ačkoliv pro AWB sestrojil několik bomb, popřel nařčení obhajoby, že jednal podle rozkazů „třetí síly“ v rámci policie. Přiznal, že bez jeho odborných znalostí, získaných při práci střelmistra v dole, by bomby „pravděpodobně nebyly sestrojeny“. Obhájkyně Louisa van der Waltová mu řekla, že

sestrojoval bomby na příkazy policie a proto se na statku nepokusil navázat s policií žádný kontakt. Prohlásila, že bomby byly sestrojeny na příkaz policie ke spáchání teroristických činů jako součást „třetí síly“. Tím se policie také „snažila zdiskreditovat AWB, vyvolat chaos a zasít semeno psychózy strachu, aby pokus uspořádat volby selhal“.

Koekemoer všechna tato nařčení důrazně odmítl. Řekl, že poslední pokyny od jeho řídícího důstojníka zněly, že kdyby byl jeho život v ohrožení, musí se zachránit sám. Cítil, že kdyby žádosti o sestrojení bomb nevyhověl, jeho život by mohl být v ohrožení. Bylo mu řečeno, že kdyby kdokoliv „odpadnul“, byl by to jeho konec. Když se přidal k Yestergarde, složil přísahu jako každý člen: „Kdybych zradil, zastřelte mě,“ řekl. Van der Walt mu k tomu řekl, že „když už špehuje vlastní lidi, tato přísaha pro něj nic neznamená“.

Koekemoer řekl, že „by se snažil sestavit bombu vadně“, ale bylo mu řečeno, že pokud nevybuchne, „bude mít problémy“. Prohlásil, že bomby dělal ze strachu o svůj život. Přiznal, že zvyšoval bezpečnost trubkových bomb pro lidi, kteří s nimi manipulovali, tím, že nahradil rychle hořící zápalnou šňůru cortex detonátorem. Zápalná šňůra cortex hoří rychlostí 8 000 m za sekundu. Za toto doznání si od soudce Flemminga vysloužil výtku „staral jste se o bezpečí mužů, kteří bomby odpalovali, ale nemyslel jste na těch 20 nebo 40 lidí, kteří byli nakonec jejich cílem“.

Koekemoer řekl, že plánoval navázat kontakt se svými nadřízenými, ale obával se použít telefon na statku pro případ, že by byl odposlouchávaný. O útěk ze statku se nepokusil, protože si myslel, že by ho mohly chytit hlídky AWB. „Věděl jsem, že je to z mé strany špatné a chybné, ale v té situaci jsem se bál o život.“

Tato argumentační linie se mu však rozpadla, když přiznal, že dělal „opravy“ na trubkových bombách víkend před volbami, kdy byl na statku u Krugersdorpu úplně sám. Tam měl přístup k dvojsměrným rádiům a přesto je nevyužil k navázání kontaktu s policií, i když byl s bombami celý den ponechán o samotě.

- Koekemoer rovněž uvedl, že AWB původně zamýšlelo použít bombu „dost velkou na to, aby sundala letadlo ze vzduchu“ k odpálení buď Union Buildings v Pretorii nebo letiště Jana Smutse. Řekl, že menší bomba, určená pro letiště Jana Smutse, byla nakonec namontována do peugeotu, protože obžalovaný Clifton Barnard nedokázal sehnat benzínovou cisternu, do které by byla umístěna větší bomba.
- Jeden ze svědků obžaloby, Barend Breytenbach z Ventersdorpu, u soudu vypověděl, že vůz použitý 24. dubna 1994 k bombovému útoku na Bree Street v Johannesburgu, měl v době útoku k dispozici jeden ze členů AWB. Vypověděl, že toto auto, zelené audi, patřilo jeho otci, Marthinusu Breytenbachovi. Ten zemřel v lednu 1995. Řekl, že jeho

otec toto vozidlo půjčil v pátek 22. dubna 1994 jednomu z obžalovaných, Cliftonu Barnardovi.

22. dubna jel se svým otcem přes Ventersdorp v minibusu, který si půjčili výměnou za audi, a viděli Barnarda stát vedle onoho audi před ústředím AWB. Barbard jim řekl, že jim auto vrátí „později" a pak odjeli domů. V neděli 24. dubna jeli na Barnardův statek 15 km za Ventersdorpem, ale on tam nebyl.

Poté, co strávili den rožněním a ježděním na koních, se Barnard pozdě odpoledne vrátil v hnědém voze toyota corolla. Breytenbachův mladší bratr Rudolf pak dosvědčil, že když se jeho otec zeptal Barnarda, co se stalo s audi, ten mu pokynul, aby šel stranou. Rudolf Barnarda zaslechl, jak otci říká, že vůz je „zničený" a popsal otce jako velmi rozrušeného. Když se vrátili domů, našli pod hlavními dveřmi vzkaz, zřejmě od Barnarda, žádající jeho otce o schůzku s Barnardem na „ústředí". Později jemu a bratrovi jejich otec a Barnardova matka řekli, aby „neříkali nic o tom, co viděli nebo slyšeli". Breytenbach řekl, že se jim vůz už nikdy nevrátil. Jak už bylo u soudu předtím řečeno, byl v neděli 24. dubna v 18 hod. nahlášen na policii jako ukradený.

Další svědek, Abraham Kujani, vypověděl, že viděl v neděli ráno krátce před výbuchem jet v audi a parkovat na Bree Street dva bělochy. Řidiče popsal jako vysokého, světlovlasého a vousatého. Měl u sebe střelnou zbraň. Kujani řekl, že mu auto začalo být podezřelé, když viděl, že z něj vychází kouř. Všiml si dvou policistů před kavárnou přes ulici a pokusil se muže sledovat, ale zmizeli mu.

- Jeden z obžalovaných byl zatčen u policejní uzávěry 26. dubna 1994 ve voze s dvěma trubkovými bombami. Soud se dozvěděl, že čtyřicetiletý Johannes Olivier ze statku Leafontein v okrese večer 26. dubna ujížděl skrz uzávěru na Boons Main Reef Road u Benoni.

Svědek obžaloby F. G. Wolmarans, který plnil vojenskou službu v táboře s Benoni komandem, vypověděl, že byl se třemi dalšími asi 800 metrů od uzávěry. Pátrali po bílém fordu cortina. Ve 21:40 si všiml, jak vůz odpovídající popisu vyjíždí za rohem. Auto zastavilo asi 20 metrů od nich a všiml si, že ze dveří spolucestujícího vyhodili nějaký předmět. Když přišel k autu blíž, viděl vepředu dva bělochy. Auto se pomalu rozjelo k hlavní uzávěře. Pak zavolali na uzávěru a tam jim řekli, že ji vůz velkou rychlostí projel a pronásledují ho dopravní policisté.

Dopravní policista z Benoni, Hendrik Janse van Rensburg, dosvědčil, že spolu s kolegou pronásledovali cortinu na First Avenue v Northmeadu, kde pasažéři vyskočili z vozu a snažili se utéct. Během pronásledování z cortiny slyšeli několik výstřelů. Pak s kolegou

pronásledovali Oliviera pěšky a chytili ho. Major Lionel Palmer z benoniské policie řekl, že po výslechu Oliviera, který se prohlásil za majitele auta, našel v kufru trubkovou bombu. Věc vyhozená z auta byla také trubková bomba.

Olivier mu řekl, že měl se svými společníky cíl v Boksburgu, navštěvovaný černochy, kde chtěli použít menší trubkové bomby a do Benoni si jeli vyhlédnout druhý cíl, kde by použili větší bomby.

Doppies Treurnicht, druhý muž z auta, kterému se podařilo utéct, byl zatčen téměř po roce, když jel v březnu 1995 na západním pobřeží města Port Nolloth. Treurnicht, u něhož se všeobecně očekávalo, že se zařadí mezi obžalované, před soudem překvapivě stanul jako svědek obžaloby, i když se ukázalo, že jeho svědectví nebylo tak zásadní, jak obžaloba původně doufala.

Treurnicht potvrdil, že jel ve voze s obžalovaným Johannesem Olivierem, který večer 26. dubna 1994 zastavil u zátarasu do východorandského města Benoni. Řekl, že vezli dvě trubkové bomby, jednu přímo ve voze a druhou v kufru. Za nimi jelo druhé auto s ostatními muži z AWB.

Treurnicht vypověděl, že když viděl zátaras, řekl Olivierovi, aby zajel ke straně. Pak vyhodil trubkovou bombu oknem z auta. Poté rychle projeli přes zátaras. Vystřelil svou zbraní několik ran do silnice, ale popřel, že by střílel na policisty.

Řekl, že jako osoby, které byly na statku v Rustenburgu při přepadu policie, může identifikovat jen Oliviera a dalšího obžalovaného, Milestone Sharpa. Řekl, že když s Olivierem přišli ze strážní služby, zeptal se jich, jestli „znají Benoni“. Treurnicht prohlásil, že nedokáže identifikovat ostatní muže, kteří jeli za jejich autem a nemůže identifikovat ani člověka, který jim ukazoval, jak trubkové bomby fungují.

Rovněž popřel, že by někdy viděl dalšího svědka obžaloby, Jacoba Koekemoera, pro kterého bomby ve skutečnosti údajně vyráběl stát.

- Přeběhlík z AWB, Barend Honiball, u soudu dosvědčil, že patřil do skupiny členů AWB, shromážděných na statku v západním Transvaalu, kde viděl trubkové bomby. Řekl, že dva obžalovaní, dvacetiletý Jan Kruger a Johan du Plessis dávali ostatním mužům „instrukce, jak ukrást auta“. Dále byl u toho, když na statek přijel červený nissan skyline, řízený vůdcem Ystergarde, Leonem van der Merwem. Honiballovi a několika dalším členům bylo řečeno, aby z kufru vyložili trubkové bomby. Řekl, že o bombě z Bree Street se poprvé dozvěděl z novin.

Další z obžalovaných, Clint Ellish, mu pak měl říct, že „to je teprve začátek, to hlavní teprve přijde“. Obžalovaný Gert Fourie požádal o dobrovolníky pro vyhledání různých míst,

kde by mohly být odpáleny další bomby. Honiball řekl, že půl hodiny poté, co byli o několik dní později v Pretorii dopadeni ostatní členové AWB, šel na policii.

- Jeden z policejních vyšetřovatelů u soudu řekl, že na statku, kde byly údajně vyráběny bomby, byl nalezen plíšek se sériovým číslem přívěsu. Jak již bylo před soudem řečeno, bomba, která explodovala 25. dubna 1994 na stanovišti taxíků v Germistonu, byla odpálena v přívěsu. Rotmistr G. Pitout vypověděl, že pátral na statku Koesterfontein v Magaliesburgu, kde byla tato bomba údajně vyrobena. Vlastnil ji otec jednoho z obžalovaných, Abraham Myburgh. Pitout řekl, že v neobývané budově našel plíšek. Sériové číslo patřilo přívěsu registrovanému na jméno vůdce AWB, Eugene Terre‘Blanche.
- Svědkyně obžaloby Lizanne Kuhrauová u soudu dosvědčila, že obžalovaný Jaco Nel s ní 26. dubna 1994 zůstal v prázdninovém letovisku Oewers u Brits „v obavách, že po něm pátrá policie“. Kuhrauová, která tehdy žila odděleně od svého manžela, řekla, že když ji Nel přišel ráno 25. dubna navštívit do bytu jejího přítele v Sunnyside v Pretorii, doprovázeli ho dva obžalovaní, čtyřiatřicetiletý Petrus Steyn ze Sundry a sedmatřicetiletý Gert Fourie ze Springs. Z bytu odjeli vozem jejího přítele, modrým citi golf, a vrátili se později ještě týž den.

Odpoledne 26. dubna přijel Nel do letoviska s třemi dalšími muži. Jednoho identifikovala jako šestadvacetiletého Johannese Smita z Vereenigingu. Nel jí řekl, že v rádiu slyšel, že policie hledá v souvislosti s výbuchem v noci 25. dubna v Marabastadu v Pretorii modrý vůz. Měl strach, že policie hledá jeho a zeptal se, jestli by u ní mohl přenocovat. S tím souhlasila a ostatní tři odešli. Kuhrauová, která se pak s manželem usmířila, řekla, že výpověď na policii učinila 21. července 1994. Popřela, že by podala oznámení, protože se její vztah s Nelem nevyvedl. Řekla, že po ní Nel chtěl, aby křivě svědčila, že s ním byla 25. dubna od 10 hodin dopoledne až do druhého dne. Obhájce Harry Prinsloo řekl, že Nel toto popírá.

- Přeběhlík z AWB Dawid Potgieter u soudu dosvědčil, že on a dva další 25. dubna 1994 provedli bombový útok na stanovišti taxíků ve Westonarii. Prohlásil, že byl ve skupině osob zdržujících se na statku v okrese Koster několik dní před volbami. Dosvědčil, že obžalovaný Johan du Plessis žádal o dobrovolníky. Chtěl k odpalování trubkových bomb v různých oblastech čtyři muže s vozy a dalších osm jako posádku.

Potgieter řekl, že byl vybrán k doprovázení Martina Wiebosche a obžalovaného dvacetiletého Jana Krugera při odpálení bomby ve Westonarii. Wiebosch nebyl obžalován a rovněž vypovídal jako svědek obžaloby. Potgieter vypověděl, že ze statku odjeli časně ráno

25. dubna. Obhlédli několik možných cílů včetně stanoviště taxíků ve Westonarii, vlakovou stanici a důl. Pak se po cestě do Carletonville rozhodli odpálit stanoviště taxíků.

Kolem 8. hodiny tam vhodili zapálenou trubkovou bombu, která dopadla pod jedno z vozidel. Potgieter vypověděl, že viděl, jak ji někdo zvedl a pak zase odhodil zpět a varoval kolemstojící. Když bomba vybuchla, lidé se rozprchli. Pak oznámil veliteli AWB Abrahamu Fouriemu, že bomba vybuchla, ale neví, jestli někoho zabila.

- Jednu výpověď, tvořící rozhodující část obžaloby vůči několika mužům z AWB, předseda senátu H. C. J. Flemming nepřipustil po „soudu uvnitř soudu“ ohledně přípustnosti oné výpovědi a dvou dokumentů obžaloby. Jedním z posledních svědků obžaloby byl vyšetřovatel exploze v Bree Street, kapitán Jacobus Terblanche. Obhajoba prohlásila, že se kapitán Terblanche, kapitán Nick Deetleefs a svědek obžaloby Jacobus Koekemoer „předem domluvili na výpovědi pana Koekemoera“. (Právě Koekemoerovo svědectví na začátku soudu bylo pro obhajobu nejvíc zdrcující.)

Terblanche při křížovém výslechu připustil, že je „možné“, že do Koekemoerovy výpovědi mohlo být zasahováno. Plukovník Nick Englebrecht také dosvědčil, že přijal výpověď jednoho z obžalovaných, Jannie Krugera, v květnu 1994. Kruger byl zatčen s dalším obžalovaným, Josaisem Cruywagenem, a oba údajně vypovídali.

Obhajoba však napadla přípustnost těchto výpovědí, protože byly zapsány bez vědomí a souhlasu obžalovaných. Englebrecht prohlásil, že Kruger učinil výpověď svobodně a dobrovolně a netrval na přítomnosti obhájce, přestože byl upozorněn, že na něj má právo. Obhajoba tvrdila, že Englebrecht a jeho lidé byli „zoufalí“ a nutně potřebovali nějakou výpověď poté, co právník mužů zatčených 27. dubna na střelnici u Rustenburgu těmto lidem doporučil nevypovídat.

Obhajoba Englebrechta obvinila z toho, že část Krugerovy výpovědi doplnil v jeho nepřítomnosti. To Englebrecht popřel. Obhajoba se ho zeptala, jak je možné, pokud se Krugera skutečně neptal na žádné otázky objasňující události, které údajně popsal, že Kruger věděl, že svou výpověď musí zahájit popisem výcviku.

Kruger prohlásil, že mu policie řekla, že kdyby odmítl vypovídat jako svědek obžaloby, určitě by dostal trest smrti. Řekl, že zpočátku odmítal učinit výpověď, ale bylo mu řečeno, že jako svědek obžaloby dostane auto, ubytování, práci a „odškodné“.

Když se dostal na policejní velitelství v Johannesburgu, byl vzat do Englebrechtovy kanceláře v Germistonu, kde učinil výpověď. Řekl, že mu během cesty k soudu kvůli žádosti o kauci 23. května 1994 Englebrecht předložil výpověď, na které byla křížkem označena místa, kde ji má podepsat. Vypověděl, že to podepsal poté, co mu bylo řečeno, že jde o

formulář přímo z kanceláře vrchního státního zástupce, který musí jako svědek obžaloby podepsat. I přesto však byl ve věci obžalován spolu s ostatními.

Obhajoba tvrdila, že výpověď, kterou napsal Englebrecht a která byla ukázána Krugerovi nepodepsaná a předložena k podepsání je ta, kterou obžaloba nyní předkládá jako důkaz.

Soudce Flemming 6. dubna 1995 nakonec rozhodl, že Kruger měl omezené možnosti učinit výpověď, „protože prakticky neměl na vybranou“. Řekl, že důvody, které policie udává ohledně toho, proč nedala Krugerovi možnost učinit výpověď před soudcem, jsou nepřesvědčivé. Policie tvrdila, že bylo „příliš brzo“ na sehnání soudce, před nímž by bylo možné učinit výpověď.

„Člověk se diví, proč by obžalovaný poté, co dostal opačnou právní radu, byl najednou připraven učinit prohlášení,“ prohlásil Flemming. Řekl, že z obsahu Krugerova svědectví a po zvážení faktoru pravděpodobnosti nelze říct, že mluvil pravdu, „a proto údajná výpověď není přípustná“.

(Kruger vypověděl, že osobně odvezl automobilovou bombu použitou při útoku na letiště Jana Smutse a že byl výbuchem zraněn, protože se nestihl včas dostat pryč. Pak šel pěšky zpět do Ventersdorpu – víc než 140 kilometrů – déle než dva dny se zraněnou hlavou, přičemž přespával ve stepi. Pak ho AWB mělo poslat do východního Cape, aby se tam skryl před policií, ale poznal ho svědek obžaloby Koekemoer a byl zatčen.)

Nová prozatímní ústava Jihoafrické republiky obsahovala klauzuli, která nutila nově zvolenou vládu udělovat amnestii za politické zločiny spáchané před 5. prosincem 1993. Jelikož se bombové útoky z období voleb do tohoto data nevešly, AWB se snažilo termín posunout až do 10. května 1994 – kdy Nelson Mandela složil přísahu jako prezident JAR.

Vůdce AWB za tímto účelem jmenoval mluvčího pro média, Freda Rundleho, „hlavním vyjednavačem“ a instruoval ho k předložení návrhu na prodloužení amnestie ministru spravedlnosti za ANC, Dullahu Omarovi a Mandelovi. Po několika písemných návrzích a schůzkách mezi Rundlem a Omarem bylo AWB vyzváno k vystoupení před stálým parlamentním výborem pro spravedlnost v Kapském městě.

Navzdory všem těmto snahám se vláda vedená ANC postavila proti prodloužení lhůty. Toto odmítnutí považovat muže z AWB za chráněné zákonem o amnestii vyprovokovalo přímou odpověď – čtyři hlavní obžalovaní, Clifton Barnard, Etienne le Roux, Abraham Myburgh a Jan de Wet (první tři byli obžalováni z odpálení bomby na Bree Street a de Wet z odpálení bomby v Germistonu) ve středu 12. dubna 1995 porušili kauci a přešli do ilegality.

Toho dne tito čtyři ani ostatní obžalovaní nepřišli k soudu a byly na ně vydány zatykače. Jejich kauce 50 000 randů propadly státu. Pokus o útěk však měl krátké trvání, jelikož byli 19.

dubna 1995 opět zatčeni na policejní uzávěře mezi Piet Retiefem a Pongolou na hranici mezi Natalem a Svazijskem.

Ačkoliv policie tvrdila, že tito čtyři byli zatčeni při „běžné“ silniční uzávěře, s největší pravděpodobností to byl smyšlený příběh zakrývající fakt, že muži z AWB byli v určitém bodu své cesty prozrazeni. Policie tvrdila, že je „náhodou“ poznal jeden policista na uzávěře, „který byl členem původního zatýkacího týmu“ v Transvaalu.

Šance, že policista u uzávěry v severním Natalu by byl členem původního zatýkacího týmu je samozřejmě extrémně malá a mnohem pravděpodobnější je, že důstojníci ze zatýkacího týmu byli převeleni do Natalu před postavením uzávěr, aby tam hlídkovali policisté, kteří by muže z AWB mohli poznat.

To všechno by naznačovalo, že uzávěra byla vybudována právě za účelem zatčení uprchlíků na základě informace, že pojedou konkrétně po této silnici. Řidiče pickupu, ve kterém jeli, policie prakticky hned propustila na základě prohlášení, že nevěděl, koho veze. Tato historka samozřejmě také působí extrémně nevěrohodně.

Všichni čtyři po návratu do Johannesburgu opět požádali o kauci a nikdo nebyl příliš překvapen, že byla zamítnuta.

Soud pak případ uzavřel a obhajoba ihned požadovala zproštění viny 16 z celkem 26 obžalovaných. Tvrdila, že by následující obžalovaní měli být zproštěni všech obvinění, protože nebyl předložen žádný důkaz spojující je s jakýmkoliv útokem: Nico Prinsloo, Leon van der Merwe, Abraham Fourie, jeho bratr Gert Fourie, Hercules Coetzee, jeho bratr Andreas Coetzee, Cornelius Botha, jeho syn Cornelius Botha junior, Gert Alberts, Milestone Sharp, Serge D’Abbadie, Dirk Meyer, Johannes Smit, Clint Ellish, Petrus Steyn a Johan du Plessis. Obhajoba dále tvrdila, že neexistuje žádný důkaz o zapojení Etienne le Rouxe, Cliffa Barnarda a Jana de Weta do výbuchů v Randfonteinu ve Westonarii, Pretorii a letišti Jana Smutse a obžaloby z těchto činů by měly být také staženy.

Krom toho obhajoba tvrdila, že neexistuje žádný důkaz spojující Jana de Wet s bombovým útokem na Bree Street a měl by být obžaloby z tohoto činu zproštěn. Dále žádala o zproštění všech obvinění Jaco Nela, kromě exploze v Pretorii.

Žádost obhajoby byla částečně úspěšná – sedm obžalovaných bylo zproštěno všech obvinění kromě nezákonného držení střelných zbraní a výbušnin a jeden byl ještě navíc zproštěn všech obvinění kromě nezákonného držení střelných zbraní a výbušnin a krádeže auta. Etienne le Roux, Cliff Barnard, Abraham Myburgh a Jan de Wet zůstali obžalováni ze všech 96 bodů, včetně obvinění z vraždy. Abraham Fourie, Johannes Venter a Johan du

Plessis byli zproštěni ve všech bodech kromě těch vztahujících se k Bree Street, Germistonu a automobilové bombě na letišti Jana Smutse.

Soudce Flemming řekl, že obžaloba nebyla schopná prokázat, že existovalo spiknutí za účelem spáchat teroristické činy k narušení voleb. Řekl, že „bylo nemyslitelné“, aby mezi členy AWB, shromážděnými na statku, byla „relativně nevinná skupina“, která o trubkových bombách „jen věděla“.

Soudce řekl, že všechny bomby použité v Bree Street, Germistonu a letišti Jana Smutse byly sestrojeny na statku v Koesterfonteinu. Neexistoval žádný důvod, proč by nemohly být sestaveny na tomto rekreačním statku. Bylo možné, aby sestrojování automobilových bomb probíhalo, aniž by o tom lidé na rekreačním statku věděli. Kromě výpovědi svědka obžaloby Koekemoera, který byl zároveň svědkem i spoluviníkem, existovalo jen málo důkazů o tom, co se na Koesterfonteinu dělo.

Soudce popsal Koekemoera jako „nejen nepřesvědčivého, ale také naprosto bezvýznamného svědka“, jehož svědectví soud nemohl přijmout „bez důvodných pochybností“.

Případ byl odročen na září, aby měla obhajoba čas na přípravu. Pak byl opět odročen na 12. únor 1996, dokud nebyl ustanoven nový ústavní soud. Spornou otázkou bylo, zda je správné obžalovat všechny přítomné z držení střelných zbraní a munice, když všichni popírali, že by o nich věděli a nebyla zjištěna žádná konkrétní osoba, která je měla v držení.

Předchozí vláda využívala k odsouzení všech osob přítomných v prostorách, kde byly nalezeny ilegální zbraně a munice, „princip společného úmyslu“. Ústavní soud rozhodl, že princip společného úmyslu je protiústavní a to mělo v únoru 1996 za následek osvobození dalších osmi obžalovaných, takže před soudem zůstalo již jen 18 mužů z AWB.

Obhajoba povolala k výslechu několik obžalovaných, kteří popřeli jakoukoliv spoluúčast na bombové kampani. Konečný rozsudek padl 29. března 1996.

Čtyři hlavní obžalovaní několik dní před vynesením rozsudku uprchli z maximálně střeženého vězení v jižním Johannesburgu a zmizeli. Byli to le Roux, Myburgh, Barnard a de Wet, kteří v noci z pátku 8. března na 9. březen 1996 uprchli z věznice Diepkloof, kde byli drženi od porušení kauce v roce 1995.

Dveře k jejich samostatným sousedícím celám byly otevřeny klíčem. Jelikož jejich cely byly v šestém patře, potřebovali získat přístup na schodiště a za tím účelem byla otevřena další cela, která na něj vedla. Černoch sedící v této cele, čekající na soud za vraždu, využil příležitost a také utekl. Dole na schodišti přeřezali dveře z ocelových mříží. Pak zamířili k dalším ocelovým dveřím, normálně otevíraným jen k vynášení odpadu.

Ocelové krytí těchto dveří bylo násilně odstraněno a muži se tak dostali za ně. Pak před nimi stála už jen zeď s ostnatým drátem – překážka, kterou by nejspíš nebylo možné překonat bez pomoci zvenčí.

Vůdce AWB Terre'Blanche v sobotu ráno 9. března 1996 promluvil na shromáždění AWB ve východorandském městě Germiston ještě před tím, než se zpráva o jejich útěku dostala do médií. Ve svém projevu varoval, že pokud vláda bude „pokračovat ve věznění búrských bojovníků za svobodu", tak „je AWB osvobodí".

To bylo všeobecně interpretováno tak, že o útěku věděl předem a byl kvůli této poznámce vyšetřován, stejně jako kvůli další, učiněné o něco později před televizním reportérem South African Broadcasting Corporation, že „to nebyl poslední takový útěk z vězení".

Tento útěk z vězení však nezabránil vynesení rozsudku – v pátek 29. března 1996 soudce shledal 14 zbývajících obžalovaných vinnými, včetně čtyř uprchlíků. Pět mužů bylo shledáno nevinnými a tresty byly vyneseny ve středu 3. dubna 1996. Soud poslal následujících 5 mužů na 26 let do vězení: Abrahama Fourie (42), Johannese Ventera (28), Jaco Nela (27), Petruse Steyna (34) a Gerharduse Fourieho (37) – za vraždu tří černochů, kteří zemřeli při bombovém útoku v Pretorii, a za pokus o vraždu dalších 15 lidí při bombových útocích v Pretorii, Randfonteinu a Westonarii. Rovněž byli shledáni vinnými z nezákonného držení výbušnin a munice a z úmyslného způsobení škod ve výši 60 000 randů.

Dalších 5 mužů z AWB, Milestone Sharp, Johannes Olivier, Serge D'Abbadie, Willem Hattingh a Dirk Meyer, bylo odsouzeno ke 2 až 10 letům odnětí svobody za nezákonné držení výbušnin a munice. Soudce H. C. J. Flemming odložil vynesení rozsudku nad čtyřmi uprchlíky a řekl, že tito muži spáchali mnohem víc těžkých zločinů. Prohlásil, že mají štěstí, že byl zrušen trest smrti, protože by to v jejich případě byla ta nejjistější volba trestu.

Vůdce AWB Eugene Terre'Blanche se 3. dubna osobně účastnil vynesení rozsudků nad převážnou částí svých mužů a když opouštěl soudní budovu v centru převážně černošského vnitřního Johannesburgu, stal se terčem nepodařeného útoku asi 300 rozzuřených černochů. Jeho bodyguardům se podařilo útočníky odrazit a nacpat ho do čekajícího vozu, který si musel prorazit cestu přes další auta, která tam byla záměrně zaparkovaná.

5. listopadu 1994 byl Johan Heyns, přední afrikánský teolog a bývalý předseda největší afrikánské církve, NG Church,* zavražděn ve svém domě v Pretorii, když si hrál s vnoučaty. Heyns byl klíčová postava Afrikánců stojících proti apartheidu prostřednictvím církve, protože díky němu prohlásila jejich hlavní církev apartheid za kacířství. Tím církev udělala

---

* Nederduits Gereformeerde Kerk je jedna z nejstarších holandských reformních církevních denominací v Jižní Africe; pozn. překl.

úplný obrat ze svého dřívějšího postoje, kterým apartheid schvalovala. Jelikož jsou Afrikánci dodnes maximálně svázaní se svou církví a náboženstvím, nelze pochybovat, že tento posun církve byl velmi významný v přesvědčování Afrikánců k podpoře reformní politiky Národní strany. A jako takový se Heyns rychle stal pro pravici jedním z nejnenáviděnějších lidí.

Policie v dubnu 1995 objevila tři velké skrýše zbraní, které byly později dány do souvislosti s uprchlíkem z AWB a bývalým vojenským průzkumníkem Thysem de Villiersem. De Villiers byl nakonec zatčen v červnu 1995, a i když policie zpočátku naznačovala, že by mohl být obviněn z Heynsovy vraždy, nakonec musela uznat, že proti němu nemá dost důkazů na vznesení obžaloby. Přesto byl obviněn z několika vražd, včetně vraždy údajného policejního informátora a několika členů ANC. Kvůli nedostatku důkazů byl nakonec všech obvinění zproštěn.

Soud, který začal 30. října 1995 v KwaZulu-Natalu, měl vzhledem ke svému obsahu překvapivě malou publicitu. Před soudem stanulo několik členů AWB, obžalovaných ze spiknutí se Zuly za účelem zmocnit se této provincie a udržet si ji po volbách v dubnu 1994. Součástí plánu bylo otrávit zulskou vesnici podporující ANC a vojenskou základnu v Durbanu přidáváním arzeniku do jejich vody. Freddie Steyn, přeběhlík z AWB, řekl před krajským soudem v Escourtu, že před volbami v dubnu 1994 proběhla na rekreačním statku v Magaliesbergu v Transvaalu utajená schůzka, které se zúčastnil.

Steyn byl první svědek obžaloby v procesu s Gerritem Andersonem, Allanem Noltem, Patrickem Rousseauem, Geraldem Veltmanem a Sheronem Hattinghem, všemi obžalovanými z nezákonného držení zbraní, munice, domácí výroby střelných zbraní, munice a kyanidu. Na setkání v Magaliesbergu „výše postavení členové AWB“ instruovali obžalovaného Andersona, aby se vrátil do KwaZulu-Natalu spolu se Steynem, Frikkie Vosem a ostatními obžalovanými a stanovili plán na převzetí provincie „s pomocí členů Inkatha Freedom Party“. (Členové IFP, zapojení do spiknutí, zřejmě jednali bez vědomí a podpory stranického vedení, takže je lepší je označovat spíš za zulské nacionalisty než za členy IFP.)

Steyn řekl, že jako základna sloužil Umdlotiho byt, pronajatý od Andersonovy přítelkyně. Zde bylo plánováno, jak budou všechny hlavní silnice z a do provincie sabotovány, aby byla KwaZulu-Natal izolována od zbytku země. Sabotáže zahrnovaly zničení silnic, mostů, železnic, přístavů v Richards Bay a řídící věže na letišti v Durbanu. Podle Steyna tato skupina plánovala vyhodit do vzduchu skladiště benzínu, aby se zastavil dopravní průmysl a otrávit dodávky vody na vojenskou základnu v Durbanu a vesnice podporující ANC. Vypověděl, že pomáhal Noltemu ukrýt podomácku vyrobené zbraně i jiné zbraně, munici a výbušniny na

pláži v Umdloti poté, co byl upozorněn, že je hledá policie. Steyn pod křížovým výslechem přiznal, že policii zpočátku lhal ohledně velikosti skrýše zbraní a výbušnin.

Čtyři muži z AWB, kteří uprchli z maximálně střeženého vězení v Johannesburgu, se stali tématem mnoha zvěstí. Tou nejobvyklejší bylo, že odpluli lodí do Izraele a žijí v kibucu. Ve skutečnosti uprchli do východního Cape, oblíbeného místa AWB, kam schovávalo své hledané lidi.

Zde žili se svými podporovateli, manželkami a přítelkyněmi několik měsíců, než se přesunuli na odlehlý statek v západním Cape. Le Roux však byl koncem dubna 1996 zatčen ve východotransvaalském městě Middelburg a odsouzen k 27 letům vězení.

Zdálo se, že ostatní tři muži se policii ztratili z očí. Skryti na vzdálené farmě u malého městečka Fraserburg se začali připravovat na novou násilnou kampaň. Farmu jim pronajímal blízký přítel a kolega Johannes van der Westhuizen, a zásoby jim dodávala malá buňka AWB ze západního Cape, jejíž někteří členové se nové kampaně zúčastnili.

První útok přišel uprostřed roku 1996, kdy došlo k explozi na železniční trati De Doorns. Na něj navázaly ještě dva další výbuchy na železniční trati a jedna nevybuchlá bomba na elektrické trakční napájecí stanici na hlavní přívodní větvi Kapského města. Následně byl odpálen vlakový tunel za městem Worcester a vlaková doprava byla přerušena na několik dnů. Útoky vyvolaly jen menší mediální pozornost a většina médií je úplně ignorovala.

24. prosince 1996 se však kampaň změnila ve smrtonosnou: V centru Worcesteru vybuchly dvě velké bomby. První explodovala v rušném supermarketu („Shoprite Checkers"). V tu dobu tam byl starosta za ANC. Druhá explodovala na ulici. Byli viděni tři muži v kuklách, jak rychle ujíždí z města a ačkoliv si občané zapsali mnoho poznávacích značek, všechny byly špatné.

Při výbuchu v supermarketu zemřeli čtyři lidé – všichni barevní – a 57 bylo zraněno. Po vypsání odměny 500 000 randů za informace vedoucí k dopadení útočníků (to je vždy dobrý podnět, když policie nemá žádné podstatné informace, s nimiž by mohla pracovat) policie oznámila, že zjistila, že za útoky stojí tři uprchlíci z AWB.

Méně než za týden – 5. ledna 1997 – došlo k podobným útokům v severním Transvaalu. Cílem bombových útoků byly dva obchody a mešita a policie je nejprve spojovala s útoky ve Worcesteru. Žádná souvislost mezi nimi však neexistovala a útočníci z Rustenburgu byli dopadeni ještě téže noci na spěšně postavené policejní uzávěře. Z bombových útoků byli obžalováni a ještě v roce 1997 postaveni před soud Pierre Jacobs (31) z Brits a Christiaan Harmse (26) z Mooinooi u Rustenburgu.

5. ledna 1997 policie oznámila, že zatkla jednoho ze tří uprchlíků z AWB na malém pozemku generála Witwatersrandu AWB, Japie Oelofsena, u Randfonteinu. Zatčení de Weta – zřejmě na základě velké částky vyplacené informátorovi – znamenalo průlom ve vyšetřování a policie 13. ledna přepadla statek u Fraserburgu, přičemž zatkla Barnarda, který se bosý pokusil utéct přes husté křoví.

Poslední uprchlík, Myburgh, byl zatčen o několik dní později v kempu na pobřeží západního Cape. Dva další členové buňky – 18letý Stefaans Coetzee z Cape Town (zatčen 21. ledna) a Johannes van der Westhuizen (44), který pro buňku pronajímal statek ve Fraserburgu, byli zatčeni v Namibii poté, co tamní policie dostala upozornění od policie z JAR.

Na statku, který byl vybaven slunečními kolektory na výrobu proudu, policie našla arzenál zbraní a výbušnin, včetně bomby připravené k odpálení ve 200litrovém bubnu. Policie oznámila, že zadržela i další dva členy buňky, kteří budou u soudu vystupovat jako svědci obžaloby. Tito svědci vypověděli, že bomba ve válci měla být odpálena přímo v Kapském městě.

V únoru 1997 byli tři uprchlíci z AWB konečně odsouzeni za svůj podíl na bombových útocích v dubnu 1994 – všichni na 26 let odnětí svobody. Dva z nich – Myburgh a Barnard – pak byli převezeni do Kapského města k soudu ohledně bombových útoků v západním Cape. Ti spolu s van der Westhuizenem popřeli vinu, kdežto Coetzee přiznal všechna obvinění, včetně vraždy. Soud s Cotzeem byl oddělený a byl rychle odsouzen k 50 rokům vězení. Zbylí tři muži byli odsouzeni na základě svědectví dvou členů buňky, kterým byla zajištěna beztrestnost a 22. října 1997 padly za útoky ve Worcesteru čtyři rozsudky na doživotí a jeden na 80 let vězení.

Jejich odsouzení za bombové útoky v dubnu 1994 bylo ironické – Nelson Mandela v lednu oznámil, že nakonec rozšiřuje amnestii až do 10. května 1994 a ta se tak vztahovala i na pravičáky zapojené do předvolební bombové kampaně.

Doslov

3. dubna 1996, tentýž den, kdy byli muži z AWB odsouzeni za bombovou kampaň v roce 1994, promluvil Eugene Terre'Blanche na veřejném shromáždění v Pretorii. Zástupu 800 lidí řekl, že AWB na odsouzené nepohlíží jako na zločince, ale jako na vojáky. Také oznámil, že tyto rozsudky nutí AWB nadále fungovat v podzemí.

Jak vážně lze tuto hrozbu brát?

Na jednu stranu lze tvrdit, že souhrnný efekt demokratické porážky, masového zatýkání, všeobecné rezignace a akceptování nové situace odebere zastáncům afrikánské tvrdé linie část sympatizantů.

Na druhou stranu v afrikánské minulosti existují historické precedenty takovéto situace. Na konci druhé anglo-búrské války koncem století se zastánci afrikánské tvrdé linie museli cítit stejně beznadějně a smířit se s novými pořádky. Kromě toho jen malý počet Búrů skutečně bojoval až do hořkého konce – počet těch „až do hořkého konce" (v afrikánštině se jim říkalo „bittereinders") byl jen 27 000 – kdežto počet afrikánských mluvčí, kteří se přidali k boji Britů proti bittereinders, dosáhl nějakých 31 000. Skoro 12 % búrské populace zemřelo v britských koncentračních táborech. Vítězství nad Afrikanerdom se zdálo být absolutní.

Uplynulo téměř 60 let a tato porážka se obrátila ve vítězství.

Jaké jsou tedy šance zastánců afrikánské tvrdé linie na opětovný návrat?

Tváří v tvář současnému stavu zní odpověď: Ne moc dobré.

Nicméně s novým vedením a novou generací mohou opět snadno přijmout tradici boje, předanou předchozími generacemi. Pro AWB vždy hrálo největší roli dovolávání se afrikánské historie – ne pochody hnědokošiláčů na ulicích ani rasově podmíněné útoky –, ale živá tradice bittereinders, snaha bojovat za svou věc i tehdy, když se zdála ztracená.

Kdyby z řad Afrikanerdom vzešla nová generace a opět se vydala na dlouhou cestu k afrikánské nezávislosti, mohla by poukázat na AWB a říct, že ne všichni Afrikánci přivítali nebo akceptovali éru vlády ANC v Jižní Africe.

To nakonec může pro afrikánskou duši znamenat víc než všechny bomby, rozsudky a ztráty životů dohromady, a mohla by to být příčina dalšího oživení afrikánského nacionalismu.

* AWB se z masových zatýkání a soudních procesů po bombové kampani v roce 1994 už nikdy plně nevzpamatovalo a hnutí od té doby pokračuje v úpadku, přičemž jeho web tento úpadek odráží tím, že se stává něčím jen o trochu lepším než žebráckým kloboukem zaměřeným na sympatizanty v zámoří s dobrými úmysly, ale bez informací.

Sám Terre'Blanche si v rodném Ventersdorpu založil bezpečnostní agenturu, zaměstnávající jako hlídače černochy a pronajímající jejich služby dalším subjektům. Ohledně toho, co se pak stalo, existují různé verze a nejsou známa přesná fakta – ale výsledek byl ten, že jeden z černých hlídačů byl Terre'Blanchem těžce zbit a skončil s poškozením mozku.

Terre'Blanche napadení popřel a řekl, že na černocha zaútočil jeho pes, kdežto napadený tvrdil, že ho napadl osobně Terre'Blanche.

Soudy věnovaly rozhodnutí, komu věřit, jen málo času a odsoudily Terre'Blanche za napadení k sedmi letům odnětí svobody – tento případ neměl vůbec žádnou politickou souvislost, ačkoliv se AWB snažilo udělat z něj politický proces.

Terre'Blanche měl možnost se proti jednomu z obvinění odvolat, ale přesto bylo nutné, aby si hned odseděl alespoň rok, než dojde k odvolacímu řízení. Proto vůdce AWB v roce 2000 nastoupil do vězení. K bráně věznice přijel stylově – a typicky – na černém vraníkovi a slíbil, že až vyjde ven, znovu nasedne na koně a bude pokračovat v boji.

Propuštěn byl na konci září 2000. Ačkoliv vždy – hlavně slovně – koketoval s křesťanstvím, po pobytu ve vězení by se Terre'Blanche dal nazvat extrémním křesťanem. V prvním rozhovoru po propuštění uvedl, že AWB „demilitarizuje“ a obrátí ho „k Bohu“.

V sobotu 7. října 2001 mělo AWB ústřední sjezd, na kterém byl schválen návrh Terre'Blanche „demilitarizovat“ AWB a nahradit používání vojenských titulů „tradičními“. Ačkoliv by zpátečníci v AWB mohli debatovat o významu nebo hledisku tohoto posunu, pravda je taková, že Terre'Blanche jen „de jure“ akceptoval „de facto“ situaci. AWB již dávno přestalo existovat v nějaké významné podobě a jeho reputace byla nenapravitelně zničena. Šance, že by se AWB po „demilitarizační“ schůzce 7. října znovu objevilo v nějaké významné podobě, je mizivá.

Pro AWB bylo ještě horší, že Terre'Blanche při odvolání proti odsouzení za útok neuspěl a musel se vrátit do vězení k odpykání zbytku trestu.

* V listopadu 2003 byl Terre'Blanche shledán vinným v 5 bodech obžaloby z terorismu, týkajícího se bombových útoků před volbami v roce 1994. Terre'Blanche v rámci dohody mezi obhajobou a obžalobou přiznal nařízení těchto útoků. Byl odsouzen k 6 letům vězení s podmíněným odkladem za podmínky, že už nikdy nebude usvědčen ze stejného činu. Vzhledem k tomu, že si již odpykával trest za útok nesouvisející s politikou, byl vrácen do věznice Rooigrond k dokončení trestu. V roce 2004 byl podmíněně propuštěn.

V době psaní této knihy (listopad 2004) Terre'Blanche tráví čas poskytováním motivačních proslovů pro křesťanské kostely.